

KOMISIONI
EVROPIAN

Bruksel, 6.10.2020
SWD(2020) 354, version
përfundimtar

Raporti për Shqipërinë 2020

i cili shoqëron

**Komunikimin nga Komisioni për Parlamentin Evropian, Këshillin,
Komitetin Ekonomik dhe Social Evropian dhe Komitetin e Rajoneve**

Komunikimi i vitit 2020 mbi politikën e zgjerimit të BE-së

{ COM(2020) 660 versioni përfundimtar } - { SWD(2020) 350 versioni përfundimtar } -
{ SWD(2020) 351 versioni përfundimtar } - { SWD(2020) 352 versioni përfundimtar } -
{ SWD(2020) 353 versioni përfundimtar } - { SWD(2020) 355 versioni përfundimtar } -
{ SWD(2020) 356 versioni përfundimtar }

PASQYRA E LËNDËS

1. HYRJJE	3
1.1. KONTEKSTI	3
1.2. PËRMBLEDHJE E RAPORTIT	4
2. THEMELORET E PARA: KRITERI POLITIK DHE KAPITUJT E SHTETIT TË SË DREJTËS	9
2.1. FUNKSIONIMI I INSTITUCIONEVE DEMOKRATIKE DHE REFORMA NË ADMINISTRATËN PUBLIKE	9
2.1.1 <i>Demokracia</i>	9
2.1.2 <i>Reforma në administratën publike</i>	15
2.2.1 <i>Kapitulli 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore</i>	20
2.2.2 <i>Kapitulli 24: Drejtësia, liria dhe siguria</i>	43
3. THEMELORET TË PARAT: ZHVILLIMI EKONOMIK DHE KONKURRUESHMËRIA	59
3.1. PRANIA E NJË EKONOMIE TREGU FUNKSIONALE	59
3.2. AFTËSIA PËR TË PËRBALLUAR PRESIONIN KONKURRUES DHE FORCAT E TREGUT BRENDA BE-SË	67
4. MARRËDHËNIET E FQINJËSISË SË MIRË DHE BASHKËPUNIMI RAJONAL	70
5. AFTËSIA PËR TË MARRË PËRSIPËR DETYRIMET E ANËTARËSIMIT	73
5.1. KAPITULLI 1: LËVIZJA E LIRË E MALLRAVE	73
5.2. KAPITULLI 2: LIRIA E LËVIZJES SË PUNONJËSVE	75
5.3. KAPITULLI 3: E DREJTA E VENDOSJES DHE LIRIA E OFRIMIT TË SHËRBIMEVE	76
5.4. KAPITULLI 4: LËVIZJA E LIRË E KAPITALIT	77
5.5. KAPITULLI 5: PROKURIMET PUBLIKE	79
5.6. KAPITULLI 6: LIGJI PËR SHOQËRITË TREGTARE	82
5.7. KAPITULLI 7: E DREJTA E PRONËSISË INTELLEKTUALE	83
5.8. KAPITULLI 8: POLITIKAT E KONKURRENCËS	84
5.9. KAPITULLI 9: SHËRBIMET FINANCIARE	86
5.10. KAPITULLI 10: SHOQËRIA E INFORMACIONIT DHE MEDIA	88
5.11. KAPITULLI 11: BUJQËSIA DHE ZHVILLIMI RURAL	90
5.12. KAPITULLI 12: SIGURIA USHQIMORE, VETERINARIA DHE POLITIKAT FITOSANITARE	91
5.13. KAPITULLI 13: PESHKIMI	93
5.14. KAPITULLI 14: TRANSPORTI	94
5.15. KAPITULLI 15: ENERGJIA	97
5.16. KAPITULLI 16: TATIMET	100
5.17. KAPITULLI 17: POLITIKAT EKONOMIKE DHE MONETARE	101
5.18. KAPITULLI 18: STATISTIKAT	103
5.19. KAPITULLI 19: POLITIKAT SOCIALE DHE PUNËSIMI	105
5.20. KAPITULLI 20: NDËRMARRJET DHE POLITIKAT INDUSTRIALE	111
5.21. KAPITULLI 21: RRJETET TRANSEVROPIANE	114
5.22. KAPITULLI 22: POLITIKAT RAJONALE DHE KOORDINIMI I INSTRUMENTEVE STRUKTURORE	116
5.25. KAPITULLI 25: SHKENCA DHE KËRKIMI	117
5.26. KAPITULLI 26: ARSIMI DHE KULTURA	119
5.27. KAPITULLI 27: MJEDISI DHE NDRYSHIMET KLIMATIKE	123
5.28. KAPITULLI 28: MBROJTJA E KONSUMATORIT DHE E SHËNDETIT	127
5.29. KAPITULLI 29: BASHKIMI DOGANOR	130
5.30. KAPITULLI 30: MARRËDHËNIET ME JASHTË	131
5.31. KAPITULLI 31: POLITIKA E JASHTME, E SIGURISË DHE E MBROJTJES	133
5.32. KAPITULLI 32: KONTROLLI FINANCIAR	135
5.33. KAPITULLI 33: DISPOZITAT FINANCIARE DHE BUXHETORE	138
SHTOJCA I – MARRËDHËNIET NDËRMJET BE-SË DHE SHQIPËRISË	140
SHTOJCA II – SHTOJCË STATISTIKORE	142

1. Hyrje

1.1. Konteksti

Shqipëria ka vazhduar të zbatojë Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit dhe në kuadër të marrëveshjes janë organizuar takimet e organeve të përbashkëta. Në prill 2018 Komisioni nxori rekomandimin e tij të parë duke e ftuar Këshillin të vendosë për hapjen e negociatave për anëtarësim me Shqipërinë. Në *Përfundimet e qershorit 2018*, Këshilli njohu progresin e arritur nga Shqipëria dhe përcaktoi rrugën drejt hapjes së negociatave për anëtarësim në qershor 2019. Në përputhje me *Përfundimet e Këshillit*, Komisioni filloi punën përgatitore, përfshirë përmes shpjegimit teknik të kapitujve të *acquis-it* të BE-së. Në kuadrin e progresit domethënës të arritur dhe plotësimit të kushteve të vendosura unanimisht nga Këshilli në qershor 2018, Komisioni rekomandoi përsëri në maj 2019 hapjen e negociatave për praninë me vendin. Në qershor 2019, Këshilli e shtyu vendimin për në tetor 2019. Këshilli Evropian më pas vendosi që “t’i rikthehej çështjes së zgjerimit përpara takimit BE-Ballkani Perëndimor në Zagreb në maj 2020”.

Komisioni ka vazhduar të monitorojë në tërësi zhvillimet në Shqipëri. Vendi ka vijuar të zbatojë reformat në lidhje me agjendën e BE-së. Më 26 nëntor 2019, Shqipëria u godit nga një tërmet shkatërrues me intensitet 6.3 ballë të shkallës Rihter. Pavarësisht sfidave të trajtimit të situatës emergjente, autoritetet shqiptare kanë ruajtur një angazhim politik konstant dhe të fortë për qëllimin strategjik të vendit për integrimin evropian. Në përgjithësi, Shqipëria ka rritur përpjekjet e saj dhe ka dhënë rezultate të mëtjshme të prekshme dhe të qëndrueshme në fushat kryesore të identifikuar në *Përfundimet e Këshillit të qershorit 2018*. Si pasojë, në përditësimin e saj për Shqipërinë të botuar në mars 2020¹, Komisioni konfirmoi se bazat e rekomandimit të tij të vitit 2019 për të hapur negociatat për praninë me Shqipërinë mbeten të vlefshme. Mbi këtë bazë, në 25 mars 2020 Këshilli vendosi hapjen e negociatave të pranimit me Shqipërinë (ndërsa liderët evropianë e miratuan këtë vendim më 26 mars 2020) dhe i caktoi detyrë Komisionit të raportonte për disa çështje që duhej të trajtoheshin nga Shqipëria përpara Konferencës ndërqeveritare, përfshirë progresin në lidhje me historikun². Raporti aktual gjithashtu shërben për qëllimin e raportimit mbi *Përfundimet e Këshillit* mbi kushtet e identifikuar në lidhje me Konferencën e Parë Ndërqeveritare (KPG), si dhe përparësitë e tjera të rëndësishme dhe çështjet që do të pasqyrohen në Kuadrin e Negocimit.

Pandemia COVID-19 është një goditje globale, e cila nuk ka kursyer as Ballkanin Perëndimor. Ajo përfaqëson një barrë të paprecedent mbi sektorin shëndetësor dhe sistemet e mbrojtjes sociale të Ballkanit Perëndimor. Niveli përfundimtar i gjurmës së saj në drejtim të humbjes së jetës së njerëzve dhe dëmtimit të ekonomive është ende i vështirë për t’u vlerësuar, por vlerësimet e hershme të Komisionit parashikojnë një rënie nga 4 për qind në 6 për qind të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB) në rajon. Mijëra qytetarë janë në rrezik të humbjes së vendit të punën dhe masat e përkohshme të mbështetjes së qeverisë (përfitimet e papunësisë, shtyrjet/heqjet e taksave dhe kontributet e sigurimeve shoqërore, etj.) kanë një ndikim të rëndësishëm fiskal.

Ndërsa BE-ja është prekur shumë nga pandemia, ajo nuk ka kursyer as kohë dhe as përpjekje për të siguruar një mbështetje thelbësore dhe të paprecedent për Ballkanin Perëndimor. Kjo përfshin mbështetjen financiare prej më shumë se 3.3 miliardë eurosh për vendet në rajon për

¹ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/update-on-the-republic-of-albania.pdf>

² <https://www.consilium.europa.eu/media/43076/26-vc-euco-statement-en.pdf>

të trajtuar krizën e menjëhershme shëndetësore dhe nevojat humanitare që rrjedhin prej saj, si dhe ndikimin afatgjatë dhe strukturor mbi shoqëritë dhe ekonomitë e tyre. Duke pasur parasysh perspektivën evropiane të Ballkanit Perëndimor, BE-ja po e trajton rajonin si partner të privilegjuar, duke e lidhur atë me mekanizmat dhe instrumentet e Bashkimit Evropian. Te mekanizmat dhe instrumentet përfshihen Komiteti i Sigurisë Shëndetësore, marrëveshjet e përbashkëta të prokurimit, Mekanizmi i Mbrojtjes Civile të BE-së, Fondi i Solidaritetit, ndihma konsullore për riatdhesim ose përjashtimi nga kufizimet e përkohshme të BE-së për eksportin e pajisjeve mjekësore. Këto dhe masa të tjera kanë dhënë lehtësim të menjëhershëm dhe janë një mesazh i qartë i angazhimit politik të BE-së ndaj rajonit.

Që nga marsi i vitit 2020, qeveria reagoi shpejt ndaj pandemisë COVID-19 dhe mori masa të rrepta duke menaxhuar kështu krizën me humbje të kufizuara njerëzore dhe financiare. Ajo nxori një sërë aktesh normative të miratuara më pas nga Kuvendi i Shqipërisë. Gjendja e jashtëzakonshme për shkak të katastrofës natyrore, e vendosur pas tërmetit të nëntor të vitit 2019, u zgjat deri në qershor të vitit 2020. Autoritetet njoftuan derogimin nga detyrimet sipas neneve të caktuara të Konventës për mbrojtjen e lirive të njeriut dhe lirive themelore.

Komisioni Evropian rekomandoi që masat emergjente të marra në kuadrin e pandemisë COVID-19 të jenë proporcionale, të kufizuara tek ato që janë të nevojshme dhe të kufizuara në kohë në mënyrë që të respektohen sundimi i ligjit dhe standardet demokratike dhe të të drejtave të njeriut.

Më 18 maj 2020 qeveria hoqi masat e mbylljes. Të gjitha aktivitetet publike dhe ekonomike u hapën, përveç transportit publik, aktiviteteve sportive, shkollave dhe aktiviteteve të mbledhjes masive. Që nga 1 qershori 2020 të gjitha lëvizjet në të gjithë territorin realizohen pa kufizime kohore. Të gjithë kufijtë me vendet fqinje janë të hapur. Nuk kërkohet karantinë për personat që hyjnë në vend. Karantina zbatohet vetëm për raste specifike të rekomanduara nga autoritetet shëndetësore në vend ose protokollat e nxjerra/miratuara nga Kontrolli i Infeksioneve të BE-së.

1.2. Përmbledhje e raportit

Për sa i përket **kriterit politik**, mjedisi politik në Shqipëri vazhdoi të karakterizohej nga një polarizim intensiv. Aktivitetet parlamentare u ndikuan për shkak të dorëzimit të mandateve nga opozita. Vazhdimësia institucionale u siguroi përmes plotësimit gradual të vendeve të lira të Kuvendit. Në fund të periudhës raportuese, Kuvendi kishte 122 deputetë nga 140 deputetë të parashikuar. Opozita vendosi të bojkotojë zgjedhjet vendore të 30 qershorit 2019. Zgjedhjet vendore u zhvilluan, pavarësisht vendimit të nxjerrë nga Presidenti për ta shtyrë votimin për në muajin tetor. Kuvendi i Shqipërisë nisi një procedurë hetimi parlamentare për Presidentin, e cila përfundoi në fund të korrikut 2020. Komisioni Hetimor *ad hoc* i Kuvendit arriti në përfundim se Presidenti kishte tejkalar kompetencat e tij Kushtetuese, por shkeljet nuk e justifikonin fajësimin e tij. Ngërçi politik i vendit u lehtësua në janar të vitit 2020, kur shumica qeverisëse dhe opozita parlamentare dhe jashtëparlamentare arritën një marrëveshje për të çuar përpara reformën zgjedhore, duke krijuar një Këshill Politik, platformë kjo për të përfunduar bisedimet teknike dhe politike si dhe për të zbatuar rekomandimet e mbetura pezull të Zyrës për Institucione Demokratike dhe të Drejtave të Njeriut të Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE/ODIHR), për të siguruar një financim transparent të partive politike dhe fushatave elektorale. Më 5 qershor 2020, Këshilli Politik arriti një marrëveshje përparuese për të prezantuar gradualisht një administratë zgjedhore të depolitizuar, në përputhje me rekomandimet e OSBE/ODIHR-it. Gjithashtu palët ranë dakord për të prezantuar identifikimin elektronik për të gjithë votuesit (aty ku teknikisht ai është i mundur), për të

ristrukturuar Komisionin Qendror të Zgjedhjeve dhe që Kolegji Zgjedhor të përbëhet nga gjyqtarë të verifikuar. Ndryshimet e Kodit Zgjedhor u miratuan nga Kuvendi në datë 23 korrik 2020, në përputhje me marrëveshjen e 5 qershorit 2020, duke *përmbushur kështu kushtin për KNQ-në e parë*. Përveç kësaj, Kuvendi miratoi më 30 korrik disa ndryshime në Kushtetutë në lidhje me sistemin zgjedhor. Këto ndryshime, të cilat nuk kanë lidhje me zbatimin e rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it, kërkuan ndryshime të mëtejshme në Kodin Zgjedhor, të cilat u diskutuan midis partive në Këshillin Politik, por kompromisi nuk u arrit para se Kuvendi t'i votonte ato në 5 tetor. Pavarësisht rezultatit pozitiv të marrëveshjes së arritur në 5 qershor 2020, dialogu politik në vend duhet të përmirësohet, veçanërisht për reformën zgjedhore dhe zbatimin e saj.

Më 9 qershor 2020, Qeveria prezantoi në një takim të zgjeruar të Këshillit Kombëtar për Integrimin Evropian një plan veprimi për të trajtuar kushtet dhe përparësitë e përcaktuara nga *Përfundimet e Këshillit* të marsit 2020 për Shqipërinë. Më 6 maj 2020, Qeveria emëroi Kryenegociatorin dhe ekipin negociator.

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur sa i takon reformës në **administratën publike**. Përpyekjet kanë vijuar në disa fusha të lidhura, duke çuar në një përparim lidhur me zbatimin e udhëzimeve për vlerësimin e ndikimit rregullator në të gjitha ministritë e linjës, në zhvillimin e paketës legjislativë në lidhje me planifikimin e politikave, në rritjen e numrit të shërbimeve elektronike dhe përmirësimin e transparencës në mbledhjen e të dhënave, dhe në menaxhimin e burimeve njerëzore ndërmjet nivelit qendror dhe atij vendor. Këto arritje të prekshme kanë nevojë për konsolidim të mëtejshëm. Veçanërisht qeveria duhet të shtojë përpyekjet drejt politikëbërjes të bazuar më shumë në të dhënat, duke ndërtuar kapacitetet administrative në ministritë e linjës për planifikimin dhe monitorimin e politikave, mbledhjen e të dhënave, si dhe përdorimin e vlerësimeve të ndikimit rregullator për të ofruar më shumë informacioni si bazë për politika më të mira.

Sistemi gjyqësor në Shqipëri ka një lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht i përgatitur. Zbatimi i një reforme gjithëpërfshirëse dhe të plotë të drejtësisë ka vijuar në mënyrë të vazhdueshme, duke çuar në përgjithësi në një përparim të mirë. Institucionet e reja për vetëqeverisjen e gjyqësorit i kanë kryer detyrat e tyre, duke përfshirë menaxhimin e proceseve për të plotësuar vendet e lira në Gjykatën e Lartë dhe Gjykatën Kushtetuese. Këshilli i Lartë Gjyqësor ka përfunduar përzgjedhjen e tre kandidatëve jo magjistratë për *Gjykatën e Lartë*, të emëruar në datë 11 mars 2019, duke lejuar kështu që një nga dhomat e Gjykatës të funksionojë dhe përmbushjen e kushtit përkatës *për KNQ-në e parë*. Procesi i përzgjedhjes për anëtarin e katërt jo magjistrat është afër përfundimit. Kandidatët e tjerë për magjistratë nga brenda sistemit gjyqësor janë në proces promovimi. Shqipëria po bën përparim për të rikompozuar *Gjykatën Kushtetuese* dhe ka emëruar tre anëtarë të rinj. Kjo ofron bazën për Gjykatën Kushtetuese të rifillojë punën, kusht ky që *duhet përmbushur për KNQ-në e parë* dhe për të rritur besimin e publikut. Në dhjetor 2019, nga nëntë gjyqtarë gjithsej, Gjykata kishte vetëm një gjyqtar në detyrë si rezultat i *vettingut*. Gjykata tani ka katër anëtarë. Në lidhje me procedurën e miratimit të njërit prej gjyqtarëve të fundit të emëruar ka pasur një mosmarrëveshje. Komisioni i Venecias ka dhënë një opinion mbi këtë çështje, duke siguruar udhëzimet e nevojshme për autoritetet shqiptare për të përfunduar emërimet ende pezull në Gjykatën Kushtetuese. Me katër anëtarët aktualë, Gjykata ka kuorumin minimal për të gjykuar mbi pranueshmërinë e çështjeve. Procesi i përzgjedhjes për tre vakancat po vijon. Procesi është prekur lehtë nga kriza e COVID-19-ës, por pritet të përfundohet me përparësi. Përfundimi i emërimeve në Gjykatën Kushtetuese do të vazhdojë pasi Gjykata e Lartë të arrijë kuorumin e kërkuar prej tre të pestave të anëtarëve në detyrë, pasi kjo e fundit është autoriteti i tretë emëruar

së bashku me Kuvendin dhe Presidentin e Republikës. Për herë të parë, Prokurori i ri i Përgjithshëm është emëruar bazuar në procedurat e vendosura në reformën e fundit në drejtësi.

Krijimi i **Strukturës së Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (SPAK)** u kurorëzua në vitin 2019 me emërimin e Kryeprokurorit të Posaçëm në muajin dhjetor. Me trembëdhjetë prokurorë të posaçëm të emëruar nga pesëmbëdhjetë gjithsej, **Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPS)** është plotësisht funksionale. Më 30 korrik 2020 Këshilli i Lartë i Prokurorisë emëroi Drejtorin e **Byrosë Kombëtare të Hetimit (BKH)**, i cili filloi të kryejë funksionet e tij. Zhvillimet e mësipërme *përmbushin kushtin për KNQ-në e parë*.

Rivlerësimi i përkohshëm i të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve (**procesi i vetingut**) ka përparuar në mënyrë të qëndrueshme, duke vijuar të prodhojë rezultate të prekshme, *duke përmbushur kështu kushtin për KNQ-në e parë*. Nën kujdesin e Komisionit Evropian, Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit ka vazhduar të mbikëqyrë procesin. Deri tani janë përpunuar më shumë se 286 dosje, duke çuar në 62% shkarkime, kryesisht për çështje që lidhen me pasuri të pajustificuara ose dorëheqje. Gjatë periudhës së izolimit për shkak të COVID-19-ës, institucionet e verifikimit kanë vazhduar të kryejnë disa aktivitete të rëndësishme hetimore në distancë. Institucionet e vetingut kanë rifilluar seancat e dëgjësive publike në qershor 2020.

Shqipëria ka një lloj niveli përgatitjeje sa i takon **luftës kundër korrupsionit**. Gjatë periudhës raportuese është bërë përparim i mirë. Autoritetet shqiptare kanë forcuar kapacitetet operacionale, koordinuese dhe monitoruese në luftën kundër korrupsionit, *duke përmbushur kështu kushtin për KNQ-në e parë*. Shqipëria ka vazhduar përpjekjet e saj drejt krijimit të një historiku të qëndrueshëm për hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e çështjeve të korrupsionit.

Megjithëse rivlerësimi i anëtarëve të gjyqësorit është një proces administrativ, është e rëndësishme të vlerësohen rezultatet konkrete të Shqipërisë për të luftuar korrupsionin. Ato përfshijnë shkarkimin nga detyra të shumë gjyqtarëve të nivelit të lartë, përfshirë nivelin e Gjykatës Kushtetuese dhe Gjykatës së Lartë. Në vitin 2019 janë dhënë dy dënime përfundimtare për korrupsion pasiv të gjyqtarëve, prokurorëve dhe zyrtarëve të tjerë të gjyqësorit. Në vitin 2019 janë dhënë 262 dënime të shkallës së parë që përfshinin zyrtarë të nivelit të ulët ose të mesëm, përveç 294 dënimeve të shkallës së parë në vitin 2018. Në vitin 2019 janë dhënë 246 dënime përfundimtare në shkallën e apelit, të cilat përfshinin zyrtarë të nivelit të ulët ose të mesëm, përveç 289 dënimeve përfundimtare në vitin 2018. Janë bërë përpjekje të mëtejshme drejt krijimit të një historiku të qëndrueshëm në luftën kundër korrupsionit, megjithëse lufta kundër korrupsionit mbetet një objektivi afatgjatë që vazhdon të kërkojë përpjekje të mëtejshme të strukturuar dhe të qëndrueshme. Ndërkohë që numri i hetimeve në vazhdim mbetet i lartë, deri më sot, dënimet përfundimtare në çështjet që përfshijnë zyrtarë të nivelit të lartë mbeten ende të kufizuara. Organet e reja të krijuara të specializuara antikorrupsion (SPAK dhe gjykatat kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar) pritet të forcojnë ndjeshëm kapacitetin e përgjithshëm për të hetuar dhe ndjekur penalisht korrupsionin. Megjithatë, në përgjithësi, korrupsioni mbetet i përhapur dhe përbën një shqetësim serioz.

Shqipëria ka një lloj niveli përgatitjeje në **luftën kundër krimit të organizuar**. Shqipëria ka bërë progres të mirë për forcimin e luftës kundër krimit të organizuar, përfshirë përmes bashkëpunimit me shtetet anëtare të BE-së dhe përmes planit të veprimit për të trajtuar rekomandimet e Task Forcës së Veprimit Financiar (FATF), *duke përmbushur kështu kushtin për KNQ-në e parë*. Operacionet policore për shpërbërjen e organizatave kriminale janë intensifikuar më tej dhe është bërë përparim i mirë në këtë drejtim. Ashtu si edhe në vitet e

mëparshme, në vitin 2019, Shqipëria tregoi gjithashtu një angazhim të fortë, të vazhdueshëm, për të luftuar prodhimin dhe trafikimin e kanabisit. Shqipëria lejon një mekanizëm monitorimi shumëndërrhyrës nga një vend i tretë (vrojtimet ajrore nga *Guardia di Finanza* italiane, e bashkëfinancuar nga BE-ja). Bashkëpunimi ndërkombëtar i policisë, veçanërisht me shtetet anëtare të BE-së, gjithashtu është intensifikuar, duke çuar në një numër operacionesh të suksesshme të zbatimit të ligjit në shkallë të gjerë gjatë vitit 2019, të cilat kanë vijuar po ashtu edhe në vitin 2020. Bashkëpunimi midis policisë dhe prokurorëve është intensifikuar më tej. Zyra e Prokurorit të Posaçëm është krijuar dhe është pajisur me një sërë mjetesh të rëndësishme hetimore. Këto hapa përfaqësojnë një progres të prekshëm për përmbushjen e rekomandimeve gjatë viteve të fundit për përmirësimin e historikut. Përpjekjet duhet të vazhdojnë për të siguruar rritjen e ndjekjeve penale dhe të dënimeve përfundimtare, si dhe luftën kundër pastrimit të parave dhe konfiskimin e pasurive që rrjedhin nga krimet dhe pasuri të tjera të pajustificuara. *Për luftën kundër pastrimit të parave*, Kuvendi i Shqipërisë ka miratuar një *'Paketë Moneyval'* në korrik të vitit 2019, e cila synon trajtimin e rekomandimeve të nxjerra nga Moneyval-i në raportin e tij për Shqipërinë, i botuar në dhjetor 2018. Megjithatë, në 21 shkurt 2020, *Task Forca e Veprimit Financiar (FATF)* e renditi Shqipërinë për monitorim të zgjeruar dhe propozoi një plan veprimi që përqendrohet në disa rekomandime ende pezull. Shqipëria ka ndërmarrë një angazhim të nivelit të lartë politik për të punuar me FATF-në për ta trajtuar këtë plan veprimi dhe ka filluar zbatimin e masave të tij. Në këtë drejtim, Kuvendi ka miratuar në korrik të vitit 2020 një ligj të ri për regjistrin e pronarëve përfitues. Është bërë përparim i mirë në luftën kundër terrorizmit dhe parandalimit/luftimit të ekstremizmit të dhunshëm përmes zbatimit të objektivave të përcaktuara në Planin e Përbashkët të Veprimit kundër Terrorizmit për Ballkanin Perëndimor dhe rregullimit të zbatimit dypalësh. Përpjekjet e zbatimit duhet të vazhdojnë, veçanërisht në lidhje me pastrimin e parave.

Në lidhje me **të drejtat themelore**, Shqipëria është në përputhje me instrumentet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe ka zhvilluar kuadrin e saj ligjor sipas standardeve evropiane. Gjatë periudhës së raportimit, Shqipëria është përpjekur të përmbushë detyrimet që lidhen në këtë kuadër. Megjithatë, zbatimi i përgjithshëm mbetet për t'u forcuar. Sa i takon zbatimin të ligjit "Për strehimin social", janë miratuar nëntë akte nënligjore pas një procesi të gjerë konsultimi. Edhe kuadri ligjor për fushat e të drejtave të njeriut dhe drejtësisë për të miturit është përmirësuar përmes akteve nënligjore. Po vijohet me përpjekjet për të zbatuar një reformë gjithëpërfshirëse të sektorit të tokës dhe për të konsoliduar të drejtat e pronësisë.

Ligji "Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë në Republikën e Shqipërisë" u miratua në mars 2020, duke marrë parasysh rekomandimet e Opinionit të Komisionit të Venecias të dhëna në tetor 2019. Duhet të vazhdojnë përpjekjet për të çuar përpara procesin e regjistrimit dhe të kompensimit. Shqipëria duhet të miratojë me shpejtësi legjislacionin e mbetur zbatues në lidhje me kuadrin ligjor të vitit 2017 "Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë". Gjithashtu Shqipëria vazhdon të jetë në proces të përgatitjes për ligjin e ardhshëm të censusit. Nevojitet përparim i shpejtë për këtë dhe për çuarjen përpara të procesit të regjistrimit të pronave. Qytetarët që i përkasin pakicës greke kanë ngritur shqetësime në lidhje me të drejtat e pronës në rajonin jugor bregdetar. Për sa i përket **lirisë së shprehjes**, vendi ka një lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht i përgatitur. Në dhjetor 2019, Kuvendi miratoi një sërë ndryshimesh në ligjin e medias, synimi i të cilave ishte rregullimi i mediave *online* dhe disa aspekte të shpifjes, për të cilat, në qershor të vitit 2020 Komisioni i Venecias dha në opinionin e tij. Ndryshimet nuk i përmbushin standardet ndërkombëtare dhe parimet e lirisë së medias sjellin shqetësime në lidhje me rritjen e censurës dhe autocensurës si dhe rreth mundësisë së bërjes së hapave pas lidhur me lirinë e shprehjes në vend. Përfaqësuesit nga shumica qeverisëse janë angazhuar publikisht për të ndjekur udhëzimet e opinionit të

Komisionit të Venecias. Projektligji për mediat aktualisht po rishikohet në dritën e opinionit të Komisionit të Venecias.

Në lidhje me **migracionin**, është arritur ca progres lidhur me përmirësimin e kapaciteteve institucionale për menaxhimin e kufirit dhe azilit. Kapaciteti i pritjes për flukset e përziera të migracionit është rritur më tej dhe mbeti i mjaftueshëm për të akomoduar numrin e rritur të mbërritjeve. Shqipëria është vendi i parë nga vendet e Ballkanit Perëndimor për të cilin ka hyrë në fuqi Marrëveshja e statusit të kufirit evropian dhe rojës bregdetare me BE-në (maj 2019). Operacioni i përbashkët me Frontex-in, përmes vendosjes së skuadrave së bashku me rojat kufitare shqiptare në kufirin greko-shqiptar, ka rezultuar i suksesshëm për forcimin e kontrolleve kufitare, rritjen e sigurisë së kufijve të jashtëm të BE-së dhe luftën kundër kontrabandës së migrantëve.

Numri i kërkesave të pabazuara për azil të depozituara nga shtetas shqiptarë në BE është ulur, por mbetet ende i lartë dhe kërkon përpjekje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme, përfshirë trajtimin e fenomenit të të miturve të pashoqëruar. Shqipëria ka vazhduar përpjekjet e saj për të trajtuar kërkesat e pabazuara për azil të depozituara nga shtetasit shqiptarë në vendet anëtare të BE-së dhe vendet e lidhura me Shengen-in.

Në vitin 2019 kishte rreth 2.7% më pak kërkesa të pabazuara për azil sesa në vitin 2018 dhe gati 20% më pak se në vitin 2017. Ulja ka vazhduar edhe gjatë dy muajve të parë të vitit 2020 (para COVID-19) me 35% më pak se në të njëjtën periudhë të vitit 2019. Në periudhën janar-maj 2020, janë depozituar 3 305 kërkesa në krahasim me 10 375 kërkesa në të njëjtën periudhë të vitit 2019, shifër e cila përfaqëson një rënie me rreth 74% të kërkesave. “Shkalla e pranimit” (d.m.th. numri i kërkesave të suksesshme të shprehura si përqindje e të gjitha vendimeve) ishte rreth 6%, 1.6 persona më pak se në vitin 2018.

Kjo çështje ka kërkuar dhe do të vazhdojë të kërkojë përpjekje thelbësore nga autoritetet shqiptare. Përveç fushatave informuese mbi të drejtat dhe detyrimet e regjimit pa viza, përmes kontrolleve të plota kufitare, refuzimit të largimit për qytetarët me mjete të pamjaftueshme dhe veprimet për të trajtuar arsyet themelore, autoritetet shqiptare kanë forcuar dialogun dhe bashkëpunimin me vendet më të prekura. Në këtë drejtim, tre oficerë ndërlihdës të policisë shqiptare janë vendosur në BE për të shpejtuar riatdhësimin në Shqipëri, si edhe është vendosur një oficer ndërlihdje i BE-së në Tiranë për të ndihmuar për kontrollet e daljes.

Për sa u përket **kritereve ekonomike**, Shqipëria ka bërë disa përparime dhe është e përgatitur në mënyrë të moderuar për zhvillimin e një ekonomie funksionale tregu. Ndërsa rritja e PBB-së u ngadalësua për shkak të prodhimit më të ulët të energjisë elektrike nga burimet ujore, sektorët e tjerë kanë performuar mirë dhe papunësia vazhdoi të ulej në nivele rekord. Gjatë periudhës të raportimit eksportet janë rritur në mënyrë të qëndrueshme dhe raporti i borxhit publik ndaj PBB-së vazhdoi të bjerë, por ka mbetur ende i lartë. Bankat vazhduan të ulin numrin e huave të këqija dhe huadhënia për sektorin privat ka filluar ta marrë veten. Janë ndërmarrë hapa për zhvillimin e tregut financiar, por ndërmjetësimi financiar mbetet ende i ulët. Zbatimi i reformës gjithëpërfshirëse ligjore ka shënuar përparime të mira, por ende nuk ka rritur të rrisë sigurinë juridike për bizneset. Pandemia e COVID-19-ës ka përkeqësuar dobësitë strukturore dhe pasojat e tij negative kanë fshirë një pjesë të progresit.

Shqipëria ka bërë disa përparime dhe ka një lloj niveli përgatitjeje për sa i përket kapacitetit për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Bashkimit. Infrastruktura në sektorin e energjisë, të transportit dhe komunikimit digjital, si dhe rezultatet në arsim janë

përmirësuar, por mbeten ende mangësi të konsiderueshme krahasuar me nivelet rajonale dhe evropiane. Konkurrenca e Shqipërisë pengohet nga mungesa e ekspertizës sipërmarrëse dhe teknologjike, hendeku i konsiderueshëm i aftësive, institucionet e dobëta, nivelet e ulëta të investimeve dhe cilësia e infrastrukturës. Integrimi në zinxhirët ndërkombëtarë të vlerës dhe eksportet mbetën nën potencialin e vendit. Për më tepër, konsolidimi i të drejtave të pronësisë dhe një kadastër plotësisht funksionuese janë parakushte kritike për rritjen e investimeve dhe aksesin në financa, si dhe për të arritur konkurrencën e sektorëve të bujqësisë dhe turizmit.

Në lidhje me **marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimin rajonal**, Shqipëria ka vazhduar të marrë pjesë aktive në bashkëpunimin rajonal dhe të mbajë marrëdhënie të mira fqinjësore.

Shqipëria vazhdoi të harmonizojë legjislacionin e saj me kërkesat e BE-së në disa fusha, duke rritur **aftësinë e saj për të marrë përsipër detyrimet që rrjedhin nga anëtarësimi**. Vendi është i përgatitur në mënyrë të moderuar në shumë fusha, të tilla si kontrolli financiar, arsimit dhe kultura, dhe statistikat, ose ka një nivel përgatitjeje, përfshirë fushat e prokurimit publik, politikave sociale dhe punësimit dhe rrjeteve transevropiane. Shqipëria do të duhet të vazhdojë përpjekjet e saj në lidhje me përgatitjet e përgjithshme për miratimin dhe zbatimin e *acquis*-it të BE-së. Miratimi i politikave gjithëpërfshirëse të kontrollit të brendshëm financiar publik dhe koordinimi i zbatimit të tyre me reformën në administratën publike dhe menaxhimin të financave publike, në vazhdim e sipër, mbetet thelbësore drejt një sistemi funksional të kontrollit të brendshëm në sektorin publik. Shqipëria duhet të vazhdojë punën për zhvillimin e rrjeteve të transportit dhe energjisë dhe masat e lidhura të reformës së konektivitetit, gjithashtu, me synimin për të përmirësuar lidhjen në të gjithë rajonin. Shqipëria duhet të përfundojë miratimin e legjislacionit dytësor për zbatimin e reformës së punësimit dhe të forcojë koordinimin ndërinstucional për masat që prekin grupet më vulnerabël.

Kapaciteti administrativ dhe standardet profesionale të organeve të ngarkuara me zbatimin e *acquis*-it të BE-së duhet të forcohen dhe të ruhet pavarësia e organeve rregullatore. Rritja e transparencës dhe llogaridhënies, në veçanti sigurimi i funksionimit efektiv, efikas dhe transparent të sistemit të prokurimit publik dhe menaxhimin të financave publike, mbetet thelbësor. Shqipëria ka vazhduar të harmonizohet plotësisht me të gjitha pozicionet dhe deklaratat e Politikës së Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë të BE-së.

2. Themeloret e para: Kriteri Politik dhe kapitujt e shtetit të së drejtës

2.1. Funksionimi i institucioneve demokratike dhe reforma në administratën publike

2.1.1 Demokracia

Mjedisi politik vazhdoi të karakterizohej nga një polarizim i fortë. Opozita vendosi të bojkotojë zgjedhjet vendore të 30 qershorit 2019. Ndërsa zgjedhjet u zhvilluan, Presidenti kishte nxjerrë një dekret për të shtyrë votimin për në tetor. Kuvendi nisi një procedurë hetimi për Presidentin, e cila u përmbyll në korrik 2020. Ngërçi politik në vend u lehtësua në janar 2020, kur shumica qeverisëse dhe opozita parlamentare e jashtëparlamentare arritën një marrëveshje për të çuar përpara reformën zgjedhore, duke krijuar një platformë për të përfunduar bisedimet teknike dhe politike. Një marrëveshje përfundimtare u arrit të finalizohet në datë 5 qershor 2020.

Ndryshimet në Kodin Zgjedhor u miratuan nga Kuvendi në 23 korrik 2020 në përputhje me marrëveshjen e 5 qershorit 2020 dhe në zbatim të rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it. Përveç kësaj, Kuvendi miratoi në 30 korrik disa ndryshime në Kushtetutë në lidhje me sistemin zgjedhor. Këto ndryshime, të cilat nuk kanë lidhje me zbatimin e rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it kërkuan ndryshime të mëtejshme në Kodin Zgjedhor, të cilat u diskutuan mes partive në Këshillin Politik, por pa arritur një kompromis para votimit të tyre nga Kuvendi në datë 5 tetor. Pavarësisht rezultatit pozitiv të marrëveshjes së arritur në 5 qershor 2020, dialogu politik në vend duhet të përmirësohet, veçanërisht për reformën zgjedhore dhe zbatimin e saj.

Zgjedhjet

Më 30 qershor 2019, Shqipëria zhvilloi zgjedhjet lokale në një mjedis politik shumë të polarizuar. Pas heqjes dorë në bllok të mandateve parlamentare në shkurt të vitit 2019 dhe pas muajve të protestave në rrugë, opozita vendosi t'i bojkotojë zgjedhjet. Më 8 qershor, për arsye të kërcënimeve ndaj sigurisë, Presidenti dekretoi anulimin e dekretit të tij të mëparshëm që përcaktonte datën e zgjedhjeve dhe shpalli datën 13 tetor si datën e re të zgjedhjeve. Dekreti i Presidentit u shpërfill nga shumica në pushtet dhe nga organet e administratës zgjedhore. Ndërsa opozita jashtëparlamentare u përpoq të delegjitimonte zgjedhjet, komuniteti ndërkombëtar paralajmëroi se dhuna gjatë procesit zgjedhor do të konsiderohej e papranueshme. Kandidatët për kryetar bashkie nga Partia Socialiste (PS) në pushtet morën pjesë në zgjedhje pa kundërshtarë në 31 nga 61 bashki, nga të cilat PS-ja fitoi në 60 bashki (dhe një bashki e fitoi një parti e vogël e mbështetur nga PS-ja). Pas zgjedhjeve, Kuvendi nisi procedurën e hetimit parlamentar kundër Presidentit për shkak të antikushtetutshmërisë së vendimit të tij për të anuluar datën e zgjedhjeve. Komisioni i Posaçëm Hetimor arriti në përfundimin se Presidenti kishte tejkaluar kompetencat e tij kushtetuese, por shkelja nuk ofronte arsye të mjaftueshme për fajësimin e Presidentit. Kuvendi e miratoi gjetjen e Komisionit të Posaçëm Hetimor më 27 korrik 2020.

Komisioni i Posaçëm Hetimor është ende në proces.

Në raportin përfundimtar të misionit të vëzhgimit të zgjedhjeve, OSBE/ODIHR-i vuri në dukje se, megjithëse zgjedhjet e qershorit ishin organizuar pa probleme të mëdha, ato ishin mbajtur duke u kushtuar pak kujdes interesave të votuesve, pasi votuesit nuk kishin në dispozicion një gamë të plotë përzgjedhjeje të politikave alternative. OSBE/ODIHR rekomandoi më tej:

- një dialog gjithëpërfshirës ndërmjet partive politike për të realizuar reformën zgjedhore;
- masa për të eliminuar abuzimin me burimet shtetërore;
- depolitizimin e shërbimit civil, përfshirë krijimin e komisionerëve të pavarur zgjedhorë;
- sigurimin e pavarësisë dhe paanshmërisë së Komisionit Qendror të Zgjedhjeve dhe gjyqësorit;
- hetimin e shpejtë dhe transparent të të gjitha shkeljeve të pretenduara zgjedhore.

Në 14 janar 2020, mazhoranca qeverisëse dhe përfaqësuesit e opozitës parlamentare dhe jashtëparlamentare arritën një marrëveshje të pashembullt për të çuar përpara reformën e gjatë zgjedhore. Marrëveshja ngriti një Këshill Politik, një platformë ndërpartiake të përbërë nga dy bashkëkryetarët e Komisionit të Posaçëm që përfaqësojnë shumicën parlamentare në pushtet dhe opozitën, dhe dy përfaqësues të opozitës jashtëparlamentare, për të drejtuar reformën bazuar në një qasje konsensuale me zbatimin e rekomandimeve pezull të OSBE/ODIHR-it, duke siguruar financim transparent të partive politike dhe fushatave elektorale. Data e synuar për të arritur një konsensus brenda këtij kuadri u caktua data 30 qershor 2020.

Pas negociatave të gjata, më 5 qershor 2020, Këshilli Politik arriti një marrëveshje të pashembullt për të prezantuar gradualisht një administratë zgjedhore të depolitizuar, në përputhje me rekomandimet e OSBE/ODIHR-it. Palët ranë gjithashtu dakord për të prezantuar identifikimin elektronik të të gjithë votuesve (aty ku kjo është teknikisht e zbatueshme), për të ristrukturuar Komisionin Qendror të Zgjedhjeve dhe që Kolegji Zgjedhor të përbëhet nga gjyqtarë të rivlerësuar. Ndryshimet në Kodin Zgjedhor u miratuan nga Kuvendi, në përputhje me marrëveshjen e 5 qershorit 2020, në 23 korrik 2020. Për më tepër, në 30 korrik, Kuvendi miratoi disa ndryshime në Kushtetutë, lidhur me sistemin zgjedhor. Ndryshimet prezantojnë mundësinë për të ndryshuar Kodin Zgjedhor në lidhje me listat e hapura të kandidatëve, parashikojnë një prag kombëtar dhe ndalimin e koalicioneve parazgjedhore. Ndryshimet kushtetuese të miratuara me mbështetjen ndërpartiake në Kuvend u pritën me kritika nga opozita jashtëparlamentare. Këto ndryshime, të cilat nuk kanë lidhje me zbatimin e rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it, kërkuan ndryshime të mëtejshme në Kodin Zgjedhor, të cilat u diskutuan midis partive në Këshillin Politik, por pa arritur një kompromis para se Kuvendi t'i votonte ato në 5 tetor. Pavarësisht rezultatit pozitiv të marrëveshjes së arritur në 5 qershor 2020, dialogu politik në vend duhet të përmirësohet, veçanërisht lidhur me reformën zgjedhore dhe zbatimin e saj.

Kuvendi

Aktivitetet parlamentare u prekën nga heqja dorë e mandateve parlamentare nga ana e opozitës. Megjithatë, vazhdimësia institucionale u siguroa përmes zëvendësimit gradual të vendeve të lira në Kuvend, duke çuar në krijimin e një opozite të re parlamentare që punon me shumicën qeverisëse për disa çështje. Megjithëse situata pati ndikim mbi funksionet mbikëqyrëse të Kuvendit, Kuvendi arriti të miratojë rregulloren e re dhe të rrisë transparencën. Përfshirja e Kuvendit në procesin e integritetit në BE mbetet ende për t'u forcuar. Kontrolli i financimit të partive politike duhet të përmirësohet. Pas heqjes dorë nga mandatet në bllok të opozitës në shkurt 2019, periudha e raportimit karakterizohet nga plotësimi gradual i vendeve të lira në Kuvend. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve u dha mandatet 40 deputetëve të rinj të Kuvendit ndërmjet kandidatëve të mbetur në listat proporcionale të partive të opozitës, duke e çuar numrin e përgjithshëm të deputetëve në 122 nga 140 gjithsej. Nga ky proces dolën tri grupe të reja parlamentare. Në këtë mënyrë u siguroa funksionimi i Kuvendit.

Miratimi nga Kuvendi i **Rregullores** së re në korrik të vitit 2019 ishte një zhvillim pozitiv që rriti funksionimin, transparencën dhe llogaridhënien e tij. Ndryshimet e reja në Rregullore janë miratuar në prill të vitit 2020, për t'i bërë të mundur Kuvendit të punojë në distancë dhe të vazhdojë aktivitetet e tij gjatë krizës COVID-19. Kuvendi ka bërë gjithashtu përpjekje për të përmbushur Kodin e Etikës, veçanërisht duke plotësuar me të dhëna regjistrin e konflikteve të interesit.

Në korrik 2019 u krijua Komisioni i Posaçëm Hetimor mbi ligjshmërinë e veprimeve të Presidentit. Komisioni gjithashtu shqyrtoi procedurat e ndjekura nga Presidenti për emërimin e një anëtarit të Gjykatës Kushtetuese, duke marrë parasysh opinionin e Komisionit të Venecias për çështjen e emërimeve në Gjykatën Kushtetuese. Komisioni i Venecias gjithashtu nxori një opinion në tetor të vitit 2019 mbi fushëveprimin e kompetencës së Presidentit për të caktuar datat e zgjedhjeve.

Kuvendi ka miratuar më shumë akte se në periudhën e mëparshme të raportimit. Nga 91 ligjet e miratuara, më shumë se gjysma janë miratuar me konsensus midis shumicës qeverisëse dhe opozitës së re parlamentare. Periudha e raportimit karakterizohet nga numri më i lartë i akteve

normative të miratuara ndonjëherë, shumica e të cilave janë të lidhura me situatën emergjente pas tërmetit dhe, së fundmi, për shkak të shpërthimit të COVID-19-ës. Në shumicën e rasteve janë përdorur procedurat urgjente legjislative, si rezultat i situatës së pandemisë. Parlamenti shqyrtoi 22 dekrete të Presidentit, ku 5 nga të cilat u rrëzuan. Në mars të vitit 2020, Presidenti vuri në dyshim kushtetutshmërinë e ndryshimeve në ligjin për Gjykatën Kushtetuese, në lidhje me procedurën e emërimeve dhe të betimit dhe ia ktheu këto masa legjislative Kuvendit për rishqyrtim.

Sa i përket rolit të tij në **integrimin në BE**, në tetor Kuvendi miratoi një rezolutë, e cila mbështet fillimin e negociatave të pranimit dhe shpreh angazhimin e tij për zbatimin e rekomandimeve të Komisionit Evropian dhe të përfundimeve të Këshillit Evropian. Kuvendi duhet të përmirësojë kapacitetet e tij për të monitoruar pajtueshmërinë e legjislacionit të ri me *acquis-në* e BE-së dhe për të siguruar zbatimin e tij. Nga 91 ligje që janë miratuar, 15 kanë për qëllim përafrimin e pjesës me *acquis-në* e BE-së. Komisioni për Integrimin Evropian ka mbajtur vetëm tri seanca dëgjimore gjatë periudhës së raportimit. Këshilli Kombëtar i Integritimit Evropian ende duhet të konsolidojë rolin e tij dhe të garantojë përfshirjen më të gjerë të tij në çështjet e integritimit në BE. Në lidhje me reformat e drejtuara nga BE-ja, Kuvendi ka miratuar ligjet përfundimtare, pjesë e paketës së reformës në drejtësi dhe ka miratuar vendimet e Gjykatës Kushtetuese mbi ligjin “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë” dhe ligjin “Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në Republikën e Shqipërisë”.

Në lidhje me funksionin e **mbikëqyrjes parlamentare**, deputetët e rinj përdorën instrumentet në dispozicion të opozitës, duke kërkuar njëmbëdhjetë “interpelanca” dhe një mocion për debat. Deputetët u kanë drejtuar 96 kërkesa për informacion institucioneve ekzekutive dhe kushtetuese. Kuvendi caktoi dy anëtarë të rinj të Gjykatës Kushtetuese, Prokurorin e Përgjithshëm dhe kryetarin e Entit Rregullator të Energjisë. Kuvendi nuk mundi të arrijë konsensus për disa vende vakante në bordin drejtues të transmetuesit publik. Kuvendi shkarkoi një anëtar të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë. Gjatë periudhës së raportimit, Kuvendi caktoi kryetarin e ri të Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare. Kryetari i ri i institucionit të Kontrollit të Shtetit u votua nga Kuvendi më qershor të vitit 2020.

Lidhur me **transparencën dhe llogaridhënien**, Kuvendi ka bërë disa hapa pozitivë për të trajtuar kërkesat në kohën e duhur, bazuar në të drejtën për informim. Megjithatë, dokumentacioni parlamentar, të tilla si procesverbalet e seancave plenare dhe mbledhjet e komisioneve, duhet t’i nënshtrohen një transparence më të madhe. Kuvendi vazhdoi të publikojë të dhëna të rregullta në internet mbi përfitimet financiare të deputetëve. Kuvendi duhet të forcojë stafin kërkimor dhe mbështetjen për deputetët dhe grupet parlamentare.

Performanca e administratës është ende e dobët kur bëhet fjalë për zbatimin e rekomandimeve të **Avokatit të Popullit**, Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe institucioneve të tjera të pavarura.

Qeverisja

Qeveria ka qenë e angazhuar ndaj procesit të integritimit në BE dhe ka vazhduar përpjekjet e mira për t’i çuar përpara reformat e domosdoshme. Tërmeti i datës 26 nëntor 2019 ka pasur një ndikim të fortë mbi objektivat e përgjithshëm të veprimtarisë së ekzekutivit. Ristrukturimi i ministrive dhe agjencive, i realizuar në vitin 2017, ka krijuar disa hendeqe administrative, të cilat vijojnë dhe sot e kësaj dite. Duhet të përmirësohet koordinimi brenda administratës, në veçanti lidhur me përfshirjen e tyre në proceset e integritimit në BE. Reforma territoriale-

administrative vijon të zbatohet me sukses dhe duhet të konsolidohet më tej si pjesë e një agjende më të gjerë decentralizimi. Kjo është në veçanti e nevojshme për të garantuar autonominë fiskale vendore dhe për t'i fuqizuar bashkitë me qëllim ofrimin e shërbimeve publike me cilësi sipas standardeve.

Ndër ambiciet kryesore të Shqipërisë për hapjen e bisedimeve për pranim duke ndjekur reformat e mbështetura nga BE-ja, mbeten sektorët kryesorë, të tillë si drejtësia dhe punët e brendshme. Megjithatë, polarizimi ekstrem politik ka ushtruar ndikim mbi performancën e administratës. Kjo ka qenë veçanërisht e dukshme në nivelin vendor, ku dorëzimi i bashkive të shumica qeverisëse, pas zgjedhjeve vendore pa pjesëmarrjen e opozitës, krijoi disa probleme. Në vazhden e krizës së COVID-19, të gjithë aktorët politikë demonstuan një nivel të caktuar uniteti për mbështetjen e nismave të qeverisë për t'iu përgjigjur emergjencës.

Në prill të vitit 2019, qeveria miratoi “Planin kombëtar për integrimin evropian, 2019 – 2021”. Në korrik, u miratua një vendim që përcaktonte organizimet për bashkëpunim me qeverinë vendore në procesin e integritimit në BE. Administrata publike vazhdon të ketë një mungesë të përgjithshme kapacitetesh dhe burimesh, e cila ka ndikim mbi aftësinë e saj për të planifikuar, zbatuar dhe monitoruar politikat publike. Qeveria duhet të caktojë më shumë burime njerëzore dhe financiare lidhur me punën për pranimin në BE dhe t'i japë më shumë rëndësi komunikimit koherent dhe të synuar të brendshëm për çështjet e BE-së.

Në nëntor të vitit 2019, Shqipëria u godit nga një tërmet me intensitet 6.3 ballë në shkallën Rihter, i cili solli 51 viktima, rreth 1 000 vetë të plagosur dhe mbi 10 000 të tjerë të pastrehë. Në dhjetor u emërua Ministri i Shtetit për Rindërtimin për të mbikëqyrur procesin e rindërtimit.

Që nga marsi i vitit 2020, qeveria ka reaguar shpejt në përgjigje të pandemisë COVID-19 dhe ka marrë masa të rrepta, duke e menaxhuar kështu krizën me humbje të kufizuara njerëzore dhe financiare. Ajo ka nxjerrë një sërë aktesh normative të miratuara më pas nga Kuvendi. Gjendja e jashtëzakonshme për katastrofat natyrore u zgjat deri në qershor të vitit 2020. Autoritetet njoftuan përjashtimin nga detyrimet që rrjedhin nga nene të caktuara të Konventës për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore.

Në 9 qershor 2020, Qeveria paraqiti në një takim të zgjeruar të Këshillit Kombëtar i Integritimit Evropian një plan veprimi për të trajtuar kushtet dhe përparësitë e përcaktuara në *Përfundimet e Këshillit* të marsit të vitit 2020 për Shqipërinë. Më 6 maj 2020, Qeveria emëroi Kryenegociatorin dhe ekipin negociator. Pas zgjedhjeve vendore në qershor të vitit 2019, dy kryetarë bashkish u shkarkuan në bazë të ligjit për dekriminalizimin.

Pamundësia e Gjykatës Kushtetuese për të dhënë vendime për shkak të mungesës së kuorumit pati ndikim mbi sigurinë juridike gjatë periudhës së raportimit dhe ka përkeqësuar disa mosmarrëveshje kushtetuese midis qeverisë dhe Presidentit të Republikës. Shqipëria ka bërë përparim lidhur me ripërbërjen e Gjykatës Kushtetuese (*shih seksionin 2.2.1, Kapitulli 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore*). Reforma territoriale-administrative duhet të konsolidohet më tej si pjesë e agjendës më të gjerë të decentralizimit. Ministria e Brendshme ka rishikuar planin kombëtar ndërsektorial të veprimit për decentralizimin dhe qeverisjen vendore, i cili është shtyrë deri në vitin 2022. Për të çuar përpara reformën e decentralizimit nevojitet mbështetje e plotë politike. Legjislativi i ri me ndikim mbi qeverisjen vendore nuk është harmonizuar dhe zbatuar plotësisht. Ndërsa bashkive u janë dhënë kompetenca më të mëdha për hartimin e politikave, njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) ende nuk kanë burime financiare dhe kapacitete administrative të mjaftueshme për t'i ushtruar ato në mënyrë efektive.

Autonomia financiare e NJQV-ve është gjithashtu në rrezik, pasi shumica e buxhetit të tyre varet nga transfertat kombëtare. Si rezultat, megjithëse bashkitë po përmirësohen lidhur me mbledhjen e të ardhurave të veta, aftësia e përgjithshme e institucioneve vendore për të ofruar shërbime publike cilësore mbetet e kufizuar. Zbatimi i ligjit “Për shërbimin civil” (LSHC) mbetet i paplotë në nivelin vendor.

Bashkitë kanë bërë përparim të mëtejshëm lidhur me **pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrjen vendore**, veçanërisht në fushën e buxhetimit me pjesëmarrje. Megjithatë, kuadri institucional për pjesëmarrje efektive dhe gjithëpërfshirëse ka nevojë për forcim të mëtejshëm. Zbatimi në nivel vendor i ligjit “Për konsultimin publik” mbetet i pakënaqshëm. Një numër në rritje i bashkive e publikojnë informacionin për publikun, përfshirë 61 bashkitë që kanë emëruar një koordinator lokal për të drejtën për informimin.

Agjencia e Ofrimit të Shërbimeve Publike të Integruara (ADISA) e ka zgjeruar praninë e saj me më tepër sportele me një ndalesë në terren. Shpërndarja paralele e “tavolinave të pritjes”, të cilat ofrojnë shërbime administrative në nivelin vendor, tani mbulon 50 nga 61 bashki. Duhet të përcaktohen standardet minimale kombëtare për shërbimet.

Lidhur me **planifikimin territorial**, po hartohen plane vendore të përgjithshme për pjesën e mbetur të 16 bashkive të tjera. Koordinimi i strategjive kombëtare sektoriale me planet vendore është i dobët. Lidhur me transparencën, të gjitha bashkitë i publikojnë rregullisht *online* vendimet e këshillave të tyre bashkiakë.

Pesë bashki kanë pilotuar dhe miratuar plane integriteti me masa për të luftuar korrupsionin në nivelin vendor.

Këshilli Konsultativ ka funksionuar si forumi kryesor për dialogun institucional dhe koordinimin ndërmjet qeverisë qendrore dhe qeverive vendore. Ndërsa diskutimet politike dhe ligjore do të kishin përfituar nga një përfshirje e mëparshme e qeverisjes vendore, NJQV-të dhe shoqatat e tyre rrallë arrijnë të vijnë në tryezë me pozicione të konsoliduara.

Në prill të vitit 2019 u prezantua një “matricë e kompetencave”, e cila ndan përgjegjësitë midis niveleve të qeverisjes dhe rekomandon masa kur identifikohen mangësi ose mbivendosje. Në korrik të vitit 2019, këto rekomandime u bënë objekt i një urdhri të Kryeministrit, i cili u kërkonte ministrive të linjës marrjen e masave përkatëse. Urdhri është në zbatim e sipër. Rrjeti i koordinatorëve lokalë të BE-së ka forcuar përfshirjen e NJQV-ve në procesin e pranimit në BE, duke rritur ndërgjegjësimin mbi politikën e BE-së, *acquis-në* e BE-së, fondet dhe programet e saj. Zbatimi i vendimit të Këshillit të Ministrave i korrikut të vitit 2018, i cili institucionalizon dhe përditëson të ashtuquajturat “tryeza të BE-së” me “njësitë e BE-së” duhet të jetë i plotë. Në janar të vitit 2020 u prezantua një raport i dytë mbi performancën e bashkive për çështjet e BE-së, me Ministrinë e Brendshme, të angazhuar për ta bërë këtë ushtrim një proces të rregullt vjetor nën drejtimin e vet.

Shoqëria civile

Nuk është bërë përparim lidhur me zbatimin e udhërrëfyesit për një mjedis mundësues për shoqërinë civile. Ligji “Për Këshillin Kombëtar të Shoqërisë Civile” duhet të ndryshohet për të reflektuar ndryshimet e portofoleve ministrore dhe për të siguruar përfaqësim të përshtatshëm në Këshill. Nevojiten përpjekje thelbësore për të siguruar konsultime kuptimplote dhe sistematike me shoqërinë civile si pjesë e një dialogu për politika gjithëpërfshirëse për

reformat. Këto përpjekje duhet të përfshijnë *feedback* gjithëpërfshirës dhe mekanizma ndjekës. Qëndrueshmëria financiare e organizatave të shoqërisë civile mbetet ende sfidë për shkak të kornizave të pafavorshme financiare dhe ligjore.

Një shoqëri civile e fuqizuar është një element themelor i çdo sistemi demokratik dhe duhet të njihet dhe të trajtohet si e tillë nga institucionet shtetërore.

Gjatë emergjencës pas tërmetit të nëntorit 2019 dhe përsëri gjatë shpërthimit të pandemisë COVID-19, shoqëria civile shqiptare shprehu gatishmërinë e shpejtë, duke u gjendur pranë qytetarëve më të prekshëm dhe të dobët, duke mbështetur dhe plotësuar ndërhyrjet e shtetit.

Kuadri ligjor dhe rregullator i Shqipërisë për të drejtën e lirisë së organizimit është përgjithësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Megjithatë, procesi i regjistrimit vazhdon të jetë problematik, për shkak të kostove të larta të regjistrimit, procedurave të gjata dhe mungesës së gjyqtarëve të specializuar. Kuadri ligjor për lirinë e tubimit paqësor ka nevojë për përmirësim për të sqaruar se kur kërkohet vetëm “njoftim”, në raport me “lejen”. Ligji duhet të trajtojë gjithashtu të drejtën për tubim spontan dhe kundër-tubim, dhe t’i bëjë procedurat e njoftimit më të lehta për t’u përfunduar dhe më të arritshme. Në korrik të vitit 2019 u miratua udhërrëfyesi i rishikuar për një mjedis më të favorshëm për shoqërinë civile, por zbatimi i tij varet në një masë të madhe nga financimi i donatorëve.

Ligji i vitit 2014 për konsultimin publik, i cili përcakton normat procedurale për transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrje, është përgjithësisht në përputhje me standardet evropiane. Megjithatë, qëllimi i tij duhet të shtrihet edhe për vendimet e qeverisë. Ai kërkon raportimin se si merren parasysh kontributet nga organizatat e shoqërisë civile (OSHC), por ka pak prova të përdorimit dhe efektivitetit të mekanizmave të *feedback*-ut. Lidhur me konsultimin publik për miratimin e akteve nënligjore dhe zbatimin e ligjeve për vullnetarizmin dhe ndërmarrjet shoqërore nuk është bërë asnjë përpunim.

Këshilli Kombëtar për Shoqërinë Civile u mbledh vetëm një herë në vitin 2019 dhe takimi ishte jokonkludues, duke mos marrë masa operationale pasuese. Ligji “Për krijimin dhe funksionimin e Këshillit Kombëtar për Shoqërinë Civile” ende nuk është ndryshuar për të pasqyruar ndryshimet në portofolet ministrore dhe përfaqësimin në Këshill si dhe për të përmirësuar funksionimin e tij. Këshilli duhet të angazhohet më shumë me aktorë të tjerë të shoqërisë civile që përfaqësojnë mendimet e OSHC-ve në proceset e politikëbërjes.

Agjencia për Mbështetjen e Shoqërisë Civile mbetet organi kryesor publik që ofron mbështetje financiare për shoqërinë civile. Megjithatë, financimi publik mbetet i pamjaftueshëm për të mbështetur veprimtarinë e OSHC-ve, veçanërisht në shërbimet sociale. Janë bërë disa ndryshime lidhur me detyrimet tatimore që zbatohen për OSHC-të, p.sh. një udhëzim i ri synon të përmirësojë situatën e rimbursimit të TVSH-së për OSHC-të përfituese të Instrumentit për Paraanëtarësim dhe granteve të tjera të donatorëve. Në përgjithësi, mungesa e rregullimeve të favorshme tatimore paraqet një barrë të konsiderueshme financiare për OSHC-të dhe kuadri aktual ligjor nuk mbështet burime alternative financimi. Stimujt tatimorë për dhurimet e korporatave nuk promovojnë dhurime për OSHC-të, ndërkohë që nuk ka stimuj tatimorë për dhurimet individuale.

2.1.2. Reforma në administratën publike

Shqipëria është **mesatarisht** e **përgatitur** në lidhje me reformën në administratën publike. Është bërë disa përparim sa i takon zbatimin të udhëzimeve për ANR-në (Analiza e Ndikimit Rregullator) në të gjitha ministritë, zhvillimit të paketës legjislative për planifikimin e politikave, rritjes së numrit të shërbimeve elektronike dhe përmirësimit të transparencës për mbledhjen e të dhënave si dhe menaxhimin e burimeve njerëzore ndërmjet nivelit të qeverisjes qendrore dhe qeverisjes vendore. Zbatimi i reformës në administratën publike dhe i strategjive për reformën e menaxhimit të financave publike ka vijuar duke i shtrirë planet e veprimit deri në vitin 2022. Është bërë disa përparim lidhur me rekomandimet e Komisionit për vitin 2019, të cilat mbeten gjerësisht të vlefshme. Në vitin në vijim, Shqipëria duhet, në veçanti:

- të vazhdojë të ndërtojë kapacitetet në ministritë e linjës për të zbatuar në mënyrë efektive vlerësimet rregullatore dhe me ndikime buxhetore jo vetëm për propozimet legjislative, por për të gjitha propozimet për politikën;
- të përmirësojë më tej kuadrin rregullator për planifikimin dhe monitorimin e politikave dhe të shpalojë sistemin e integruar të politikëbërjes;
- të avancojë përgatitjet për miratimin e politikave të pagave për nëpunësit civilë dhe të lidhë sistemin e informimit për menaxhimin e burimeve njerëzore me Thesarin për të siguruar një listë pagash automatike.

Zhvillimi dhe koordinimi i politikave

Baza ligjore dhe struktura institucionale janë pjesërisht ekzistente për sigurimin e një sistemi të **qëndrueshëm të politikëbërjes**. Është bërë disa përparim në përgatitjen e shtrirjes së sistemit të informacionit të planifikimit të integruar duke hedhur bazat e IT-së. Sistemi duhet të ndihmojë në automatizimin e planifikimit dhe buxhetimit të politikave strategjike, pasi të jetë siguruar mbledhja dhe përpunimi i të dhënave. Në lidhje me këtë proces, është miratuar vendimi i Këshillit të Ministrave për të udhëhequr ministritë për mbledhjen e të dhënave. Janë prezantuar edhe modulet e trajnimit për të mbështetur administratën për përdorimin e këtij sistemi IT-je. Sekretariati i Përgjithshëm i Zyrës së Kryeministrit ka nxjerrë udhëzime të mëtejshme për përmirësimin e cilësisë së Planit Vjetor Legjislativ dhe harmonizimin e mëtejshëm me Planin Kombëtar për Integrimin Evropian (PKIE). Për të përmirësuar koherencën e planifikimit strategjik dhe të sistemit të monitorimit, autoritetet duhet të përditësojnë kuadrin ekzistues rregullator për planifikimin e politikave afatmesme, të përmirësojnë koherencën midis planifikimit të politikave dhe buxhetimit përkatës, të krijojnë një funksion të veçantë të kontrollit të cilësisë dhe të përmirësojnë kontrollin e brendshëm efektiv gjatë fazës së zbatimit të politikës. Qeveria duhet të shtojë përpjekjet për të përmirësuar kapacitetin administrativ në të dyja ministritë e linjës dhe Zyrën e Kryeministrit për mbledhjen e të dhënave, si dhe për përcaktimin e funksioneve më të mira të planifikimit dhe monitorimit të politikave. Zyra e Kryeministrit duhet të përmirësojë koordinimin me qendrat e tjera të institucioneve qeveritare në proceset e politikave dhe të promovojë llogaridhënien menaxheriale në mënyrë efektive (*shih Kapitullin 32*). Në qershor të vitit 2020, u miratua urdhri i Kryeministrit për të krijuar një grup pune të nivelit teknik për të përgatitur një rregullore të rishikuar. Rregullorja synon të përmirësojë përgjegjësitë e përgjithshme të Zyrës së Kryeministrit për të rritur rolin e saj drejtues dhe kontrollin e cilësisë mbi proceset e hartimit të politikave.

Kuadri dhe udhëzimet për PKIE-në ekzistojnë. Është bërë disa përparim për hartimin e një metodologjie të re të planifikimit për PKIE 2020-2022. Që nga viti 2018 është krijuar një strukturë bashkërenduese ndërinstitucionale për zbatimin më efektiv të PKIE-së si në nivelin politik, ashtu edhe në atë teknik. Në përgjithësi, niveli i zbatimit të PKIE-së është përmirësuar deri në 60%. Një koordinim më i fortë midis Zyrës së Kryeministrit dhe MEPJ-së do të

mbështeste edhe më tej ministrinë e linjës në procesin e planifikimit dhe zbatimit të PKIE-së. Qeveria duhet të shtojë përpjekjet për t'i dhënë PKIE-së një dokument më të besueshëm planifikimi për integrimin në BE dhe të caktojë përgjegjësitë e duhura në nivelin e Zyrës së Kryeministrit për të udhëhequr procesin.

Lidhur me **politikat gjithëpërfshirëse dhe të bazuara në prova si dhe zhvillimin legjislativ**, administrata duhet të forcojë kapacitetet e saj, veçanërisht për të harmonizuar legjislacionin me *acquis-në* e BE-së. Mbledhja e të dhënave administrative dhe përdorimi i tyre sistematik për hartimin e politikave dhe ligjeve duhet të përmirësohen në të gjithë administratën. Miratimi i udhëzimeve për Vlerësimin e Ndikimit Rregullator (VNR) i ka ndihmuar ministrinë e linjës të bëjnë vlerësime më sistematike të ndikimit të masave legjislative. Është bërë pak përparim për krijimin e kriterëve të cilësisë për VNR-të dhe ndërtimin e kapaciteteve në nivelin e Zyrës së Kryeministrit për të udhëhequr procesin. Qeveria duhet të shtojë përpjekjet për institucionalizimin e VNR-ve për të gjitha propozimet e politikave dhe konsolidimin e kapaciteteve administrative në ministrinë e linjës.

Konsultimet publike janë të nevojshme për zhvillimin e politikave dhe të legjislacionit. Është arritur disa përparim në trajnimin e ministrive të linjës për të përdorur më mirë konsultimet publike, megjithëse ende nuk është miratuar një metodologji për konsultimet publike. Faqja elektronike për konsultimet publike është funksionale, por përdorimi i saj nga publiku mbetet i kufizuar. Funkcioni i kontrollit të cilësisë mbi konsultimin publik mbetet i dobët dhe përqendrohet kryesisht te procesi, sesa te përmbajtja.

Kontrolli publik i punës së qeverisë mbetet i kufizuar. Roli i mbikëqyrjes parlamentare mbi performancën e qeverisë duhet të rritet. Shumica e raporteve të qeverisë për politika të ndryshme vazhdojnë të paraqesin veprimtari të zbatuara, në vend që të shpjegojnë rezultatet aktuale të politikave qeveritare. Strukturat koordinuese për monitorimin e zbatimit të politikave duhet të bëhen funksionale përmes GMIP-ve. Duhet të përmirësohet komunikimi me qytetarët për reformat në vijim e sipër.

Menaxhimi i financave publike

Ministria e Financave dhe Ekonomisë, e cila udhëheq **reformën e menaxhimit të financave publike**, iu nënshtua ristrukturimit të mëtejshëm në vitin 2019. Ka ende disa vakanca të paplotësuara aktualisht në Ministri. Rishikimi afatmesëm i strategjisë së MFP-së përfundoi në mars 2019. Pas konsultimeve nga korriku deri në shtator 2019, u miratua në dhjetor 2019 strategjia e rishikuar dhe e zgjeruar e PFM-së për periudhën 2019-2022. Strategjia përfshin një objektiv të ri specifik për mobilizimin e të ardhurave të brendshme dhe krerë të veçantë për qeverisjen e procesit të reformës dhe përhapjen e sistemit financiar të IT-së pasi ai lidhet me objektivat. Vëmendje e shtuar i kushtohet ripagimit dhe parandalimit të borxheve të prapambetura, zvogëlimit të borxhit publik, shtrirjes së menaxhimit të rreziqeve fiskale për të përfshirë SRO-të, borxhet e prapambetura dhe ato rreziqe të ngulitura në partneritetet publike private dhe kontratat e koncesioneve.

Është bërë përparim lidhur me përgatitjen e buxhetit 2019 dhe buxhetit 2020 si dhe ekzekutimit të buxhetit 2018 dhe 2019 në përputhje me Ligjin Organik të Rishikuar. Rishikimi i buxhetit në mars 2020 pasqyroi masat e shpenzimeve për COVID-19-ën. Megjithatë, shifrat e të ardhurave dhe rritjes duhet ende të rishikohen. Ligji “Për koncesionet dhe partneritetin publik privat” (PPP) u ndryshua, duke përfshirë zvogëlimin e hapësirës për oferta të pakërkua dhe forcimin e rolit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për vlerësimin dhe miratimin e

kontratave dhe shtojcave të PPP-ve. Mbledhja e të dhënave dhe përgatitja e një strategjie afatmesme e të ardhurave janë në proces e sipër, në funksion të supozimeve të ndryshuara për shkak të COVID-19-ës. (*shih gjithashtu kapitujt 5, 16, 29 dhe 32*)

Transparenca e buxhetit mbetet e kënaqshme me publikimin e të gjitha dokumenteve kryesore buxhetore. Janë botuar buxheti vjetor, buxheti i qytetarëve dhe lista e investimeve publike (përfshirë PPP-të sipas programit buxhetor afatmesëm). Megjithatë, duhet të përmirësohen afatet kohore të raporteve të ekzekutimit të buxhetit, veçanërisht të raportimit të borxheve. Gjithashtu, informacioni mbi pasuritë shtetërore të përfshira në këtë raport nuk lejon një krahasim të plotë me buxhetin origjinal. Pjesëmarrja e publikut në procesin e buxhetit duhet të forcohet më tej.

Shërbimet publike dhe menaxhimi i burimeve njerëzore

Për shkak të një kuadri legjislativ jo të unifikuar, ende nuk ka standarde uniforme **për rekrutimin, ngritjen në detyrë e bazuar në merita dhe shkarkimin** në të gjithë administratën publike. Ligji “Për shërbimin civil” parashikon një bazë të fortë për rekrutimin dhe ngritjen në detyrë të bazuar në merita. Thuajse të gjitha vendet vakante të planifikuara për vitin 2019 janë plotësuar, duke arritur në 95%, krahasuar me 92% në vitin 2018. Transparenca e përgjithshme dhe rekrutimi i drejtë në nivelin qendror është përmirësuar falë prezantimit të një procesi të plotë digjital rekrutimi dhe përzgjedhjeje për nëpunësit civilë, harmonizimit të mëtejshëm të përshkrimeve të punës, përmirësimit të cilësisë së provimeve dhe organizimit të rekrutimeve. Duhet bërë më shumë në këto fusha. Duhet të sigurohet pajtueshmëri më e mirë me dispozitat ligjore që rregullojnë rekrutimin e bazuar në merita për gradat e larta. Për integrimin e të diplomuarve të rinj të kualifikuar në administratën publike u përdor procedura e përzgjedhjes së posaçme. Vendimi fillestar i Këshillit të Ministrave u soll në përputhje me parimin e rekrutimit të bazuar në merita, të parashikuar në ligjin për nëpunësin civil. Zbatimi i duhur i ligjit për nëpunësin civil kërkon më shumë përpjekje në nivelin vendor. Në vitin 2019 janë regjistruar **896 shkarkime** të nëpunësve civilë, një rritje kjo e konsiderueshme krahasuar me 568 shkarkime në vitin 2018. Kjo ka ardhur kryesisht për shkak të ristrukturimit të disa institucioneve dhe ripërcaktimit të personelit të tyre jo si pjesë e shërbimit civil. Numri i vendimeve të gjykatës që konfirmojnë largimin jo në përputhje me ligjin të nëpunësve civilë është zvogëluar.

Sistemi i informacionit për **menaxhimin e burimeve njerëzore** (SIMBNJ) nuk është plotësisht funksional dhe duhet të shtrihet në nivelin vendor. Tani ai ka më shumë të dhëna për organizatat dhe punonjësit e shërbimit publik, por ende nuk mbulon të gjithë shërbimin civil. Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil ka nevojë për më shumë staf dhe burime financiare për të përmbushur më mirë përgjegjësitë e tij mbikëqyrëse. Qeveria po rrit përpjekjet për të krijuar një mekanizëm koordinimi për menaxhimin e burimeve njerëzore midis nivelit qendror dhe vendor, veçanërisht përmes portalit *administrata.al*, i cili rrit transparencën për mbledhjen e të dhënave.

Sistemi i shpërblimit bazohet në sistemin e klasifikimit të vendeve të punës, të cilit i duhet reformë e mëtejshme. Drejtësia dhe koherenca e sistemit po dëmtohen nga mungesa e vazhdueshme e politikave të pagave, të cilat do të vendosnin kritere të qarta për shtesat në paga dhe rritja e pagave ende nuk është miratuar. Dhënia e shtesave mbi pagat nuk është konsistente në të gjitha institucionet. Duhet të realizohet ndërveprimi i SIMBNJ-së dhe sistemeve të pagave për automatizimin e listës së pagave, ashtu edhe për përmirësimin e cilësisë së të dhënave në shërbimin publik.

Programet e trajnimit të Shkollës Shqiptare të Administratës Publike kontribuojnë për zhvillimin profesional të nëpunësve civilë. Megjithatë, një cikël i integruar i menaxhimit të trajnimit ka mbetur ende për t'u përcaktuar. Buxheti i Shkollës mbeti në të njëjtin nivel si në vitin 2018. Numri i kurseve të trajnimit është rritur. Megjithëse nëpunësit civilë të nivelit të qeverisjes vendore kanë marrë më shumë trajnime, kapaciteti profesional administrativ në këtë nivel mbetet ende për t'u forcuar. Ekziston një ligj për të parandaluar korrupsionin dhe për të siguruar **integritetin** e zyrtarëve publikë dhe nëpunësve civilë, por duhet të forcohet kapaciteti institucional për verifikimin e pasurive dhe vlerësimin e deklaratave të konfliktit të interesit.

Llogaridhënia e administratës

Kuadri ligjor për organizimin e administratës qendrore përcakton **linjat e llogaridhënies** midis institucioneve. Ristrukturimi i qeverisjes qendrore në vitin 2017 ka krijuar nevojën për të optimizuar më mirë rrjedhën e punës dhe proceset e vendimmarrjes. Ristrukturimi i mëtejshëm i agjencive të varësisë ka çuar në transferimin e personelit nga shërbimi civil në punësimin e rregulluar nga Kodi i Punës. Vendime të tilla për burimet njerëzore nuk janë në përputhje me planet e zhvillimit institucional dhe krijojnë standarde të ndryshme profesionale të menaxhimit të burimeve njerëzore. Vitet e fundit, organet administrative në varësi të ministrive, Kuvendit dhe Kryeministrit janë krijuar pa planifikim strategjik. Institucionet politikëbërëse jo gjithmonë monitorojnë zbatimin e politikave të agjencive të varësisë. Mungesa e planeve strategjike dhe e një kuadri monitorimi me treguesit e performancës pengon funksionimin e procesit të kontrollit të brendshëm. Llogaridhënia menaxheriale brenda institucioneve është ende e përqendruar më shumë te proceset, sesa tek arritja e rezultateve, dhe nuk delegohet shumë vendimmarrje nga niveli i lartë te menaxhimi i mesëm. Megjithatë, Ministria e Financave dhe Ekonomisë (*shih Kapitullin 32*) ka nxjerrë një udhëzim, i cili përcakton procesin e delegimit të detyrave brenda njësisë qeveritare.

E drejta e qytetarëve për administrim të mirë është e kufizuar. Institucionet publike nuk zbatojnë në mënyrë sistematike rekomandimet e organeve të mbikëqyrjes. Numri i rekomandimeve të Avokatit të Popullit që zbatohen mbetet i ulët. Ligji "Për të drejtën e informimit" rregullon të **drejtën e qytetarëve për të pasur akses tek informacioni publik**. Një numër në rritje i autoriteteve publike kanë miratuar programe transparence. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale duhet të ketë kompetenca më të mëdha mbikëqyrjeje. Ekziston një regjistër qendror për kërkesat për informacion, por mbulimi i tij duhet të zgjerohet.

Ekziston një kuadër legjislativ **për të drejtën administrative**. Kapaciteti i sistemit gjyqësor administrativ për t'u marrë me çështjet e prapambetura mbetet i dobët. Ka çështje të prapambetura në nivelin e gjykatës së apelit pasi Shqipëria ka vetëm një gjykatë administrative apeli. Kapaciteti i trupës të apelit për të shqyrtuar çështjet mbetet i dobët. Ekziston legjislacioni për mbrojtjen e **të drejtës së qytetarëve për të kërkuar kompensim**, por çështjet gjyqësore mbeten të rralla për shkak të ndërjegjësisimit të kufizuar të publikut për të drejtat e tyre. Mungesa e mbledhjes së të dhënave e bën të pamundur vlerësimin e efektivitetit të regjimit të përgjegjësisë.

Ofrimi i shërbimit për qytetarët dhe bizneset

Institucionet dhe ligjet për ofrimin e shërbimeve publike janë në fuqi për të siguruar **administrim të orientuar drejt përdoruesit**. Agjencia për Ofrimin e Shërbimeve të

Integrara vazhdoi të krijojë sportele me një ndalesë në të gjithë vendin. Shërbimet elektronike janë zhvilluar më tej dhe niveli i automatizimit është rritur. Informacioni publik mbi shërbimet publike është bërë më i aksesueshëm për qytetarët. Megjithatë, nuk ka ndonjë plan të përgjithshëm për shtrirjen e shërbimeve.

Kodi i Procedurave Administrative ofron kuadrin legjislativ **për thjeshtimin e procedurave administrative**. Megjithatë, mungesa e sigurisë juridike për qytetarët dhe bizneset vazhdon të jetë e pranishme, pasi ka pasur vonesa në miratimin e legjislacionit zbatues dhe ndryshimin e legjislacionit sektorial. Nevojitet një koordinim dhe trajnim më i madh për të përmirësuar kapacitetet e administratës për të harmonizuar dhe zbatuar në mënyrë efektive legjislacionin.

Kuadri strategjik për reformën e administratës publike

Gjatë gjithë vitit 2019, Qeveria vazhdoi të monitorojë zbatimin e **strategjisë së reformës së administratës publike 2015 – 2020 (RAP)** dhe **strategjisë së reformës së menaxhimit të financave publike 2014 – 2020 (MFP)**. Pavarësisht krizës COVID-19, është ruajtur një rekord modest i zbatimit të strategjisë së reformës së administratës publike dhe duhet të bëhet më shumë për të arritur monitorimin e orientuar drejt rezultateve. Gjatë periudhës së raportimit është miratuar një plan i ri veprimi për RAP -in dhe MFP-në, i cili mbulon periudhën 2018 – 2022. Pasaporta e treguesve të strategjisë RAP duhet të përditësohet në përputhje me rrethanat.

Përgjegjësia politike për RAP-it i është caktuar Zëvendëskryeministrit, ndërsa mbështetja teknike vazhdon të ofrohet nga Departamenti i Administratës Publike dhe Departamenti i Qeverisjes së Mirë. Megjithatë, lidhja midis mbështetjes teknike dhe politike për RAP-in duhet të forcohet. **Qëndrueshmëria financiare** duhet të përmirësohet, pasi reforma e përgjithshme e administratës publike varet akoma nga financimet e donatorëve të huaj.

2.2.1. Kapitulli 23: Gjyqësori dhe të drejtat themelore

Vlerat themelore të BE-së përfshijnë shtetin e së drejtës dhe respektimin e të drejtave të njeriut. Një sistem gjyqësor efektiv (i pavarur, cilësor dhe efikas) dhe një luftë efektive kundër korrupsionit janë të një rëndësie thelbësore, siç është respektimi i të drejtave themelore në ligj dhe në praktikë.

Shqipëria ka bërë një **lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht e përgatitur** për zbatimin e *acquis*-it të BE-së dhe standardeve evropiane në këtë fushë. **Është bërë përparim i mirë**, veçanërisht përmes zbatimit të vazhdueshëm të reformës gjithëpërfshirëse në drejtësi. Kjo përfshin krijimin e Strukturës së Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK), e përbërë nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimeve (BKH). Drejtori i BKH-së është emëruar dhe ka filluar të kryejë funksionet e tij. Janë krijuar po ashtu edhe gjykatat kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar. Për më tepër, është emëruar Prokurori i ri i Përgjithshëm dhe Inspektori i ri i Lartë i Drejtësisë. Procesi i rivlerësimit vazhdon të japë rezultate të prekshme. Kuadri legjislativ është forcuar më tej për të luftuar korrupsionin në mënyrë më efektive. Përpjekjet operationale kundër korrupsionit po japin rezultate. Duhet të sigurohet ndjekja e duhur gjyqësore për të rritur numrin e dënimeve përfundimtare për çështje të nivelit të lartë. Lidhur me të drejtat e njeriut, paketa e re e legjislacionit kundër shpifjes ngriti shqetësime për ndikimin e saj të mundshëm negativ mbi lirinë e shprehjes. Autoritetet shqiptare janë zotuar të ndjekin udhëzimet e Komisionit të

Venecias mbi këtë çështje. Lidhur metë drejtat e pronës, duhet të vazhdojnë përpjekjet për të sjellë rezultate të prekshme mbi regjistrimin dhe kompensimin. Për sa i përket mbrojtjes së pakicave kombëtare, Shqipëria duhet të miratojë me shpejtësi legjislacionin e mbetur zbatues në lidhje me ligjin kuadër 2017.

Funksionimi i gjyqësorit

Shqipëria ka bërë një **lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht e përgatitur** për funksionimin e gjyqësorit. **Është bërë përparim i mirë**, duke vazhduar në mënyrë domethënëse përpara me kushtet e përcaktuara në *Përfundimet e Këshillit*, datë 25 mars 2019, pavarësisht ndikimit të pandemisë COVID-19. Procesi i rivlerësimit ka vazhduar të japë rezultate konkrete dhe të prekshme, nën mbikëqyrjen e plotë të Operacionit Ndërkombëtar të Monitorimit (ONM). Deri tani, më shumë se 62% e dosjeve të përpunuara të vettingut kanë çuar në shkarkime ose dorëheqje. Një moment i rëndësishëm u arrit në 11 mars me emërimin e tre anëtarëve të rinj në Gjykatën e Lartë, e cila ka rifituar kuorumin për të gjykuar çështjet. Shqipëria po bën përparim për të rindërtuar Gjykatën Kushtetuese dhe ka emëruar tre anëtarë të rinj. Kjo ka hedhur themelet që Gjykata Kushtetuese të ribëhet funksionale dhe të rrisë besimin e publikut. Emërimet në Gjykatën Kushtetuese janë duke vazhduar. Me katër nga nëntë anëtarë në detyrë, Gjykata Kushtetuese rifitoi kuorumin për të shqyrtuar pranueshmërinë e çështjeve. Prokurori i Përgjithshëm u emëruar nga Kuvendi. Janë krijuar organet e reja të specializuara në fushën e antikorrupsionit dhe krimit të organizuar (SPAK). Organet e reja për vetëqeverisjen e gjyqësorit kanë funksionuar në mënyrë efektive. Rekomandimi i vitit 2018 mbi nevojën për të përdorur në mënyrë më efektive një sistem të përmirësuar të menaxhimit të çështjeve mbetet ende pezull.

Gjatë vitit tjetër, Shqipëria duhet, në veçanti, të:

→ përparojë më tej me procesin e rivlerësimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve;

→ sigurojë funksionimin e plotë të Gjykatës Kushtetuese dhe të Gjykatës së Lartë;

→ miratojë masa efektive për të plotësuar vendet vakante me përparësi në gjyqësor dhe të vazhdojë progresin lidhur me rekrutimin e magjistratëve të rinj;

→ vazhdojë përpjekjet për të forcuar përdorimin efektiv të një sistemi të përmirësuar të menaxhimit të çështjeve, me kapacitet statistikor të mirë të mbështetur në metodologjinë e KEED-së , e cila siguron caktimin e rastësishëm të çështjeve.

Rivlerësimi gjithëpërfshirës kalimtar i të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve (vettingu) ka përparuar në mënyrë të qëndrueshme dhe ka dhënë rezultate të prekshme. Operacioni Ndërkombëtar i Monitorimit (ONM), i vendosur nën kujdesin e Komisionit Evropian, vazhdoi të ushtrojë mbikëqyrje të pavarur.

Deri në fund të periudhës së raportimit, nga 805 gjyqtarë gjithsej që duhet t'i nënshtroheshin vettingut, institucionet e vettingut kanë përfunduar 286 raste të verifikimit në shkallë të parë, përfshirë të gjitha dosjet me përparësi. Nga 286 vendime, mbi 186 vendime të rivlerësimit janë përfundimtare (d.m.th. pas apelimit). Në përgjithësi, 62% e çështjeve të shtjelluara të rivlerësimit deri tani kanë çuar në shkarkime ose dorëheqje nga vlerësuesit. Ndarja e vendimeve të shkallës së parë është si më poshtë:

→ 117 shkarkime, kryesisht për çështje të lidhura me pasuri të pajustificuara;

→ 105 konfirmime në detyrë;

→ 62 vendime për përfundimin e proceseve të rivlerësimit;

→ 2 vendime për pezullimin e subjekteve të rivlerësimit, me detyrimin e pjesëmarrjes në trajnime.

Organi i rivlerësimit i shkallës së parë (KPK) ka filluar zyrtarisht hetimet në lidhje me mbi 603 subjekte rivlerësimi. ONM-ja ka kryer vazhdimisht rolin e saj mbikëqyrës në procesin e rivlerësimit dhe ka nxjerrë opinione për vlerësimet e shkallës së parë, duke përfshirë 12 rekomandime për apelim dhe dy mendime pakice. Institucionet e vetingut i kanë ndjekur të gjitha rekomandimet për apelim.

Për shkak të kufizimeve të lidhura me pandeminë COVID-19, gjatë periudhës së izolimit, të gjitha seancat publike të rivlerësimit janë pezulluar përkohësisht. Megjithatë, institucionet e rivlerësimit dhe ONM-ja arritën të vijojnë me hetimet e dosjeve bazuar në masat emergjente të rëna dakord. Institucionet e rivlerësimit i rifilluan seancat në 3 qershor 2020. Institucionet e rivlerësimit pritën të vazhdojnë të dorëzojnë sistematikisht te shërbimet e prokurorisë të gjitha dosjet ku shfaqet dyshimi për kryerjen e një krimi. Sipas nevojës, do të garantohet hetimi dhe ndjekja gjyqësore e përshtatshme. Deri më sot, 23 subjekte janë dërguar në prokurori, duke përfshirë 10 ish-gjyqtarë të nivelit të lartë të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese, të shkarkuar pas procedurave të rivlerësimit. Nga 23 çështje, 21 hetime janë ende në proces e sipër, një hetim është hedhur poshtë dhe një tjetër ka përfunduar me dënim. 10 subjekte të tjera janë referuar nga ZPP-ja te prokuroritë e rretheve kompetente për vlerësim. Hetimet mbi pasuritë janë ende në proces me çështjet në vazhdim.

Dokumentet strategjike

Strategjia ndërsektoriale e drejtësisë 2017 – 2020 dhe plani i saj i veprimit u përditësuan në vitin 2019. Ministria e Drejtësisë ka krijuar strukturat e nevojshme koordinuese ndërinstytucionale për të mbështetur zbatimin e reformës.

Buxheti i vlerësuar për zbatimin e strategjisë është 98 milionë euro, 35% i të cilit sigurohet nga donatorë ndërkombëtarë. Mekanizmat e monitorimit, vlerësimit dhe raportimit janë të dobëta. Komisioni i pavarur për koordinimin, monitorimin dhe zbatimin e ligjit “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë” e ka mbyllur mandatin e tij me krijimin e Inspektorit të Lartë të Drejtësisë. Ai ka nxjerrë 17 raporte dhe realizoi një seancë dëgjimore përfundimtare para Kuvendit në shkurt të vitit 2020.

Organet e reja të specializuara

Është themeluar Struktura e re e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (SPAK), e përbërë nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH). Me 13 nga 15 prokurorë të emëruar, përfshirë Kryeprokurorin e Posaçëm, ZPP-ja është plotësisht funksionale. Procedurat e përzgjedhjes për dy vendet vakante në SPP kanë avancuar mirë. Më 30 korrik u emërua dhe filloi të kryejë funksionet e tij drejtori i BKH-së. BE-ja ka emëruar dy ekspertë të drejtësisë penale për të këshilluar BKH-në. Gjithashtu janë krijuar dhe janë funksionale gjykatat e posaçme kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, të shkallës së parë dhe të dytë, me kompetencë për të shqyrtuar çështjet e referuara nga ZPP-ja. Me propozimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor (KLGJ), më 24 korrik 2020, Kuvendi ka miratuar ndryshime në ligjin për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në lidhje me një rritje prej 60% të pagave bruto të magjistratëve brenda ZPP-së dhe gjykatave të posaçme kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar. Kjo masë pritët të forcojë më tej pavarësinë, kompetencën dhe profesionalizmin e organeve të reja të posaçme.

Organet e reja të qeverisjes së sistemit të drejtësisë

Institucionet e reja për vetëqeverisjen e gjyqësorit, të krijuara në vitin 2018, përfshijnë Këshillin e Lartë Gjyqësor (KLGJ), Këshillin e Lartë të Prokurorisë (KLP) dhe Këshillin e Emërimeve në Drejtësi (KED). Këto organe janë plotësisht funksionale dhe kanë funksionuar në mënyrë efektive gjatë gjithë periudhës së raportimit. Gjithashtu është emëruar Inspektori i Lartë i Drejtësisë (ILD).

Pavarësia dhe paanësia

Reforma gjithëpërfshirëse në drejtësi ka përmirësuar ndjeshëm pavarësinë dhe paanësinë e magjistratëve. Emërimet e gjyqtarëve dhe prokurorëve menaxhohen ekskluzivisht nga institucionet e reja vetëqeverisëse të gjyqësorit, duke iu nënshtruar përfundimit të trajnimit fillestar të detyrueshëm në Shkollën e Magjistraturës, i cili është një garanci shtesë e rëndësishme e pavarësisë së magjistratëve. Procesi i rekrutimit për Shkollën e Magjistraturës është përmirësuar. KLGJ-ja dhe KLP-ja kontrollojnë meritat dhe pasuritë e kandidatëve para pranimit të tyre. Reforma gjithashtu ka forcuar garancitë e pavarësisë në lidhje me avancimin në karrierë dhe ngritjet në detyrë, të cilat menaxhohen nga institucionet e reja të vetëqeverisjes me një mbrojtje të përforcuar dhe të pavarura. Gjyqtarët dhe prokurorët nuk mund të transferohen pa pëlqimin e tyre, përveç rasteve të masave disiplinore, ndryshimeve të justifikuara të strukturave, ose ndonjë nevojë të përkohshme. Kundër masave disiplinore në lidhje me gjyqtarët janë të disponueshme procedurat e apelimit. Gjyqtarët mund të shkarkohen vetëm për sjellje të pahijshme të rëndë, ose nëse dënohen për një vepër penale. Ata gjithashtu mund të paraqesin ankesa kundër vendimeve të shkarkimit para Gjykatës Kushtetuese. Reforma u ka dhënë prokurorëve më shumë autonomi dhe ka ulur centralizimin e sistemit rreth Prokurorit të Përgjithshëm.

Përpjekja për ndërhyrje në gjyqësor, përfshirë nga autoritetet brenda gjyqësorit, dhe presioni i brendshëm dhe i jashtëm mbi prokurorët mbetet çështje shqetësuese. Në sistemin elektronik të menaxhimit të çështjeve të gjykatave kanë dalë në dukje shumë mangësi. Ky i fundit duhet të forcohet ndjeshëm dhe të përdoret në mënyrë efektive, veçanërisht për të siguruar shpërndarjen me short të çështjeve. Çështjet u caktohen me short prokurorëve, por prokuroritë shpesh dështojnë ta përdorin plotësisht sistemin për të prodhuar të dhëna të besueshme. Ligjet parashikojnë sanksione administrative dhe penale në rastet e ndikimit të panevojshëm mbi një çështje gjyqësore, ose kur magjistratët mendojnë se rrezikohet pavarësia e tyre dhe këto ndikime bien nën juridiksionin e SPP-së.

Llogaridhënia

KLGJ dhe KLP-ja janë përgjegjëse për miratimin dhe monitorimin e rregullave të etikës dhe kodit të sjelljes. KLGJ-ja ka përmirësuar format e vlerësimit dhe i ka përshtatur ato me standardet e reja ligjore. Megjithatë, vlerësimi i rregullt i performancës së gjyqtarëve mbetet ende për t'u zbatuar. Kodi i Etikës për gjyqtarët dhe prokurorët tani rregullohet me ligj. Pavarësisht forcimit të përgjithshëm të pavarësisë në gjithë sektorin përmes reformës gjithëpërfshirëse në drejtësi, Ministri i Drejtësisë ende ruan të drejtën të paraqesë ankesa duke kërkuar nga ILD-së të hetojë për magjistratët. Kjo e drejtë e posaçme e Ministrit ka vazhduar të përdoret gjatë periudhës së raportimit. Përkufizimet ligjore për listën e sjelljeve të pahijshme për gjyqtarët dhe prokurorët, si bazë për procedime disiplinore, tani janë rregulluar me ligj. Përkufizimet e mëparshme u shfuqizuan nga vendimi i Gjykatës Kushtetuese mbi Ligjin “Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve”.

Sipas reformës së fundit, procedimet disiplinore duhet të kryhen nga ILD-ja. ILD-ka ka trashëguar një numër të konsiderueshëm ankesash, përafërsisht mbi 300 çështje. ILD-ja ka përfunduar verifikimin e 50 çështjeve të tjera dhe ka filluar hetimet për 35 çështje. Kapaciteti i ILD-së duhet të përforcohet në mënyrë të konsiderueshme për të verifikuar dhe përpunuar në mënyrë efektive numrin e lartë të ankesave.

KLGG-ja ka miratuar rregulloret për vlerësimin e rregullt të gjyqtarëve. Rregulloret të ngjashme janë miratuar edhe nga KLP-ja. KLGJ-ja vazhdon të ndiqet nga një numër i lartë vlerësimesh të prapambetura të trashëguara nga Këshilli i Lartë i Drejtësisë, me vlerësimin e fundit, data e të cilit është viti 2012. KLGJ-ja dhe KLP-ja duhet të çojnë përpara më tej zbatimin e metodologjisë së re për vlerësimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve, gjithashtu në funksion të zvogëlimit të numrit të çështjeve të prapambetura të akumuluar.

Seancat plenare të këshillave kanë qenë të hapura për publikun dhe janë regjistruar. Procesverbalet i janë vënë në dispozicion publikut, duke rritur kështu llogaridhënien dhe transparencën. Kjo praktikë duhet të vazhdohet dhe të konsolidohet më tej.

Profesionalizmi dhe kompetenca

Sistemi për rekrutimin, përzgjedhjen, emërimin, transferimin dhe shkarkimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve është përmirësuar. Ndryshimet kushtetuese dhe ligjore kanë zvogëluar ndikimin politik gjatë procesit të emërimit, duke siguruar një sistem karriere të bazuar në merita, të menaxhuar ekskluzivisht nga institucionet vetëqeverisëse të gjyqësorit.

Këshilli i Emërimeve në Drejtësi ka miratuar dy rregulloret të hollësishme për vlerësimin dhe renditjen e kandidatëve për Gjykatën Kushtetuese dhe ILD-në. KLP-ja ka miratuar rregulloret të ngjashme për emërimin e Prokurorit të Përgjithshëm.

Cilësia e programit të trajnimit fillestar të vitit të parë të Shkollës së Magjistraturës është përmirësuar ndjeshëm. Trajnimi vazhdueshëm kërkon përmirësime të mëtejshme, veçanërisht në lidhje me cilësinë e kurrikulës dhe trajnerëve. Gjatë vitit akademik 2018-2019, 134 gjyqtarë dhe 138 prokurorë kanë ndjekur plotësisht programin e trajnimit vazhdueshëm, i cili përfaqëson numrin maksimal të regjistruar deri tani. Shkolla e Magjistraturës është vëzhguese e Rrjetit Evropian të Trajnimit Gjyqësor (RrETGj). Ajo duhet të përfitojë në mënyrë më aktive nga aktivitetet e RrETGJ-së dhe nga ekspertiza brenda rrjetit.

Një moment i rëndësishëm u arrit në 11 mars 2020 me emërimin e tre anëtarëve të rinj jomagjistratë në Gjykatën e Lartë. Ky anëtarësim lejon funksionimin e Gjykatës. Emërimi i kandidatit për pozicionin e vetëm të mbetur ndërmjet jo magjistratëve është ende në pritje të vlerësimit përfundimtar nga KLGJ-ja. Kandidatët e tjerë për magjistratë janë në proces promovimi nga brenda sistemit gjyqësor. KLGJ-ja aktualisht po shqyrton kërkesat e para për emërimin e 11 kandidatëve për magjistratë dhe pritet të hapë thirrjet pasuese për plotësimin e vendeve vakante në mënyrë graduale. Në qershor të vitit 2020, Këshilli i Lartë Gjyqësor përfundoi mandatin anëtarit të katërt jomagjistratë, të cilit i kishte skaduar mandati. Në korrik 2019, KLGJ-ja mori gjithashtu vendimin për emërimin e përkohshëm të gjyqtarëve në Gjykatën e Lartë për gjykimin e çështjeve më urgjente në lidhje me ekstradimin e personave, në përputhje me detyrimet që rrjedhin nga konventat ndërkombëtare.

Shqipëria ka bërë përpunim për të reformuar Gjykatën Kushtetuese. Për shkak të rezultatit të procesit të rivlerësimit dhe largimeve të parakohshme, deri në dhjetor 2019, Gjykata kishte

vetëm një gjyqtar në detyrë. Në fund të vitit të kaluar u emëruan katër anëtarë të rinj të Gjykatës Kushtetuese. Megjithëse njëri prej kandidatëve përfundimisht nuk e kaloi procesin e rivlerësimit, me katër anëtarë në detyrë Gjykata Kushtetuese ka rifilluar veprimtarinë bazë dhe ka kuorumin për të shqyrtuar pranueshmërinë e çështjeve. Ka pasur mosmarrëveshje në lidhje me një prej gjyqtarëve të emëruar nga Presidenti i Republikës, për shkak të interpretimeve të ndryshme të procedurës së emërimit. Komisioni i Venecias ka dhënë opinionin e tij mbi këtë çështje, duke u dhënë autoriteteve shqiptare udhëzimet e nevojshme për të përfunduar emërimet ende pezull në Gjykatën Kushtetuese. Këshilli i Emërimeve në Drejtësi po menaxhon vlerësimin e kandidatëve për tri vende vakante. Procesi është prekur lehtë nga kriza COVID-19, por pritet të përfundojë me përparësi. Përfundimi i emërimeve në Gjykatën Kushtetuese do të vazhdojë pasi Gjykata e Lartë të arrijë kuorumin e nevojshëm prej tre të pestave të anëtarëve në detyrë, pasi kjo e fundit është autoriteti i tretë emërues përveç Kuvendit dhe Presidentit të Republikës.

Prokurori i ri i Përgjithshëm është emëruar për herë të parë në bazë të procedurave të vendosura në reformën e fundit në drejtësi.

Cilësia e drejtësisë

Në vitin 2019, Shqipëria kishte 329 gjyqtarë me kohë të plotë (12 gjyqtarë për 100 000 banorë) dhe 299 prokurorë me kohë të plotë (11 prokurorë për 100 000 banorë). Sipas Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (KEED), mesataret evropiane janë 21 gjyqtarë/11 prokurorë për 100 000 banorë. Buxheti i vitit 2018 i dhënë për sektorin e drejtësisë ishte 98 milionë euro, ndërsa në 2019 ai u rrit në rreth 100 milionë euro. Buxheti llogaritet në rreth 5.3 euro për banorë. Institucionet e reja të drejtësisë dhe procesi i rivlerësimit mbështeten nga një plan buxhetor prej 12 milion eurosh. Infrastruktura gjyqësore mbetet e dobët në përgjithësi dhe alokimet e ardhshme të buxhetit duhet ta marrin këtë parasysh. Në korrik të vitit 2019, Shkolla e Magjistraturës është zhvendosur në ambiente dukshëm më të mira në Qendrën e Drejtësisë, së bashku me KLP-në, KLGJ-në dhe ILD-në. Ajo vazhdon të mbështetet shumë te donatorët dhe ka kapacitet të kufizuar në drejtim të stafit akademik dhe trajnerëve të kualifikuar të specializuar.

KLGJ-ja dhe KLP-ja e caktuan numrin e kandidatëve që do të pranohen për vitin akademik 2020/21 si më poshtë: 75 gjyqtarë dhe prokurorë dhe 25 këshilltarë ligjorë. Provimi i pranimit u realizua në qershor të vitit 2020, duke u shtyrë për shkak të masave të kufizimit të COVID-2019-ës. Pas dhënies së provimit përfundimtar, u pranuan 68 gjyqtarë dhe prokurorë dhe 12 këshilltarë dhe ndihmës ligjorë. Në vitin 2019 u emëruan vetëm 24 magjistratë, ndërsa 21 të tjerë priten të emërohen në vitin 2020. Në vitin 2021 nuk do të ketë të diplomuar magjistratë nga Shkolla e Magjistraturës pasi Kuvendi nuk arriti të miratojë ndryshimet e përkohshme ligjore të nevojshme për të rritur prurjen. Në vitin 2022 dhe 2023 pritet një rritje e konsiderueshme e të diplomuarve në Shkollën e Magjistraturës, me përkatësisht 46 dhe 70 magjistratë kandidatë të pranuar, siç përcaktohet nga KLP-ja dhe KLGJ-ja. KLGJ-ja ka transferuar gjyqtarë për të plotësuar vendet vakante më urgjente për pozicionet përkatëse. Progresi i përkushtuar për rekrutimin e magjistratëve të rinj për të plotësuar vendet vakante të shkaktuara nga procesi i rivlerësimit mbetet i domosdoshëm në fazën aktuale të zbatimit të reformës në drejtësi.

KLGJ-ja monitoron dhe vlerëson aktivitetet e gjykatave çdo muaj. Të gjitha gjykatave u kërkohet t'i dorëzojnë KLGJ-së një raport mujor dhe të prodhojnë raporte vjetore të veprimtarisë së tyre. Të gjitha gjykatat kanë faqe interneti, të cilat mund të vizitohen nga

publiku, por ato nuk janë të standardizuara. Sistemi elektronik i menaxhimit të çështjeve ende nuk është në gjendje të prodhojë informacion statistikor të besueshëm dhe koherent. Burimet aktuale buxhetore dhe njerëzore të dhëna për këshillat mbeten të pamjaftueshme për të krijuar dhe mbajtur një sistem të përshtatshëm të menaxhimit të çështjeve.

Vendimet e gjykatës jepen të arsyetuara dhe seancat regjistrohen në audio. Publikimi në kohën e duhur i vendimeve të gjykatave është përmirësuar pak, por ai ende ka nevojë të trajtohet me përparësi.

Efikasiteti

Ende ka mungesë të raportimit të konsoliduar për efikasitetin e sistemit të drejtësisë. Përpjekje vendimtare janë të nevojshme për të siguruar një sistem efektiv dhe të besueshëm të menaxhimit të çështjeve, në gjendje të prodhojë të dhëna statistikore automatike dhe të besueshme në përputhje me rekomandimet dhe metodologjinë e KEED-së- në lidhje me performancën e gjyqësorit dhe prokurorisë. Për këtë qëllim, është e nevojshme të miratohet baza ligjore, të sigurohet dhënia e fondeve të përshtatshme buxhetore dhe burimet njerëzore, si dhe të miratohet një udhërrëfyes i qartë ku përcaktohen hapa konkretë drejt funksionimit efektiv të sistemit të menaxhimit të çështjeve.

Efikasiteti i sistemit të drejtësisë ndikohet nga elementë, të tillë si kohëzgjatja e proceseve gjyqësore, përqindja e zgjidhjeve të çështjeve dhe çështjet e prapambetura në të gjitha nivelet e gjykatave, përfshirë Gjykatën Kushtetuese. Përqindja e çështjeve të zgjidhura është më e ulëta në gjykatat e apelit dhe, në veçanti, në Gjykatën Administrative të Apelit (me 12 798 çështje të prapambetura që presin të shqyrtohen në qershor të vitit 2019, krahasuar me 11 401 çështje në dhjetor të vitit 2018). Kjo shifër e lartë është shkaktuar nga numri i lartë i ankesave dhe numri i ulët i gjyqtarëve të Gjykatës Administrative të Apelit.

Vendet vakante në gjyqësor kanë ndikuar për rritjen e çështjeve të prapambetura. Gjykata e Lartë ka bërë përparim sa i takon përpunimit të çështjeve në pritje të gjykimit pas rifillimit të funksioneve të saj gjyqësore në mars të vitit 2019. Megjithatë numri i çështjeve të prapambetura mbetet veçanërisht i lartë, me mbi 35 000 çështje në pritje të gjykimit. Për trajtimin e çështjeve të prapambetura nevojitet një strategji gjithëpërfshirëse, përfshirë masat efektive për të çuar më tej përparimin për rekrutimin e gjyqtarëve të rinj. Masat për rishpërndarjen dhe transferimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në vendet vakante prioritare kanë pasur ndikim të kufizuar. Masa të mëtejshme të lidhura me efikasitetin duhet të zbatohen me përparësi, duke përfshirë hartën e re gjyqësore dhe masat për të trajtuar çështjet e prapambetura.

36 çështje janë në pritje për vendim përpara Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve përfundimtare të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

Ndryshimet në kodet e procedurave në kuadrin e reformës kanë parashikuar dispozita të përmirësuar ligjore për kohëzgjatjen e proceseve gjyqësore. Megjithatë, zbatimi korrekt i këtyre dispozitave ligjore të përmirësuar kërkon më shumë trajnim për gjyqtarët dhe avokatët.

Përdorimi i **zgjidhjeve alternative të mosmarrëveshjeve** vazhdon të jetë i kufizuar dhe duhet të forcohet më tej.

Përveç kohëzgjatjes së përgjithshme të proceseve gjyqësore, ekzekutimi i vendimeve gjyqësore mbetet ende shqetësim. Që prej prezantimit të shërbimit të përmbartimit privat, zbatimi i vendimeve gjyqësore është përmirësuar, por duhet ende të trajtohet si përparësi.

Lufta kundër korrupsionit

Shqipëria ka një **lloj niveli përgatitjeje** në luftën kundër korrupsionit. Është bërë **përparim i mirë** për forcimin e luftës kundër korrupsionit. Përparimi u arrit me miratimin e planit të ri të veprimit 2020 – 2023 për zbatimin e Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit, ndryshimet në Ligjin “Për financimin e partive politike” dhe Kodin Zgjedhor, si dhe miratimin e një Ligji të ri “Për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara”. Vazhdimi i rivlerësimit të anëtarëve të gjyqësorit, si dhe i policisë po sjellin gjithashtu rezultate në luftën kundër korrupsionit. Kapaciteti operacional për trajtimin e rasteve të korrupsionit është në përgjithësi i mjaftueshëm dhe strukturat e koordinimit dhe monitorimit institucional po forcohen. Krijimi i Task-Forcës Antikorrupsion ka rritur proaktivitetin e hetimeve administrative, ndërkohë që krijimi i një drejtorie antikorrupsioni të veçantë kontribuon për performancën më të mirë gjatë hetimit, ndjekjes penale dhe gjykimit të çështjeve të nivelit të lartë të korrupsionit. Krijimi i rrjetit të koordinatorëve antikorrupsion në 16 agjenci në vitin 2019 ka kontribuar gjithashtu për përmirësimin e rritjes së efektivitetit në luftën kundër korrupsionit. Zyra e Rikuperimit të Aseteve duhet të ngrihet. Rekomandimet e raportit të fundit vjetor janë zbatuar pjesërisht. Duhet të vijohet me përpjekjet drejt konsolidimit të historikut të sekuestrimit dhe konfiskimit/rikuperimit të pasurive kriminale të rrjedhura nga veprat e lidhura me korrupsionin. Aksesimi i drejtpërdrejtë i prokurorëve dhe policisë në bazat e të dhënave vijoi të përmirësohej. Janë bërë përpjekje të mëtejshme drejt krijimit të një historiku solid në luftën kundër korrupsionit. Ky mbetet një objektiv afatgjatë. Në përgjithësi, korrupsioni është i përhapur në shumë fusha dhe mbetet një çështje shqetësuese. Përgjigja e drejtësisë kundër korrupsionit të nivelit të lartë ka filluar të japë rezultate, megjithëse dënimet në çështje që përfshijnë zyrtarë të nivelit të lartë mbeten të kufizuara.

Vitin e ardhshëm Shqipëria duhet të:

- vazhdojë të forcojë luftën kundër korrupsionit; të arrijë përparim të mëtejshëm drejt krijimit të një historiku të qëndrueshëm të çështjeve të korrupsionit, sekuestrimit dhe konfiskimit/rikuperimit të pasurive kriminale të rrjedhura nga veprat e lidhura me korrupsionin; të rrisë më tej përdorimin e hetimeve financiare;
- sigurojë që organet e specializuara antikorrupsion të krijuara së fundmi, të Strukturës së Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar (SPAK), d.m.th. Prokuroria e Posaçme (PP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH), si dhe gjykatat kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar të bëhen funksionale dhe të trajtojnë në mënyrë efektive korrupsionin e nivelit të lartë; të sigurojë burime të përshtatshme dhe bashkëpunim midis këtyre strukturave të reja dhe me organet e tjera të prokurorisë dhe gjyqësorit;
- vazhdojë të përmirësojë aksesin në regjistrat elektronikë kombëtarë për autoritetet e zbatimit të ligjit.

Historiku

Janë bërë përpjekje të mëtejshme në lidhje me historikun e **hetimeve, ndjekjeve penale dhe dënimeve** në luftën kundër korrupsionit, megjithëse ai mbetet objektiv afatgjatë që kërkon veprime të mëtejshme të strukturuar dhe të qëndrueshme. Në vitin 2019 u regjistruan 246 dënime përfundimtare, që përfshinin zyrtarë të rinj ose të rangut të mesëm (në krahasim me

289 në 2018). Numri i përgjithshëm i referimeve në prokurori u rrit në 2 257 në vitin 2019 (në krahasim me 2 126 në vitin 2018).

Në lidhje me dënimet e **zyrtarëve të nivelit të lartë shtetëror**, gjyqësori ka arritur disa rezultate. Në vitin 2019, tre gjyqtarë të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda u shpallën fajtorë për korrupsion pasiv dhe një gjyqtar i Gjykatës së Lartë u dënua me burg për falsifikim dokumentesh. 98 çështje të reja janë hapur nga Prokuroria kundër zyrtarëve të nivelit të lartë shtetëror në vitin 2019 (10 persona të paditur) kundrejt 102 çështjeve në vitin 2018 (7 persona të paditur). Hetimet deri tani nuk kanë çuar në një numër të konsiderueshëm të dënimeve përfundimtare të zyrtarëve të lartë të shtetit. Kjo nxit kulturën e mosndëshkueshmërisë brenda niveleve më të larta të shtetit.

Rivlerësimi i anëtarëve të gjyqësorit ka pasur ndikim mbi luftën kundër korrupsionit. Nga më shumë se 286 magjistratë që iu nënshtruan rivlerësimit, deri tani 62% e tyre janë shkarkuar nga detyra, kryesisht për çështje që lidhen me pasuritë e pajustificuara, ose kanë dhënë dorëheqjen. Midis magjistratëve të rangut të lartë, tetë nga nëntë gjyqtarët e Gjykatës Kushtetuese dhe 15 nga 18 gjyqtarë të Gjykatës së Lartë janë shkarkuar nga rivlerësimi, ose kanë dhënë dorëheqjen. Prokurori i Posaçëm ka filluar procedime penale kundër 23 ish-magjistratëve, duke përfshirë 9 çështje në lidhje me gjyqtarët e Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese. Hetimet e pasurisë po zhvillohen për të gjitha çështjet. Ndërkohë ka filluar rivlerësimi i Policisë së Shtetit, Gardës së Republikës dhe Shërbimit për Çështjet e Brendshme dhe Ankesat (SHÇBA) me 45 personat e parë nga 300 zyrtarë të nivelit të lartë të verifikuar, duke çuar deri tani në një shkarkim dhe një dorëheqje. Procesi i verifikimit dhe rezultatet e tij mbeten thelbësore për të kthyer besimin e publikut te organet e drejtësisë dhe organet e zbatimit të ligjit të shtetit.

Arritja e dënimeve përfundimtare në çështjet e nivelit të lartë të korrupsionit mbetet përparësi e rëndësishme dhe metodologjia e mbledhjes së të dhënave për çështjet e korrupsionit dhe krimin të organizuar duhet të përmirësohet akoma. Sigurimi i funksionimit efikas të punës së SPAK-ut dhe BKH-së do të jetë me rëndësi kyçe në muajt e ardhshëm, në mënyrë që të minimizohet numri i çështjeve të prapambetura të ndjeshme/të nivelit të lartë. Autoritetet e zbatimit të ligjit të rretheve do të duhet të forcohen në mënyrë që të trajtojnë me efikasitet çështje të veçanta që nuk mbulohen nga mandati i SPAK-ut dhe BKH-së. Bashkëpunimi midis këtyre instancave të ndryshme duhet të jetë efektiv. Drejtoria e Posaçme kundër Korrupsionit, e krijuar rishtas në Ministrinë e Drejtësisë, duhet të forcojë strukturat e koordinimit të brendshëm.

Koordinimi ndërinstytucional kundër korrupsionit do të harmonizohet pas krijimit të një njësie speciale kundër korrupsionit dhe kundër shmangieve brenda Zyrës së Kryeministrit.

Lidhur me **deklarimet e pasurisë nga zyrtarë të nivelit të lartë shtetëror**, në vitin 2019 janë regjistruar 7 çështje të referuara nga Inspektorati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave (ILDKPKI) në prokurori, njëri prej të cilëve përfundoi në dënim dhe shkarkim. Në vitin 2018 janë regjistruar 27 çështje të referuara për ndjekje penale, të cilat përfunduan me 6 dënime dhe 7 shkarkime. Në total, ILDKPKI ka referuar 12 zyrtarë të rangut të ulët dhe të mesëm në shërbimet e prokurorisë në vitin 2019. Në të njëjtin vit, janë dhënë 12 dënime përfundimtare. Në vitin 2018 janë regjistruar 43 referime dhe 17 dënime përfundimtare.

Sekuestrimit dhe konfiskimit të pasurive kriminale nuk urdhërohen sistematikisht dhe realizohen në çështje të lidhura me korrupsionin. Vlerësimet e rrezikut janë pilotuar në disa sektorë (Administratën Doganore, Inspektoratin e Përgjithshëm) dhe duhet të zgjerohen më tej.

Është arritur përparim për krijimin e një ndërfaqeje midis sistemeve të ndryshme elektronike të menaxhimit të çështjeve të policisë, prokurorisë dhe gjykatave. Ministria e Drejtësisë po krijon një sistem për të menaxhuar ndjekjen e denoncimeve për korrupsion.

Zbatimi i ligjit për **mbrojtjen e sinjalizuesve** vazhdon dhe aktualisht po vijohet me vlerësimin e zbatimit të tij. Si në nivelin qendror, ashtu edhe në atë vendor, janë krijuar 166 njësi përgjegjëse për mbrojtjen e sinjalizuesve dhe për raportimin e rasteve të ILDKPKI-ja, ndërsa janë krijuar 446 njësi përgjegjëse për mbrojtjen e sinjalizuesve në të gjitha kompanitë private. Në vitin 2019 janë regjistruar dhe janë hetuar nga ILDKPKI-ja 14 raste të raportimit të jashtëm, krahasuar me 16 raste në vitin 2018.

Lidhur me **mekanizmat e kontrollit të brendshëm**, Task Forca Antikorrupsion ka kryer 26 inspektime në vitin 2019, duke çuar në 91 masa administrative, 105 masa disiplinore dhe asnjë referim penal, krahasuar me 36 referime penale në vitin 2018. Niveli i zbatimit të masave të propozuara është i ulët. Në vitin 2019, SHÇBA-ja ka referuar në prokurori 250 çështje që përfshijnë 474 zyrtarë, të cilat përfunduan me 501 procedime disiplinore. Në vitin 2018, në prokurori u referuan 201 çështje që përfshijnë 265 zyrtarë, të cilat përfunduan me 752 procedime disiplinore. Institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit ka referuar në prokurori 28 çështje në vitin 2019, duke përfshirë 40 drejtues. Niveli i zbatimit të rekomandimeve të përgjithshme të Kontrollit të Lartë të Shtetit nga institucionet publike mbetet i ulët.

Lidhur me **aksesin në informacion**, në vitin 2019, Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale mori 786 ankesa dhe ka nxjerrë 18 vendime, ndërsa në vitin 2018 u morën 820 ankesa. Në 31 institucione publike u krijuan dhe u instalua një sistem për të regjistruar numrin e përgjithshëm të kërkesave të bëra dhe për t'u mundësuar qytetarëve të depozitojnë kërkesa *online* për informacion publik.

Ndikimi i masave antikorrupsion në **zona veçanërisht të ndjeshme** (doganat, administrata tatimore, arsimi, shëndetësia, prokurimi publik, kontratat e PPP-ve etj.) mbetet i kufizuar. Kontrollat e brendshme dhe mekanizmat e inspektimit brenda administratës publike mbeten të dobëta dhe joefektive.

Kuadri institucional

Parandalimi i korrupsionit

Kapaciteti i rrjetit antikorrupsion në ministrinë e linjës, në nivelin vendor dhe në Zyrën e Koordinatorit Kombëtar Antikorrupsionit (KKA) është i dobët. Ministria e Drejtësisë, e cila shërben si KKA, gjithashtu kryeson Komitetin Koordinues Ndërministror për Zbatimin e Strategjisë, i cili monitoron progresin e Strategjisë dhe është përgjegjës për zbatimin e sanksioneve administrative të marra nga Task Forca Antikorrupsion. Në vitin 2019, brenda Ministrisë së Drejtësisë u krijuan një drejtori e veçantë kundër korrupsionit, së bashku me një rrjet të koordinatorëve antikorrupsion në 16 agjenci, me qëllim parandalimin dhe luftimin e korrupsionit në institucionet e administratës shtetërore dhe strukturat e saj. Duhet të sigurohet koordinim efektiv midis strukturave të reja në Ministrinë e Drejtësisë, Njësisë për Transparencë dhe Antikorrupsion në Zyrën e Kryeministrit, Njësisë së Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Kundër Shmangies të krijuar kohët e fundit gjithashtu në zyrën e Kryeministrit, si dhe Grupit të Menaxhimit të Integruar të Politikave për RAP dhe qeverisje të mirë. Ndikimi i strukturave antikorrupsion për parandalimin e korrupsionit në sektorin publik mbetet i paqartë.

Roli i ILDKPKI-së për **zbulimin e konfliktit të interesit dhe kontrollimin e deklaratave të pasurisë** është forcuar pas miratimit të Ligjit “Për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve” dhe zbatimin e procesit të rivlerësimit.

Roli i Kontrollit të Lartë të Shtetit në kuadrin e përgjithshëm antikorrupsion është të identifikojë dhe trajtojë në mënyrë efektive dobësitë sistematike. Kapaciteti i inspektimit në prokurimin publik duhet të përmirësohet më tej. Prokurimi elektronik pritet të arrijë më shumë transparencë dhe të zvogëlojë mundësitë për abuzim.

Grupi i Shteteve të Këshillit të Evropës kundër Korrupsionit (GRECO) ka publikuar Raportin e Dytë të Përputhshmërisë (raundi i katërt) për Shqipërinë në korrik të vitit 2018, ku ai arriti në përfundimin se Shqipëria kishte trajtuar në mënyrë të kënaqshme vetëm katër nga dhjetë rekomandimet e tij. GRECO ndërmori vizitën e parë të raundit të pestë që merret me parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e integritetit në qeveritë qendrore (funksionet kryesore ekzekutive) dhe agjencitë e zbatimit të ligjit në nëntor 2019.

Në vend ekziston legjislacioni dytësor në lidhje me integritetin, por duhet krijuar ende një sistem i përgjithshëm i menaxhimit të rrezikut ndaj integritetit. Për ministritë nuk është hartuar asnjë plan integriteti. Është miratuar një “Manual i etikës për ofrimin e shërbimeve publike”.

Në vitin 2019, portali *online* për promovimin e “bashkëqeverisjes” me qytetarët ka marrë gjithsej 23 605 ankesa në lidhje me administratën publike, nga të cilat 22 423 janë trajtuar duke çuar në 171 masa administrative dhe 20 raste të dërguara në Task Forcat Antikorrupsion. Në vitin 2018 u regjistruan 28 ankesa të tilla nga 26 936 ankesa të regjistruara gjithsej.

Zbatimi i ligjit

Janë krijuar organe të specializuara të ngarkuara me hetimin, ndjekjen penale dhe gjykimin e çështjeve komplekse të korrupsionit, të tilla si gjykatat kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar dhe SPAK-u, që përbëhet nga Zyra e Prokurorisë së Posaçme (ZPP) dhe Byroja Kombëtare e Hetimit (BKH). Pas kalimit të procesit të rivlerësimit u emërua Kryeprokurori i Posaçëm dhe trembëdhjetë prokurorë të posaçëm. ZPP-së i mungojnë udhëzimet dhe praktikat më të mira për të trajtuar çështjet komplekse të korrupsionit të nivelit të lartë. Ka mungesë të njohurive të posaçme të nevojshme për të siguruar cilësinë e hetimit dhe punën e prokurorisë.

Ndërkohë ka përfunduar transferimi i 16 gjyqtarëve në gjykatat e posaçme të shkallës së parë dhe të dytë kundër korrupsionit dhe krimin të organizuar që pasqyrojnë juridiksionin e ZPP-së.

Policia dhe prokuroria kanë akses të drejtpërdrejtë në regjistrat shtesë privatë dhe publikë kombëtarë. Kjo ka përmirësuar kapacitetin e autoriteteve të zbatimit të ligjit për të funksionuar dhe gjithashtu i ka bërë më efikase hetimet. Mbetet ende shqetësim qarkullimi i lartë i stafit dhe bashkëpunimi i pamjaftueshëm ndërinstitucional. Burimet e përgjithshme të autoriteteve të zbatimit të ligjit janë të pamjaftueshme.

Kuadri ligjor

Shqipëria është palë në të gjitha konventat ndërkombëtare antikorrupsion, përfshirë Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Ajo ka vazhduar të përmirësojë kuadrin e saj ligjor për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit.

Në qershor 2019, Kuvendi miratoi një ligj të ri mbi administrimin e pasurive të konfiskuara si pjesë e “**Paketës Moneyval**”, i cili parashikon krijimin e një zyre për rikuperimin e aseteve. Ndryshimet e propozuara në Kodin Penal në lidhje me besueshmërinë penale të subjekteve të përfshira në sektorin e ndërtimit duhet të miratohen.

Ndryshimet në ligjin “**Për financimin e partive politike**” dhe Kodin Zgjedhor u diskutuan në detaje në Komisionin e Posaçëm Zgjedhor brenda Kuvendit, si dhe në kuadrin e platformës politike për reformën zgjedhore, duke mbledhur përfaqësues nga shumica, opozita parlamentare dhe jashtëparlamentare. Kuvendi miratoi ndryshimet në Kodin Zgjedhor më 23 korrik 2020 (*shih gjithashtu seksionin 2.1.1, Demokracia*). I gjithë legjislacioni dytësor për kuadrin ligjor për integritetin është në fuqi, por ai mbetet shumë kompleks dhe jo i unifikuar . Ndërkohë që Shqipëria ka një kuadër ligjor gjithnjë e më gjithëpërfshirës , zbatimi efektiv dhe me cilësi të lartë mungon.

Kuadri strategjik

Zbatimi i Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit është në përgjithësi në rrugën e duhur, megjithëse mbeten ende dobësi. Këto dobësi përfshijnë nevojën për të forcuar pronësinë mbi procesin, për të forcuar kapacitetet institucionale, për të siguruar kostimin dhe buxhetimin e duhur të aktiviteteve të strategjisë. Në korrik të vitit 2020 u miratua një plan i ri veprimi për periudhën 2020 – 2023 për zbatimin e strategjisë së zgjeruar. Është ndërmarrë një rishikim afatmesëm i Strategjisë. Sipas projektraportit vjetor të monitorimit të vitit 2019, 59 aktivitete nga 97 të planifikuara janë realizuar (61%), ndërsa 12 janë në vazhdim. Në vitin 2018, nga 97 aktivitete të planifikuara, 55% janë zbatuar plotësisht. Mekanizmi i monitorimit dhe përgjegjësia e tij duhet të forcohen. Konsultimet me palët përkatëse të interesit para miratimit të raporteve janë përmirësuar. Palëve të interesit të cilat marrin pjesë në zhvillimin e politikave antikorrupsion nuk u jepet *feedback* në mënyrë sistematike.

Kuadri gjithëpërfshirës i vlerësimit të performancës është përditësuar së bashku me planin e ri të veprimit deri në vitin 2023. Raportimi mbi treguesit e performancës është përfshirë në raportet vjetore të monitorimit, megjithatë nuk përdoret si mjet për t’u përpjekur për të arritur më shumë përparim .

Të drejtat themelore

Shqipëria në përgjithësi është në përputhje me instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare në lidhje me **mbrojtjen e të drejtave themelore**. Gjatë periudhës së raportimit, Shqipëria ka bërë disa përpjekje për të përmbushur detyrimet që burojnë nga instrumentet ligjore ndërkombëtare. Lidhur me zbatimin e Ligjit “Për strehimin social”, janë miratuar nëntë akte nënligjore pas një procesi të gjerë konsultimi. Kuadri ligjor në fushat e të drejtave të fëmijëve dhe drejtësisë për të mitur gjithashtu është përmirësuar me akte nënligjore. Vazhdojnë ende përpjekjet për të zbatuar një reformë gjithëpërfshirëse të sektorit të tokës dhe për të konsoliduar të drejtat e pronës.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet:

→ të përmirësojë më tej mekanizmat institucionalë për mbrojtjen e fëmijëve, mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje, promovimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara, garantimin e barazisë gjinore dhe sigurimin e shërbimeve minimale shëndetësore dhe sociale, veçanërisht në nivelin vendor;

→ të shtojë përpjekjet për të krijuar një praktikë gjyqësore të qëndrueshme kundër diskriminimit; të miratojë aktet nënligjore në lidhje me Ligjin “Për strehimin social”, i cili gjithashtu parashikon që 5% e banesave të rezervohen për anëtarët të komunitetit rom dhe egjiptian³;

→ të miratojë me shpejtësi pesë aktet nënligjore të mbetura për të siguruar zbatimin e plotë të legjislacionit në lidhje me Ligjin kuadër të vitit 2017 “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Republikën e Shqipërisë”;

→ të konsolidojë qëndrueshmërinë e të drejtave pronësore, veçanërisht përmes përfundimit të regjistrimit të parë, avancimit për regjistrimin e akteve të pronës, zbatimin e skemës së kompensimit dhe vazhdimin të përparimit të duhur lidhur me digjitalizimin dhe hartëzimin e pronës.

Shqipëria në përgjithësi është në përputhje me **instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut** dhe ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare. Shqipëria ende nuk ka ratifikuar Protokollin opsional të Konventës për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara dhe Protokollin opsional të Konventës ndërkombëtare për të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore. Vlerësimi i nivelit të zbatimit të legjislacionit, politikave, analizave dhe strategjive të të drejtave të njeriut mbetet një sfidë për shkak të mungesës së monitorimit dhe të dhënave gjithëpërfshirëse. Shqipëria iu nënshtrua ciklit të tretë të Rishikimit Periodik Universal (RPU) në maj të vitit 2019. Për më tepër, Shqipërisë iu dha statusi i vendit vëzhgues në Agjencinë e Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore me vendim të Këshillit të Stabilizim-Asociimit BE-Shqipëri, datë 28 nëntor 2019. Shqipëria është në procesin e emërimit të vëzhguesit, vëzhguesit alternativ dhe një oficeri kombëtar ndërlidhës kombëtar për Agjencinë.

Shqipëria vazhdon të ketë bashkëpunim të mirë me **Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut**. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka trajtuar 48 kërkesa në lidhje me Shqipërinë në vitin 2019, nga të cilat 47 janë shpallur të papranueshme. Gjykata dha një vendim (në lidhje me një kërkesë) duke gjetur shkelje të të drejtave procedurale dhe keqtrajtim, të drejta këto të garantuara nga KEDNJ-ja. Në janar 2020 Gjykata mori një vendim ku Shqipëria u gjet në shkelje të KEDNJ-së për keqtrajtimin e një individi të sëmurë mendor. Në mars të vitit 2020, Shqipëria e njoftoi Këshillin e Evropës për kufizimet e të drejtave dhe lirive të njeriut për shkak të shpërthimit të COVID-19-ës. Duke shpallur gjendjen e jashtëzakonshme për shkak të katastrofës natyrore, Shqipëria vendosi kufizime mbi liritë dhe të drejtat themelore të njeriut në lidhje me lëvizjen, transportin ajror, detar dhe tokësor, procesin arsimor, si dhe të drejtën mbi pronën.

Lidhur me **promovimin dhe zbatimin e të drejtave të njeriut**, Avokati i Popullit ka vazhduar të promovojë të drejtat e njeriut. Në vitin 2019, Avokati i Popullit ka dhënë gjithsej 213 rekomandime, nga të cilat 63 u pranuan, 10 u refuzuan, 4 kaluan pa përgjigje dhe 23 mbeten në proces. Në prill 2019, pas monitorimit të protestave më datë 13 prill, Avokati i Popullit dha një deklaratë ku u shpreh se dhuna kundër ndërtesave publike dhe pronave private gjatë protestave nuk duhet të tolerohet. Avokati i Popullit gjithashtu kritikoi përdorimin pa kriter të gazit lotsjellës nga policia dhe shprehu keqardhje për faktin se gazetarët u dekurajuan me mjete të ndryshme nga mbulimi i plotë i protestës. Në nëntor 2019, Avokati i Popullit shprehu mbështetjen për banorët e zonës së Astirit, të cilët protestonin kundër shkatërrimit të shtëpive të tyre dhe pronave të tjera për të hapur rrugën për ndërtimin e një segmenti të unazës. Pas protestave kundër shembjes së ndërtesës së Teatrit Kombëtar në Tiranë në 17 maj 2020,

³ Të gjitha këto grupe konsiderohen nën termin më të gjerë “romë”, sipas kuadrit të BE-së për Strategjitë Kombëtare për Integrimi e Romëve.

Avokati i Popullit u bëri thirrje autoriteteve shtetërore, më specifiku strukturave të Policisë së Shtetit, që të shmangnin reagimet ekstreme, të ruajnë proporcionalitetin dhe të trajtonin me respekt çdo formë ligjore të shprehjes së vullnetit të qytetarëve, përfshirë të drejtën për të shprehur mendimet e tyre, ose të drejtën për të protestuar ose manifestuar pakënaqësinë e tyre. Zbatimi efektiv i rekomandimeve të Avokatit të Popullit nga administrata publike duhet të jetë më sistematik. Është e nevojshme një qasje gjithëpërfshirëse për të forcuar kapacitetin e Avokatit të Popullit dhe të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) për trajtimin e rasteve të shkeljeve të të drejtave të njeriut. Buxheti për KMD-në është rritur për vitin 2020, ndërsa shuma e dhënë për Avokatin e Popullit është ulur. Lidhur me punën e Avokatit të Popullit dhe Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, *Universal Peer Review* i vitit 2019 arriti në përfundimin se mungesa e burimeve të mjaftueshme njerëzore, teknike dhe financiare po minonte punën për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Lidhur me **drejtën e jetës**, në nëntor të vitit 2018, Shqipëria ratifikoi një marrëveshje bashkëpunimi me Komisionin Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur (KNPZH), për të ndihmuar për identifikimin e disa prej viktimave të zhdukur të regjimit komunist në Shqipëri dhe mbledhjen e mostrave të ADN-së me mbështetje financiare nga BE-ja. Megjithatë, deri në nëntor të vitit 2019 ishin identifikuar eshtrat e vetëm dy njerëzve për shkak të bashkëpunimit të pamjaftueshëm të Zyrrave të Prokurorisë së Tiranës dhe Fierit.

Lidhur me **parandalimin e torturës dhe keqtrajtimit**, Mekanizmi Kombëtar i Parandalimit ka kryer 58 vizita inspektimi në institucionet e paraburgimit dhe katër në spitalet psikiatrike në vitin 2019, të cilat çuan në 164 rekomandime në lidhje me sistemin e burgjeve. Përqindja e rekomandimeve të zbatuara plotësisht mbetet e ulët dhe kërkon përpjekje të mëtejshme. Gjatë kësaj periudhe, janë përpunuar 42 ankesa në lidhje me dhunën në objektet e policisë, dy çështje janë depozituar në gjykatë, njëra prej të cilave më vonë u rrëzua dhe tjetra është ende në pritje të gjyqimit. Katër rekomandime të tjera janë duke u përgatitur për gjykatat. Në pesë raste të tjera, Prokuroria ka nisur hetimet në bazë të raporteve të bëra nga palët e dëmtuara. Gjatë Rishikimit Periodik Universal të vitit 2019, shtetet shprehën shqetësime në lidhje me akuzat për torturë ose keqtrajtim në paraburgim dhe rekomanduan që Shqipëria të kryejë hetim të shpejtë dhe efektiv për të gjitha pretendimet duke siguruar që personat përgjegjës të dënohen me sanksione në përpjesëtim me peshën e krimeve të kryera prej tyre. Shqipëria është dënuar për shkelje të KEDNJ-së lidhur me keqtrajtimin në vitin 2019 dhe 2020 (*shih më sipër*).

Në shtator 2019, Komiteti i Këshillit të Evropës për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Ndëshkimit Çnjerëzor ose Degradues (KPT) publikoi raportin për vizitën e tij në Shqipëri (kryer në nëntor 2018). Sipas KPT-së, ka vetëm përmirësime të vogla në funksionimin e mjediseve të paraburgimit. Vëmendje e veçantë i është kushtuar trajtimit dhe kushteve të ndalimit të personave të ndaluar nga policia dhe situatës së të paraburgosurve dhe pacientëve psikiatrikë ligjorë. Në përgjigje të rekomandimeve të bëra nga KPT-ja dhe Komisioni Evropian, qeveria ka filluar përgatitjen e planeve për krijimin e një instituti të veçantë për trajtimin e personave me sëmundje mendore në burg dhe ka rinovuar ambientet në burgun e Lezhës për të shërbyer si një institucion ndërmjetësues për të trajtuar njerëzit me trajtim të detyrueshëm mjekësor në burgje.

Pas vizitave inspektuese në gusht, Avokati i Popullit bëri thirrje për mbylljen e menjëhershme të institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale të Sarandës dhe të Burrelit për shkak të kushteve të këqija, duke përfshirë mbipopullimin dhe standardet e ulëta higjienike. Avokati i Popullit kërkoi gjithashtu përmirësimin e kushteve në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale të Beratit, Tiranës (burgu 302 dhe burgu i Vaqarit), Tepelenës, Lezhës (Shënkoll),

Tropojës dhe institucioni i ekzekutimit të vendimeve penale Ali Demi (325) në Tiranë. Sa i përket **sistemit të burgjeve**, është hartuar një plan i ri veprimi për periudhën 2019 – 2022. Legjislacioni mbi institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale dhe Policinë e Burgjeve duhet të ndryshohet për të siguruar pajtueshmërinë me standardet evropiane. Me hapjen e institucionit të ekzekutimit të vendimeve penale të financuar nga BE-ja në Shkodër në korrik të vitit 2018, ka pasur përparim në trajtimin e mbipopullimit. Në të gjithë vendin, numri i të dënuarve tani është nën kapacitetin e sistemit të institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale (me 13%). Popullsia e godinës mjekësore në Zahari është megjithatë e mbipopulluar me 284 të paraburgosur, ndërkohë që ka një kapacitet prej 188 vetash. MD-ja është angazhuar në disa reforma që synojnë profesionalizmin dhe integritetin e personelit të institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale. Në nëntor të vitit 2019, 12 drejtorë të Policisë së Burgjeve dhe tetë punonjës të sistemit të burgjeve u pushuan nga puna për “performancë të ulët” dhe të dyshuar për kryerjen e veprave penale, duke përfshirë vepra të lidhura me korrupsionin. Deri në tetor të vitit 2019, 70% e drejtorëve të institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale u shkarkuan si vijim të raportit negativ të dorëzuar nga Drejtori i Përgjithshëm i Burgjeve në Kuvend.

Përdorimi i alternativave ndaj ndalimit është rritur në vitin 2019 krahasuar me periudhën e mëparshme të raportimit. Në vitin 2019 numërohen 7 992 raste të dënimeve alternativave jo me burgim, krahasuar me 6 171 raste në vitin 2018 dhe 4 904 raste në vitin 2017. Përdorimi i monitorimit elektronik është i pezulluar që nga viti 2017 për shkak të një mosmarrëveshje ligjore ende të pazgjidhur. Ligji i ri “Për shërbimin e provës” është hartuar dhe është në pritje të miratimit nga Kuvendi. Rritja e numrit të dënimeve alternative ka çuar gjithashtu në uljen e të mbipopullimit të burgjeve.

Në mars të vitit 2020, rreth 600 të arrestuar, 10% e popullsisë së përgjithshme të burgjeve, u transferuan për tre muaj në shtëpitë e tyre. Vendimi u miratua nga qeveria si një masë për të parandaluar përhapjen e mundshme të COVID-19-ës në I EVP.

Lidhur me **mbrojtjen e të dhënave personale**, nevojiten përpjekje të mëtejshme për të harmonizuar legjislacionin për mbrojtjen e të dhënave personale me Rregulloren e Përgjithshme të Mbrojtjes së të Dhënave 2016/679 dhe Direktivën 2016/680. Shqipëria nuk ka nënshkruar ende Protokollin 2018, i cili ndryshon Konventën për mbrojtjen e individëve në lidhje me përpunimin automatik të të dhënave personale. Kapaciteti i zyrës së Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale duhet të forcohet më tej në mënyrë që ajo të kryejë detyrat e saj në mënyrë efektive. Në vitin 2019, Komisioneri pranoi 301 ankesa nga subjektet e të dhënave, shifër e cila tregon për rritje të ndërgjegjësimit mbi çështjet e mbrojtjes së të dhënave personale krahasuar me vitet e mëparshme. Komisioneri ka kryer 142 inspektive si në njësitë publike, ashtu edhe në ato private dhe ka nxjerrë gjatë së njëjtës periudhë 39 rekomandime, duke përfshirë një rekomandim unifikues, 20 vendime dhe 56 sanksione administrative. Ky përfaqëson një nivel të krahasueshëm të aktiviteteve me vitin 2018. Komisioneri organizoi me sukses Konferencën e 41-të Ndërkombëtare të Komisionerëve për Mbrojtjen e të Dhënave dhe Privatësinë në tetor të vitit 2019.

Liria e mendimit, ndërgjegjes dhe fesë në përgjithësi ishte respektuar. Harmonia dhe bashkëpunimi ndërfaqës vijoi me daljet e shpeshta të përbashkëta të liderëve fetarë në platformat publike lokale dhe ndërkombëtare. Siç ndodh çdo vit, në prill të vitit 2019 qeveria dha 890 000 euro për të mbështetur pesë komunitetet fetare zyrtare me një mbështetje thelbësore kushtuar arsimit fetar. Grupet fetare, Komuniteti Mysliman, Kisha Ortodokse, Kisha Katolike, Komuniteti Bektashi dhe Vëllazëria Ungjillore, vazhdojnë të shprehin

mbështetje të fortë publike për procesin e integrimit të Shqipërisë në BE. Me ngërçin e vazhdueshëm politik në vend, udhëheqësit fetarë kanë bërë thirrje për dialog midis partive politike. Pas tërmetit të nëntorit të vitit 2019, disa organizata fetare bamirësie janë afruar më tepër ndaj njëra-tjetrës dhe kanë ofruar mbështetje për përpjekjet e qeverisë për rimëkëmbje. Megjithatë, kthimi i pronave që u përkasin grupeve fetare mbetet çështje e pazgjidhur.

Liria e shprehjes

Vendi ka një **lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht i përgatitur** në fushën e lirisë së shprehjes. Gjatë periudhës së raportimit **nuk ka pasur përparim**. Në dhjetor të vitit 2019, Kuvendi i Shqipërisë miratoi një sërë ndryshimesh në ligjin për median, me synimin e rregullimit të mediave *online* dhe disa aspekteve të shpifjes. Ndryshimet e miratuara, të cilat paraqisnin çështje që kërkonin rishikim në kuadrin e standardeve përkatëse ndërkombëtare dhe evropiane, u kthyen nga Presidenti në Kuvend. Në qershor të vitit 2020, Komisioni i Venecias dha opinion e vet mbi ndryshimet në ligjin e medias. Ndryshimet nuk janë në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe parimet e lirisë së medias si dhe ngrenë shqetësime në lidhje me rritjen e censurës dhe autocensurës rreth pengesave të mundshme të lirisë së shprehjes në vend. Shqipëria duhet të sigurojë respektimin e standardeve evropiane të lirisë së shprehjes dhe medias. Përfaqësues nga shumica qeverisëse u shprehën publikisht pro ndjekjes së udhëzimeve të opinionit të Komisionit të Venecias. Projektligji për mediat aktualisht po rishikohet në kuadrin e opinionit të Komisionit të Venecias. Kritikrat dhe gjuha e ashpër ndaj gazetarëve ka vazhduar. Gjatë periudhës së raportimit nuk është regjistruar asnjë dënim përfundimtar i sulmeve të raportuara më parë kundër gazetarëve. Duhet të sigurohet vetërregullimi i mediave *online*. Shqipëria duhet të sigurojë kritere më të rrepta në lidhje me transparencën e pronësisë mbi mediat dhe financimin e mediave. Duhet të prezantohet legjislacioni mbi reklamën publike për të përmirësuar transparencën në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare. Shqipëria pritet të trajtojë rekomandimet ende pezull të raportit të Komisionit në vitin 2019, përfshirë përafrimin me standardet ndërkombëtare të kërkesave ligjore për transparencën e pronësisë mbi mediat dhe financimin e mediave, dhe kufizimet e tyre, si dhe kërkesat për reklamën publike. Për më tepër, Shqipëria duhet:

- të sigurojë një politikë të tolerancës zero për kërcënime dhe sulme kundër gazetarëve, si dhe për kërcënime ndaj medias, përfshirë në ligjërimin politik;
- të rishikojë legjislacionin për median për ta sjellë atë plotësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare për lirinë e shprehjes, veçanërisht në lidhje me mediat *online*;
- të forcojë mekanizmat vetërregullatorë;
- të sigurojë zbatimin e Kodit të Punës dhe të forcojë mbrojtjen e të drejtave të punës dhe të drejtave sociale të gazetarëve shqiptarë.

Kërcënimi i gazetarëve

Gjatë periudhës së raportimit, nuk është regjistruar asnjë dënim përfundimtar për sulmet e raportuara në të shkuarën kundër gazetarëve. Disa gazetarë u dëmtuan, ndërsa u kapën midis protestuesve dhe policisë gjatë protestave të opozitës në rrugë. Një gazetar u rrah ndërsa raportonte për një operacion policor në Dibër. Policia kërkoi falje për atë që e konsideroi aksident. Gjuha frikësuese ndaj gazetarëve ka vazhduar. Në skajet e protestës pas shembjes së Teatrit Kombëtar, policia përdori forcë gjatë arrestimit të një gazetari. Organizatat e medias dënuan me forcë incidentin, i cili po hetohet nga autoritetet. Gazetarët kritikë ndaj qeverisë dhe organizata të medias kanë raportuar për shqetësime dhe fushata shpifjesh dhe diskretitimesh *online* kundër tyre, duke çuar më shumë gazetarë drejt autocensurës dhe disa media drejt mbylljes së emisioneve kritike.

Pas tërmetit të 26 nëntorit, organizatat që merren me lirinë e shprehjes kanë ngritur shqetësime në lidhje me veprimet e qeverisë ndaj medias. Me arsyetimin e shkaktimit të panikut publik në situatën emergjente të periudhës pas tërmetit, Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (AKEP) mbylli disa portale *online*, të perceptuara gjerësisht si kritike ndaj qeverisë. Një 25-vjeçar u arrestua për katër ditë nga Drejtoria e Policisë kundër Terrorizmit pasi ndau një artikull të një media të huaj në lidhje me një shpërthim të mundshëm të depove të gazit natyror gjatë tronditjeve të tërmetit dhe që u kërkonte autoriteteve një vlerësim urgjent.

Kuadri ligjor

Ndryshimet në ligjin e medias, të cilat synojnë rregullimin e mediave *online* dhe disa aspekte të shpifjes, u miratuan nga Kuvendi në dhjetor të vitit 2019, por nuk u dekretuan nga Presidenti i Republikës, i cili e ktheu paketën në Kuvend për rishqyrtim. Përfaqësues nga shumica qeverisëse u shprehën publikisht pro ndjekjes së udhëzimeve të opinionit të Komisionit të Venecias, të miratuar në qershor 2020. Ndryshimet nuk janë në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe parimet e lirisë së medias dhe ngrenë shqetësime në lidhje me rritjen e censurës dhe autocensurës, dhe në lidhje me pengesat e mundshme mbi lirinë e shprehjes në vend. Përfaqësues nga shumica qeverisëse janë shprehur publikisht për të ndjekur udhëzimet e opinionit të Komisionit të Venecias. Projektligji për mediat aktualisht po rishikohet në kuadrin e opinionit të Komisionit të Venecias.

Shpifja mbetet vepër penale, megjithëse jo me dënim me burg. Me paketën antishpifje të sapo miratuar, gazetarët e dënuar për shpifje rrezikojnë të marrin gjoba joproporcionale në krahasim me pagën mesatare dhe standardin e jetesës në Shqipëri.

Shqipëria ende ka nevojë për të prezantuar një legjislacion për të forcuar transparencën për reklamat publike.

Aksesit në informacion në lidhje me kontratat e prokurimit, kontrollet dhe pagat e zyrtarëve gjithashtu duhet të forcohet. Vendimet e Komisionerit për të Drejtën e Informimit nuk janë detyruese për zyrtarët e administratës publike.

Zbatimi i legjislacionit/institucionet

Autoriteti i Mediave Audiovizive (AMA) aktualisht po punon me burime të kufizuara njerëzore me tre vende vakante nga shtatë anëtarë të bordit. Në tetor të vitit 2019, dy anëtarë bordi të AMA-s e përfunduan mandatin e tyre pesëvjeçar dhe në korrik të vitit 2019 Kuvendi i Shqipërisë hoqi nga detyra një anëtar të tretë të bordit për arsye të konfliktit të interesit. Për më tepër, mandati i kryetarit të AMA-s përfundoi në nëntor 2019. Kuvendi ka filluar procedurat për plotësimin e këtyre vendeve vakante.

Në lidhje me procesin e **kalimit digjital**, infrastruktura digjitale e transmetuesit publik (RTSH) ka përfunduar në të gjithë vendin. Ndërkohë, ofruesit privatë kombëtarë vazhdojnë të zhvillojnë infrastrukturën e tyre në disa rajone të mbetura në vend, kryesisht në veri të vendit. AMA ka njoftuar se do të përfundojë kalimin digjital deri në fund të vitit 2020.

Transmetuesi i shërbimit publik

Gjatë periudhës raportuese, transmetuesi publik, RTSH-ja, ka bërë përparim në lidhje me përmirësimin e programit, përmbajtjes dhe teknologjisë. Kjo ka ardhur gjithashtu edhe për shkak të mbështetjes dhe ekspertizës së dhënë nga donatorët ndërkombëtarë. Mbetet për t'u parë se si këto përmirësime do të përkthehen në rritjen e përqindjes së audiencës. RTSH-ja ka përfunduar gjithashtu ndërtimin e dy rrjeteve të transmetimit digjital DVB-T2, njërin për programet e veta dhe tjetrin për transmetimin e sinjaleve të operatorëve privatë kombëtarë. Megjithatë, RTSH-ja duhet ende të sigurojë qëndrueshmërinë e saj të përgjithshme financiare. Mandati i 11-të nga 12 anëtarët e bordit të komitetit drejtues të transmetuesit publik ka përfunduar, ndërkohë që Kuvendi ka filluar procesin e zëvendësimit.

Faktorët ekonomikë

Përqendrimi i tregut dhe audiencës së skenës mediatike në duart e disa pronarëve kryesorë me lidhje të forta politike mbetet burim shqetësimi. Për shkak të presionit nga pronarët e mediave dhe interesave të tyre politike dhe ekonomike, shumë gazetarë shqiptarë i nënshtrohen autocensurës. Transparenca e financimit të medias mbetet një sfidë kryesore për përmirësimin e lirisë së medias në vend.

Interneti

Duke vazhduar kundër praktikave të vetërregullimit të mbrojtura nga Komisioni për Mediat *Online*, paketa e re e mediave e cila po rishikohet nga Kuvendi mund të ketë efekt të kundërt mbi lirinë e shprehjes në internet. Paketa i vendos kanalet *online* nën detyrimin për t'u regjistruar zyrtarisht te AMA. Përfaqësues të shumicës qeverisëse janë shprehur publikisht pro ndjekjes së udhëzimeve të Opinionit të Komisionit të Venecias mbi këtë çështje. Projektligji për media i miratuar nga Kuvendi aktualisht po rishikohet në kuadrin e opinionit të Komisionit të Venecias.

Organizatrat profesionale dhe kushtet e punës

Shumë gazetarë shqiptarë nuk kanë një kontratë të rregullt pune, sigurime shoqërore dhe shëndetësore dhe përballen me vonesa në marrjen e pagave. Gazetarët shpesh nuk janë të gatshëm të raportojnë shkelje të tilla të drejtave të tyre të punës nga frika e humbjes së punës dhe mungesa e besimit në sistemin e drejtësisë. Sindikatat e gazetarëve dhe organizatat e shoqërisë civile po shtojnë presionin mbi autoritetet për të zbatuar siç duhet Kodin e Punës për gazetarët, por hapat institucionalë për të siguruar këtë zbatim mbeten të pamjaftueshme. Në shkurt të vitit 2020, 16 media nënshkruan një memorandum mirëkuptimi duke u zotuar të zbatojnë vetërregullimin dhe të respektojnë Kodin e Etikës.

Kriza COVID-19 pati një ndikim në sektorin e medias, me disa media në Shqipëri që zvogëluan stafin për shkak të kufizimeve të papritura financiare.

(Shih gjithashtu Kapitullin 10 – Shoqëria e informacionit dhe media)

Liria e mbledhjes dhe e tubimit parashikohet në Kushtetutë dhe në kuadrin legjislativ dhe janë përgjithësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Tubimet rregullohen nga Ligji "Për tubimet", i cili, edhe pse kryesisht në përputhje me Udhëzimet për Lirinë e Mbledhjes Paqësore të OSBE/ODIHR-it, duhet të trajtojë të drejtën për mbledhje spontane dhe kundërmbledhje. Gjatë periudhës së raportimit, liria e mbledhjes dhe e organizimit përgjithësisht është respektuar. Megjithatë, në shumë protesta dhe demonstrata politike janë

regjistruar veprime të dhunshme që çuan në dëmtime serioze të demonstruesve dhe oficerëve të policisë dhe dëmtime në ndërtesat publike.

Çështjet e **të drejtave të punës dhe sindikatave** mbulohen më tej në *Kapitullin 19 – Politikat sociale dhe punësimi*.

Në lidhje me **të drejtat e pronës**, është i nevojshëm progresi i vazhdueshëm drejt përparimit të procesit të regjistrimit, digjitalizimit dhe kompensimit. Shqipëria, si çështje përparësie, duhet të përfundojë regjistrimin e parë të pronave të patundshme dhe të titujve të pronësisë në territorin e saj. Ligji i ri për kadastrën u miratua në shkurt të vitit 2019, ndërsa Agjencia Shtetërore e Kadastrës, e sapokrijuar (nga bashkimi i tri agjencive ekzistuese) ka filluar nga funksionimi në prill të vitit 2019. Ligji “Për përfundimin e proceseve kalimtare të pronësisë” është miratuar nga Kuvendi dhe ka hyrë në fuqi në maj të vitit 2020, duke marrë parasysh rekomandimet e Opinionit të Komisionit të Venecias të tetorit të vitit 2019.

Për periudhën 3-vjeçare 2016 – 2019, pas themelimit të Agjencisë për Trajtimin e Pronës (ATP), ka përfunduar vlerësimi financiar i 26 091 vendimeve, i cili ka çuar në njohjen e së drejtës për kompensim për pronën me vlerë rreth 818 000 000 euro. ATP-ja ka ekzekutuar më tej 678 kërkesa nga një total prej 2 128 kërkesash, me një vlerë financiare prej rreth 47 000 000 eurosh dhe ka shpërndarë 612.3 ha nga fondi fizik i tokës. Procesi është duke vazhduar për 1 450 pretendimet e mbetura. Në vitin 2020, para GJEDNJ-së numërohen 615 çështje në pritje gjykimi, shumë prej të cilave kanë të bëjnë me pronën dhe procesin e rregullt ligjor në çështjet e lidhura me pronën.

Lidhur me **mosdiskriminimin**, kuadri ligjor dhe i politikave është përgjithësisht në përputhje me standardet e BE-së. Megjithatë, ligji për mbrojtjen nga diskriminimi duhet të përmirësohet në disa aspekte, përfshirë terminologjinë e përdorur, kategoritë e diskriminimit që duhen përmendur dhe procedurat. Zbatimi i kuadrit ligjor kundër diskriminimit duhet të forcohet përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për gjyqtarët dhe prokurorët. Në vitin 2019, KKD-ja vazhdoi me trajtimin e një numri të qëndrueshëm rastesh që pretendonin diskriminim, kryesisht në fushat e punësimit dhe të shërbimeve. Tri zyra vendore të KKD-së janë plotësisht funksionale dhe kanë filluar të plotësojnë ankesat. Kapaciteti i KKD-së është forcuar me staf shtesë dhe me një buxhet më të lartë.

Ligjet për gjuhën e urrejtjes janë në përputhje me standardet ndërkombëtare. Fushata ndërgjegjësimi janë organizuar në të gjithë vendin, por mbetet shumë për të bërë për të eliminuar gjuhën e urrejtjes, veçanërisht në zonat rurale dhe të thella.

Sa i përket barazisë mes grave dhe burrave, ka pasur përparim të moderuar në periudhën e raportimit. Zbatimi efektiv i strategjisë kombëtare dhe planit të veprimit 2016 – 2020 për **barazinë gjinore** pengohet nga një hendek i vazhdueshëm financimi. Kërkohen më shumë përpjekje për të siguruar që të gjitha strategjitë sektoriale në nivelin qendror dhe vendor të jenë të integruara në aspektin gjinor dhe të aplikojnë buxhetimin e përgjegjshëm gjinor. Indeksi i përgjithshëm i barazisë gjinore për Republikën e Shqipërisë arriti në 60.4 në 2017, duke treguar një hendek gjinor prej 7.4 pikë nën mesataren e BE-28-ës (67.4). Hendeqet më të mëdha për BE-28-ën janë në fushat e njohurive, të financave dhe veprimtarisë kohore, ndërsa rezultatet janë të ngjashme në fushat e punës dhe shëndetit.

Ligji “Për shëndetin riprodhues” rregullon veprimtaritë e institucioneve publike dhe private të shëndetit riprodhues, megjithatë disa fusha mungojnë, për shembull: mekanizmat e referimit

midis niveleve të ndryshme të kujdesit, trajnimi për ofruesit e kujdesit shëndetësor, shërbime miqësore për të rinjtë dhe vendosja e kontakteve me grupet në nevojë. Ligji gjithashtu ka mungesë të akteve nënligjore për ofrimin e edukimit seksual dhe teknologjive riprodhuese.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale ka kryer përpjekjet për të forcuar legjislacionin që trajton abortin selektiv për shkak të gjinisë. Pavarësisht kësaj, kjo praktikë vazhdon. Për këtë arsye, është e nevojshme rritja e përpjekjeve për të siguruar monitorimin e praktikës. Janë bërë përmirësime sa i takon disponueshmërisë dhe mundësisë së kontraceptimit, për shembull, duke prezantuar shërbimet e planifikimit familjar si pjesë të paketës së shërbimeve të përgjithshme shëndetësore dhe duke ofruar metoda moderne dhe kontraceptivë falas.

Lidhur me **dhunën me bazë gjinore**, gjatë periudhës janar-dhjetor 2019, janë identifikuar dhe përpunuar 4 629 raste të dhunës në familje. Midis tyre, 2 836 raste të dhunës në familje janë trajtuar me ngritjen e padisë “Për nxjerrjen e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes/urdhrit të mbrojtjes”. Sipas nenit 130/a “Dhuna në familje”, janë identifikuar 1 341 raste, ku 1 439 autorë janë ndjekur penalisht, nga të cilët 535 janë arrestuar, 76 janë ndaluar, 68 janë pushuar dhe 760 autorë janë ndjekur në gjendje të lirë. Gjatë periudhës janar – dhjetor 2019, janë identifikuar gjithsej 103 viktima/viktima të mundshme trafikimi, nga të cilat 80 ishin gra dhe vajza. 67 nga viktimat ishin të mitur. Po ashtu është përgatitur dhe botuar raporti i monitorimit mbi zbatimin e Planit të Veprimit Ndërinstitucional “Për zbatimin në Shqipëri të Rezolutës 1325 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara mbi “Gratë, Paqen dhe Sigurinë 2018 – 2020” për periudhën tetor 2018 – tetor 2019.

Disa organizata grassh menaxhojnë qendra për viktimat e dhunës në familje, por ato kanë kapacitet të kufizuar pritjeje dhe financimi. Gratë nga grupe të disavantazuara dhe të marginalizuara, të tilla si gratë me aftësi të kufizuara, komuniteti LGBTI, gratë rome dhe egjiptiane, shpesh nuk janë në dijeni të të drejtave të tyre dhe mënyrës se si mund të kenë akses në shërbime, përfshirë qendrat. Zbatimi efektiv i sistemit të ndihmës juridike falas dhe promovimi i ndërgjegjësimit ligjor, dhe fuqizimit do të jenë thelbësore për të siguruar aksesin e grave në drejtësi.

Numri i mekanizmave vendorë të referimit për raportimin e dhunës me bazë gjinore është rritur në 52 bashki nga 61 bashki gjithsej. Megjithatë, duhet të rriten përpjekjet për të ngritur dhe bërë funksionale mekanizmat e referimit në të gjitha bashkitë. Në disa bashki të vendit janë ngritur qendrat për rastet e emergjencës . Këto shërbime mbeten kryesisht të financuara nga donatorët.

Të dhënat nga Anketa Kombëtare e Popullsisë (INSTAT 2019) përfshijnë një seksion mbi dhunën seksuale, i cili zbulon se 8.6% e grave të moshës 18 – 74 aktualisht po përjetojnë një ose më shumë nga gjashtë llojet e ngacmimeve seksuale të matura. Gjetjet e përgjithshme tregojnë një situatë alarmante, ku 38% e të anketuarve kanë qenë të ekspozuar ndaj ngacmimeve ose sulmeve seksuale gjatë jetës së tyre.

Gjatë Rishikimit Periodik Universal në maj të vitit 2019, Shqipërisë iu rekomandua rishikimi i përkufizimit “të përdhunimit” dhe të siguronte mbrojtje, rehabilitim dhe masa riintegrimi për viktimat e të gjitha formave të dhunës seksuale dhe të siguronte zbatimin e plotë të Ligjit Nr. 47/2018 “Për masat kundër dhunës në marrëdhëniet familjare” përmes hartimit të akteve nënligjore, dhënies së burimeve të mjaftueshme dhe trajnimit të stafit përkatës për të siguruar mbështetjen e duhur për viktimat e dhunës.

Raportet nga OSHC-të dhe vëzhguesit tregojnë se grupet e cenueshme janë veçanërisht të prekur nga kriza COVID-19, veçanërisht në zonat e thella. Qeveria ka miratuar disa masa për të lehtësuar efektet e pandemisë dhe izolimin pasues, në mënyrë që të siguronte kontaktin me personat e cenueshëm dhe grupet në rrezik. Efektiviteti i masave do të varet gjithashtu nga forcimi i bashkëpunimit midis qeverisjes qendrore, njësisive të qeverisjes vendore dhe shoqërisë civile.

Lidhur me **të drejtat e fëmijëve**, miratimi i Ligjit “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve” në vitin 2018 përbën një hap të madh drejt përmirësimit të kuadrit ligjor për mbrojtjen e fëmijëve. Megjithatë, burimet e vëna në dispozicion për Agjencinë Shtetërore për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve si ato financiare, ashtu edhe ato njerëzore, nuk përkrijnë me përgjegjësitë ligjore të shtuara. Gjithashtu, në vitin 2018 u krijua Këshilli Kombëtar për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve. Masat konkrete për të zbatuar legjislacionin për mbrojtjen e fëmijëve janë planifikuar si pjesë e Agjendës Kombëtare për të Drejtat e Fëmijëve 2017 – 20, e cila përmban objektiva të qarta dhe aktivitete të buxhetuara. Megjithatë, deri tani janë ndërmarrë pak veprime për të zbatuar këto masa. Në tetor të vitit 2019 u miratua një plan ndërinstitucional veprimi kombëtar (2019 – 2021) për mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi ekonomik, përfshirë fëmijët e rrugës. Aktualisht, numërohen gjithsej 236 punonjës të mbrojtjes së fëmijëve (56% të numrit të nevojshëm). Në shtator të vitit 2019 u prezantua një përmbledhje afatmesme e agjendës së zbatimit, me rekomandime konkrete për zbatimin e saj në vitin 2020.

Ka gjithnjë e më shumë prova të abuzimit dhe shfrytëzimit të fëmijëve përmes internetit. Në korrik 2019, qeveria miratoi masa për të mbrojtur fëmijët nga aksesi në përmbajtje të paligjshme dhe/ose të dëmshme në internet. Megjithatë, duhet të forcohen kapacitetet për hetim dhe ndjekje penale. Praktika e martesës/bashkimit të fëmijëve është akoma e pranishme në Shqipëri, veçanërisht në komunitetet rome, egjiptiane dhe rurale. Ka mungesë të të dhënave dhe raportimeve për varfërinë e fëmijëve.

Shqipëria ka çuar përpara kuadrin e politikave dhe ka ndërmarrë hapa për të forcuar kapacitetet institucionale për të trajtuar pengesat e ndryshme me të cilat përballen fëmijët shqiptarë për të pasur akses në drejtësi. Në kuadër të zbatimit të Kodit për të Miturit dhe Strategjisë së **Drejtësisë për të Miturit** 2018 – 2021, aktet nënligjore të nevojshme janë miratuar përmes gjashtë vendimeve të Këshillit të Ministrave në vitin 2019. Me qëllim të trajtimit të të miturve me masa alternative në qendrat sociale multidisiplinare, në vitin 2019 u nënshkruan 11 marrëveshje të reja vendore bashkëpunimit, duke e çuar numrin e përgjithshëm të marrëveshjeve të bashkëpunimit në 18 bashki. Të gjitha këto bashki kanë krijuar strukturat përkatëse/qendrat multidisiplinare, të cilat janë funksionale dhe mund të trajtojnë të miturin në konflikt me ligjin. Qendra e Paraburgimit për të Mitur në Kavajë do të shndërrohet në një Institut Multidisiplinar për Rehabilitimin e të Miturve pas një vendimi të prillit të vitit 2019. Numri i të miturve aktualisht në qendër është 25, nga të cilët tre autorë të dënuar. Për më tepër, në maj të vitit 2019 u krijua Qendra për Parandalimin e Krimit nga të Miturit dhe Qendra e Parandalimit për të Rinjtë. Qendra është konceptuar si një mekanizëm varësie e Ministrisë së Drejtësisë, e cila do të zhvillojë programe parandaluese dhe do të mbikëqyrë të miturit për një periudhë gjashtëmujore pas përfundimit të dënimit.

Në vitin 2019, qeveria është angazhuar publikisht për të riorganizuar në mënyrë përparuese sistemin e kujdesit për fëmijët, duke i dhënë fund institucionalizimit të fëmijëve dhe duke siguruar kalimin nga kujdesi institucional në atë familjar dhe të bazuar në komunitet. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të parandaluar ndarjen e panevojshme të fëmijëve dhe për të

siguruar kujdesin e duhur familjar si dhe të bazuar në komunitet kur fëmijët ndahen, duke zvogëluar dhe eliminuar përdorimin e institucioneve në shkallë të gjerë.

Legjislacioni kuadër i Shqipërisë **për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara** është pjesërisht në përputhje me Konventën e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara. Megjithatë, Shqipëria ende nuk ka ratifikuar Protokollin opsional të Konventës për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara. Në shtator të vitit 2019, Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara miratoi vëzhgimet përfundimtare mbi raportin e paraqitur nga Shqipëria, duke shprehur shqetësime për disa fusha, të tilla si: përpjekje të pamjaftueshme për të sjellë legjislacionin në përputhje me CPRD-në, mungesa e një koncepti të harmonizuar të aftësisë së kufizuar, mungesa e shërbimeve specifike të aftësisë së kufizuar, mungesa e konsultimeve me organizatat e personave me aftësi të kufizuara dhe mungesa e një politike si dhe strategjie gjithëpërfshirëse të barazisë gjinore që trajton format e shumta dhe të mbivendosura të diskriminimit me të cilat përballen gratë dhe vajzat me aftësi të kufizuara. Nevojiten përpjekje të mëtejshme, ndër të tjera, për të trajtuar dhunën ndaj personave me aftësi të kufizuara, për të përmirësuar aksesin e përgjithshëm (përfshirë shërbimet dhe informacionin), për të promovuar punësimin për personat me aftësi të kufizuara dhe për të mbledhur të dhëna statistikore mbi situatën e personave me aftësi të kufizuara.

Disa akte nënligjore në zbatim të ligjit të vitit 2014 për përfshirjen dhe aksesin janë ende të pamiratuara. Pavarësisht përpjekjeve për të siguruar arsim gjithëpërfshirës, cilësia e arsimit për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht për fëmijët e shurdhër, është shqetësim. Fëmijët me aftësi të kufizuara vazhdojnë të vendosen në qendrat e kujdesit rezidencial. Numri i mësuesve ndihmës për fëmijët me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor parauniversitar është rritur me kalimin e viteve, por numri dhe kualifikimet nuk janë ende të mjaftueshme për të përmbushur nevojat. Në disa bashki, më shumë se 65%⁴ e fëmijëve me aftësi të kufizuara nuk janë të përfshirë në sistemin arsimor. Monitorimi i mënyrës se si zbatohen masat e lidhura me aftësitë e kufizuara pengohet nga mungesa e të dhënave.

Legjislacioni shqiptar ndalon diskriminimin ndaj **personave lezbikë, homoseksualë, biseksualë, transgjinerë dhe ndërseksualë (LGBTI)**. Megjithatë, nevojiten më shumë përpjekje për të mbrojtur personat LGBTI nga diskriminimi kur bëhet fjalë për aksesin ndaj kujdesit shëndetësor, arsimit, drejtësisë, punësimit dhe strehimit. Plani kombëtar i veprimit për personat LGBTI, i cili përfundon në vitin 2020, nuk ka dhënë rezultate të dukshme, pjesërisht për shkak të mungesës së burimeve financiare. Ekipi ndërministror përgjegjës për monitorimin e planit të veprimit është funksional dhe ka organizuar mbledhjen e tij të fundit në maj 2019. Oficerët e policisë, prokurorët dhe “pikat e kontaktit” për çështjet gjinore në ministritë e linjës kanë marrë trajnim për parandalimin e diskriminimit në bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor. Qendra për personat LGBTI ka vijuar të ofrojë kujdes, mbështetje dhe avokim për individët LGBTI të pastrehë. Për herë të parë, strehëza mori fonde shtetërore në vitin 2019. Megjithatë, ajo mbetet shumë e varur nga mbështetja e donatorëve. Ndërgjegjësimi dhe pranimi i personave LGBTI nga publiku mbetet i ulët, veçanërisht në zonat rurale. Gjuha e urrejtjes dhe

⁴ Të dhënat e Drejtorisë Rajonale të Arsimit (DAR) nga 10 bashkitë ku u bënë përpjekje për të hartuar planet vendore, tregojnë se fëmijët me aftësi të kufizuara, në një masë të konsiderueshme, janë ende jashtë sistemit arsimor. Në dhjetë bashki, vetëm 1, 255 fëmijë me aftësi të kufizuara, të cilët kanë marrë një vërtetim nga Komisioni Mjekësor për Vlerësimin e Kapacitetit për Punë, janë regjistruar në shkolla dhe kopshte të rregullta. Niveli i përfshirjes ndryshon nga një zonë në tjetrën, kështu në bashkinë Lezhë, 60% (n = 165) e fëmijëve me aftësi të kufizuara të moshës shkollore, nuk janë pjesë e sistemit arsimor. Gjithashtu në Bashkinë e Vlorës, 65% (n = 173) fëmijë me aftësi të kufizuara, nuk janë ende pjesë e sistemit arsimor. Fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht fëmijët me nivel më të lartë të aftësisë së kufizuar, ose ata me aftësi të kufizuara të shumta, përjetojnë pengesa të mëdha në lidhje me aksesin në shkolla.

gjuha diskriminuuese vazhdojnë të jenë problem në media, veçanërisht në median *online*. Dhuna dhe diskriminimi ndaj anëtarëve të komunitetit trans është një fenomen shqetësues në vend. Gjatë festimeve për javën IDAHOT u organizuan disa iniciativa dhe ngjarje ndërgjegjësuese. Në vitin 2019, në *Tirana Pride* 8-të morën pjesë shumë zyrtarë qeveritarë, OJF, familje dhe mbështetës të LGBT, dhe u zhvillua Marshi i parë i Tiranës. Gjatë festimeve të IDAHOT në vitin 2020, *Tirana Pride* 9-të u zëvendësua nga një aktivitet *online*, i quajtur “Pride On”, i cila mbledhi mbështetje nga komuniteti LGBTI, shoqëria civile, si dhe përfaqësuesit e qeverisë dhe organizatat ndërkombëtare.

Lidhur me **drejtat procedurale**, pas miratimit të skemës së re për ndihmën juridike falas, në Ministrinë e Drejtësisë është ngritur një drejtori e re për të administruar sistemin juridik falas. Nga tetori i vitit 2019, në të gjithë vendin janë hapur gjashtë qendra që ofrojnë shërbime të ndihmës juridike falas. Nevojiten përpjekje të mëtejshme në lidhje me rritjen e ndërgjegjësimit, monitorimin dhe raportimin e përparimit për zbatimin e të drejtave të parashikuara në kodet procedurale pas reformës në drejtësi. Skema e ndihmës juridike duhet të zhvillohet më tej drejt hartimit dhe zbatimit të mekanizmit të kontaktit për të gjitha grupet e lidhura.

Pas miratimit të ligjit kuadër “**Për mbrojtjen e pakicave kombëtare**”, Shqipëria ka miratuar shtatë akte nënligjore në lidhje me zbatimin e tij. Katër prej tyre u miratuan në vitin 2019. Pesë aktet nënligjore të mbetura, duke përfshirë vetidentifikimin, përdorimin e gjuhëve të pakicave dhe arsimin në gjuhët e pakicave, mbeten ende për t’u miratuar. Plani i Veprimit i qeverisë për integrimin evropian përshkruan masat dhe hapat e ardhshme që do të ndërmerren për të miratuar pesë aktet nënligjore të mbetura në vitin 2020. Dy prej tyre janë aktualisht në fazën e konsultimit publik. Këto hapa janë të nevojshëm për të siguruar zbatimin e të gjitha parimeve dhe të drejtave të parashikuara në ligjin kuadër, përfshirë të drejtën për vetidentifikim falas, përdorimin e gjuhëve të pakicave dhe të drejtën për arsimim në gjuhët e pakicave. Zbatimi i të gjithë legjisllacionit dytësor do të kërkojë forcimin e kapaciteteve të Komitetit Shtetëror të Pakicave Kombëtare dhe sigurimin e burimeve të mjaftueshme financiare. Ligji për censusin që mbulon popullsinë dhe banesat, duhet të miratohet. Pakica greke ka ngritur shqetësime në lidhje me të drejtat e pronësisë në rajonin jugor bregdetar.

Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit 2016 – 2020 për integrimin e **romëve dhe egjiptianëve** mbërriti në vitin e fundit të zbatimit, megjithatë me përparim të kufizuar.

Përgatitja e planit tjetër, në mënyrë gjithëpërfshirëse, duhet të fillojë në kohë në mënyrë që të miratohet para fundit të vitit. Deklarata e Partnerëve të Ballkanit Perëndimor mbi Integrimin e Romëve në Procesin e Zgjerimit të BE (Deklarata e Poznanit) është miratuar nga qeveria. Struktura e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, e ngarkuar me koordinimin e politikave që lidhen me romët, duhet të forcohet. Trendi i përgjithshëm në lidhje me pjesëmarrjen e fëmijëve romë dhe egjiptianë në sistemin arsimor ka mbetur pozitiv, me 14 515 nxënës në sistemin arsimor parauniversitar dhe 2 996 fëmijë në kopshte. Megjithatë, hendeku midis romëve/egjiptianëve dhe fëmijëve të tjerë joromë që jetojnë në të njëjtat zona mbetet i konsiderueshëm. Fëmijët romë vazhdojnë të marrin libra shkollorë falas dhe shërbime transporti në shkollat e largëta. Ndarja në shkolla mbetet çështje që duhet trajtuar në mënyrë sistematike. Punësimi i përgjithshëm dhe pjesëmarrja e fuqisë punëtore të romëve mbetet shumë e ulët. Shqipëria përballet me vështirësi për të siguruar punësim të qëndrueshëm për romët dhe egjiptianët. Një nga arsyet për nivelet e ulëta të punësimit është fakti që 94% e romëve të regjistruar në zyrat e punës kanë vetëm arsim të detyrueshëm, ose më pak, gjë që sjell jo shumë të punësuar ndërmjet atyre që kryejnë programe të ndryshme të nxitjes së punësimit. Kjo tregon që programet e punësimit nuk i rrisin mjaftueshëm kapacitetet e

individëve pjesëmarrës në to. Ekziston nevoja për të rishikuar qasjen kombëtare të punësimit, pasi ajo nuk ka dhënë rezultatet e pritura. Mbulimi i romëve me sigurime shëndetësore në Shqipëri mbetet i ulët, ndërkohë që vazhdojnë hendeqet midis romëve dhe popullsisë së shumicës.

Në lidhje me zbatimin e ligjit “Për strehimin social”, romët dhe egjiptianët aktualisht po përfitojnë nga kuota prej 5% e parashikuar nga ligji. Megjithatë, shumica e akteve nënligjore mbetet ende për t’u miratuar. Nga 40 aktet nënligjore të nevojshme për të siguruar zbatimin e plotë të ligjit, janë miratuar vetëm 23 vendime të Këshillit të Ministrave, nga të cilat nëntë janë miratuar pas një procesi të gjerë konsultimi. Në lidhje me zbatimin e projekteve të investimeve (për të përmirësuar strehimin, infrastrukturën, furnizimin me ujë dhe kanalizimet), rreth 30% e përfituesve të projekteve të vitit 2019 ishin familjet rome dhe egjiptiane, ndërsa në lidhje me subvencionin e qirasë dhe programet e subvencionit me shumë fikse, 19% e tyre kanë pasur si përfitues anëtarë të komunitetit rom dhe egjiptian. Fryma kundër këtij komuniteti dhe gjuha e urrejtjes mbeten çështje që duhet të trajtohen sistematikisht në Shqipëri brenda shoqërisë dhe më gjerë, organeve të barazisë dhe strukturave dhe sistemeve qeveritare. Qeveria ka miratuar Deklaratën e Partnerëve të Ballkanit Perëndimor mbi Integrimin e Romëve në Procesin e Zgjerimit të BE (Deklarata e Poznanit). Ka filluar hartëzimi i shtëpive rome. Kanë filluar po ashtu përgatitjet për një takim ministror në Tiranë mbi arritjet dhe rezultatet për samitin e ardhshëm të Kryeministrave në tetor 2020. Përfundimet e Seminarit për Romët mbeten ende për t’u zbatuar.

Lidhur me **të drejtat e shtetësisë**, në korrik 2020 Kuvendi miratoi një Ligj të ri “Për shtetësinë”, i cili përfshin dispozita që mund të çojnë në krijimin e skemës së shtetësisë për investitorët. Skema të tilla paraqesin rreziqe në lidhje me sigurinë, pastrimin e parave, evazionin fiskal, financimin e terrorizmit, korrupsionin dhe infiltrimin e krimit të organizuar. Si vend kandidat, Shqipëria duhet të përmbahet nga çdo masë që mund të rrezikojë arritjen e objektivave të BE-së kur përdor të drejtat e saj për dhënien e shtetësisë.

2.2.2. Kapitulli 24: Drejtësia, liria dhe siguria

BE-ja ka rregulla të përbashkëta për kontroll të kufirit, vizat, lejet e qëndrimit dhe të punës, migracionin e jashtëm dhe azilin. Bashkëpunimi Schengen nënkupton heqjen e kontrolleve kufitare brenda BE-së. Vendet anëtare të BE-së bashkëpunojnë me Shqipërinë në luftën kundër krimit të organizuar dhe terrorizmit dhe në çështjet gjyqësore, policore dhe doganore dhe mbështetet nga agjencitë e BE-së për drejtësinë dhe çështjet e brendshme.

Shqipëria ka **një lloj niveli përgatitjeje/është mesatarisht e përgatitur** për të zbatuar *acquis*-në e BE-së në këtë fushë. Është bërë **ca progres** duke përmirësuar kapacitetin institucional për menaxhimin e kufirit, azilin, luftën kundër terrorizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Shqipëria është i vetmi vend në rajon që ka vendosur marrëveshje pune me të gjitha agjencitë e BE-së për drejtësinë dhe çështjet e brendshme. Kapaciteti i pritjes për t’u marrë me flukset e përziera të migracionit është përmirësuar më tej dhe ka mbetur i mjaftueshëm për të pritur numrin e rritur të mbërritjeve. Nevojiten përpjekje për të forcuar hetimet financiare dhe luftën kundër pastrimit të parave. Çështja e kërkesave të pabazuara për azil të depozituara nga shtetas shqiptarë në shtetet anëtare të BE-së dhe vendet e lidhura me zonën Shengen kërkon përpjekje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme. Shqipëria duhet të vazhdojë të trajtojë fenomenin e të

miturve të pashoqëruar. Hetimet financiare ende nuk kryhen në mënyrë sistematike paralelisht me proceset penale.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

→ duhet të vazhdojë të zhvillojë përdorimin sistematik të hetimeve paralele financiare kur trajton raste të krimit të organizuar, trafikut të paligjshëm, terrorizmit dhe pastrimit të parave;

→ duhet të vazhdojë të zbatojë me shpejtësi planin e veprimit të rënë dakord me Task Forcën e Veprimit Financiar për parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit;

→ duhet të përshpejtojë më tej masat për të trajtuar në mënyrë efektive çështjen e kërkesave të pabazuara për azil, duke përfshirë trajtimin e arsyeve themelore të tij, përmirësimin e kontrolleve kufitare dhe organizimin e fushatave të mëtejshme informuese mbi të drejtat dhe detyrimet e udhëtimit pa viza. Bashkëpunimi dhe dialogu përkatës me vendet anëtare më të prekura të BE-së duhet të vazhdojnë.

Lufta kundër krimit të organizuar

Vendi ka **një lloj nivel** përgatitjeje për zbatimin e *acquis*-it të BE-së në këtë fushë. Është bërë **progres i mirë** në përmbushjen e rekomandimeve të vitit të kaluar. Rezultate të mëtejshme të prekshme janë arritur në luftën kundër krimit të organizuar, përfshirë përmes bashkëpunimit me shtetet anëtare të BE-së dhe përmes planit të veprimit për të trajtuar rekomandimet e FATF-së, duke përmbushur kështu *kushtin për KNQ-në e parë*. Operacionet policore për shpërbërjen e organizatave kriminale janë intensifikuar më tej. Shqipëria ka vazhduar të tregojë angazhim të fortë për të luftuar prodhimin dhe trafikimin e drogës. Shqipëria lejon monitorimin ajror nga një shtet anëtar i BE-së (vrojtje ajrore nga *Guardia di Finanza* italiane, me bashkëfinancimin e BE-së). Bashkëpunimi policor me shtetet anëtare të BE-së dhe Europol-in është intensifikuar më tej, duke çuar në disa operacione të suksesshme të zbatimit të ligjit në shkallë të gjerë dhe arrestimin e drejtuesve të grupeve të organizuara kriminale. Bashkëpunimi midis policisë dhe prokurorëve është intensifikuar më tej. Zyra e Prokurorisë së Posaçme tashmë është krijuar dhe është pajisur me një sërë mjetesh të rëndësishme hetimore. Duhet të vazhdojnë përpjekjet për të siguruar rritjen e ndjekjeve penale dhe të dënimeve përfundimtare. Nevojiten më shumë përpjekje për të luftuar pastrimin e parave dhe për të konfiskuar pasuritë që rrjedhin nga krimi dhe pasuri të tjera të pajustificuara.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

→ duhet të vazhdojë të forcojë luftën kundër krimit të organizuar, përfshirë përmes bashkëpunimit me shtetet anëtare të BE-së, si dhe Europol-in;

→ duhet të miratojë një strategji të re dhe një plan veprimi për drogën, të mbushë hendekun legjislativ për prekursorët e drogës dhe intensifikimin e luftës kundër trafikut të drogës;

→ duhet të miratojë një strategji kundër krimit kibernetik dhe të krijojë një përgjigje më efektive të zbatimit të ligjit, e cila përqendrohet te ndalimi, gjurmimi dhe ndjekja penale e kriminelëve kibernetikë dhe të trajtojë fenomenin në rritje të pornografisë së fëmijëve *online*.

Organizimi institucional dhe harmonizimi ligjor

Ka 11 058 oficerë policie në Policinë e Shtetit (PSH), ekuivalente me 247 oficerë për 100 000 banorë, krahasuar me mesataren prej 326 oficerësh policie në BE (Eurostat, 2017). Në vitin 2019 janë rekrutuar rreth 100 oficerë shtesë. PSH-ja vuan nga ndryshimi i shpeshtë i stafit, i cili ka ndikim mbi aftësinë operacionale të institucionit.

PSH-ja duhet të riorganizohet, pas krijimit të Zyrës së Prokurorit të Posaçëm dhe transferimit të disa prej kompetencave të Prokurorisë së Krimeve të Rënda në prokuroritë lokale. Zyrtarët lokalë të Policisë Gjyqësore kanë nevojë për trajnim për të hetuar veprat e reja penale, në veçanti veprat e financimit dhe të pastrimit të parave. Plani i veprimit “Fuqia e ligjit” ishte funksional përgjatë të gjithë vitit 2019 dhe ka përfituar nga bashkëpunimi efikas midis PSH-së dhe Prokurorisë së Përgjithshme. Zbatimi i ligjit ishte më proaktiv dhe ka pasur një kapacitet më të madh për të kryer hetime paralele financiare. Në dhjetor të vitit 2019 u krijua Zyra e Prokurorit të Posaçëm, e cila mori përsipër dosjet e krimit të organizuar dhe korrupsionit të nivelit të lartë nga Prokuroria e Krimeve të Rënda. Kryeprokurori i Posaçëm aktualisht mbështetet nga dymbëdhjetë prokurorë të posaçëm dhe dy prokurorë të posaçëm të deleguar. Staf i mbështetës përbëhet nga 25 punonjës të transferuar përkohësisht nga Zyra e Prokurorisë së Krimeve të Rënda në pritje të verifikimit dhe emërimit të stafit mbështetës të përhershëm. Shqipëria duhet t’u sigurojë institucioneve përkatëse burime dhe qëndrueshmëri të përshtatshme për të siguruar vazhdimësi në luftën kundër krimit të organizuar.

Pas ndryshimit të ligjit për rivlerësimin e oficerëve të Policisë së Shtetit, Gardës së Republikës dhe SHÇBA në Ministrinë e Brendshme, Komisioni i Vlerësimit të Jashtëm (KVJ) organizoi seancën e tij të parë në nëntor 2019. Vlerësimi bazohet tek integriteti personal, kapaciteti profesional dhe verifikimi i pasurisë së punonjësve të policisë. Deri në qershor të vitit 2020 janë verifikuar 21 nga 300 zyrtarë të nivelit të lartë, nga të cilët 13 janë konfirmuar në detyrë. Dy dhanë dorëheqjen përpara se të zhvillohej seanca dëgjimore dhe pesë të tjerë po presin vendimin e KVJ-së. Për shkak të pandemisë COVID-19, seancat dëgjimore u pezulluan në mars dhe rifilluan më 21 maj 2020.

Kuadri ligjor është harmonizuar më tej me *acquis-në* e BE-së. Në veçanti, Kodi Penal u ndryshua për t’u harmonizuar më tej me *acquis-në* e BE-së, përfshirë krimet mjedisore. Në dhjetor të vitit 2019, Shqipëria miratoi masa shtesë për të parandaluar trafikimin e qenieve njerëzore, veçanërisht duke rritur kontrollimin e SHP-së mbi të miturit që largohen nga vendi. Në janar të vitit 2020, u miratua një paketë e veçantë që prezanton masa të përkohshme parandaluese për të rritur kapacitetin e vendit për të luftuar krimin e organizuar dhe terrorizmin (njohur ndryshe si paketa “*kap çfarë të kapësh*”, ose “KÇK”). Masat përfshijnë mundësinë e etiketimit të pasurive përmes sekuestrimit dhe konfiskimit, kufizimin e lëvizjeve të kriminelëve të dyshuar dhe kufizimin e aktiviteteve të tyre ekonomike. Paketa vë në dispozicion të Prokurorisë së Posaçme një sërë mjetesh të reja të rëndësishme hetimore dhe parashikon ndryshime në ligjin antimafia, ligjin “Për Policinë e Shtetit”, ligjin mbi administrimin e pasurive të sekuestruara, Kodin Penal dhe Kodin e Procedurave Penale. Aktualisht janë miratuar ndryshimet në ligjin për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara, ndërsa akte të tjera janë në procedurë parlamentare.

Shqipëria ka aktualisht një kuadër të konsoliduar ligjor për konfiskimin e produkteve të krimit. Ligji i ri për administrimin e pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara, miratuar në korrik të vitit 2019, parashikon krijimin e një zyre për rikuperimin e pasurive, në përputhje me *acquis-në* e BE-së. Megjithatë, ky parashikim nuk është përmbushur ende. Shqipëria duhet të krijojë ose të caktojë një zyrë për t’u marrë me identifikimin dhe gjurmimin e pasurive kriminale, siç parashikohet në legjislacionin e miratuar së fundmi dhe në përputhje me *acquis-në* e BE-së.

Shqipëria ende nuk ka miratuar legjislacion që synon pasurinë e pajustificuar, p.sh. në lidhje me futjen e konceptit të konfiskimit të zgjatur dhe të taveve të ligjshme financiare sa u takon transaksioneve në mjete monetare *cash*, pranueshmërinë e “raporteve të transaksioneve të dyshimta” si prova përpara gjykatës, dhe krijimin e një regjistri qendror të llogarive bankare.

Ligji për armët është i harmonizuar vetëm pjesërisht me dispozitat e BE-së. Shqipërisë i duhet ende të harmonizojë legjislacionin e saj me zhvillimet më të fundit të *acquis*-it të BE-së në këtë fushë.

Sa i përket **kuadrit strategjik**, Shqipëria ka një strategji ndërsektoriale (2017 – 2020) mbi krimin e organizuar, trafikimin e paligjshëm dhe terrorizmin. Ajo gjithashtu ka një plan veprimi për luftën kundër krimit të organizuar (plani i veprimit “Fuqia e Ligjit”) dhe një strategji (2018-2020) dhe një plan veprimi për luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore.

Zbatimi dhe kapaciteti i zbatimit

Në luftën kundër krimit të organizuar, **historiku** i Shqipërisë tregon rritje të vazhdueshme të numrit të çështjeve të reja të referuara për ndjekje penale, nga 53 në vitin 2018 në 79 në vitin 2019. Në vitin 2019 janë regjistruar 13 padi për krime të organizuara (krahasuar me pesë padi të regjistruara në vitin 2018). Në vitin 2018 janë regjistruar 20 dënime në nivel apeli, dhe një dënim në vitin 2019. Përveç kësaj, nëntë persona janë dënuar në shkallë të parë të gjyqimit në vitin 2019. Në gjashtëmuorin e parë të vitit 2020, numri i çështjeve të reja në lidhje me organizatat kriminale dhe grupet e strukturuar kriminale të referuara për ndjekje penale ishte 23. Dhjetë akuza janë ngritur për krim të organizuar, janë marrë gjashtë dënime të formës së prerë dhe një vendim i shkallës së parë.

Për sa u përket krimeve të rënda, në prokurori janë referuar 1 804 çështje të reja mbi trafikimin e qenieve njerëzore, pastrimin e parave dhe prodhimin dhe trafikimin e drogës në vitin 2018 (përkatësisht 22, 1 524 dhe 258 çështje), si dhe një numër i ngjashëm çështjesh janë depozituar edhe në vitin 2019 (1 805 çështje gjithsej, përkatësisht 25, 1 548 dhe 232 çështje). Nga referimet totale për krime të rënda, 551 çështje përfunduan në padi në vitin 2018 dhe 507 në vitin 2019. Sa u përket dënimeve përfundimtare, në vitin 2018 u morën 698 vendime të tilla, ndërsa në vitin 2019 u morën 308 vendime të tilla. Çështjet e lidhura me narkotikët përbënin 68.9% të totalit në vitin 2018 dhe 68% të tij në vitin 2019, pasuar nga pastrimi i parave, trafikimi i automjeteve, falsifikimi i parave dhe trafikimi i qenieve njerëzore. Në gjashtëmuorin e parë të vitit 2020 janë referuar në prokurori 17 çështje të reja mbi trafikimin e qenieve njerëzore, 126 për pastrim parash dhe 587 për prodhim dhe trafikim të lëndëve narkotike. Nga numri i përgjithshëm i referimeve mbi trafikimin e qenieve njerëzore, pastrimin e parave dhe trafikimin e lëndëve narkotike, 141 raste përfunduan në ngritje padie. Sa u përket dënimeve përfundimtare, dy vendime kishin të bënin me trafikimin e qenieve njerëzore, katër me pastrimin e parave dhe 30 për prodhimin dhe trafikimin e lëndëve narkotike.

Në qershor, Gjykata e Apelit Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar rrëzoi vendimin e gjykatës së shkallës së parë, i cili e akuzonte ish-Ministrin e Brendshëm për abuzim detyre dhe e dënonte atë me tre vjet e katër muaj me kusht, si dhe me ndalimin nga kandidimi për poste publike për tre vjet. Çështja pritet të rigjykoet.

Në tetor, Gjykata e Apelit për Krimet e Rënda la në fuqi një vendim të gjykatës së shkallës së parë që dënonte Kryetarin e një bande ndërkufitare të trafikut të drogës me 15 vjet heqje lirie (ulur në 10 vjet përmes procedurave të përsheptuara) për krijimin e një grupi të strukturuar kriminal, trafikimin e narkotikëve, mosdeklarimin e pasurisë dhe pastrimin e parave.

Pas miratimit të masave të përkohshme për të parandaluar krimin (paketa “*kap çfarë të kapësh*”), njësia e re e krijuar në Policinë e Shtetit, e kurorëzuar me ermin “Forca e Ligjit”, ka sekuestruar mbi 174 pasuri kriminale që u përkasin të dyshuarve për krim të organizuar. Që

nga hyrja në fuqi e masave të përkohshme deri në mes të qershorit 2020, në Prokurorinë e Posaçme janë referuar 84 raste të krimit të organizuar që përfshijnë sekuestrime të pasurive. Që prej themelimit të saj në dhjetor të vitit 2019, ZPP-së i janë kaluar 215 procedime penale (167 hetime janë ende në proces, 48 kanë përfunduar) nga zyra e Prokurorisë së Krimeve të Rënda. SPP-së i janë kaluar gjithashtu ka marrë edhe hetimet financiare sipas Ligjit Antimafia të vitit 2009 dhe ka kryer verifikime mbi sekuestrimet e pasurive.

Në qershor të vitit 2019, Policia e Shtetit krijoi një ekip kërkimi aktiv për të arratisurit më të kërkuar kombëtarë dhe ndërkombëtarë. Njësia është plotësisht funksionale.

Shqipëria ka ndërmarrë hapa të mëtejshëm për të forcuar **bashkëpunimin policor ndërkombëtar**. Shqipëria merr pjesë në projektet e analizave operacionale të Europolit (PA) për parandalimin dhe luftimin e krimeve që përfshijnë grupe kriminale etnike shqiptare dhe grupe shoqëruese të krimit të organizuar. Shqipëria gjithashtu merr pjesë në PA-të e lidhura me krimin kibernetik, krimin mjedisor, krimin e organizuar të pronës, terrorizmin, kontrabandën e migrantëve, trafikimin e qenieve njerëzore, armët dhe eksplozivët. Në qershor të vitit 2019, një oficer ndërlidhës i Europol-it është vendosur në Tiranë. Zyra Ndërlidhëse e Europol-it në Shqipëri, e hapur zyrtarisht në korrik, është zyra e parë e këtij lloji në të gjithë rajonin e Ballkanit Perëndimor. Oficeri i ndërlidhjes ka ndihmuar për forcimin e bashkëpunimit mes Shqipërisë dhe forcave policore të shteteve anëtare të BE-së në luftën kundër krimit të organizuar, përfshirë trafikimin e drogës, dhe për të rritur kapacitetet e policisë për të vlerësuar kërcënimet kryesore nga krimi i organizuar. Që nga fillimi i vendosjes, Shqipëria ka shpërndarë gjithnjë e më shumë informacion me Europol-in. Shqipëria u bë pjesë e Rrjetit Operacional Informal kundër Pastrimit të Parave në vitin 2019 dhe u bë një partner strategjik për “krimin e organizuar të pronës”, një ndër fushat e krimit me përparësi për Europolin, dhe një përparësi nën Ciklin e Politikave/EMPACT (Platforma Evropiane Multidisiplinare kundër Kërcënimeve Penale) të BE-së për ciklin e politikave 2018-2021. Shqipëria nuk ka botuar një vlerësim kombëtar mbi kërcënimet e krimeve të rënda dhe të organizuara vitet e fundit, por duhet t'i botojë ato rregullisht në mënyrë që të ketë një panoramë të besueshme të kërcënimeve me të cilat haset, dhe të vendosë për masat operacionale për t'i trajtuar ato. Numri dhe cilësia e mesazheve të shkëmbyera përmes aplikacionit të sigurt të rrjetit të shkëmbimit të informacionit (SIENA) është përmirësuar ndjeshëm që nga fundi i vitit 2019. Agjencitë shqiptare të zbatimit të ligjit duhet të përdorin plotësisht marrëveshjen operacionale me Europol, përfshirë përmes shkëmbimit të informacionit më proaktiv dhe në kohë përmes SIENA-s, dhe të përdorin më shumë ekipe të përbashkëta hetimore për të kryer hetime me homologët e BE-së.

Shqipëria ende nuk ka rritur përdorimin e teknikave speciale të hetimit dhe hetime proaktive. Ka pasur zhvillime pozitive në bashkëpunimin e saj me Interpol-in, në drejtim të informacionit të shkëmbyer dhe operacioneve për ekzekutimin e urdhrave të arrestit për ekstradim. Akademia Shqiptare e Sigurisë ka bashkëpunuar me Agjencinë e BE-së për Trajnimin e Zbatimit të Ligjit (CEPOL) dhe agjenci dhe akademi të tjera ndërkombëtare. Me CEPOL-in ka pasur një marrëveshje pune në fuqi që nga viti 2013.

Lidhur me **kapacitetin e brendshëm operativ**, reformat ligjore dhe institucionale kanë forcuar kapacitetet e Drejtorisë Operative të Policisë së Shtetit, e cila është përgjegjëse për masat e posaçme hetimore në të gjithë vendin. Reagimi i autoriteteve të zbatimit të ligjit ndaj krimit të organizuar, veçanërisht hetimi i rrjeteve të mëdha kriminale, duhet të jetë më proaktiv dhe sistematik. Policia dhe prokurorët e Task Forcës së Posaçme kanë akses në 40 regjistra kombëtarë, por atyre ende u mungon akses i drejtpërdrejtë në regjistrin elektronik të abonentëve të telefonave celularë dhe adresat IP nga ofruesit e shërbimeve të internetit. Janë

ndërmarrë hapa për të përmirësuar bashkëpunimin dhe besimin e ndërsjellë midis policisë, prokurorëve dhe agjencive dhe organeve të tjera përkatëse, siç janë Njësia e Inteligjencës Financiare, zyra e taksave, doganat dhe ILDKPKI-ja për zbulimin dhe hetimin e çështjeve komplekse penale. Kjo ka prodhuar disa rezultate operacionale.

Hetimet financiare nuk shoqërojnë sistematikisht proceset penale që nga fillimi, dhe efektiviteti i tyre mbetet i kufizuar. Policia dhe prokurorët duhet të trajnohen më tej për të përmirësuar teknikat e hetimit financiar. Është bërë ca progres për sekuestrimet dhe **konfiskimin** e pasurive kriminale. Shqipëria raportoi për sekuestrime të vlerësuara të pasurive kriminale që kapin vlerën e rreth 20 milionë eurosh bazuar në ligjin antimafia në vitin 2019, kundrejt rreth 7 milionë eurosh në vitin 2018. Pasuri me vlerë rreth 870,000 euro (vlerësim i përafërt) u konfiskuan në proceset penale sipas të njëjtit ligj, krahasuar vetëm me rreth 26,600 euro në vitin 2018.

Nuk ka asnjë qasje strategjike ose sistematike për të identifikuar dhe konfiskuar pasuritë kriminale të gjendura jashtë vendit ose të paarrtshme. Përveç mjeteve për ngrirjen, administrimin dhe konfiskimin e pasurive kriminale sipas ligjit antimafia, Shqipëria duhet të miratojë dhe zbatojë rregulla për konfiskimin e zgjeruar dhe ngrirjen paraprake të pasurive. Ajo duhet gjithashtu të përmirësojë urgjentisht kapacitetin e saj për të menaxhuar pasuritë e ngrira ose të konfiskuara, në mënyrë që ato të mos humbin vlerën e tyre ekonomike.

Shqipëria është një vend burimi, transiti dhe destinacioni për **trafikimin e qenieve njerëzore**. Gratë dhe fëmijët shqiptarë i nënshtrohen trafikimit për shfrytëzim seksual dhe të punës në vendet fqinje dhe shtetet anëtare të BE-së. Prokuroria ka regjistruar 22 procedime të reja penale për trafikim në vitin 2018 dhe 25 në vitin 2019. Numri i çështjeve me dënime të formës së prerë mbeti shumë i ulët (tre çështje me tre dënime të formës së prerë në vitin 2018 dhe tre çështje me pesë dënime të formës së prerë në vitin 2019). Mekanizmi kombëtar i referimit për viktimat (e mundshme) të trafikimit është plotësisht funksional. Në vitin 2019 u identifikuan dhe u ndihmuan 92 viktima, krahasuar me 95 viktima në vitin 2018. Policia dhe prokuroria bashkëpunuan në mënyrë më efektive për hetimet dhe procedurat administrative u thjeshtuan. Strehëzat e menaxhuara nga OJF-të mbeten të nënfinancuara. Hetimet dhe ndjekjet penale me viktimat në qendër nuk kryhen në mënyrë të vazhdueshme. Shqipëria duhet të rrisë përpjekjet për identifikimin e hershëm të viktimave dhe viktimave të mundshme, intensifikimin e bashkëpunimit ndërkufitar me vendet fqinje dhe bashkëpunimin ndërkombëtar, dhe të kontribuojë për riintegrimin e suksesshëm të viktimave. Ajo duhet t'u kushtojë vëmendje të veçantë fëmijëve të pashoqëruar dhe fëmijëve viktima të trafikimit dhe t'u sigurojë atyre mbrojtjen e duhur. Kuadri legjislativ i përmirësuar për viktimat, përfshirë ndryshimet në Kodin e Procedurës Penale, ende nuk janë zbatuar.

Lidhur me **trafikimin e paligjshëm të armëve të zjarrit**, në Shqipëri ka një numër të madh të armëve të zjarrit. Ato përdoren nga grupet kriminale shqiptare dhe trafikohen, kryesisht, në vendet fqinje. Shqipëria është njëkohësisht vend destinacioni dhe vend transiti për armët e lehta. 14 çështje të reja penale u regjistruan në prokurori në vitin 2018 dhe 12 çështje në vitin 2019, duke çuar në 35 dënime të formës së prerë në vitin 2018 dhe 16 dënime të formës së prerë në vitin 2019. Shqipëria ka marrë pjesë në mënyrë aktive në Ciklin e Politikave të BE-së/Planin e Veprimit Operativ EMPACT mbi armët e zjarrit. Ajo ka miratuar një plan veprimi 2019-2021 për kontrollin e armëve të vogla dhe të lehta dhe eksplozivëve dhe ka caktuar një pikë fokale për armët e zjarrit. Shqipëria duhet të caktojë një Koordinator Kombëtar për EMPACT-in. Ajo duhet të miratojë procedura dhe mekanizma standarde për të luftuar tregtinë e paligjshme të armëve të vogla dhe të lehta nga ajri.

Lidhur me **mashtrimin kibernetik dhe në internet**, në vitin 2019, 47 vepra penale janë referuar në prokurori në fushën e krimit kibernetik, krahasuar me 60 vepra penale në vitin 2018. Në nivelin e shkallës së parë, në vitin 2018, u morën tri dënime dhe tri dënime të tjera në vitin 2019. Shqipëria nuk ka miratuar ende një strategji të krimit kibernetik dhe duhet të krijojë një përgjigje më efektive të zbatimit të ligjit, e cila përqendrohet te zbulimi, gjurmueshmëria dhe ndjekja penale e kriminelëve kibernetikë. Rrjeti i pikave të kontaktit 24/7 i krijuar nga “Konventa e Këshillit të Evropës për krimin kibernetik” nuk përdoret sa duhet. Shqipëria duhet të rrisë ndërgjegjësimin midis prokurorëve për të rritur përdorimin e këtij rrjeti. Ajo duhet të trajtojë me shpejtësi fenomenin në rritje të pornografisë së fëmijëve në internet. Në veçanti, ajo duhet të miratojë ndryshimet e nevojshme legjislative për të penalizuar të gjitha format e abuzimit seksual të fëmijëve në internet. Policia e Shtetit duhet të rrisë kapacitetin e saj për t’u marrë me raste të tilla.

Shqipëria ka një sektor të madh informal dhe ekonomia e saj është kryesisht e bazuar te transaksionet me para në dorë (*cash*). Krimet që gjenerojnë shuma të mëdha parash përfshijnë trafikimin e drogës, evazionin fiskal, kontrabandën dhe trafikimin e qenieve njerëzore. Për sa u përket **pastrimit të parave**, Kuvendi i Shqipërisë miratoi “Paketën Moneyval” në qershor 2019 për të trajtuar rekomandimet e raportit të dhjetorit 2018 të Moneyval-it. Paketa përfshin ndryshime në katër ligje (ligjin për procedurat tatimore, regjistrimin e biznesit, financimin e terrorizmit dhe parandalimin e pastrimit të parave/financimit të terrorizmit) dhe ligjin e ri për administrimin e pasurive të konfiskuara. Në shkurt 2020, Task Forca e Veprimit Financiar (FATF) e vendosi Shqipërinë në listën e juridiksioneve me monitorim të shtuar. Plani i Veprimit i FATF-së përmban masa që duhen zbatuar deri në tetor 2021 për të lejuar që Shqipëria të hiqet nga lista e vendeve me monitorim të shtuar. Shqipëria është angazhuar në nivel të lartë politik për të zbatuar planin e veprimit FATF, duke përfshirë, *ndër të tjera*, identifikimin e rreziqeve të pastrimit të parave, ndihmën e ndërsjellë ligjore, transparencën e pronësisë përfituese, ndjekjen penale dhe masat e konfiskimit. Qeveria ka ngritur një grup pune të kryesuar nga Zëvendëskryeministri për të drejtuar reformat e nevojshme në nivelin politik. Pavarësisht COVID-19-ës, zbatimi i masave të identifikuara në planin e veprimit të FATF-së ka filluar, në veçanti përmes kryerjes së një analize rrezikut në lidhje me produktet dhe shërbimet bankare dhe keqpërdorimin e personave juridikë. Qeveria shqiptare i ka komunikuar Komisionit Evropian angazhimin e saj për t’u harmonizuar si çështje përparësie me korpusin e *acquis*-it të BE-së me luftën kundër pastrimit të parave, veçanërisht duke zhvilluar bazën ligjore për krijimin e regjistrit të pronësisë përfituese dhe një regjistër të llogarisë bankare të centralizuar. Ligji për krijimin e regjistrit të pronësisë përfituese u miratua në korrik të vitit 2020.

Në vitin 2019, në prokurori janë referuar 232 çështje të pastrimit të parave nga 257 çështje në vitin 2018. Numri i çështjeve me dënime të formës së prerë për pastrim parash mbetet i ulët (10 në vitin 2018 dhe 8 në vitin 2019).

Programi i **mbrojtjes së dëshmitarëve** të Policisë së Shtetit ka punuar në mënyrë të kënaqshme. Në vitin 2019, ai zbatoi 20 operacione të mbrojtjes së dëshmitarëve, tri më shumë se në vitin 2018.

Luftimi proaktiv i krimit të organizuar dhe korrupsionit mbetet thelbësor për të luftuar infiltrimin kriminal të sistemeve politike, ligjore dhe ekonomike.

Bashkëpunimi në luftën kundër drogave

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Ministria e Brendshme dhe Ministria e Shëndetësisë dhe e Mbrojtjes Sociale/Instituti i Shëndetit Publik janë organet kryesore drejtuese përkatësisht në luftën kundër trafikut të drogës dhe abuzimit me drogën. Shqipëria nuk ka ngritur ende një observator kombëtar për drogën dhe as nuk ka zhvilluar një sistem funksional paralajmërues të hershëm për substancat e reja psikoaktive. Ligji i vitit 1995 mbi lëndët narkotike dhe substancat psikotrope duhet të ndryshohet dhe lista e substancave të ndaluara psikoaktive duhet të përditësohet në mënyrë që të sigurojë një kuadër ligjor për hetimet dhe ndjekjet penale në lidhje me substanca të tilla. Plani i ri kombëtar i kontrollin e drogës (2019 – 2023) dhe plani i tij i veprimit mbeten ende për t'u miratuar. Qeveria ka shprehur qëllimin e saj për të propozuar një ligj për lejimin e përdorimit të kanabisit vetëm për qëllime mjekësore. Konventa e vetme e 1961-it mbi drogat narkotike në të cilën Shqipëria është palë përcakton kërkesa të rrepta për të kontrolluar prodhimin dhe rregullimin e furnizimit me kanabis për përdorim mjekësor, si dhe për të parandaluar devijimin e tij për përdorim jomjekësor.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatues

Në **historikun** e Shqipërisë, në vitin 2019 policia referoi 1 989 çështje të prodhimit, kultivimit dhe trafikimit të drogës në prokurori, ku përfshiheshin 2 704 autorë të dyshuar. Kjo përfaqëson një rritje të lehtë krahasuar me vitin 2018 (1 907 çështje të reja të referuara që përfshijnë 2 357 autorë të mundshëm). Nga 1 989 çështje, 1 548 (78%) janë regjistruar nga prokuroria dhe 485 çështje përfunduan në padi. 290 autorë të veprave penale morën dënime të formës së prerë në shkallën e apelit, në krahasim me 685 autorë në vitin 2018. Ashtu si në vitin 2018, asnjë nga çështjet e referuara në prokurori nuk kishte të bënte me prodhimin e substancave narkotike dhe psikotrope.

Autoritetet shqiptare kanë konsoliduar më tej luftën kundër kultivimit dhe trafikimit të kanabisit. Bashkëpunimi i shtuar me autoritetet e zbatimit të ligjit të shteteve anëtare të BE-së ka sjellë rezultate të prekshme. Ekipet e përbashkëta të hetimit, veçanërisht me Italinë, kanë ndihmuar për të identifikuar dhe ndjekur penalisht organizatat kriminale në zemër të operacioneve të trafikimit të narkotikëve, përfshirë ato të kryera nga deti. Autoritetet kanë ndihmuar Ministrinë e Brendshme të Italisë, Departamentin e Sigurisë Publike dhe *Guardia di Finanza*-n italiane për kapjen e skafeve me kanabis të drejtuar nga Shqipëria në Itali. Në qershor të vitit 2020, në një operacion ndërkombëtar me policinë italiane, u arrestuan 37 persona të dyshuar si pjesë e një rrjeti ndërkombëtar të trafikut të drogës. Policia sekuestroi 3.5 tonë marijuanë, kokainë dhe hashash, me një vlerë ekonomike prej 40 milionë eurosh. Në mars të vitit 2020, Policia e Shtetit sekuestroi 613 kg kanabis gati për t'u transportuar në Itali. Dy persona u arrestuan. Në shkurt dhe mars, autoritetet shqiptare morën pjesë në disa operacione të suksesshme me agjencitë italiane të zbatimit të ligjit (në koordinim me agjencitë nga shtetet e tjera anëtare, përfshirë Holandën) në luftën kundër trafikut ndërkombëtar të drogës. Një operacion me italianët çoi, *inter alia*, në kapjen e 450 kg kanabis. Në shkurt të vitit 2020, Policia e Shtetit nisi një operacion të gjerë ku përfshiheshin 2 225 oficerë policie për të parandaluar kultivimin e kanabisit. Kërkime u kryen në serra, tunele, ish-baza ushtarake, banesa të braktisura dhe depo që dyshoheshin se ishin përdorur për kultivimin e kanabisit.

Në gusht 2019, një operacion i madh policor në zona të thella të Krujës përfundoi në 19 arrestime për kultivimin e drogës. Shqipëria është i vetmi vend në rajon që lejon një monitorim shumë ndërhyrës nga një vend tjetër. Që nga viti 2013, Ministria e Brendshme e Italisë,

Departamenti i Sigurisë Publike (me bashkëfinancim të BE-së) ka kryer vëzhgime ajrore për të zbuluar dhe monitoruar plantacionet e kanabisit në Shqipëri. Rezultatet e fushatës ajrore në distancë të vëzhgimit për vitin 2019 tregojnë rritje të numrit e plantacioneve të kanabisit të identifikuar dhe të bimëve narkotike të çrrënjosura dhe të shkatërruara. Gjithsej janë shkatërruar 90 175 bimë, krahasuar me 35 985 bimë në vitin 2018. Numri mbetet në një nivel të papërfillshëm krahasuar me vitin 2016, kur u shkatërruan 753 468 bimë.

Sasia e kanabisit të sekuestruar në Shqipëri ra nga rreth 20 tonë në vitin 2018 në 6.3 tonë në vitin 2019 dhe nga 3.8 tonë në periudhën janar-mars 2019 në një ton në të njëjtën periudhë të vitit 2020. Sekuestrimet e vajit të kanabisit u ulën nga 51.7 litra në 1 litër. Është shënuar një rritje e konsiderueshme e konfiskimeve të hashashit (nga 363.5 kg në mbi 1 ton). Gjatë tre muajve të parë të vitit 2020 nuk u sekuestrua asnjë sasi hashashi.

Mungesa e magazinimit të sigurt për drogat dhe prekursorët para shkatërrimit mbetet një çështje shqetësuese. Praktika e mbajtjes së vetëm e një mostre të vogël si provë materiale për proceset gjyqësore (në vend të gjithë sasisë së konfiskuar) nuk ka hedhur ende rrënjë. Shqipëria duhet të krijojë një proces të përshtatshëm për shkatërrimin e prekursorëve.

Shqipëria ka kryer operacione të zbatimit të ligjit në shkallë të gjerë në lidhje me kokainën dhe heroinën, disa në bashkëpunim me autoritetet policore nga vendet fqinje. Në përgjithësi, konfiskimet e kokainës ranë nga pothuajse 630.5 kg në vitin 2018 (nga të cilat 613.4 kg zbuluar në Durrës në një anije që vinte nga Kolumbia) në 145 kg në vitin 2019 (nga të cilat 137 kg të konfiskuara në një operacion të vetëm në portin e Durrësit). Në shtator të vitit 2020, një hetim 5-vjeçar i udhëhequr nga Italia, në bashkëpunim me shtetet e tjera, përfshirë Shqipërinë, arriti kulmin në 20 arrestime dhe paraburgime në të gjithë Evropën, dhe çmontimin e një prej rrjeteve më aktive të Evropës që trafikonte kokainë në Evropë. Në shkurt të vitit 2020, Shqipëria mbështeti *Guardia di Finanza*-n për kapjen e 1 128 ton kokaine. Në janar 2020, në bashkëpunim me autoritetet greke, u sekuestruan në Greqi 1.18 ton kokainë me origjinë nga Karaibet dhe e destinuar për Evropën dhe Afrikën veriperëndimore. Në shtator 2019, autoritetet shqiptare të zbatimit të ligjit kapën 137 kg kokainë në Portin e Durrësit, të fshehur në kontejnerë nga Ekuadori. Operacioni u krye në bashkëpunim me autoritetet greke dhe amerikane. Dy anëtarë të stafit të sigurisë së portit u arrestuan. Konfiskimet e heroinës u rritën nga pothuajse 24 kg në 2018 në 38 kg 2019 (rreth 58% më shumë), pjesërisht falë inspektimeve më të hollësishtme të policisë dhe rritjes së bashkëpunimit ndërkombëtar.

Bashkëpunimi ka vazhduar me Qendrën Evropiane të Monitorimit të Narkotikëve dhe Varësisë nga Droga. Në mars 2019, Shqipëria nënshkroi një marrëveshje pune me Qendrën, e cila u jep autoriteteve shqiptare qasje në ekspertizë thelbësore dhe mbështet përafrimin e mëtejshëm të ligjit dhe politikave shqiptare për çështje të lidhura me drogën me ato të BE-së.

Lufta kundër terrorizmit

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Shqipëria ka një **kuadër ligjor** gjithëpërfshirës për parandalimin dhe luftimin e financimit të terrorizmit dhe është goxha e avancuar sa i takon përafrimit me blloqet kryesore të *acquis*-it të BE-së për luftën kundër terrorizmit. Shqipëria është palë në të gjitha konventat e Këshillit të Evropës kundër terrorizmit, përfshirë ato që mbulojnë konfiskimin dhe sekuestrimin e produkteve të krimit dhe financimin e terrorizmit. Në vitin 2019, ajo forcoi kuadrin e saj ligjor me ndryshime legjislative për të zbatuar rezolutat e sanksioneve të Këshillit të Sigurimit të

OKB-së. Autoritetet tani duhet të sigurojnë zbatimin efektiv të sanksioneve financiare të synuara duke rritur përfshirjen e institucioneve financiare dhe aktorëve të tjerë të rëndësishëm dhe përmes inspektimeve efektive, në përputhje me planin e veprimit të FATF-së. Në Drejtorinë e Antiterrorizmit të Policisë së Shtetit është krijuar një Njësi e Hetimit Financiar. Puna për financimin e terrorizmit në sektorin e OJF-ve ka filluar me një vlerësim të rrezikut të të gjitha OJF-ve nga autoriteti i përgjithshëm tatimor, dhe tani duhet të ndiqet nga shërbime të tjera. Deri më tani, Shqipëria nuk ka pasur një regjistër të llogarive bankare qendrore, dhe as një regjistër të pronësisë përfituese. Shqipëria ka **strategji kombëtare** për luftën kundër terrorizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Në tetor 2019, ajo ka nënshkruar një marrëveshje me BE-në mbi zbatimin e Planit të Përbashkët të Veprimit 2019-2020 për Luftën kundër Terrorizmit për Ballkanin Perëndimor. Në qershor të vitit 2020, ajo ka paraqitur raportin e saj të parë të përkohshëm mbi zbatimin e marrëveshjes. Raporti tregon fushat ku është bërë progres i mirë, veçanërisht në bashkëpunimin me Europol-in.

Drejtoria e Antiterrorizmit e Policisë së Shtetit është organi kryesor në luftën kundër terrorizmit. Agjenci të tjera aktive në këtë fushë janë Shërbimi Informativ Shtetëror dhe Agjencia e Inteligjencës dhe Sigurisë e Mbrojtjes. Përveç kësaj, personeli i policisë në komunitet i Policisë së Shtetit është i përfshirë në parandalimin dhe luftimin e radikalizimit që çon në ekstremizëm të dhunshëm dhe terrorizëm. Qendra e Koordinimit për Luftimin e Ekstremizmit të Dhunshëm (QKLEDH), e drejtuar nga koordinatori kombëtar i QKLEDH-së, është plotësisht operacionale dhe e ngarkuar me ndërtimin e kapaciteteve, koordinimin e aktiviteteve të kundër ekstremizmit të dhunshëm nëpër institucionet qeveritare dhe mbikëqyrjen e zbatimit të strategjisë kombëtare të LEDH-së.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatues

Në vitin 2019 u kryen 16 hetime në lidhje me akuzat e veprimtarisë terroriste, kundrejt 12 hetimeve në vitin 2018. Hetimet nuk përfunduan në dënime në asnjërin prej viteve. Vlerësohet se rreth 81 shtetas shqiptarë kanë mbetur në Siri, 45 janë kthyer në Shqipëri dhe 28 të tjerë besohet se kanë vdekur në zonën e konfliktit. Asnjë shqiptar nuk u nis për në Siri në vitin 2019. Autoritetet kanë kërkuar të kthejnë kryesisht gra dhe fëmijë nga kampet në Siri që nga viti i kaluar dhe në nëntor miratuan një plan veprimi ndërinstitucional për pritjen dhe trajtimin e të kthyerve.

Kapaciteti operacional dhe logjistik i Drejtorisë kundër Terrorizmit mbetet i kufizuar dhe duhet të forcohet. Qendrës Koordinuese për Luftën Kundër Terrorizmit duhet t'i jepet financim, staf dhe mbështetje politike e mjaftueshëm për të përmbushur detyrat e saj. Në maj të vitit 2019, ajo nënshkroi një memorandum mirëkuptimi me pesë komunitetet fetare të njohura zyrtarisht për parandalimin e radikalizimit që çon në ekstremizëm të dhunshëm dhe terrorizëm. Duhet bërë më shumë në lidhje me riintegrimin dhe risocializimin e të kthyerve dhe për të parandaluar radikalizimin në burgje. Progres është shënuar në funksionimin e këshillave vendorë të sigurisë, megjithatë duhen më shumë përpjekje për t'i përgatitur ata më mirë për t'u marrë me të kthyerit. Duhet të sigurohet trajnim për prokurorët e rretheve që merren me vepra terroriste.

Bashkëpunimi rajonal dhe shkëmbimi i informacionit të ndjeshëm me partnerët ndërkombëtarë mbetet i kënaqshëm. Në bashkëpunim me Interpol-in, autoritetet shqiptare arrestuan dhe ekstraduan në Gjermani, Itali dhe Rusi, tre persona të dyshuar për pjesëmarrje në një organizatë terroriste. Ndërsa është shënuar progres gjatë vitit, Shqipëria duhet të përdorë në mënyrë më proaktive produktet, shërbimet dhe kapacitetet e platformave të komunikimit të Qendrës Evropiane Kundër Terrorizmit të Europol-it. Shqipëria ka filluar një bashkëpunim me Njësinë

e Referimit të Internetit të Europol-it dhe duhet ta vazhdojë atë më tej. Ajo duhet gjithashtu të vazhdojë të hetojë lidhjet midis krimit të organizuar dhe terrorizmit. Ajo po merr pjesë aktivisht në zbatimin e nismës kundër terrorizmit të Ballkanit Perëndimor.

Migracioni i paligjshëm dhe i parregullt

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Ministria e Brendshme është institucioni kryesor në fushën e migracionit. Organet kryesore nën mbikëqyrjen e tij, përgjegjëse për zbatimin e politikave të migracionit, janë Departamenti i Kufirit dhe Migracionit në Drejtorinë e Përgjithshme të PSH-së dhe Drejtoria e Antitrafikimit dhe Migracionit. MPJ-ja dhe zyrat e punësimit trajtojnë migracionin ligjor dhe të punës në nivelin vendor.

Kuadri ligjor për migracionin është kryesisht i harmonizuar me *acquis-në* e BE-së, por ka nevojë për përditësim në përputhje me zhvillimet e fundit. Negociatat mbi marrëveshjet e ripranimit (për kthimin e migrantëve që qëndrojnë në mënyrë të parregullt dhe pa të drejtë qëndrimi në vendin e tyre të origjinës) janë duke u vazhduar me Rusinë dhe Pakistanin, ndërsa projekt marrëveshje u janë dërguar për miratim autoriteteve në Marok, Afganistan, Irak dhe Iran. Shqipëria ka protokolle ripranimi me 12 shtete anëtare. Në qershor 2019, ajo miratoi një **strategji** të re kombëtare të migracionit dhe planin e veprimit për periudhën 2019 – 2022, duke siguruar një kornizë të qartë për menaxhimin dhe koordinimin e flukseve të migrimit. Raporti i parë i monitorimit për zbatimin e strategjisë dhe planit të veprimit u botua në mars 2020. Drafti i ri i strategjisë dhe planit të veprimit të diasporës 2021 – 2025 u përfundua në qershor 2019. Ndryshimet në ligjin “Për të huajt” u miratuan në shkurt 2020, duke hequr kërkesat e lejes së punës për shtetasit e BE-së, shtetasit e Ballkanit Perëndimor dhe të huajt që punojnë për rindërtimin pas tërmetit.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatues

Është arritur progres i mirë në trajtimin e sfidave të migracionit të parregullt, përfshirë forcimin e kontroleve të kufirit. Shqipëria vazhdoi të përjetojë një fluks në rritje të migrantëve të parregullt, kryesisht nga Greqia, të cilët largoheshin nga Shqipëria pas disa ditësh, për të shkuar në vendet e tjera të BE-së. Numri i migrantëve të parregullt të kapur në Shqipëri është rritur me gati 83% krahasuar me vitin 2018 (10 557 krahasuar me 5 792). Rreth 30% më shumë migrantë kanë mbërritur në pesë muajt e parë të vitit 2020 në vend sesa në të njëjtën periudhë të vitit 2019, pavarësisht shpërthimit të COVID-19 (3 633 kundrejt 2 788). Është vërejtur një rritje graduale e numrit të mbërritjeve me heqjen e kufizimeve të lëvizjes në Shqipëri. Kombësitë më të përfaqësuara ishin sirianët, irakianët, afganët, palestinezët dhe marokenët.

Kapaciteti i pritjes së migrantëve u rrit në vitin 2019 dhe 2020. Megjithatë, kapaciteti i Qendrës Kombëtare të Azilkërkuesve në Tiranë u mbush në disa raste në fund të vitit 2019 dhe në fillim të vitit 2020. Qendra e azilit në Babrru mund të presë 240 persona. Ka nevojë për mirëmbajtjen e duhur dhe kushtet e mjaftueshme të jetesës. Situata e përkeqësuar e sigurisë brenda qendrës ka mbetur e patrajtuar. Vendi mbylli qendrën e pritjes për **migrantët e parregullt** në Karreç, me një kapacitet total prej 100 shtretërish, e cila gjithashtu ka nevojë për rinovim. Shqipëria duhet të krijojë alternativa ndaj paraburgimit për fëmijët, gratë në rrezik dhe personat me gjendje të rëndë mjekësore, siç parashikohet në ligjin “Për të huajt”. Organizata Ndërkombëtare për Migracionin ndërtoi një strukturë të re pritjeje për 60 persona afër pikës së kalimit kufitar në Kapshticë, e inauguruar në tetor 2019. Një strukturë e re pritëse për 30 persona të cënueshëm

u hap në Ersekë gjithashtu në qershor të vitit 2020 me mbështetjen e zyrës së Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (UNHCR). Gjithsej, Shqipëria ka një kapacitet prej 490 shtretërisht. Shqipëria nuk ka objekte të veçanta për të miturit e pashoqëruar. Shqipëria duhet të miratojë një plan emergjence për një numër të konsiderueshëm të mundshëm të mbërritjeve të migrantëve dhe azilkërkuesve, me një buxhet dhe modalitete të qarta për zbatimin e tij.

Personeli i përgjithshëm i Departamentit të Kufirit dhe Migracionit të PSH-së është i kufizuar (1 635 punonjës) dhe duhet të rritet. Për zyrtarët kryesorë të kufirit dhe oficerët e vijës së parë janë organizuar trajnime gjithëpërfshirëse dhe stërvitje të përbashkëta. Megjithatë, strukturat e trajnimit të përhershëm duhet të krijohen në përputhje me standardet themelore të trajnimit për rojet kufitare të BE-së. Trajnime specifike duhet të kryhen rregullisht. Qarkullimi i lartë i oficerëve është një pengesë që duhet trajtuar. Nuk ka pasur raste të kthimit vullnetar të asistuar në vendet e origjinës. Shumica e migrantëve të parregullt janë kthyer në vendin nga kanë hyrë në Shqipëri (kryesisht në Greqi), por numri i përgjithshëm mbetet i ulët. Në vitin 2019, 4 098 migrantë të parregullt morën një urdhër për t'u kthyer në vendin e tyre të origjinës, shifër kjo pothuajse katër herë më e lartë se në vitin 2018. Ka pasur raporte për migrantë të kthyer në Greqi jashtë kuadrin ligjor dhe/ose procedural, përpara se të kryhej shqyrtimi paraprak. Shqipëria duhet të zbatojë procedurat e kthimit në përputhje me ligjin "Për të huajt" dhe të sigurojë që mekanizmi i kthimit për migrantët e parregullt është në përputhje me *acquis-në* e BE.

Marrëveshja e ripranimit me BE-në po funksionon mirë. Shqipëria po i përmbush shpejt kërkesat e shteteve anëtare për ripranimin e shtetasve të saj dhe të vendeve të treta. Niveli i përgjithshëm i kthimit ishte 66% në vitin 2018, por ai ra në 47% në vitin 2019. Meqenëse shtetet anëtare të BE-së raportojnë bashkëpunim të mirë, kjo rënie mund të jetë shkaktuar nga përpunimi i vëllimeve jashtëzakonisht të mëdha të vendimeve, çështjet pezull të trashëguara nga vitet e mëparshme dhe ndoshta edhe nga dytësore lëvizjet. Bashkëpunimi midis Shqipërisë dhe Agjencisë Evropiane të Kufirit dhe Rojës Bregdetare (*Frontex*) për operacionet e kthimit është shumë i mirë. Në vitin 2019, *Frontex*-i koordinoi 73 operacione kthimi, duke kthyer 2 414 shtetas shqiptarë. Rreth 1 565 shtetas shqiptarë u ripranuan dhe u kthyen në janar dhe shkurt 2020. Shqipëria duhet të trajtojë më shumë oficerë policie për të shoqëruar të kthyerit në Shqipëri, të rrisë përpjekjet e saj për të siguruar mbështetjen për riintegrimin e shtetasve të kthyer dhe të përmirësojë trajnimin e stafit që punon në zyrat e migracionit dhe zyrat rajonale të punësimit.

Azili

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Legjislacioni për azilin në përgjithësi përputhet me standardet evropiane. Megjithatë, mbeten ende mangësi sa i takon hartimit të akteve nënligjore dhe udhëzimeve të brendshme për të rregulluar procedurat dhe për të udhëzuar autoritetet kompetente. Një ligj i ri për azilin është në përfundim e sipër.

Shqipëria ka institucionet e nevojshme për të trajtuar kërkesat për azil. Në parim, ankesat mund të paraqiten para Komisionit Kombëtar për Refugjatët dhe Azilin. Megjithatë, Komisioni nuk ka funksionuar në vitin 2018 dhe 2019. Kjo çështje duhet të trajtohet me shpejtësi dhe Komisioni duhet të riaktivizohet. Ankesat gjyqësore mund të depozitohen para gjykatave administrative. Duhet të caktohen burimet e nevojshme për përkthyes të kualifikuar me kohë

të plotë gjatë dhe pas identifikimit fillestar. Përfshirja e refugjatëve nga strehimi social dhe i azilkërkuarit nga ndihma sociale mbeten ende për t'u trajtuar, pasi përpjekjet për të ofruar ndihmë për integrim mbeten mjaft të kufizuara.

Zbatimi dhe kapacitetet zbatuese

Në vitin 2019, 6 677 individë aplikuan për azil në Shqipëri, 52% më shumë se në vitin 2018 (4 386). Në pesë muajt e parë të vitit 2020, u depozituan 2 057 kërkesa, 129 më pak se në të njëjtën periudhë të vitit 2019. Shqipëria mbetet një vend transitiv për azilkërkuarit. Ndërsa shumica e azilkërkuarve largohen nga vendi pas disa ditësh, shumica dërrmuese e kërkesave për azil janë tërhequr. Në vitin 2019 u paraqitën zyrtarisht 60 kërkesa për azil. Një aplikuesi iu dha statusi i refugjatit dhe 23 të tjerëve iu dha mbrojtje plotësuese. Gjatë shpërthimit të pandemisë COVID-19, procedurat e azilit dhe intervistat kanë qenë të kufizuara.

Në lidhje me **procedurën e azilit**, Policia e Kufirit dhe Migracionit regjistron kërkesat gjatë identifikimit fillestar dhe më pas i referon ato në Drejtorinë për Azil dhe Shtetësi. Megjithatë përgjigjja e autoriteteve ndaj rritjes së lartë të mbërritjeve në vitin 2018 dhe 2019 ishte përgjithësisht e përshtatshme, Drejtoria ka nevojë për kapacitete më të mëdha dhe më shumë staf. Nevojitet më shumë trajnim se si të vlerësohen pretendimet individuale, veçanërisht informacioni mbi vendin e origjinës dhe rastet që përfshijnë njerëz të cenueshëm. Baza e të dhënave për menaxhimin e regjistrimeve dhe lejimin e ndjekjes së rasteve individuale ka filluar së funksionuari në vitin 2019. Megjithatë, menaxhimi i të dhënave ende duhet të forcohet dhe pikat e kalimit kufitar të ndërliken.

Udhëzimet e identifikimit fillestar duhet të ndryshohen për të përfshirë masa mbrojtëse shtesë, veçanërisht për njerëzit në nevojë dhe ata me nevoja specifike, duke përfshirë identifikimin e hershëm të fëmijëve në rrezik. E gjithë procedura e azilit mund të përmirësohet me kontribut më të drejtpërdrejtë nga Drejtoria për Azil dhe Shtetësi, pjesëmarrja e rregullt në intervista dhe mbështetje për policinë.

Statusi i rreth 2 700 iranianëve (nga Muxhahedinët e Popullit të Iranit) të zhvendosur në Shqipëri në vitin 2015 dhe 2016 ende nuk është përcaktuar. Ata aktualisht kanë leje qëndrimi të përkohshme për arsye humanitare.

Shqipëria bashkëpunon me Zyrën Evropiane të Mbështetjes për Azil.

Politika e vizave

Politika e vizave e Shqipërisë nuk është plotësisht në përputhje me BE-në, p.sh. përse u përket listave të vendeve, shtetasit e të cilëve kërkojnë vizë dhe atyre që përjashtohen nga vizat. Nevojitet përaftrim i mëtejshëm pasi Shqipëria ka marrëveshje për udhëtimin pa viza me Kazakistanin, Kuvajtin dhe Turqinë, vende të cilat nuk janë në listën e udhëtimeve pa viza të BE-së. Përveç kësaj, në periudhën prill - tetor të çdo viti, Shqipëria heq kërkesën për vizë për shtetasit e Bahreinit, Bjellorusisë, Omanit, Katarit, Rusisë, Arabisë Saudite dhe Tajlandës, politikë e cila nuk është në përputhje me *acquis*-në e BE-së. Në dhjetor 2019, Shqipëria vendosi gjithashtu të përjashtojë shtetasit kinezë nga kërkesa për vizë pa asnjë afat kohor. Vendi duhet të sigurojë harmonizimin e plotë me politikën e vizave të BE-së. Ai ka një sistem të vizave elektronike, bazuar në softuerin e sistemit të menaxhimit të informacionit (TIMS), i cili përdoret për të regjistruar të gjithë shtetasit e huaj që aplikojnë për vizë kur hyjnë në Shqipëri.

Raporti i tretë i Komisionit nën Mekanizmin e Pezullimit të Vizave i korrikut të vitit 2020⁵ arriti në përfundimin se Shqipëria vazhdon të përmbushë kërkesat për liberalizimin e vizave. Shqipëria ka rritur masat për të trajtuar migracionin e parregullt dhe ka vazhduar të forcojë bashkëpunimin operacional me shtetet anëtare më të prekura nga migracioni i parregullt nga Shqipëria. Ajo gjithashtu ka forcuar përpjekjet për të rritur ndërgjegjësimin e popullsisë mbi të drejtat dhe detyrimet e regjimit pa viza, si dhe gjobat për shkeljet e tyre.

Çështja e shtetasve shqiptarë që bëjnë kërkesa të pabazuara për azil në shtetet anëtare⁶ të BE-së dhe vendet e lidhura me Shengenin mbetet një çështje që kërkon përpjekje thelbësore nga autoritetet shqiptare. Përveç fushatave informuese, kontrolleve të hollësishme të kufirit, rritjes së ndërgjegjësimit për të drejtat dhe detyrimeve e regjimit pa viza dhe identifikimit dhe trajtimit të arsyeve themelore, ata janë përpjekur të përmirësojnë dialogun dhe bashkëpunimin me vendet më të prekura. Tre oficerë ndërlidhës policie janë vendosur në BE, ndërsa një oficer ndërlidhës i BE-së punon në Tiranë për të ndihmuar në kontrollet e daljes. Bashkëpunimi dhe dialogu duhet të vazhdojnë. Komisioni po monitoron trendin nga afër në kuadrin e mekanizmit të monitorimit pas liberalizimit të vizave.

Të dhënat e Eurostat-it tregojnë se në vitin 2019 kishte rreth 2.7% më pak kërkesa të pabazuara për azil sesa në vitin 2018 dhe gati 20% më pak se në vitin 2017. Ulja vazhdoi në dy muajt e parë të vitit 2020 (para COVID-19), me 35 % më pak se në të njëjtën periudhë në vitin 2019. Në periudhën janar-maj 2020, u depozituan 3 305 kërkesa, kundrejt 10 375 kërkesave në të njëjtën periudhë në vitin 2019, që përfaqëson një rënie me rreth 74% të kërkesave. “Niveli i njohjes” (d.m.th. numri i kërkesave të suksesshme të shprehura si përqindje e të gjitha vendimeve) ishte rreth 6%, 1.6 për qind më pak se në vitin 2018.

Që nga piku i shënuar i kërkesave në vitin 2017 në shtetin anëtar më të prekur, përpjekjet e Shqipërisë kanë çuar një rënie prej 26.6% nga 7 633 kërkesa në vitin 2017 në 5 599 kërkesa në vitin 2019⁷. Trendi i rënies vazhdoi në dy muajt e parë të vitit 2020. Në periudhën janar-maj 2020, janë regjistruar rreth 75% më pak kërkesa të pabazuara për azil sesa në të njëjtën periudhë të vitit 2019 (përkatesisht 1 235 kërkesa, krahasuar me 4 370 kërkesa në të njëjtën periudhë të vitit 2019).

Në vitin 2019, 14 224 shtetasve shqiptarë iu refuzua leja për të dalë nga territori shqiptar në pikat kufitare krahasuar me 20 268 shtetasve në vitin 2018 (një rënie prej rreth 30%). Kjo rënie mund të shpjegohet me rritjen e ndërgjegjësimit të udhëtarëve për dokumentet e kërkuara për të udhëtuar jashtë vendit. Mbikëqyrja e kufirit u intensifikua për të parandaluar kalimin e paligjshëm të kufirit. Në mars 2019, Shqipëria filloi një projekt të ri për të lehtësuar riintegrimin e të kthyerve në 13 bashki. Ajo duhet të mbajë ritmin dhe të rritë përpjekjet e saj për të trajtuar çështjen e kërkesave të pabazuara për azil.

Ka pasur një rritje të ndjeshme të numrit të dokumenteve të falsifikuara të sekuestruara, përfshirë pasaporta të BE-së, të përdorura kryesisht nga shtetasit shqiptarë për të arritur destinacionet në BE. Zbulimi i shtetasve shqiptarë që përdorin dokumente mashtruese u rrit me 64% në periudhën 2018 – 2019. Në mars 2020 në bashkëpunim me agjencitë italiane dhe britanike të zbatimit të ligjit, Policia e Shtetit arrestoi 12 persona dhe sekuestroi një laborator

⁵COM(2020) 325, versioni përfundimtar.

⁶ Duke përfshirë Mbretërinë e Bashkuar.

⁷ Të dhëna të mbledhura nga shteti anëtar më shumë i prekur. Shifrat nuk përfshijnë fëmijët e pashoqëruar dhe qytetarët shqiptarë të shqyrtuar bazuar në “Procedurat e Dublinit”.

të përdorur për prodhimin e dokumenteve të falsifikuara të identitetit për t'u përdorur për udhëtime drejt vendeve anëtare të BE-së dhe Mbretërisë së Bashkuar.

Të miturit e pashoqëruar që udhëtojnë nga Shqipëria drejt shteteve anëtare të BE-së mbeten burim shqetësimi. PSH-ja vazhdoi të kryente kontrole të rrepta për fëmijët që udhëtonin jashtë vendit me njërin nga prindërit ose me të dy prindërit. Kontrollat u intensifikuan pas një urdhri të Ministrit të Brendshëm në janar 2020. Autoritetet shqiptare duhet të vazhdojnë të punojnë ngushtë me shtetet anëtare më të prekura. Vëmendje më e madhe duhet t'i kushtohet riintegrimin të suksesshëm të të kthyerve, veçanërisht atyre më të rrezikuar, siç janë romët dhe egjiptianët. Nevojitet një strategji e re për riintegrimin e të kthyerve, si dhe ndarje të qarta të përgjegjësiave për zbatimin e saj.

Kufijtë me Shengenin dhe kufijtë e jashtëm

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Ligji për kontrollin e kufijve dhe aktet në zbatim të tij janë në përputhje të gjerë me *acquis-në* e BE-së. Ndryshimet në ligjin “Për kontrollin kufitar mbi informacionin e përparuar të pasagjerëve dhe regjistrimin e emrave të pasagjerëve (REP)” të miratuara në mars 2020 nuk janë në përputhje me *acquis-në* e BE-së. Memorandumi i bashkëpunimit mbi REP-në me SHBA-të, i nënshkruar në maj të vitit 2020, kërkonte analiza të mëtejshme në lidhje me implikimet e tij mbi përafrimin e Shqipërisë me *acquis-në* e BE-së. **Kuadri legjislativ** për menaxhimin e kufijve të jashtëm të Shqipërisë nuk është akoma plotësisht në përputhje me standardet e BE-së. Strategjia dhe plani i veprimit i integruar i menaxhimit të kufirit 2014 – 2020 janë në përputhje të plotë me standardet evropiane.

Zbatimi dhe kapaciteti zbatues

Zbatimi i **strategjisë së integruar të menaxhimit të kufirit** dhe planit të veprimit vazhdoi normalisht. Shqipëria ratifikoi marrëveshjen e vitit 2018 mbi kontrollet kufitare dhe aktivitetet e kontrollit të përbashkët me Kosovën* në prill 2019. Sistemi i integruar i radarëve për mbikëqyrjen e kufirit “blu” (detar) është funksional. Shqipëria duhet të investojë më shumë burime për të modernizuar infrastrukturën kufitare dhe për të përmirësuar mbikëqyrjen e kufijve “të gjelbër” (tokësorë) dhe “blu”. Sistemi i bazës së të dhënave TIMS është i lidhur me sistemin e Interpolit, duke i mundësuar policisë kufitare të identifikojë personat e kërkuar ndërkombëtarisht, automjetet e vjedhura dhe dokumentet e udhëtimit të humbura/vjedhura. Duhet të organizohet **trajnim** i mëtejshëm për analizën e rrezikut për policinë kufitare. Shqipëria duhet të krijojë një sistem të analizës së rrezikut bazuar në Modelin e Përbashkët të Analizës së Riskut të Integruar (CIRAM) të zhvilluar nga Frontex-i. Ajo është pjesë e Rrjetit e Analizës së Riskut të Ballkanit Perëndimor.

Bashkëpunimi ndërinstitucional është përmirësuar. Forcat Detare, Roja Bregdetare dhe Policia e Kufirit dhe Migracionit kanë zhvilluar patrullime të rregullta të përbashkëta, dhe patrullime të integruara “blu” përgjatë kufirit. Bashkëpunimi ndërmjet Policisë për Kufirin dhe Migracionin dhe doganave duhet të zyrtarizohet në një marrëveshje, e cila parashikon shkëmbime të strukturuar informacioni dhe akses të ndërsjellë në bazat e të dhënave. Kompetencat hetimore të policisë kufitare duhet të forcohen, veçanërisht për të zbuluar raste

* Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin dhe është në përputhje me RKS KB 1244/1999 dhe Opinionin e GJND-së mbi deklarinin e pavarësisë së Kosovës.

të kontrabandës dhe trafikimit të njerëzve. Shqipëria është i pari nga vendet e Ballkanit Perëndimor që ka nënshkruar Marrëveshjen e Statusit të Kufirit Evropian dhe Rojës Bregdetare me BE-në. Me hyrjen në fuqi të marrëveshjes në maj 2019, Frontex-i nisi operacionin e tij të parë të plotë të përbashkët jashtë BE-së, duke vendosur skuadra, së bashku me rojet kufitare shqiptare, në kufirin greko-shqiptar. Kjo masë rezultoi e suksesshme për forcimin e kontrolleve kufitare, rritjen e sigurisë në kufijtë e jashtëm të BE-së dhe luftën kundër kontrabandimit të migrantëve. Frontex-i do të caktojë një oficer të dytë ndërlidhës në Ballkanin Perëndimor me një mandat që mbulon Shqipërinë, Kosovën dhe Maqedoninë e Veriut, i cili do të punojë në Tiranë, gjatë vitit 2020.

Shqipëria ka marrë pjesë në mënyrë aktive në rrjetin e analizës së rrezikut të Ballkanit Perëndimor. **Bashkëpunimi operativ me vendet fqinje** vazhdoi të jetë i mirë, megjithëse duhet të shtohen përpjekjet për të përmirësuar bashkëpunimin dypalësh. Në janar 2020 Shqipëria filloi të vendosë sistemin e krahasimit dhe vlerësimit të sigurt të identifikimit personal të sponsorizuar nga SHBA-ja (PISCES) në pikat e kalimit kufitar. Ajo do të duhet të sigurojë që PISCES të operohet në përputhje me *acquis-në* e BE-së për mbrojtjen e të dhënave personale. Masat për të zvogëluar korrupsionin në kufij përfshinin instalimin e kamerave në pikat e kalimit dhe miratimin dhe zbatimin e procedurave standarde të funksionimit që përcaktojnë procedurat e hollësishme dhe afatet e rrepta për ofrimin e shërbimeve. Në vitin 2019, Departamenti për Kufirin dhe Migracionin ka lëshuar 149 masa disiplinore kundër policisë dhe oficerëve të migracionit, 16 prej të cilëve u liruan nga detyra dhe 70 u zbritën nga detyra. Në vitin 2018 janë marrë gjithsej 139 masa disiplinore.

Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet civile dhe penale

Shqipëria ka vazhduar të bashkëpunojë mirë për çështjet penale, përfshirë edhe me shtetet anëtare të BE-së. Marrëveshja e saj e bashkëpunimit me Eurojust-in, e cila ka hyrë në fuqi në 1 nëntor 2019, do të lehtësojë më tej bashkëpunimin gjyqësor midis profesionistëve të BE-së dhe Shqipërisë dhe luftën kundër krimit të organizuar ndërkombëtar. Emërimi i një prokurori ndërlidhës shqiptar në Eurojust duhet të përmbyllet së shpejti në mënyrë që të lehtësohet më tej ky bashkëpunim. Shqipëria është përfshirë në raste dukshëm më transnacionale në nivelin e Eurojust-it sesa në vitet e mëparshme (27 krahasuar me nëntë në vitin 2018). Krimet kryesore të pranishme në sistemin e menaxhimit të çështjeve të Eurojust-it në lidhje me Shqipërinë janë trafikimi i drogës dhe krimi i organizuar. Shqipëria ka marrë pjesë në pesë skuadra të përbashkëta hetimore të mbështetura nga Eurojust-i. Ajo duhet të caktojë një prokuror ndërlidhës në Eurojust sa më shpejt të jetë e mundur.

Për bashkëpunimin gjyqësor për çështjet civile, në vitin 2018 Shqipëria ka pranuar 383 kërkesa për ndihmë të ndërsjellë juridike dhe ka dërguar 218 kërkesa të tilla, përkundrejt përkatësisht 250 dhe 124 kërkesave të tilla në vitin 2019. Lidhur me bashkëpunimin gjyqësor për çështjet penale, në vitin 2018 ajo pranoi 1 096 kërkesa dhe dërgoi 1 330 kërkesa të tilla (981 dhe 1 182 në vitin 2019). Ajo ka bërë 160 kërkesa për ekstradim dhe ka marrë 115 kërkesa të tilla në vitin 2018 (2019: 186 dhe 84). Janë regjistruar 22 kërkesa hyrëse dhe 14 kërkesa dalëse për transferime të procedurave penale në vitin 2019 (tetë për të dy llojet e kërkesave në vitin 2018).

Për çështjet civile, Shqipëria duhet të përfundojë procedurat e brendshme për aderimin në Konventën e Hagës 2005 mbi Marrëveshjen e Zgjedhjes së Gjykatës dhe Protokollin e 2007-ës mbi Ligjin e Zbatueshëm për Detyrimet e Mirëmbajtjes. Ajo duhet të përmirësojë më tej bashkëpunimin ndërkombëtar, zbatimin në kohë të instrumenteve shumëpalëshe dhe kapacitetin e tij institucional. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të harmonizuar

legjislacionin me *acquis-në* e BE dhe për të promovuar shkëmbimin e praktikave më të mira në bashkëpunimin gjyqësor.

Të gjitha aspektet e bashkëpunimit doganor tani përfshihen në Kapitullin 29 – Bashkimi doganor.

3. Themeloret të parat: Zhvillimi ekonomik dhe konkurrueshmëria

Shqipëria – Shifrat kryesore ekonomike	2011-16 mesatarja	2017	2018	2019
PBB-ja për frymë (% e BE-28-ës në PPS) ¹	29.5	30.0	31.0	31.0
Rritja reale e PBB-së	2.0	3.8	4.1	2.2
Niveli i aktivitetit ekonomik të popullsisë në moshë 15-64 (%) , gjithsej	64.2	66.8	68.3	69.6
<i>femra</i>	55.3	57.7	59.7	61.7
<i>meshkuj</i>	73.3	75.8	76.9	77.6
Niveli i papunësisë (%) , gjithsej	15.9	14.1	12.8	12.0
<i>femra</i>	14.7	12.8	12.3	11.8
<i>meshkuj</i>	16.9	15.1	13.2	12.2
Punësimi (rritja vjetore %)	2.5	2.7	2.1	2.4
Pagat nominale ² (rritja vjetore %)	2.2*	3.0	3.1	3.8
Indeksi i çmimit të konsumatorit (rritja vjetore %)	2.0	2.0	2.0	1.4
Kursi i këmbimit në raport me euron	139.48	134.14	127.57	123.01
Bilanci i llogarive korente (% e PBB-së)	-9.9	-7.5	-6.8	-7.6
Investimet e huaja direkte neto, IHD (% e PBB-së)	8.0	8.6	8.0	7.6
Bilanci i përgjithshëm i qeverisë (% e PBB-së)	-3.9	-2.0	-1.6	-1.9
Borxhi i përgjithshëm i qeverisë (% e PBB-së)	67.1	70.2	67.7	66.3

Shënime

1) Eurostat

2) Pagat mesatare mujore bruto

Burimi: burimet kombëtare

‘Në përputhje me përfundimet e Këshillit Evropian në Kopenhagë në qershor 1993, pranimi në BE kërkon praninë e një ekonomie tregu funksionale dhe aftësinë për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Bashkimit.

Qeverisja ekonomike është bërë edhe më e rëndësishme për procesin e zgjerimit gjatë viteve të fundit. Monitorimi i Komisionit zhvillohet në dy procese: ushtrimi i Programit të Reformës Ekonomike dhe vlerësimi më poshtë i pajtueshmërisë me kriteret ekonomike për anëtarësim. Çdo vend i zgjerimit përgatit një Program të Reformës Ekonomike (PRE) çdo vit, i cili përcakton kuadrin afatmesëm të politikës makro-fiskale dhe agjendën e reformës strukturore që synon të sigurojë konkurrencën dhe rritjen përfshirëse. PRE-të janë baza për udhëzimet e politikës specifike të vendit, të miratuara bashkërisht nga BE-ja dhe Ballkani Perëndimor dhe Turqia në nivelin ministror në maj të çdo viti.’

3.1. Prania e një ekonomie tregu funksionale

Shqipëria ka bërë **ca progres** dhe është e **përgatitur në mënyrë të moderuar** për zhvillimin e një ekonomie tregu funksionale. Në vitin 2019, rritja e PBB-së u ngadalësua për shkak të prodhimit më të ulët të energjisë nga hidrocentralet, rënies së investimeve pas përfundimit të disa projekteve shumë të mëdha infrastrukturore dhe goditjes nga një tërmet i fortë. Papunësia vazhdoi të ulet në nivele rekord, edhe pse mbetet e lartë. Deficiti fiskal mbeti i përmbajtur dhe raporti i borxhit publik ndaj PBB-së vazhdoi të bjerë, por mbeti i lartë. Bankat ulën më tej huat me probleme dhe huadhënien për sektorin privat. Reforma gjithëpërfshirëse gjyqësore ka përparuar mirë, por ende nuk ka përmirësuar në mënyrë efektive sigurinë juridike për bizneset. Reformat gjithëpërfshirëse strukturore për të mbështetur mjedisin e biznesit dhe liberalizimin e sektorit të energjisë kanë bërë progres të kufizuar. Pandemia COVID-19 ka përkeqësuar dobësitë strukturore dhe pasojat e saj ekonomike fshijnë një pjesë të progresit të përshkruar më sipër. Për të përmirësuar funksionimin e ekonomisë së tregut, Shqipëria, në veçanti:

- duhet të mbajë rritjen e deficitit fiskal dhe borxhit publik përkohësisht, të rrisë të ardhurat në mënyrë miqësore ndaj rritjes dhe të forcojë qeverisjen fiskale;
- duhet të zgjidhë pengesat ligjore për zgjidhjen e huave me probleme, ekzekutimin e kolateralit dhe procedurat e paaftësisë paqese;
- duhet të marrë masa afatshkurtra për të ruajtur punësimin dhe për të përmirësuar politikat aktive të tregut të punës dhe rritjen e aftësive për të rriturit.

Qeverisja ekonomike

Shqipëria mbeti e përkushtuar për forcimin e stabilitetit makroekonomik dhe konsolidimin fiskal, por kapaciteti institucional është ende i pamjaftueshëm për të siguruar përmirësimin e cilësisë së qeverisjes. Në vitin 2019, qeveria vazhdoi të ulte nivelin ende të lartë të borxhit publik, megjithëse ngadalë. Qarkullimi i shpeshtë i pozicioneve të larta drejtuese në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë dhe agjencitë e saj të vartësisë dhe vonesat në plotësimin e vendeve vakante në departamentet kryesore në ministri vazhduan të dobësojnë kapacitetin administrativ për zbatim më të besueshëm dhe efektiv të reformave ekonomike.

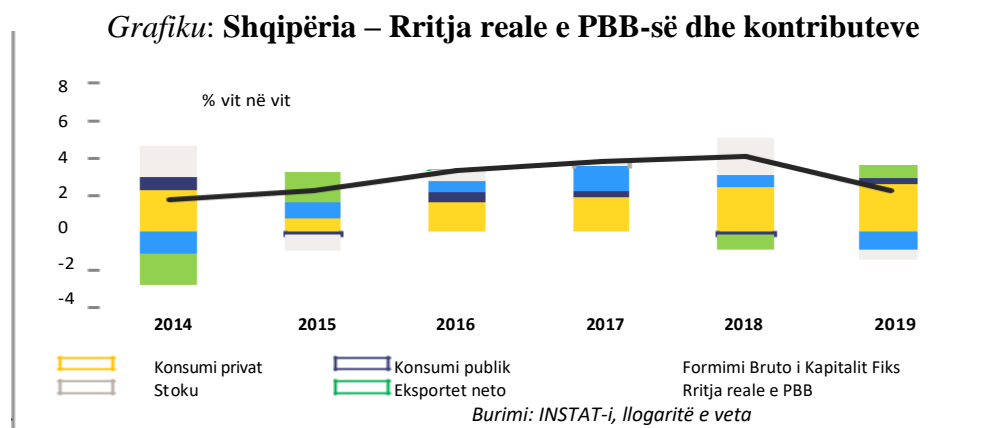
Më 26 nëntor 2019, Shqipëria u godit nga një tërmet shkatërrues që shkaktoi humbje jetësh dhe dëme të konsiderueshme të vlerësuara në 1 miliard euro. Në përgjigje të rindërtimit dhe nevojave humanitare, buxheti i vitit 2020, i cili u ndryshua dhe u miratua në dhjetor dhe u rishikua përsëri në mars, në prill dhe në korrik të vitit 2020 për shkak të pandemisë COVID-19.

E përballur me përhapjen e COVID-19-ës, qeveria vendosi masa të forta distancimi social nga marsi deri në qershor 2020, të shoqëruara nga skema të mbështetjes financiare për ekonominë. Gjendja e jashtëzakonshme u njoftua në 24 mars 2020. Për të luftuar ndikimin ekonomik të pandemisë dhe masat e mbylljes që e pasuan atë, qeveria ka prezantuar skema të mbështetjes financiare për bizneset e prekura dhe punonjësit e tyre, për familjet me të ardhura të ulëta dhe për sektorin e shëndetësisë që deri tani arrijnë në 2.8% të PBB-së. Qeveria kërkoi mbështetje financiare nga FMN-ja (174 milion euro nga Instrumenti i Financimit të Shpejtë) dhe BE-ja, e cila miratoi 180 milion euro ndihmë makro-financiare në formën e një huaje për të mbuluar nevojat e shtuara për financim të jashtëm dhe buxhetor.

Shqipëria ka zbatuar pjesërisht udhëzimet e politikave të rena dakord bashkërisht në Dialogun Ekonomik dhe Financiar në maj të vitit 2019⁸ midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë.

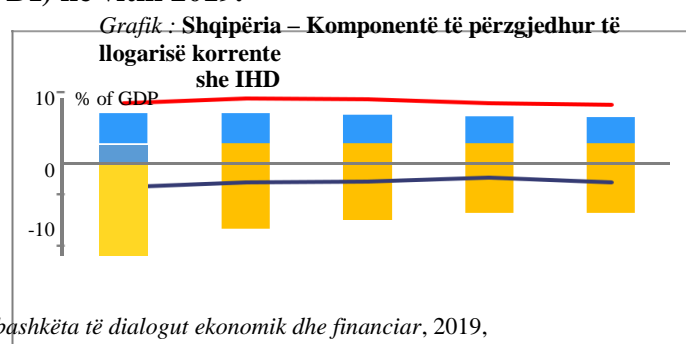
Stabiliteti makroekonomik

Që përpara shpërthimit të krizës së COVID-19-ës, rritja vjetore e PBB-së u ngadalësua në mënyrë të konsiderueshme për shkak të uljes së prodhimit të energjisë elektrike nga burimet ujore, rënies së investimeve dhe rënies së shkaktuar nga tërmeti. Rritja mesatare ishte mesatarisht 2.4 % në periudhën 2013-2017, u rrit me 4.1 % në vitin 2018 përpara se të ngadalësohej në 2.2 % në vitin 2019, kryesisht për shkak të prodhimit të ulët të energjisë nga hidrocentralet për shkak të reshjeve të ulëta, të përkeqësuar nga tërmeti. Për më tepër, përfundimi i disa projekteve të mëdha infrastrukturore shkaktoi një tkurrje në investime. Konsumi familjar vijoi të ishte shtyrësi kryesor i rritjes (+3.3% v-n-v), mbështetur në pagat dhe punësimin në rritje. Rritja e fortë e eksporteve të shërbimeve kompensoi rënien e eksporteve të energjisë dhe eksportet neto kontribuuan me 0.6 pikë përqindje në rritje. PBB-ja për frymë (në barazinë e fuqisë blerëse) u rrit nga 29% e mesatares së BE-28-ës në vitin 2016 në 31% në vitin 2019, duke përfaqësuar ende një ritëm shumë të ngadaltë konvergjence.

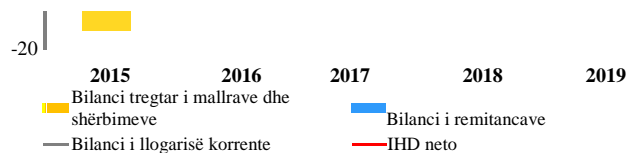

Rritja ekonomike e kufizuar dhe tërmeti dobësuan elasticitetin e Shqipërisë, e cila është veçanërisht e ndjeshme ndaj pasojave ekonomike nga pandemia. Mbështetja e lartë në turizëm dhe kapaciteti i kufizuar i sektorit shëndetësor e përkeqëson situatën. Shqipëria përballet me një tkurrje të theksuar ekonomike në vitin 2020, sepse kufizimet e brendshme dhe ndërkombëtare po dëshpërojnë konsumin privat dhe eksportet e turizmit kanë efekte të tërthorta mbi investimin.

Deficiti aktual i lartë i llogarive është zgjeruar lehtë, por mbeti plotësisht i financuar nga investimet e huaja të drejtpërdrejta (FDI) në vitin 2019.

⁸ Ballkani Perëndimor dhe Turqia: Përfundimet e përbashkëta të dialogut ekonomik dhe financiar, 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/05/17/western-balkans-and-turkey-joint-conclusions-of-the-economic-and-financial-dialogue-of-17-may-2019/>

Burimi: FMN dhe Banka Qendrore e Shqipërisë

Në periudhën 2013-2018, rritja e eksporteve ndihmoi për ngushtimin gradual të deficitit të llogarive korrente, përpara se ai të zgjerohej sërish në rreth 7.6% e PBB-së në vitin 2019, kryesisht si rezultat i përkeqësimit të bilancit të tregtimit të energjisë elektrike krahasuar me vitin 2018. Remitancat ranë në mënyrë të qëndrueshme nga 5,9% të PBB-së në vitin 2014 në 5,2% të PBB-së në vitin 2019. Flukset neto të IHD-ve ranë në raport me PBB-në nga 8,7% në vitin 2018, në 7,9% në vitin 2019, por ende duke e mbuluar deficitin e llogarive korrente. Rezervat valutore që mbulojnë më shumë se 6 muaj importe në fund të vitit 2019 ofruan disa masa mbrojtëse kundër goditjeve negative. Borxhi i jashtëm ra me 2 pikë përqindje në 60% të PBB-së në fund të vitit 2019.

Recesioni në BE si pasojë e pandemisë ka ndikim mbi remitancat dhe flukset e IHD-ve dhe ushtron presion në bilancin e pagesave. Flukset hyrëse të IHD-ve ranë me 18% në terma vjetorë në tremujorin e parë të vitit 2020. Kursi i këmbimit i luhatshëm i monedhës shqiptare, i cili u vlerësua me 3.5% ndaj euros në vitin 2019, humbi rreth 1% të vlerës së tij në pesë muajt e parë të vitit 2020.

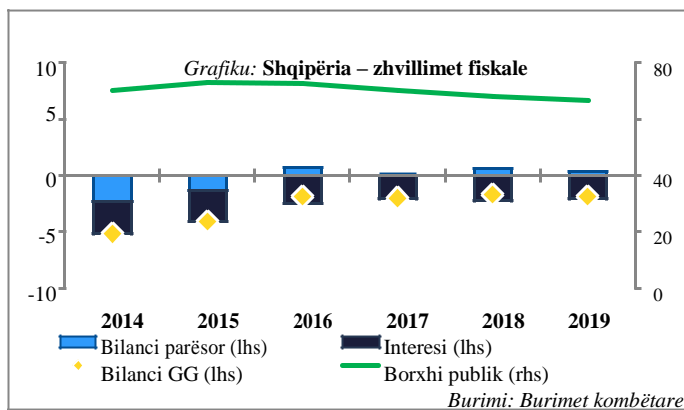
Inflacioni mbeti nën objektivin dhe Banka Qendrore lehtësoi qëndrimin e politikave të saj. Inflacioni vjetor ka qenë mesatarisht 1.7% gjatë pesë viteve të fundit, por ra në 1.4% në vitin 2019, duke u larguar kështu më larg nga objektivi i Bankës së Shqipërisë (BSH) për nivelin 3% të inflacionit. Që nga marsi i vitit 2020, rritja e fortë e çmimeve të ushqimeve në kombinim me zhvlerësimin ka shtyrë normën e inflacionit në 2.1% (në bazë vjetore), normë e cila zgjati deri në maj dhe më pas u ngadalësua në 1.4% në korrik, duke reflektuar gjithashtu efektin sezonal. BSH-ja ka ruajtur qëndrimin e politikave të saj akomoduese monetare të pandryshuar gjatë vitit 2019, por uli normën e politikës kryesore tashmë të ulët rekord (norma e repos) prej 1% në 0,5% në mars 2020 në funksion të ndikimit ekonomik të pandemisë.

Në vitin 2019, deficitin fiskal u ngushtua në më pak se gjysmën e mesatares së tij në periudhën 2014-2018, por qeverisja fiskale ende tregoi dobësi dhe mobilizimi i të ardhurave mbeti nën potencial. Shpenzimet më të ulëta dhe të ardhurat më të larta ndihmuan për uljen e deficitit të bazuar në *cash* gjatë 5 viteve të fundit. Shpenzimet ranë nga 31.5% e PBB-së në vitin 2014 në 29.2% të PBB-së në vitin 2019, ndërsa të ardhurat u rritën nga 26.2% e PBB-së në 27.6% gjatë së njëjtës periudhë, ndihmuar nga formalizimi në rritje i ekonomisë dhe modernizimi i mbledhjes së taksave. Deficiti fiskal në vitin 2019 rezultoi pak më i ulët sesa ishte planifikuar, kryesisht për shkak të shpenzimit të ulët të buxhetit⁹ kapital dhe kursimeve në shpenzimet e sigurimeve shoqërore. Mobilizimi i të ardhurave gjithashtu nuk arriti planet, për shkak të rritjes së numrit të përjashtimeve nga taksat dhe ngadalësimit të reformave. Stoku i pagesave të papaguara dhe në veçanti i rimbursimeve të TVSH-së është ulur në mënyrë të moderuar, por çështjet sistematike të planeve dhe kontrolleve të dobëta të shpenzimeve dhe parashikimet tepër optimiste të të ardhurave të TVSH-së mbetën të pazgjdhura.

⁹ Shpenzimet për të trajtuar shkatërrimin e shkaktuar nga tërmeti do të ndodhin kryesisht në vitin 2020.

Shpenzimet shtesë në përgjigje të tërmetit dhe ndikimit të pandemisë si mbi të ardhurat, ashtu edhe mbi shpenzimet çuan në një rritje të deficitit fiskal të pritur. Në përgjigje të tërmetit, qeveria kishte planifikuar të rrisë deficitin fiskal në 2.2% të PBB-së për vitin 2020. Në funksion të shpenzimeve shtesë në lidhje me pandeminë COVID-19, kombinuar me rënien e fortë të pritur të të ardhurave dhe të PBB-së, ndryshimi i buxhetit në prill të vitit 2020 parashikoi një deficit fiskal prej 3.9% të PBB-së. Gjatë shtatë muajve të parë të vitit 2020, të ardhurat nga taksat ranë me 12.3% në terma vjetorë.

Pas viteve të uljes së moderuar të borxhit, nevojat e larta për financim të deficitit dhe rënia e PBB-së do të rrisin ndjeshëm raportin e borxhit publik në vitin 2020, ndoshta në 80% të PBB-së, sipas vlerësimeve të autoriteteve.

Mbështetur nga vlerësimi i lekut, deficitin parësor më i ulët dhe ulja e pagesave të interesit, raporti i borxhit publik neto me PBB-në ra nga 67.7% në vitin 2018 në 66.3% në fund të vitit 2019, gjerësisht në përputhje me planet e qeverisë. Në periudhën 2014 – 2019, qeveria i uli nevojat e larta vjetore për rishpërndarje nga 20.5% të PBB-së në 12.5% dhe uli përqindjen e borxhit të brendshëm.

Menaxhimi i investimeve publike mbeti i dobët, ndërsa mangësitë në qeverisjen e partneritetit publik-privat (PPP) paraqesin rreziqe të vazhdueshme për financat publike. Në periudhën 2014 – 2018, investimet publike u rritën nga 5.2% në 5.7% të PBB-së, por ranë në 5% në vitin 2019. Efikasiteti i investimeve publike mbeti i ulët, sepse numri i madh i PPP-ve nuk është i integruar në kuadrin e përgjithshëm të menaxhimit të investimeve dhe përjashtimi i tyre nga rregullat e zakonshme të prokurimit publik në disa sektorë nuk çon në sigurimin e vlerës së duhur për paratë e shpenzuara. Në përputhje me ndryshimet e ligjit për PPP-të në tetor 2019, Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE) ka filluar të raportojë mbi ndikimet fiskale të PPP¹⁰-ve, por një vlerësim i plotë i rrezikut fiskal mund të kërkojë kapacitete shtesë institucionale.

Në një mjedis gjithnjë e më të vështirë, përzjerja e politikave makroekonomike ka qenë gjerësisht e përshtatshme, por barra e lartë e borxhit e kufizon hapësirën fiskale. Në vitin 2019, Shqipëria ka respektuar rregullin kryesor fiskal, d.m.th. sigurimin e vazhdimësisë së uljes së raportit borxh-publik ndaj PBB-së (derisa të arrijë në 45%). Megjithatë, mungesa e rregullave operationale dhe e objektivave të ndërmjetme mbi ritmin e zvogëlimit të borxhit ose mbi deficitin fiskal mbetet një dobësi e madhe e rregullave fiskale. Barra e lartë e borxhit kufizon hapësirën fiskale për të përballuar goditjet dhe për të financuar zhvillimin afatgjatë të infrastrukturës. Qëndrimi jostrikt i politikave monetare të BSH-së ka qenë i përshtatshëm në

¹⁰ Raporti përmblendës paraprak i MFE-së për performancën e koncesioneve/kontratave të PPP-ve.

funkcion të normës së inflacionit vazhdimisht nën objektiv. Duke marrë parasysh hapësirën e kufizuar të politikës fiskale dhe monetare, përzierja e politikave në përgjigje të pandemisë ka qenë deri tani e përshtatshme dhe mbështetëse për stabilitetin ekonomik.

Funksionimi i tregjeve të produkteve

Mjedisi i biznesit

Përpjekjet e moderuara për të përmirësuar mjedisin e biznesit nuk kanë dhënë ende rezultate të prekshme. Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të brendshme aktive u rrit shumë pak në vitin 2018 dhe regjistrimet e reja të ndërmarrjeve ishin 18.6% më pak se në vitin 2017, pavarësisht futjes së shërbimeve elektronike për regjistrimin e bizneseve. Ofrimi i shërbimeve publike dhe barra administrative mbi biznesin vazhduan të përmirësohen me zgjerimin e shërbimeve elektronike në vitin 2019, por u desh më shumë kohë për rimbursimet e taksave. Zbatimi i strategjisë së zhvillimit të investimeve të biznesit pati progres të ngadaltë dhe shumica e anketave të biznesit tregojnë se reformat janë ngadalësuar gjatë 2 – 3 viteve të fundit. Bizneset kanë theksuar problemet¹¹ lidhur me gjetjen e personelit me aftësitë e nevojshme dhe ende mendojnë se korrupsioni dhe informaliteti (me gjithë rënien e tij të perceptuar) janë të përhapura. Shqetësime të tjera kryesore të ngritura nga komuniteti i biznesit përfshijnë moszbatimin e legjislacionit në mënyrë efektive, ndryshimet *ad hoc* rregullatore dhe tatimore dhe përdorimin e diskutueshëm të procedurave të prokurimit publik.

Rishikimi i gjerë i sistemit të drejtësisë ka përparuar mirë, por duhet të përkthehet në përmirësim të sigurisë juridike për biznesin. Përveç informalitetit, zbatimi i dobët i kontratave vazhdoi të përbente sfida të mëdha për bizneset. Polemika mbi rregullimin e shërbimeve përmbartimore private, të cilat janë thelbësore për ekzekutimin pa probleme të kolateralit, u dërgua përpara Gjykatës së Lartë, e cila pritet të marrë një vendim mbi çështjen. Efikasiteti i zgjidhjes së mosmarrëveshjeve gjyqësore cenohet nga çështje, të tilla si kohëzgjatja e proceseve gjyqësore, niveli i zgjidhjes së çështjeve dhe çështjet e prapambetura, ndërkohë që ndikimi i zgjidhjeve alternative të mosmarrëveshjeve vazhdon të jetë i ulët. Vonesat në gjykata vazhdojnë, ndërsa rivlerësimi i gjyqtarëve vazhdon dhe gjykatat përballen me mungesa të personelit. Aktet nënligjore për zbatimin e ligjit “Për falimentin” nuk janë ende të plota, megjithatë Agjencia Kombëtare e Falimentit ka filluar të përpunojë kërkesat për falimentin. Konsultimet mbi projektligjin e unifikuar për investimet, i cili do të harmonizojë legjislacionin shqiptar me standardet ndërkombëtare dhe do të përmirësojë sigurinë juridike si për investitorët e huaj, ashtu edhe për ata vendas, kanë shënuar progres. Përkundër ndryshimeve të fundit institucionale në kadastrën shtetërore, është shënuar progres i kufizuar lidhur me pastrimin e konflikteve të pronësisë mbi titujt e tokës.

Ndikimi shtetëror mbi tregjet e produktit

Përfshirja e shtetit në ekonomi është përgjithësisht e ulët, me përjashtim të tregjeve të caktuara ku potenciali në rritje i ndikimit të shtetit mund të dobësojë konkurrencën e ndershme. Qeveria është angazhuar gjithnjë e më shumë në PPP, të cilat ishin përfshirë në 222 projekte në 2019¹² me një vlerë totale të investuar të kontraktuar që zë rreth 31% të PBB-së, kryesisht në energji (48%) dhe transport (38%). Këto kontrata zakonisht përfshijnë marrëveshje për çmimet ose vëllimet për investime, shërbime dhe mallra, për të cilat pagesat e qeverisë arritën 3% të të ardhurave nga taksat të vitit të kaluar në vitin 2019 (5% është kufiri

¹¹ Anketa e ndërmarrjeve në Shqipëri 2019; www.enterprisesurvey.org

¹² Raporti përmblendhës paraprak i MFE-së për performancën e koncesioneve/kontratave të PPP-ve.

ligjor). Shqipëria miratoi ligjin për krijimin e një Korporate Shqiptare të Investimeve, me rregullime të vagullta lidhur me qeverisjen dhe mbikëqyrjen, e cila supozohet të zotërohet dhe të financohet pjesërisht nga shteti dhe të zhvillojë projekte investimi me interes publik, në veçanti duke e vënë pronën në pronësi të shtetit në dispozicion të investitorëve privatë. Ndarja e paqartë midis përdorimit publik dhe privat dhe pronësisë së aseteve në projekte të tilla, numri i madh i PPP-ve dhe përjashtimi i vazhdueshëm i pjesshëm nga rregullat e zakonshme të prokurimit publik të PPP-ve në sektorin e energjisë, si dhe për aeroportet dhe portet, ka të ngjarë të kufizojnë konkurrencën e ndershme në tregjet përkatëse.

Shqipëria raportoi nivele shumë të ulëta të ndihmës shtetërore, por regjistrimi jo i plotë i mbështetjes dhe subvencionet e nënkuptuara e bëjnë të vështirë vlerësimin e efekteve të tyre mbi konkurrencën. Sipas Komisionit të Ndhmës Shtetërore (KNSH)¹³, ndihma shtetërore është rritur në 0.22% të PBB-së në vitin 2018, nga 0.14% një vit më parë, me shumicën e shpenzuar për uljen e taksave dhe 0.1% të PBB-së për subvencione për hekurudhat dhe kompanitë e furnizimit me ujë. Përveç ndihmës shtetërore të raportuar, ndërmarrjet shtetërore (NSH), kryesisht në sektorin e energjisë elektrike, kanë përfutur nga garancitë publike që arrijnë në 3.3% të PBB-së dhe nga mbështetja e drejtpërdrejtë e buxhetit. MFE-ja raportoi shpenzime tatimore prej 5.6% të PBB-së për vitin 2018 në raportin e tij të parë për shpenzimet tatimore¹⁴. Nënraportimi i ndihmës shtetërore nga KNSH-ja pasqyron mungesën e kapacitetit të saj për të monitoruar siç duhet ndihmën shtetërore.

Privatizimi dhe ristrukturimi

Ndërmarrjeve shtetërore (NSH) u mungon transparenca dhe mbikëqyrja efektive dhe mbështeten te financimi u shtetit; liberalizimi i tregut të energjisë përparon me vonesa. Ndërmarrjet në pronësi publike janë të përqendruara te sektori i energjisë, por inventari i aseteve dhe kompanive shtetërore duket të jetë i paplotë. Përmes përdorimit të metodologjisë ESA 2010, Instituti i Statistikave identifikoi rreth 17 korporata publike jofinanciare¹⁵, duke mos përfshirë rreth 53 kompani aksionare me pronësi shtetërore në sektorët e energjisë dhe infrastrukturës dhe rreth 57 kompani bashkiake të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve. NSH-të mbështeten te buxheti dhe paraqesin rreziqe të konsiderueshme fiskale, të cilat përkeqësohen nga mungesa e mbikëqyrjes së performancës së tyre financiare, me detyrimet e mundshme të vlerësuara nga FMN-ja në rreth 18% të PBB-së në vitin 2018¹⁶.

Funksionimi i tregut financiar

Stabiliteti financiar

Stoku i huave me probleme vazhdoi të bjerë dhe sektori bankar mbeti i mirëkapitalizuar, por përdorimi i gjerë i euros krijon rreziqe. Raportet e mjaftueshmërisë së kapitalit dhe likuiditetit të sektorit bankar mbetën shumë më lart se nivelet minimale rregullatore dhe kthimi i kapitalit u rrit me 2 pikë përqindje nga viti në vit, në 15% në fund të vitit 2019. Raporti i huave me probleme ndaj totalit të kredive ra nga 13% në vitin 2018 në një nivel ende relativisht të lartë prej 8.2% deri në fund të vitit 2019. Ekspozimi relativisht i madh i bankave ndaj letrave me vlerë të qeverisë (mesatarisht 25% të aktiveve të tyre) dhe fakti që rreth gjysma e të gjitha

¹³ Si sekretariat brenda MFE-së, KNSH-ja nuk është i pavarur dhe ka kapacitete të kufizuara.

¹⁴ Shpenzimet tatimore kanë tejkaluar të ardhurat tatimore për shkak të përjashtimeve dhe uljeve të taksave. MFE-ja e ka botuar këtë raport në fund të dhjetorit 2019.

¹⁵ Në Shqipëri nuk ka korporata financiare publike.

¹⁶ FMN, *Raporti Teknik i FAD-së, qershor 2019*.

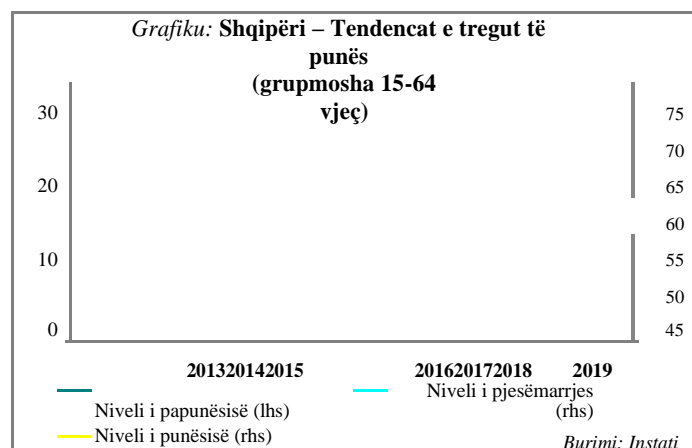
kredive dhe depozitave bankare janë të shprehura në euro, vazhdojnë të paraqesin rreziqet për sektorin bankar dhe ndërlikojnë transmetimin e politikës monetare. Sektori financiar jobankar me rreth 31 institucione (përfshirë 11 kompani sigurimesh, 5 fonde investimesh dhe 3 fonde pensioni) rriti përqindjen e tij në aktivet gjithsej të sektorit financiar nga 6.7% në vitin 2014 në 7.5% në vitin 2019, por kjo përqindje mbetet ende e vogël.

Aksesi në financa

Pas disa vitesh performance të ngadaltë, rritja e kreditimit është rritur, por ndërmjetësimi financiar dhe përfshirja financiare mbeten shumë të ulëta. Pas disa vitesh me ritme të ulëta të rritjes, rikuperimi i rritjes së kreditimit në 7.8% deri në fund të vitit 2019 përbën një zhvillim pozitiv. Huadhënia për individët dhe kohët e fundit edhe për NVM-të ka nxitur rritjen e kreditimit, stimuluar gjithashtu nga rritja e peshës së bankave vendase, të cilat e dyfishuan përqindjen e aktiveve të sektorit në 21%, ndërsa numri i bankave ra nga 16 në 12. Në përgjigje të pandemisë COVID-19, BSH-ja lehtësoi pezullimin e përkohshëm të ripagimeve të huas dhe përdorimin e shërbimeve bankare përmes internetit për të mbështetur distancimin shoqëror. Gjithashtu u mobilizuan dhe u dhanë dy hua për garanci sovraane.

Funksionimi i tregut të punës

Pavarësisht rritjes së heshtur të PBB-së, punësimi vazhdoi të rritet në vitin 2019, por ra në tremujorin e parë të vitit 2020. Rritja solide e punësimit në vitin 2019 (me 2.4% nga viti në vit) ndihmoi për uljen e nivelit të papunësisë nga kulmi i saj afër 18% në vitin 2014 në rekordin më të ulët 12% në vitin 2019, por të dhënat paraprake nga skema e mbështetjes së pagave të lidhura me COVID-19 tregojnë një rritje të madhe të papunësisë në vitin 2020. Niveli i lartë e papunësisë ndërmjet të rinjve (grupmosha 15 – 29 vjeç) u ul edhe më shumë, me 1.6 pikë përqindjeje, në 21.5%, nga 32.5% në vitin 2014. Pjesëmarrja në rritje e krahut të punës (nga 61.5% në 2014 në 69.6% në 2019) ka nxitur rritjen e ofertës së punës, ndërsa popullsia në moshë pune vazhdoi të ulej që nga viti 2015 për shkak të niveleve të ulëta të lindshmërisë dhe migracionit. Hendeku midis niveleve të pjesëmarrjes së burrave dhe grave u ngushtua nga 20.9 pikë përqindjeje në vitin 2014 në 16 pikë përqindjeje në vitin 2019.

Rritja nominale e pagave u përshpejtua në 3.8%, por migracioni vazhdoi të përkeqësonte mungesat e stafit me aftësitë e duhura. Pavarësisht rritjes së qëndrueshme të punësimit, pagat reale u rritën me vetëm rreth 1.3% në 2018, por kapën ritmin e rreth 2.4% në 2019 mbështetur nga një rritje në paga minimale dhe pagat publike. Rritja e përgjithshme e moderuar e pagave maskon dasitë e gjera sektoriale, të cilat mund të sinjalizojnë mangësitë e stafit me aftësitë e duhura.

3.2. Aftësia për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda BE-së

Shqipëria ka bërë **ca progres** dhe ka **një lloj niveli përgatitjeje** lidhur me aftësinë e saj për të përballuar presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda BE-së. Infrastruktura e energjisë dhe transportit, përdorimi i komunikimit digjital, si dhe rezultatet e arsimit janë përmirësuar, por mbeten ende mangësi të konsiderueshme krahasuar me vendet e rajonit dhe nivelet evropiane. Konkurrenca e Shqipërisë pengohet nga mungesa e ekspertizës sipërmarrëse dhe teknologjike, një hendek i konsiderueshëm aftësish, institucione të dobëta dhe nivele të ulëta të investimeve dhe cilësisë së infrastrukturës. Këta faktorë po pengojnë prodhimin industrial dhe bujqësor dhe kufizojnë integrimin e Shqipërisë në zinxhirët globalë të vlerës. Integrimi rajonal dhe eksportet janë rritur, por mbeten ende nën potencial. Mungesa e diversifikimit të produkteve dhe diversifikimit gjeografik të eksporteve shtojnë ndjeshmërinë e Shqipërisë ndaj goditjeve të jashtme, të tilla si pandemia aktuale. NVM-të e goditura rëndë dhe të vetëpunësuarit marrin mbështetje, por shtrirja efektive e masave të mbështetjes është e kufizuar nga informaliteti i madh në ekonomi. Për të përmirësuar aftësinë konkurruese dhe rritjen afatgjatë, Shqipëria:

- duhet të krijojë mekanizma efektivë konsultimi me bizneset dhe partnerët socialë për të siguruar transparencë dhe parashikueshmëri të masave mbështetëse dhe legjislacionit;
- duhet të ofrojë stimuj për bizneset dhe punonjësit në sektorin e ekonomisë informale për transferim në ekonominë formale;
- duhet të sigurojë zbatimin e legjislacionit për eficiencën e energjisë dhe performancën e energjisë në ndërtesat që po rindërtohen pas tërmetit;
- duhet të përmirësojë rëndësinë e arsimit dhe aftësimin profesional për punësimin.

Arsimimi dhe novacioni

Regjistrimi dhe rezultatet në shkollat e mesme dhe në universitete janë rritur në mënyrë të qëndrueshme gjatë dekadës së fundit, megjithatë nivelet e përgjithshme të arsimit dhe shpenzimeve publike për arsimin mbetën nën mesataren e vendeve të OECD-së dhe të BE-së. Sipas rezultateve të vitit 2018 të Programit të OECD për Vlerësimin Ndërkombëtar të Studentëve (PISA), rezultatet për matematikën janë përmirësuar përsëri krahasuar me vlerësimin e vitit 2015. Megjithatë, rezultatet në kompetencën në të lexuar nuk kanë ndryshuar, ndërsa ato janë përkeqësuar për shkencat. Gjatë 2 viteve të fundit, regjistrimet në arsimin parashkollor, të mesëm dhe të lartë kanë rënë lehtë. Shqipëria ka shkallën më të ulët (24%) të rinjve të shkolluar në arsimin e lartë (30-34 vjeç) në Ballkanin Perëndimor, pjesërisht për shkak të migrimit të vazhdueshëm të shqiptarëve të arsimuar (rrjedhja e trurit).

Kapaciteti për kërkim, zhvillim dhe novacion vijoi të mbetet shumë i ulët, pasi shpenzimet publike për kërkime (megjithëse u rritën pak) mbetën të papërfillshme në 0,03% të PBB-së dhe përqindja e kompanive që investojnë në kërkim dhe zhvillim (rreth 18%) ishte e dyta më e

ulëta në rajon¹⁷. Në indeksin e konkurrencës globale, Shqipëria renditet veçanërisht ulët për aftësinë për novacion (në vendin e 110-të nga 141 vende gjithsej) dhe për kërkim dhe zhvillim (në vendin e 126-të), ku rritja e numrit të botimeve në revista shkencore dhe patentat janë të vetmet zhvillime pozitive në këtë fushë.

Kapitali fizik dhe cilësia e infrastrukturës

Investimi publik vjetor i Shqipërisë që nga viti 2014 ka qenë mesatarisht 5.4% e PBB-së dhe infrastruktura e saj është përmirësuar ndjeshëm, por gjithsesi vendi mbetet goxha prapa mesatares rajonale dhe të BE-së. Investimet kanë mbuluar afërsisht një të katërtën e PBB-së për pesë vitet deri në vitin 2018 dhe janë rritur mesatarisht 2% p.a. në të njëjtën periudhë. Në vitin 2019, investimet u tkurrën me 4%, duke e ulur përqindjen e tyre në 22% të PBB-së. Në indeksin e konkurrencës globale, infrastruktura e Shqipërisë renditet në vendin e 98-të nga 141 shtete dhe pavarësisht përmirësimeve në infrastrukturën e transportit dhe lidhjen e rrugëve, ajo renditet vetëm në vendin e 122-të. Në aspektin pozitiv, infrastruktura digjitale është përmirësuar, me një përqindje në rritje të familjeve që gëzojnë akses në internet (nga 80.7% në vitin 2017 në 82.2% në vitin 2018), me furnizimin me ujë të shtrirë në rajonet bregdetare që tërheqin më shumë turistë dhe me kapacitet të instaluar të prodhimit të energjisë elektrike të rritur dhe me ndërprerje të ulura ndjeshëm. Megjithatë, zbatimi i planit të veprimit për të rritur efikasitetin e energjisë është vonuar dhe ekonomia e Shqipërisë mbetet tre herë më intensive sa i takon energjisë se mesatarja e BE-së. Përdorimi i efikasitetit të energjisë, veçanërisht në sektorët e transportit dhe banesave, të cilat zënë deri në 70% të konsumit të energjisë, peshon mbi sigurinë e energjisë dhe deficitin tregtar.

Struktura e sektorit dhe e ndërmarrjeve

Ekonomia shqiptare u zhvendos më tej drejt shërbimeve, por bujqësia mbetet e rëndësishme. Përbërja relative e sektorit të bujqësisë në ekonomi ra nga pothuajse 19.6% e PBB-së në vitin 2014 në 18.3% në vitin 2019, por mbetet ende shumë më e madhe se në rajonin e gjerë dhe në BE. Shërbimet rritën më tej përqindjen e tyre në PBB nga 46% në 48.2%, të udhëhequr nga tregtia, turizmi, arsimi dhe shëndetësia. Turizmi ka vazhduar të rritet në mënyrë të qëndrueshme gjatë 3 viteve të fundit, një trend i cili pritet të përmbysset në vitin 2020 për shkak të pandemisë COVID-19, ndërsa industria humbi pak terren, me përqindjen e saj në raport me PBB-në të ulur nga 12.6% në 12.3%, pasi rritja e prodhimit dhe rimëkëmbja e sektorit të ndërtimit kanë kompensuar një rënie të fortë të miniera. Nivelet më të larta të punësimit në shërbime (nga 39.8% në 42.9%) dhe në prodhim (nga 8.6% në 10.6%) dhe më pak në bujqësi (nga 42.7% në 37.4%) gjithashtu pasqyrojnë transformimin e vazhdueshëm të ekonomisë shqiptare.

Më shumë NVM janë angazhuar në eksport, por aftësitë e tyre sipërmarrëse dhe njohuritë financiare mbetën të dobëta dhe mbështetja e publikut e pamjaftueshme. NVM-të përbënin 99.8% të të gjitha firmave në Shqipëri, me një përqindje shumë të lartë të mikrondërmarrjeve (1-10 të punësuar). Në periudhën 2013-2016, kontributi i tyre në eksporte u rrit nga 41% në 61%¹⁸. Në vitin 2017 dhe 2018, numri i NVM-ve vazhdoi të rritet, veçanërisht në shërbime, dhe ato regjistruan një rritje të fortë në vlerën e shtuar dhe në punësim. Nivelet e ulëta të aftësive sipërmarrëse dhe njohuritë financiare mbetën dobësitë kryesore, të përkeqësuar nga një pakicë e shërbimeve mbështetëse publike për investime dhe eksporte. Aksesin në financa ka filluar të përmirësohet dhe janë ndërmarrë disa nisma për të përmirësuar

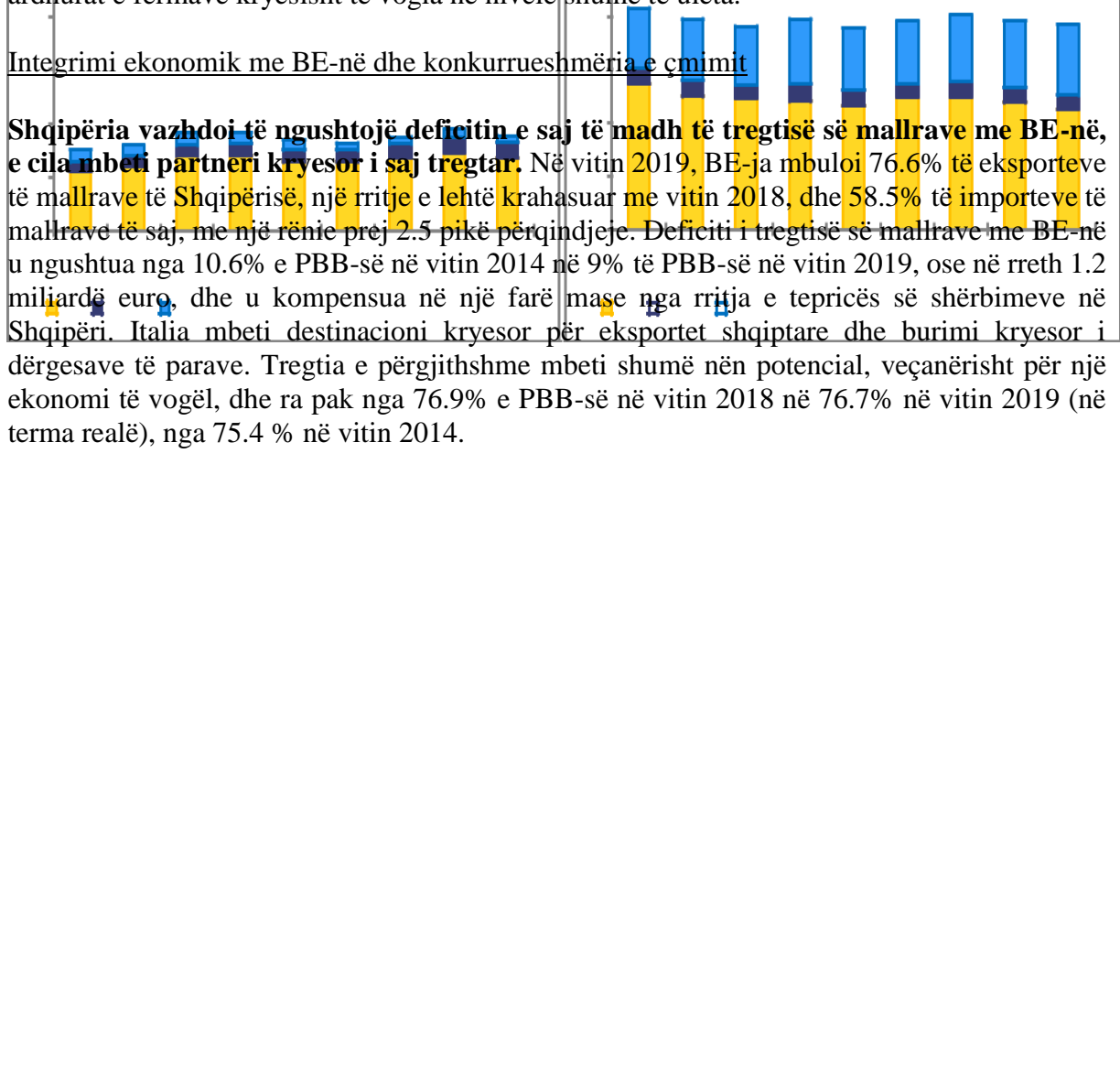
¹⁷ Banka Botërore/Banka Evropiane e Investimeve/OECD/ Anketa e ndërmarrjeve – Shqipëri (2019).

¹⁸ OECD, *Indeksi i politikave të SME-ve 2019–Ballkani Perëndimor dhe Turqia*. Shifrat nuk përfshijnë bujqësinë.

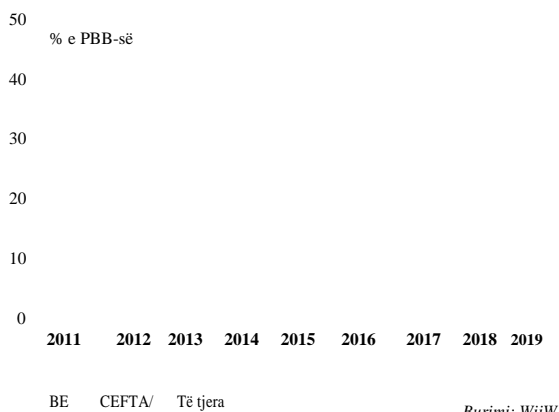
të mësuarit gjatë gjithë jetës dhe sipërmarrjen. Sa i përket bujqësisë, mbështetja e pakët teknike dhe titujt e paqartë të pronësisë mbi tokën po i mbajnë investimet, produktivitetin dhe të ardhurat e fermave kryesisht të vogla në nivele shumë të ulëta.

Integrimi ekonomik me BE-në dhe konkurrueshmëria e çmimit

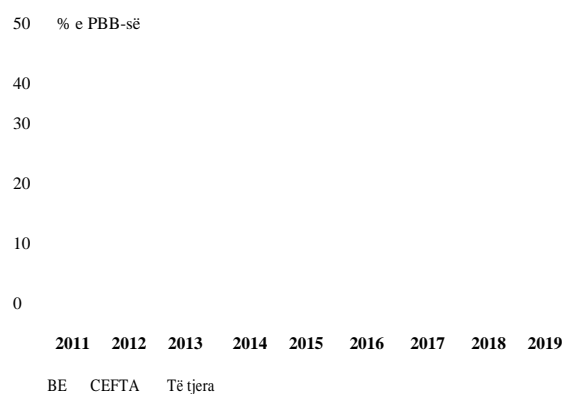
Shqipëria vazhdoi të ngushtojë deficitin e saj të madh të tregtisë së mallrave me BE-në, e cila mbeti partneri kryesor i saj tregtar. Në vitin 2019, BE-ja mbuloi 76.6% të eksporteve të mallrave të Shqipërisë, një rritje e lehtë krahasuar me vitin 2018, dhe 58.5% të importeve të mallrave të saj, me një rënie prej 2.5 pikë përqindjeje. Deficiti i tregtisë së mallrave me BE-në u ngushtua nga 10.6% e PBB-së në vitin 2014 në 9% të PBB-së në vitin 2019, ose në rreth 1.2 miliardë euro, dhe u kompensua në një farë mase nga rritja e tepricës së shërbimeve në Shqipëri. Italia mbeti destinacioni kryesor për eksportet shqiptare dhe burimi kryesor i dërgesave të parave. Tregtia e përgjithshme mbeti shumë nën potencial, veçanërisht për një ekonomi të vogël, dhe ra pak nga 76.9% e PBB-së në vitin 2018 në 76.7% në vitin 2019 (në terma realë), nga 75.4 % në vitin 2014.

Grafiku: Shqipëria – Eksportet e mallrave

Grafiku: Shqipëria – Importet e mallrave

Burimi: WiiW

Vlerësimi i indeksit të kursit të këmbimit efektiv real praktikisht ndaloi në vitin 2019 (+0.3%), pas rritjes prej 9% në vitin 2018. Integrimi relativisht i ulët i Shqipërisë në zinxhirët e vlerës globale bazohet në shërbimet e prodhimit të tekstilit dhe këpucëve dhe kjo reflektohet në diversifikimin e kufizuar të eksporteve të mallrave.

Eksportet e mallrave në vendet e Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA) u rritën, ndërsa importet nga vendet e CEFTA-s pësuan rënie. Eksportet e mallrave në vendet e CEFTA-s u rritën ndjeshëm, nga 11.6% të eksporteve në vitin 2014 në 17.2% në vitin 2019, ndërsa eksportet në pjesën tjetër të botës (përveç BE) pësuan ulje. Nga ana tjetër, importet nga vendet e CEFTA-s u ulën gradualisht nga 7.9% në vitin 2014 në 6.9% të totalit të importeve shqiptare, ndërsa përqindja e importeve nga vendet e tjera u rrit nga 31% në 34.5%. Importet e ulëta nga vendet e CEFTA-s pasqyrojnë dominimin e makinerive dhe pajisjeve në përbërjen e importeve të Shqipërisë, të cilat nuk janë mallrat kryesore të eksportit të vendeve të CEFTA-s.

Shqipëria ka tërhequr flukse në rritje të IHD-ve nga BE-ja dhe gjetkë, por vetëm në një gamë të kufizuar sektorësh. Flukset e IHD-ve nga BE-ja u rritën me 16% nga viti në vit në vitin 2018, pas një rritjeje rekord prej 44% në vitin 2017. Megjithatë, BE-ja humbi disa nga pozicionet e saj dominuese në stokun e IHD-ve shqiptare, duke zënë vetëm 53.9% në vitin 2018 dhe 53% në vitin 2019 (nga kulmi prej 66% në vitin 2015), pjesërisht për shkak të akumulimit të madh të stoqeve të IHD-ve në sektorin e energjisë dhe mineraleve jashtë BE-së. Në të njëjtën kohë, numri i ndërmarrjeve të mesme dhe të mëdha nga BE-ja (ose me investime nga një kompani me qendër në BE) ka pësuar rënie të ndjeshme.

4. Marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal

Marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi rajonal përbëjnë një pjesë thelbësore të procesit të vendit për të lëvizur drejt BE-së. Ato kontribuojnë për stabilitetin, pajtimin dhe krijimin e klimës së përshtatshme për trajtimin e çështjeve të hapura bilaterale dhe trashëgimisë së të kaluarës. Qeveria ka marrë një qasje pozitive ndaj bashkëpunimit rajonal dhe marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë. Shqipëria merr pjesë aktive në rreth 35 organizata dhe iniciativa rajonale, të tilla si Marrëveshja e Tregtisë së Lirë e Evropës Qendrore (CEFTA), Komuniteti i Energjisë, Komuniteti i Transportit, Procesi i Bashkëpunimit i Evropës Juglindore (SEECP) dhe Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal¹⁹. Në prill 2020 Shqipëria mikpriti Samitin e Brdo-Brijuni në nivelin e Presidentëve.

Me shpërthimin e pandemisë COVID-19, Shqipëria, ashtu si vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor, vendosi mbylljen e përkohshme të kufijve për pasagjerët, me objektivin e parandalimit të përhapjes së virusit. Shqipëria mori pjesë në iniciativën e iniciuar nga BE-ja “*Green Lanes*”, e synuar për të siguruar kalimin e shpejtë të mallrave të domosdoshëm në të gjithë rajonin.

¹⁹ Shqipëria, gjithashtu, merr pjesë aktive në iniciativa, të tilla si Procesi i Brdo-Brijunit, Nisma e Evropës Qendrore, Nisma Adriatiko-Joniane, Procesi i Bashkëpunimit i Evropës Juglindore (SEECP), Strategjitë e BE-së për rajonin e Danubit dhe për Rajonin Adriatiko-Jonian, Iniciativës Rajonale të Migracionit, Azilit, Refugjatëve (MARRI), Shkollën Rajonale të Administratës Publike (ReSPA), Zyrën Rajonale të Bashkëpunimit Rinor në Ballkanin Perëndimor (RYCO), Procesin e Bashkëpunimit të Evropës Juglindore (SEECP) dhe Fondin e Ballkanit Perëndimor.

Gjatë krizës së COVID-19-ës, bashkëpunimi rajonal gjithëpërfshirës ka provuar të jetë thelbësor. Vendosija e korsive të gjelbra brenda rajonit ka testuar kapacitetin e rajonit për të trajtuar sfidat e përbashkëta me shpejtësi dhe me efikasitet. Organizatat rajonale gjithëpërfshirëse, Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal, Komuniteti i Transportit dhe CEFTA, kanë qenë të dobishme për përgjigjen ndaj krizës COVID-19. Këto arritje duhet të shndërrohen në përmirësime të qëndrueshme.

Në shtator 2019 Presidenti i Serbisë dhe kryeministrat e Maqedonisë së Veriut dhe Shqipërisë ranë dakord të fillojnë një iniciativë për të rritur bashkëpunimin rajonal. Ajo u pasua nga samitet e udhëheqësve në tetor në Novi Sad, në nëntor në Ohër dhe në dhjetor në Tiranë. Në fund të takimeve u ra dakord për përfundimet e kryetarëve mbi bashkëpunimin tripalësh për lëvizjen e lirë të njerëzve, mallrave, shërbimeve dhe kapitalit. Iniciativa siguroi një shtysë të re për bashkëpunimin rajonal dhe rritjen e pronësisë rajonale. Është e rëndësishme që nismat rajonale të përfshijnë të gjithë partnerët në Ballkanin Perëndimor dhe të bazohen në rregullat e BE-së, duke u mbështetur në angazhimet e marra më parë në kuadrin e CEFTA-s, Zonës Ekonomike Rajonale (ZER) ose Traktati i Komunitetit të Transportit. Në kuadrot rajonale tashmë janë marrë shumë zotime dhe vendime, të cilat duhet të zbatohen me shpejtësi.

Duke u mbështetur në rezultatet e samiteve të mëparshme të rajonit, Samiti i Ballkanit Perëndimor në Poznan u përqendrua te forcimi i bashkëpunimit rajonal në fushat e ekonomisë dhe tregtisë, agjenda digjitale, konektiviteti, siguria, lufta kundër korrupsionit, promovimi i pajtimit dhe të rinjve. Samiti miratoi disa arritje në këto fusha, në veçanti Deklaratën e kalimit të energjisë së pastër të nënshkruar në Podgoricë, Marrëveshjen rajonale për roamingun të nënshkruar në Beograd, një paketë thelbësore konektiviteti dhe deklaratën e integritetit të romëve²⁰. Samiti ishte gjithashtu rasti për të filluar përgatitjen e një Agjende të Gjelbër për Ballkanin Perëndimor.

Në Samitin e Zagrebit në 6 maj 2020, udhëheqësit e BE-së dhe Ballkanit Perëndimor ranë dakord që thellimi i integritetit ekonomik rajonal duhet të jetë pjesë e spikatur e përpjekjeve për rimëkëmbjen e Ballkanit Perëndimor. Për ta bërë këtë, Shqipëria duhet të vazhdojë të luajë një rol konstruktiv për ndërtimin e një tregu të përbashkët rajonal, i cili do të jetë kritik për ta bërë rajonin më tërheqës dhe më konkurrues. Kjo do ta ndihmojë Shqipërinë të shpejtojë rimëkëmbjen nga pasojat e pandemisë, veçanërisht duke tërhequr investitorë që kërkojnë diversifikimin e furnizimit dhe zinxhirë më të shkurtër të vlerës. Një treg i tillë i përbashkët rajonal duhet të jetë gjithëpërfshirës, i bazuar në rregullat e BE-së dhe i mbështetur në arritjet e planit të veprimit shumëvjeçar të zonës ekonomike rajonale.

Në lidhje me zbatimin e planit shumëvjeçar të veprimit (PSHV) për zhvillimin e një zone ekonomike rajonale (ZER) në Ballkanin Perëndimor, me gjithë sfidat e vazhdueshme, arritjet përfshijnë miratimin e vendimeve të prapambetura në kuadrin e CEFTA-s në Tiranë në dhjetor të vitit 2019. Shqipëria është e angazhuar fort për zbatimin me sukses të PSHV-së së ZER-së dhe asaj i këshillohet të vazhdojë zbatimin e të gjitha masave nën PSHV dhe agjendën e reformës rajonale të investimeve për të vjelë përfitimet e integritetit ekonomik rajonal. Ky proces është i bazuar në *acquis*-në e BE-së dhe në procesin e anëtarësimit në BE, të cilat janë përforcuese të njëra-tjetrës.

Shqipëria ka vazhduar të forcojë **marrëdhëniet dypalëshe** me vendet e rajonit.

²⁰ Në përputhje me terminologjinë e institucioneve evropiane, termi ombrellë “romë” përdoret këtu për t’iu referuar grupeve të ndryshme pa mohuar specifikat e këtyre grupeve.

Marrëdhëniet me **Bosnjë dhe Hercegovinën** janë miqësore dhe pa çështje të hapura, me vizita rastësore dypalëshe të nivelit të lartë. Vendet nënshkruan një marrëveshje për bashkëpunimin në procesin e pranimit në BE dhe një marrëveshje për bashkëpunimin ekonomik. Flukset e tregtisë mbeten të ulëta.

Në përgjithësi, Shqipëria vazhdon të ketë marrëdhënie të mira me **Kosovën**. Në korrik 2019 u nënshkrua një marrëveshje për bashkëpunimin strategjik dhe diplomatik midis dy qeverive, i cili synon shtrirjen e mekanizmit të misioneve të përbashkëta diplomatike dhe diplomacisë ekonomike. Shqipëria vazhdon të jetë mbështetëse e pjesëmarrjes së plotë të Kosovës në proceset rajonale. Në 2019, Kosova dhe Shqipëria nënshkruan disa marrëveshje sektoriale dypalëshe (përfshirë marrëveshjen e *roaming*-ut, pikat e përbashkëta të kalimit kufitar, njohjen e ndërsjellë të patentave). Megjithatë, vrulli i këtyre marrëdhënieve u luhet për shkak të dinamikave të brendshme politike në Shqipëri dhe Kosovë dhe pozicionimit të lidhshëm të liderit përkatës në raport me dialogun midis Beogradit dhe Prishtinës, të lehtësuar nga BE-ja.

Marrëdhëniet me **Malin e Zi** mbeten të mira me një përmirësim të mëtejshëm të infrastrukturës dhe bashkëpunimit ndërkufitar. Përcaktimi detar midis dy vendeve mbetet në pritje. Takimi i parë i Komisionit Ndërshtetëror për Menaxhimin e Ujit u mbajt në shtator 2019.

Marrëdhëniet me **Maqedoninë e Veriut** janë intensifikuar. Gjatë periudhës së raportimit, të dyja palët ranë dakord të krijojnë një komision për menaxhim të përbashkët të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të rajonit të Ohrit dhe të përmirësojnë zbatimin e rekomandimeve të UNESCO-s. Gjatë periudhës së raportimit janë zhvilluar vizita të shpeshta dypalëshe. Në tetor 2019, Presidenti Pendarovski bëri vizitën e tij të parë zyrtare në Shqipëri në kuadrin e Samitit të Paqes të Evropës Juglindore. Në nëntor 2019, Shqipëria hapi një konsullatë nderi në Manastir. Në kontekstin e krizës së COVID-19-ës, presidentët e të dyja vendeve zhvilluan një bisedë telefonike në shkurt 2020 dhe ministrat e Punëve të Jashtme gjithashtu mbajtën komunikim të ngushtë.

Marrëdhëniet me **Serbinë** është e mirë. Udhëheqësit e të dyja vendeve takohen rregullisht në kuadrin e ngjarjeve rajonale dhe ndërkombëtare. Të dyja vendet nënshkruan një memorandum mirëkuptimi në fushën e arsimit parauniversitar.

Shqipëria ka forcuar marrëdhëniet me **Turqinë**. Presidenti turk Erdogan u takua me presidentin e Shqipërisë Meta në maj dhe në korrik 2019 dhe me kryeministrin Rama në korrik 2019. Bashkëpunimi ekonomik u rrit në fusha, të tilla si energjia, sistemi bankar, telekomunikacioni dhe infrastruktura. Në prill 2019, linja ajrore kryesore e vendit, *Air Albania*, një sipërmarrje e përbashkët me *Turkish Airlines*, filloi fluturimet tregtare. Të dyja vendet kanë forcuar bashkëpunimin në fushën e sigurisë dhe takimi i 11-të i komisioneve të përbashkëta midis ministrive të brendshme të të dyja vendeve u zhvillua në Tiranë në shtator 2019. Është nënshkruar një marrëveshje me Turqinë për të mbështetur ristrukturimin e ushtrisë shqiptare, për një periudhë pesëvjeçare. Turqia ishte gjithashtu shumë e pranishme dhe mbështetëse ndaj Shqipërisë lidhur me pasojat e tërmetit të 26 nëntorit. Turqia ka rritur presionin mbi Shqipërinë për të dhënë rezultate për shpërbërjen e së ashtuquajturës “lëvizja Gylen” në vend. Në janar 2020, një shtetas turk u dëbua nga vendi nën procedura të diskutueshme. Avokatët e tij pas dëbimit pretenduan se ai kërkoi azil.

Marrëdhëniet me **Greqinë** mbeten përgjithësisht të mira dhe shënuan kulmin me takimin e dy kryeministrave në tetor 2019. Megjithatë, progresi për çështje të pazgjidhura dypalëshe ka qenë

i kufizuar. Të drejtat e pakicës greke në përgjithësi dhe në veçanti të drejtat pronësore të kësaj pakice vazhdojnë të mbeten temë e mosmarrëveshjeje në marrëdhëniet dypalëshe. Marrëdhëniet ekonomike duhet të përmirësohen.

Marrëdhëniet me **Italinë** mbetën shumë të mira. Dialogu politik u intensifikua me vizita të nivelit të lartë të të dyja palëve. Në prill, Kryetari i Parlamentit të Shqipërisë vizitoi Romën. Kryeministri italian Conte vizitoi Tiranën në tetor dhe kryeministri Rama vizitoi Romën në nëntor. Bashkëpunimi për drejtësinë dhe punët e brendshme u forcua më tej, veçanërisht në luftën kundër krimit të organizuar, trafikut të drogës, trafikimit të qenieve njerëzore, migrimit të parregullt, si dhe azilit. Italia mbetet partneri i parë tregtar i Shqipërisë dhe një nga donatorët kryesorë të Shqipërisë. Në fillimin e krizës së COVID-19-ës, Shqipëria dërgoi mbështetje në Itali duke dërguar mjekë dhe një grup infermierësh në zonat më të prekura në veri të vendit.

5. Aftësia për të marrë përsipër detyrimet e anëtarësimit

5.1. Kapitulli 1: Lëvizja e lirë e mallrave

Lëvizja e lirë e mallrave siguron që shumë produkte të mund të tregtohen lirshëm në të gjithë BE-në bazuar në rregulla dhe procedura të përbashkëta. Kur produktet mbulojnë nga rregullat kombëtare, parimi i lëvizjes së lirë të mallrave parandalon krijimin e pengesave të pajustificuara në tregti.

Shqipëria ka **njëfarë niveli përgatitjeje/është e përgatitur në mënyrë të moderuar** në fushën e lëvizjes së lirë të mallrave. Ka pasur **progres të kufizuar** gjatë periudhës së raportimit për përafrimin sektorial me legjislacionin e produkteve “me qasje të re dhe globale” dhe akreditimin e trupave të tjerë të vlerësimit të konformitetit. Megjithatë, rekomandimet e vitit të kaluar mbeten të vlefshme, pasi nevojiten përpjekje të mëtejshme për të siguruar përafrimin normativ dhe forcimin e sundimit të ligjit.

Vitin e ardhshëm, vendi:

→ duhet të vazhdojë të harmonizojë legjislacionin e saj si me *acquis*-në horizontal ashtu edhe me atë sektorial;

→ duhet të forcojë më tej kapacitetin zbatues të Inspektoratit të Mbikëqyrjes së Tregut.

Parimet e përgjithshme

Shqipëria ka ende masa në fuqi të cilat ushtrojnë ndikim mbi **prodhimin, shpërndarjen dhe tregtimin e produkteve industriale**, veçanërisht në lidhje me: (i) çmimin e produkteve; (ii) licencat ose lejet e importit për mallrat e importuara; dhe (iii) detyrimin për të pasur ambiente magazinimi në zona specifike. Përpjekje të mëtejshme për përafrimin me *acquis*-në e BE-së përcaktohen në “Planin Kombëtar për Integrimin Evropian 2019 – 2021” dhe “Strategjinë e mbrojtjes së konsumatorit dhe mbikëqyrjen e tregut, 2020”.

Fushë e paharmonizuar

Shqipëria ende nuk ka ndonjë plan veprimi për shqyrtimin e rregulloreve teknike kombëtare për pajtueshmërinë me **nenet 34-36 të Traktatit për funksionimin e Bashkimit Evropian**

(TFBE), pavarësisht se ka përfunduar një metodologji për analizën krahasuese në 2019. Gjatë periudhës së raportimit nuk ka zhvillime në këtë aspekt.

Fusha e harmonizuar: infrastruktura cilësore

Legjislacioni shqiptar për akreditimin dhe mbikëqyrjen e tregut është pjesërisht i përafuar me legjislacionin e BE-së. Ekzistojnë struktura administrative që merren me rregullat teknike, standardizimin, vlerësimin e konformitetit, metrologjinë, akreditimin dhe mbikëqyrjen e tregut. Rekrutimi i personelit të specializuar në Inspektoratin e Mbikëqyrjes së Tregut është ende në vazhdim. Shqipëria ka marrëveshje bashkëpunimi të ndërsjellë për akreditimin, standardizimin dhe vlerësimin e përputhshmërisë/konformitetit me vendet e rajonit dhe vendet e tjera joanëtare të BE-së.

Lidhur me **standardizimin**, Drejtoria e Përgjithshme e Standardizimit (DPS) është anëtare me të drejta të plota e Institutit të Standardeve Evropiane të Telekomunikacionit (ETSI), anëtare e atashuar e Komitetit Evropian për Standardizim (CEN) dhe Komitetit Evropian për Standardizim Elektroteknik (CENELEC) dhe anëtare e asociuar e Komisionit Ndërkombëtar Elektroteknik (IEC). Të gjitha standardet kombëtare janë miratuar në konformitet të plotë me standardet evropiane (standardet CEN, CENELEC dhe ETSI). Gjatë periudhës raportuese janë miratuar mbi 3,300 standarde evropiane dhe ndërkombëtare (përfshirë 1,148 CEN, 678 CENELEC, 700 ETSI, 646 ISO dhe 188 IEC). DPS-ja ka miratuar gjithsej rreth 98% të të gjitha standardeve të nxjerra nga CEN-i dhe CENELEC-i.

Legjislacioni kombëtar për akreditimin e organeve të **vlerësimit të konformitetit** është përafuar pjesërisht me *acquis*-në e BE-së. Ai rregullon funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Akreditimit (DPA), bordit të akreditimit, komiteteve teknike dhe çështje të tjera procedurale. Në vitin 2019, kishte 83 organe të akredituara të vlerësimit të konformitetit (kundrejt 73 në periudhën e mëparshme të raportimit): 52 laboratorë, 21 organe inspektimi dhe 10 organe certifikimi. DPA-ja është palë nënshkruese e Marrëveshjes së Bashkëpunimit Evropian për Akreditim Shumëpalësh (EA MLA) në fushat: e inspektimeve dhe certifikimit të sistemeve të menaxhimit, të testimit dhe, që prej 26 majit 2020, të certifikimit të personave. Ajo është gjithashtu anëtare me të drejta të plota Marrëveshjes së Njohjes së Ndërsjellë të Organizatës së Akreditimit të Laboratorik (ILAC MRA) në fushën e inspektimit dhe ka një marrëveshje njohjeje të ndërsjellë me ILAC-un. Shqipëria shpalli sistemin elektronik për procedurat e akreditimit në tetor 2018 dhe në vitin 2019 u dorëzuan pesë aplikime *online*.

Drejtorja e Përgjithshme e **Metrologjisë** i ka mbajtur kapacitetet prej 104 punonjësish.

Inspektorati Shtetëror për **Mbikëqyrjen e Tregut** (ISHMT) në vitin 2019 kishte 54 punonjës nga 45 një vit më parë. Duhet të vazhdojë të rritet numri i stafit, përfshirë inspektorët. ISHMT realizoi 1 151 **inspektime** në vitin 2019. Si rezultat, u vendosën 191 masa administrative, përfshirë 22 gjoha dhe 56 masa emergjente që çuan në tërheqjen e produkteve të rrezikshme (kryesisht lodra dhe mallra elektrike) nga tregu.

Fusha e harmonizuar: legjislacioni sektorial

Legjislacioni i produkteve përqasjes së re dhe globale i Shqipërisë është hartuar për të qenë plotësisht në përputhje me *acquis*-në e BE-së për instrumentet joautomatike të peshimit dhe pajisjet e tensionit të ulët (pas vendimeve të qeverisë të miratuara gjatë periudhës së raportimit).

Megjithatë, harmonizimi ende nuk ka filluar për teleferikët, aerosolët, pajisjet me atmosferë shpërthyes, produktet e ndërtimit, artizanatin rekreativ, dizajnin ekologjik.

Sa i përket legjislacionit të **produkteve të “qasjes së vjetër”**, janë marrë disa hapa pozitivë drejt përafrimit të mëtejshëm të kuadrit ligjor me Rregulloren e BE-së për Regjistrimin, Vlerësimin, Autorizimin dhe Kufizimin e Kimikateve (REACH) dhe pjesë të tjera të lidhura me *acquis*-në e BE-së. Legjislacioni kombëtar për **klasifikimin, etiketimin dhe paketimin e kimikateve** është hartuar për të qenë i përafruar me Sistemin Global të Klasifikimit dhe Etiketimit të Kimikateve të Kombeve të Bashkuara (OKB). Nuk ka pasur zhvillime të tjera në periudhën e raportimit.

Në lidhje me **prekursorët e barnave**, lista e substancave të kontrolluara është në përputhje me listat e *acquis* përkatëse të BE-së. Përafrimi është i pjesshëm në fushën e **masave procedurale**, veçanërisht lidhur me armët e zjarrit, etiketimin dhe përzierjet e tekstileve, si dhe vendosjen e çmimit të produkteve mjekësore. Legjislacioni për e mbrojtjes dhe kthimin e **objekteve kulturore të larguara në mënyrë të paligjshme nga territori i një shteti anëtar** ende nuk është në përputhje me *acquis*-në BE-së.

Si përgjigje ndaj COVID-19, me iniciativë të përbashkët të Sekretariatit të Përhershëm të Komunitetit të Transportit dhe Sekretariatit të CEFTA-s, Shqipëria, së bashku me të gjitha qeveritë e tjera në Ballkanin Perëndimor, ka zbatuar me sukses masa për të lehtësuar transportin dhe tregtimin e mallrave thelbësore brenda rajonit.

5.2. Kapitulli 2: Liria e lëvizjes së punonjësve

Qytetarët e një shteti anëtar kanë të drejtë të punojnë në një shtet tjetër anëtar dhe duhet të gëzojnë të njëjtat kushte pune dhe sociale si punonjësit e tjerë.

Shqipëria ka arritur **njëfarë niveli përgatitjeje** në fushën e lëvizjes së lirë të punëtorëve. **Disa përpertime** janë bërë lidhur me zbatimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm, kur bëhet fjalë për lëvizjen e lirë të anëtarëve të familjeve të qytetarëve të BE-së, përfundimin e marrëveshjeve të reja dypalëshe të sigurimeve shoqërore dhe me përgatitjen për t'u bërë pjesë e Rrjetit Evropian të Shërbimeve të Punësimit (EURES) pas anëtarësimit.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet:

- të miratojë ligjin për ndryshimin e ligjit për të huajt dhe t'u bëjë të mundur anëtarëve të familjeve së shtetasve të BE-së të punojnë në Shqipëri pa leje pune në përputhje me *acquis*-në e BE-së në fushën e lëvizjes së lirë të punëtorëve;
- të vazhdojë negociatat dhe zbatimin e marrëveshjeve të reja dypalëshe për sigurimet shoqërore, veçanërisht me shtetet anëtare të BE-së.

Për sa i përket **aksesit në tregun e punës**, qytetarët e BE-së kanë të drejtë të punojnë në Shqipëri pa leje pune. Kjo është në përputhje me ligjin “Për të huajt” (i ndryshuar), sipas të cilit shtetasve të një shteti anëtar të BE-së ose vendi *Shengen*, me qëndrim të ligjshëm në Shqipëri, nuk kanë nevojë për leje pune ose certifikatë të regjistrimit të biznesit. Politikat e pranimit të imigracionit nuk paraqesin pengesa për vendosjen e përhershme të anëtarëve të familjes së punëtorëve të BE-së. Projektligji që ndryshon ligjin për të huajt dhe lejon anëtarët e familjeve së shtetasve të BE-së, të cilët nuk janë shtetas të BE-së, të punojnë në Shqipëri pa

leje pune, është miratuar nga qeveria dhe aktualisht po kalon procedurën legislative në Parlament.

Në përgatitje për anëtarësimin **në rrjetin evropian të shërbimeve të punësimit** (EURES), Shqipëria ka krijuar një bazë të integruar të dhënash për shërbimet e saj të punësimit. Kjo do të lehtësojë shkëmbimin e informacionit ndërmjet departamenteve të IT-së mbi statusin civil, sistemin e taksave, sistemin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor dhe sistemin e ndihmës ekonomike. Do të zhvillohet një sistem i ri shërbimi për të mundësuar lidhjen me EURES-in, pas anëtarësimit. Njësia për Shërbimet e Migracionit dhe Marrëdhëniet e Punës nën Agjencinë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësimin, e krijuar rishtazi, do të ketë gjithashtu detyra në lidhje me pjesëmarrjen në EURES. Bazuar në sistemin e ri të shërbimeve të punësimit, ekzistojnë plane për të plotësuar listën kombëtare të profesioneve me kompetenca në përputhje me aftësitë/kompetencat, kualifikimet dhe profesionet evropiane (ESKO).

Për **koordinimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore**, Shqipëria ka marrëveshje dypalëshe me Belgjikën, Çekinë, Gjermaninë, Luksemburgun, Hungarinë, Austrinë, Rumaninë, Maqedoninë e Veriut, Turqinë dhe Kosovën. Ajo ka përfunduar marrëveshje të reja me Zvicrën dhe Kanadanë dhe ka filluar negociatat me Bullgarinë për një marrëveshje të re. Ka pasur shkëmbime me Malin e Zi, Spanjën, Francën dhe Kroacinë për koordinimin e skemave të sigurimeve shoqërore. Ka një marrëveshje bashkëpunimi teknik për të vazhduar negociatat për një marrëveshje bilaterale me Italinë. Negocimi dhe zbatimi i marrëveshjeve të reja dypalëshe për sigurimet shoqërore ndërmjet Shqipërisë dhe shteteve anëtare të BE-së mbeten për t'u forcuar.

5.3. Kapitulli 3: E drejta e vendosjes dhe liria e ofrimit të shërbimeve

Personat fizikë dhe juridikë të BE-së kanë të drejtë të vendosen në çdo Shtet Anëtar dhe të ofrojnë shërbime ndërkufitare. Për disa profesione të rregulluara, ekzistojnë rregulla për njohjen e ndërsjellë të kualifikimeve. Shërbimet postare janë të hapura për konkurrencë që nga viti 2017.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e vendosjes dhe lirisë për të ofruar shërbime. Është arritur **progres i kufizuar** gjatë periudhës së raportimit, veçanërisht në lidhje me procesin *screening* të legjislacionit të brendshëm, me qëllim harmonizimin e tij harmonizuar me *acquis*-në. Vendi duhet të përqendrohet në zbatimin e plotë të rekomandimeve të mëposhtme të adresuara nga Komisioni në vitin 2019, të cilat ende mbeten të vlefshme

- të finalizojë procesin *screening* për të identifikuar pengesat ndaj lirisë së vendosjes dhe qarkullimit të lirë të shërbimeve me qëllim përafrimin e mëtejshëm të legjislacionit të brendshëm me Direktivën e Shërbimeve;
- të rrisë përpjekjet për të harmonizuar legjislacionin me *acquis*-në BE dhe të garantojë kapacitetin e përshtatshme institucionale në fushën e njohjes së ndërsjellë të kualifikimeve profesionale.

Në lidhje me **lirinë e vendosjes dhe qarkullimit të lirë të shërbimeve**, legjislacioni për minierat dhe politikat sociale është gjerësisht i përafruar me Direktivën e Shërbimeve. Megjithatë, legjislacioni për sektorin e veterinarisë ende kërkon ndryshime ligjore për licencimin e klinikave dhe spitaleve private veterinare. Legjislacioni që rregullon profesionet juridike është përafruar pjesërisht me *acquis*-në e BE-së, por ekzistojnë kufizime sidomos për noterët dhe përmbaruesit privatë. Procesi i *screening* menaxhohet dhe monitorohet nga

Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE), e cila ndjek një qasje sektor pas sektori dhe ka identifikuar 34 sektorë shërbimesh dhe rreth 125 nënsektorë. Aktualisht, procesi është duke u përqendruar në sektorët të cilët mbulohen nga MFE-ja, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (MBZHR) dhe Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (MTM). Analiza e parë e boshllëkut ligjore, institucional dhe administrativ për këtë Kapitull përfundoi në prill – maj 2020, duke hapur rrugën prioritizimit të masave në kuadër të harmonizimit të mëtejshëm ligjor.

Në lidhje me **lirinë e ofrimit të shërbimeve ndërkufitare**, Qendra Kombëtare e Biznesit funksionon si sportel me një ndalesë (one-stop-shop) për regjistrimin e bizneseve dhe lëshimin e licencave, autorizimeve dhe lejeve. QKB ofron shërbime përmes sporteleve në të gjithë vendin si edhe sportelit elektronik në portalin qeveritar *e-Albania*. Në periudhën e raportimit, rreth një milion përdorues të regjistruar në portalin *e-Albania* kanë përfituar mbi 500,000 shërbime elektronike në muaj.

Në lidhje me **shërbimet postare**, legjislacioni është plotësisht i përafuar me *acquis*-në BE-së, me përjashtim të Rregullores për shërbimet ndërkufitare të dërgimit të pakove. Tregu postar ka qenë i hapur për konkurrencë që nga viti 2017. Në treg ekziston një ofrues universal të shërbimit (Posta Shqiptare sh.a.) dhe 17 ofrues të tjerë të shërbimit postar në treg. Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (AKEP) është rregullatori i pavarur kombëtar për tregun postar. Aktualisht po përgatitet strategjia e re postare 2020 – 2025.

Në lidhje me njohjen e ndërsjellë të kualifikimeve profesionale, nuk është bërë asnjë përparim gjatë periudhës raportuese në përafrimin e kuadrit të kualifikimeve profesionale me *acquis* të BE-së në këtë fushë. Shqipëria duhet të forcojë kapacitetet institucionale në këtë fushë.

5.4. Kapitulli 4: Lëvizja e lirë e kapitalit

Në BE, kapitali dhe investimet duhet të jenë në gjendje të lëvizin pa kufizime dhe ekzistojnë rregulla të përbashkëta për pagesat ndërkufitare. Bankat dhe operatorët e tjerë ekonomikë aplikojnë rregulla të caktuara për të mbështetur luftën kundër pastrimit të parasë dhe financimit të terrorizmit.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e lëvizjes së lirë të kapitalit. **Disa përparime** janë shënuar gjatë periudhës raportuese, veçanërisht në fushën e sistemit të pagesave, miratimit të Ligji për Sistemet e Pagesave, i cili synon përafrimin me Direktivën II të Sistemeve të Pagesave. Disa nga rekomandimet e raportit Moneyval u zbatuan, ndërkohe nuk ka asnjë përparim lidhur me procesin e liberalizimit të blerjes së tokës nga qytetarët e BE-së.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

→ Të vazhdojë zbatimin e rekomandimeve të Moneyval dhe të vazhdojë harmonizimin me *acquis* të BE-së në luftën ndaj pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit;

→ Shqipëria duhet të marrë masa afatshkurtra dhe afatmesme për të zbatuar detyrimin e parashikuar në Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA) në lidhje me liberalizimin e shitblerjes së pasurive të paluajtshme për shtetasit e BE-së i cili është i paplotësuar që nga viti 2016.

Për sa i përket **lëvizjes së kapitalit dhe pagesave**, data e skadimit të Ligjit për Investimet Strategjike i cili ofron mbrojtje të veçantë për investimet e huaja, u zgjat deri në dhjetor 2020.

Ligji i unifikuar për investimet mbetet ende për t'u miratuar. Blerja e pasurive të paluajshme nga të huajt mbetet objekt i kufizimeve: të huajt, përfshirë shtetasit e BE-së, nuk u lejonet të blejnë tokë bujqësore, pyje, livadhe dhe kullota. Shqipëria është e vonuar në zbatimin e angazhimeve në kuadër të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (MSA) të vitit 2006 për të ndryshuar regjimin e blerjes së pronës nga qytetarët/subjektet e BE-së deri në vitin 2016. Parashikohet të ngrihet një grup ndërinstytucional pune për të siguruar implementimin e angazhimeve kombëtare sipas MSA-së. Dispozitat që rregullojnë blerjen e pasurive të patundshme nga të huajt mbetën të pandryshuara dhe pasiguritë mbi të drejtat e pronësisë vazhdojnë të dekurajojnë investimet.

Për sa u përket **sistemeve të pagesave**, bankat e huaja kanë të drejtë të hapin degë dhe agjenci në Shqipëri dhe të ofrojnë pagesa ndërkufitare. Pagesat *jo-cash* disiplinohen nga Rregullorja e Bankës së Shqipërisë (BSH) për sistemin dhe instrumentet e pagesave. Në mars 2020, për shkak të gjendjes së karantinës së shkaktuar nga COVID-19, BSH-ja miratoi masa për të ulur kostot e shërbimeve të sistemeve të pagesave dhe për të promovuar realizimin e shërbimeve bankare nga shtëpia. Kuadri ligjor dhe rregullator për pagesat elektronike në Shqipëri është i njëjtë si për pagesat kombëtare edhe ato ndërkufitare.

Komiteti Kombëtar i Sistemit të Pagesave e hapi pjesëmarrjen edhe për përfaqësues të institucioneve financiare jobankare dhe për operatorë të sistemit të pagesave, si dhe paraqiti Strategjinë Kombëtare për Pagesat me Vlerë të Vogël për periudhën 2018-2023.

Zbatimi i strategjisë vazhdoi me miratimin e Ligjit “Për shërbimet e pagesave”, i cili synon përafrimin me Direktivën II të Sistemeve të Pagesave. Pjesë e objektivave të strategjisë është rritja e njohurive financiare për popullsinë shqiptare, duke synuar arritjen e raportit prej 70% të pronësisë së të rriturve mbi llogaritë në vitin 2023 nga rreth 40% që është aktualisht.

Për sa i përket **luftës kundër pastrimit të parave**, Shqipëria ka bërë përpjekje për të trajtuar mangësitë në pajtueshmëritë teknike të identifikuar në raportin e vlerësimit të ndërsjellë të *Moneyval*-it për vitin 2018 për Shqipërinë, i cili, me gjithë mangësitë në lidhje me efektivitetin, e referoi Shqipërisë te Grupi i Rishikimit të Bashkëpunimit Ndërkombëtar. Shqipëria intensifikoi përpjekjet e saj për të trajtuar shumicën e rekomandimeve të *Moneyval*-it gjatë vitit 2019. Komiteti Kombëtar për Bashkërendimin e Luftës kundër Pastrimit të Parave i kryesuar nga Kryeministri miratoi Planin e Veprimit në shtator 2018. Në Parlament në muajin qershor 2019 është miratuar “paketa *Moneyval*” e cila përfshinte ndryshime në katër ligje ekzistuese, në lidhje: me i) parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit; ii) masa kundër financimit të terrorizmit; iii) procedurat tatimore; dhe iv) Qendrën Kombëtare të Regjistrimit. Paketa përfshiu gjithashtu edhe miratimin e një ligji të ri mbi administrimin e pasurive të sekuestruara. Në nëntor u miratua një ligj i ri mbi masat kufizuese ndërkombëtare. Duke i njohur këto përpjekje, Shqipërisë iu lanë vetëm gjashtë rekomandime në seancën plenare të *Moneyval*-it në muajin dhjetor. Qendra Kombëtare e Biznesit po bën një vlerësim të praktikave më të mira për krijimin e regjistrimit të pronarëve përfitues.

Përgatitjet për krijimin e regjistrimit të pronarëve përfitues ishin në fazën fillestare. Ligji për krijimin e regjistrimit të pronarëve përfitues u miratua në korrik të vitit 2020. Për shkak të faktit se demonstron progres jo i mjaftueshëm pozitiv dhe i prekshëm në lidhje me trajtimin e të gjitha mangësive strategjike të identifikuara, gjithashtu në lidhje me zbatimin efektiv të kuadrit në fuqi, FATF-ja e ka vendosur Shqipërinë në “listën gri”, që do të thotë se vendi është zotuar të zgjidhë mangësitë e identifikuara strategjike brenda kornizave kohore të rëna dakord dhe i

nënshtrohet monitorimit të shtuar. Aktualisht po punohet për një projektligj për amnistinë fiskale.

Konsultimi me *Moneyval*-in për këtë nismë është i nevojshëm pasi Shqipëria duhet të përmbushë rekomandimet e saj me shpejtësi dhe të sigurojë që veprimtaritë që i nënshtrohen pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit dhe krimit të organizuar nuk përfitojnë nga amnistia fiskale e propozuar. Në funksion të rekomandimeve të *Moneyval*-it, BSH-ja miratoi një paketë rregullatore, e cila synon forcimin e standardeve të menaxhimit të rrezikut dhe kërkesave për licencimin e institucioneve financiare, përfshirë institucionet jobankare dhe zyrat e këmbimit valutor. Si përgjigje ndaj ligjit të ndryshuar për “Parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit”, në dhjetor BSH-ja miratoi tre rregullore në lidhje me parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, mbikëqyrjen e konsoliduar dhe mbikëqyrjen e transaksioneve bankare elektronike.

BSH-ja inspektoi 97 zyra të këmbimit valutor gjatë vitit 2019 dhe rezultoi me propozimin për heqjen e licencës për 7 raste dhe 23 raste me mospërputhje thelbësore, si rezultat i së cilave janë ndërmarr disa masa administrative dhe ju janë dhënë rekomandime përkatëse dhe përsa i përket ndihmës së duhur për zbatimin korrekt të detyrimeve kundër pastrimit të parave/luftës kundër terrorizmit.

Në nëntor 2019, Shqipëria ratifikoi Konventën Ndërkombëtare për luftën kundër falsifikimit të monedhës.

Drejtorja e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave (Njësia e Inteligjencës Financiare – NJIF) është plotësuar tashmë me personel prej 45 vetash krahasuar me 39 në periudhën e mëparshme të raportimit. Rekrutimi për postet e reja ka filluar.

NJIF-ja ka marrë, në vitin 2019, 1 424 raporte për transaksione të dyshimta (1525 raporte në vitin 2018) dhe janë referuar 266 raste tek autoritetet e zbatimit të ligjit në vitin 2019 (376 raste në 2018). Ulja e numrit të raporteve të transaksioneve të dyshimta ka ardhur kryesisht për shkak të raporteve më të pakta nga zyrat noteriale, duke pasqyruar më mirë kuptimin se çfarë është një transaksion i dyshimtë, në përputhje me trajnimin e ofruar nga NJIF-ja.

5.5. Kapitulli 5: Prokurimet publike

Rregullat e BE-së sigurojnë që prokurimi publik i mallrave, shërbimeve dhe punëve në çdo shtet anëtar të jetë transparent dhe i hapur për të gjitha kompanitë e BE-së mbi bazën e parimeve të mosdiskriminimit dhe trajtimit të barabartë.

Shqipëria është e përgatitur në mënyrë të moderuar lidhur me prokurimin publik. Është bërë **ca progres** gjatë vitit të kaluar, në veçanti përmes ndryshimit të ligjit për koncesionet dhe partneritetin publik privat (PPP) për të hequr bonuset për propozimet e pakërkua në përputhje me rekomandimet e Komisionit dhe të ligjit të ri të miratuar për prokurimet në fushën e mbrojtjes dhe të sigurisë. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar pajtueshmërinë me procedurat dhe për të parandaluar korrupsionin në ciklin e prokurimit. Rekomandimet e Komisionit të vitit 2019 nuk janë zbatuar plotësisht dhe mbeten ende në fuqi.

Vitin e ardhshëm Shqipëria duhet, në veçanti:

→ të miratojë ligjin e ri të planifikuar për prokurimin publik dhe ligjin për prokurimet për mbrojtjen në mënyrë që të harmonizojë më tej kuadrin ligjor me direktivat e BE-së;
→ të miratojë strategjinë e përgatitur të prokurimit publik në përputhje me strategjinë gjithëpërfshirëse të menaxhimit të financave publike;
→ të sigurojë kapacitetet e nevojshme administrative në autoritetet kontraktuese dhe institucionin e kontrollit të lartë të shtetit.

Organizimi institucional dhe përafrimi ligjor

Kuadri ligjor për **prokurimin publik** është gjerësisht në përputhje me direktivat e BE-së të vitit 2004 për prokurimin publik dhe prokurimin e shërbimeve utilitare, si dhe dispozitat përkatëse administrative dhe buxhetore. Ligji “Për prokurimin publik” adreson në mënyrë të shprehur parimet e transparencës, trajtimit të barabartë dhe mosdiskriminimit. Përafrimi i mëtejshëm me direktivat e prokurimit publik të BE-së të vitit 2014 është planifikuar përmes miratimit të ligjit të ri për prokurimin publik, për të cilin konsultimi publik ka përfunduar në mars 2020. Në korrik 2019, ligji “Për koncesionet dhe partneritetin publik privat” (PPP), pjesërisht i përafëruar me direktivën e BE-së mbi dhënien e kontratave të koncesionit, u ndryshua për të hequr bonuset për ofertat e pakërkuara, për të kufizuar përdorimin e ofertave të pakërkuara në sektorë të veçantë dhe për të forcuar kontrollet mbi implikimet fiskale të koncesioneve/kontratave PPP. Të gjitha instrumentet ligjore dhe financiare në fushën e prokurimit publik dhe koncesioneve, përfshirë marrëveshjet ndërqeveritare me vendet e tjera për zbatimin e projekteve të përbashkëta, duhet të jenë në përputhje me parimet e transparencës, konkurrencës, trajtimit të barabartë dhe mosdiskriminimit. Në prill 2020 u miratua një ligj i ri për prokurimet në fushën e mbrojtjes dhe të sigurisë, i cili synon të përafrojë gjerësisht kuadrin në këtë fushë me direktivën përkatëse të BE-së. Në përgjigje të situatës COVID-19, procedurat e prokurimit u kryen kryesisht bazuar në rregullat e procedurave konkurruese, procedurës së drejtpërdrejtë të dhënies së kontratave, pa konkurs dhe procedurës me negociim pa publikim paraprak të njoftimit të kontratës, paralelisht me udhëzimet për të vonuar ose anuluar prokurimet jo thelbësore.

Strategjia e menaxhimit të financave publike 2019-2022 (MFP) u miratua në dhjetor 2019. Udhëzimet e rishikuara të menaxhimit të investimeve publike (miratuar në mars 2018) ende kërkojnë zbatim të plotë dhe efektiv. Një Kornizë strategjike për prokurimin publik u botua për konsultim publik në qershor 2020.

Agjencia e Prokurimit Publik (APP) është entiteti qendror i prokurimit publik, i mandatuar për të propozuar masa rregullatore dhe për të monitoruar pajtueshmërinë me rregullat e prokurimit publik. Ajo i jep informacion, mbështetje dhe udhëzime autoriteteve kontraktuese. Agjencia vijon aktualisht me një staf të përgjithshëm prej 44 pozicionesh, tre prej të cilave janë vende vakante.

Zbatimi dhe kapacitetet zbatuese

Tregu i prokurimeve publike në Shqipëri përfaqësoi 4.7% të PBB-së, pak më poshtë nivelit të vitit 2018. Numri mesatar i ofertave për tender ishte 2.37, krahasuar me 3.05 në vitin 2018. Planifikimi dhe përgatitja e procedurave të prokurimit publik kryhen përgjithësisht bazuar në parimet e transparencës dhe efikasitetit, dhe parashikimet e prokurimit publik publikohen rregullisht.

Lidhur me monitorimin e dhënies dhe zbatimit të kontratave, pas udhëzimeve të reja dhe monitorimit të ngushtë nga APP-ja, numri i procedurave të negociuara pa publikim paraprak te njoftimit të kontratës vazhdoi të bjerë ndjeshëm në vitin 2019 (në 192, nga 531 në vitin 2018 dhe 2 234 në vitin 2017). Sa i përket vëllimit, këto përfaqësonin 2.8% të të gjitha procedurave të dhëna. Nga janari deri në maj të vitit 2020, numri i procedurave të negociuara pa publikim paraprak te njoftimit të kontratës në lidhje me prokurimet e COVID-19-ës ishte 122, duke zënë 0.8% të vlerës së të gjitha prokurimeve në atë periudhë. Përdorimi i marrëveshjeve kuadër u zgjerua më tej (në 763, nga 627 në vitin 2018). Për kategoritë e mallrave dhe shërbimeve me përdorim të përbashkët, organi i blerjeve te përqendruara në Ministrinë e Brendshme u bë agjenci në vitin 2018, duke i siguruar kështu funksione ndërmjetësuese në përputhje me direktivat e BE-së.

Shqipëria ka një portal elektronik qendror të prokurimit publik ku botohen njoftime për tenderë dhe kontrata, informacione dhe udhëzime të tjera të rëndësishme. Përdorimi i portalit është i detyrueshëm, duke përfshirë edhe prokurime me vlera të ulëta. Dokumentet standarde të tenderit për çdo lloj procedure prokurimi dhe kontrate botohen në faqen e internetit të APP-së, me tej pas përgatitjes, botohet ne portalin elektronik qendrore dhe regjistri i parashikimit të prokurimeve.

Deri në fund të vitit 2019, regjistri i koncesioneve përmbante informacione mbi 224 PPP, pesë prej të cilave ishin nënshkruar në vitin 2019. Megjithëse kërkohet nga ligji, analiza e vlerës për para nuk kryhet në mënyrë sistematike para miratimit të të gjitha PPP-ve. MFE-ja ka bërë përpjekje fillestare për të kryer monitorim dhe raportim të rregullt të PPP-ve. Aftësitë teknike dhe kapacitetet për të hartuar dhe vlerësuar koncesione dhe PPP kërkojnë zhvillim të mëtejshëm.

Kohët e fundit APP-ja ka forcuar rolin e saj të monitorimit dhe përdor një sistem monitorimi për të vlerësuar performancën e prokurimeve, pajtueshmërinë e prokurimeve dhe që nga viti 2019, mbulon edhe zbatimin e kontratave, duke pasur informacion të disponueshëm për 1 006 kontrata. Sistemi i monitorimit bazohet në një sërë treguesish performance. Ende ekziston nevoja për: (i) mbështetje të mëtejshme për autoritetet kontraktuese; (ii) forcimin e sistemit të prokurimit elektronik; (iii) monitorimin e zbatimit të kontratave; dhe (iv) analizën e trendeve të tregut në prokurimin publik.

Autoritetet kontraktuese kanë mungesë **kapacitetesh për të menaxhuar në mënyrë efektive proceset e prokurimit publik**. Pajtueshmëria me rregullat e prokurimit publik është ende përgjithësisht e dobët, veçanërisht në procedurat më komplekse. Është vërejtur progres në lidhje me **integritetin dhe konfliktin e interesave**. APP-ja ka nxjerrë tashmë disa udhëzime për deklarimin e konfliktit të interesit për zyrtarët e prokurimeve. Për më tepër, APP miratoi një rregullore për parandalimin e konfliktit të interesit gjatë ushtrimit të funksioneve publike në APP. Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) raportoi një numër të konsiderueshëm parregullsish në proceset e prokurimit publik, me një humbje të vlerësuar të buxhetit të shtetit prej rreth 13.9 milion²¹ eurosh në vitin 2019 (krahasuar me 9.4 milion euro në vitin 2018 dhe 12 milion euro në vitin 2017).

Sistemi i rishikimit të prokurimit publik dhe i mjeteve juridike efektive

²¹LEK 1,678,989,000; kursi i këmbimit EUR/LEK më 31/12/2019 = 120.562

Kushtetuta dhe ligji “Për prokurimin publik” përmbajnë dispozita për **të drejtën e mjeteve juridike**, të cilat janë kryesisht në përputhje me Direktivën e rishikimit të prokurimit, ankimimit dhe Mjeteve Juridike. Ligji shqiptar ende nuk ka dispozita për pavlefshmërinë e kontratave , dënimet alternative dhe njoftimet *ex ante* vullnetare të transparencës. Sistemi i mjeteve juridike efektive është lehtësisht i arritshëm për operatorët ekonomikë, pa diskriminim. Megjithatë, ankuesi duhet të paguajë një tarifë të barabartë me 0.5% të buxhetit për procedurën e prokurimit, e cila kthehet pasi ankesa të pranohet dhe të miratohet. Për ankesat e refuzuara, tarifa transferohet në buxhetin e shtetit.

Komisioni i Prokurimit Publik (KPP) është një organ i pavarur shqyrtues, i cili trajton ankesat në lidhje me procedurat e prokurimit publik. Vendimet e tij mund të ankimohen në Gjykatën Administrative.

Shumica e ankesave fillestare që depozitohen para autoriteteve kontraktuese hidhen poshtë, kështu që ankuesit janë të detyruar të apelojnë në KPP. Trajtimi i ankesave brenda afatit ligjor është përmirësuar në vitin 2019, por mbetet ende sfidë. Një databazë e të dhënave elektronike për vendimet e KPP-së do të përmirësonte transparencën e sistemit të rishikimit të ankimimeve.

Megjithëse procedura e mjeteve efektive është gjerësisht ekzistuese, **kapaciteti** i KPP-së dhe Gjykatës Administrative për të trajtuar një numër të lartë ankesash duhet të përmirësohet. Nuk ka kurse të specializuara trajnimi për prokurimin publik.

5.6. Kapitulli 6: Ligji për shoqëritë tregtare

BE-ja ka rregulla të përbashkëta për formimin, regjistrimin dhe dhënien e informacioneve të një shoqërie tregtare, me rregulla shtesë për kontabilitetin dhe raportimin financiar dhe auditin.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e të drejtës së shoqërive tregtare. Janë bërë **disa përparime** në lidhje me zbatimin e ligjit të vitit 2018 “Për kontabilitetin”, i cili siguron harmonizim të mëtejshëm me *acquis*-në në fushën e kontabilitetit të shoqërive.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

→ duhet të rishikojë legjislacionin ekzistues në fushën e të drejtës së shoqërive tregtare, me synim e identifikimin e ndryshimeve që nevojiten drejt përafrimit të plotë të legjislacionit të brendshëm me *acquis*-në e BE-së;

→ duhet të sigurojë transparencë të plotë të pasqyrave financiare të shoqërive në regjistrin e biznesit.

Megjithëse janë shënuar disa përparime në përafrimin me *acquis* e BE-së në një sërë fushash të legjislacionit për **shoqëritë tregtare**, përfshirë blerjet dhe bashkimet ndër-kufitare, nuk ka është bërë progres në fushë e legjislacionit gjatë periudhës së raportimit. Qendra Kombëtare e Biznesit është përgjegjëse për regjistrimin e shoqërive tregtare, duke mundësuar regjistrimin falas *online* dhe konsultim të të dhënave *online* (regjistrimi i shoqërive tregtare bëhet vetëm *online* në portalin elektronik *e-Albania* që nga data 1 janar 2020.) Në shkurt të vitit 2020, QKB nënshkroi marrëveshjen për pjesëmarrje në portalin Rajonal të Regjistrave të Shoqërive Tregtare për vendet e Evropës Juglindore.

Në fushën e **kontabilitetit të korporatave**, Ligji i vitit 2018 për kontabilitetin dhe pasqyrat financiare është përafëruar pjesërisht me Direktivën e Kontabilitetit të BE-së (p.sh. lidhur me përmasat e shoqërive, kriteret për raportin e menaxhimit, përjashtimet e ndërmarrjeve të vogla nga detyrimi për deklarime të hollësishme dhe nga rregullat për subjektet të mëdha ekonomike dhe me interes publik si dhe të cilat janë aktive në industrinë nxjerrëse dhe drusorët). Shqipëria duhet të bëjë përafërim të mëtejshëm drejt kuadrit ligjor në fushën e raportimit jofinanciar në përputhje me Direktivën për deklarimin e informacionit jofinanciar si dhe të diversitetit të disa ndërmarrjeve dhe grupeve të mëdha. Në nëntor të vitit 2019, Ministri i Financave dhe Ekonomisë emëroi anëtarët në Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit, i cili monitoron zbatimin e standardeve të raportimit financiar dhe të kontabilitetit. Shqipëria ndërmori gjithashtu disa hapa për të siguruar transparencën e pasqyrave financiare. Në prill 2019, Qendra Kombëtare e Biznesit u pajis me një sistem të modernizuar të raportimit elektronik për regjistrimin dhe botimin e pasqyrave financiare.

Në lidhje me **auditimin**, Bordi i Mbikëqyrjes Publike (BMP) është autoriteti i pavarur përgjegjës për të garantuar sigurimin e cilësisë (me burimet e veta të financimit tij). Në korrik 2019, BMP miratoi vendimin që rregullon hetimin dhe disiplinën e auditorëve ligjorë/firmave të auditimit dhe kontabilistëve të certifikuar. Në periudhën e raportimit, Komisioni i Hetimit dhe Disiplinës ka lëshuar 10 masa disiplinore (nëntë gjopa dhe një pezullim të përkohshëm licence). Shqipëria duhet të vazhdojë të forcojë kapacitetet e BMP-së si dhe të harmonizojë rregullat e brendshme të auditimit me rregullat e auditimit ligjor të BE-së.

5.7. Kapitulli 7: E drejta e pronësisë intelektuale

BE-ja ka harmonizuar rregullat për mbrojtjen ligjore të të drejtave të pronësisë intelektuale (IP), të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura me to. Rregullat për mbrojtjen ligjore të IP-ve përfshijnë, për shembull, patentat dhe markat tregtare, projektimet, shpikjet bioteknologjike dhe produktet farmaceutike. Rregullat për mbrojtjen ligjore të së drejtës së autorit dhe të drejtave të lidhura me to mbulojnë, për shembull, libra, filma, programe kompjuterike dhe transmetime.

Shqipëria ka **njëfarë përgatitjeje/ është e përgatitur në mënyrë të moderuar** për të drejtat e pronësisë intelektuale. Gjatë periudhës së raportimit është bërë **progres i kufizuar**, në veçanti, me harmonizimin legjislativ me *acquis*-në e BE-së në fushën e sekreteve tregtare. Rekomandimet nga viti i mëparshëm janë përmbushur pjesërisht dhe mbeten ende të vlefshme.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

- duhet të intensifikojë përpjekjet për të harmonizuar legjislacionin mbi të drejtat e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me të me *acquis*-në e BE-së;
- duhet të përmirësojë më tej funksionimin e agjencive të menaxhimit kolektiv dhe pagesën e tarifave të shpërblimit për mbajtësit e të drejtave të autorit;
- duhet të harmonizojë më tej legjislacionin për të drejtat e pronësisë industriale dhe sistemin e zbatimit të IP-ve.

Në fushën e **të drejtave të autorit dhe të drejtave fqinje**, dy organet kryesore përgjegjëse janë Drejtoria e Përgjithshme e Pronësisë Industriale (DPPI), e cila është përgjegjëse për regjistrimin, administrimin dhe promovimin e objekteve të pronësisë intelektuale, dhe Drejtoria e të Drejtave të Autorit. Këshilli Kombëtar për të Drejtën e Autorit, i përbërë nga

pesë anëtarë të emëruar nga Ministri i Kulturës, është përgjegjës për certifikimin e metodologjive së tarifave.

Gjatë periudhës së raportimit nuk është arritur asnjë harmonizim i mëtejshëm legjislativ. Pas vendimit të Këshillit Kombëtar për të Drejtën e Autorit në maj 2020, organizimi me një ndalesë ose sportel unik, i ngritur për të rritur bazën e kontributeve të tarifave të shpërblimeve të mbledhura nga Agjencitë e Menaxhimit Kolektiv (AMK) administrohet tani edhe nga AMK “F.M.A.A”. Si Këshilli Kombëtar për të Drejtën e Autorit, dhe Drejtoria për të Drejtën e Autorit janë përgjegjëse për mbikëqyrjen e sistemit. Funksionimi i sistemit të menaxhimit kolektiv të të drejtave të autorit dhe të drejtave të tjera të lidhura me to dhe pagesa e tarifave të shpërblimit për mbajtësit e të drejtave duhet të përmirësohet më tej.

Lidhur me të **drejtat e pronësisë industriale**, DPPI-ja ka përgatitur një projektligj mbi mbrojtjen e sekreteve tregtare në harmonizim me *acquis-në* e BE-së. Ai është planifikuar të miratohet deri në fund të vitit 2020.

Numri i kërkesave për të regjistruar pronën industriale vazhdoi të rritet me 2 654 kërkesa të reja (përfshirë 1 475 për marka tregtare dhe 1 158 për patenta) gjatë periudhës së raportimit. DPPI-ja mori pjesë në 17 procese gjyqësore.

Drejtoria e të Drejtave të Autorit i Inspektoratit Shtetëror për Mbikëqyrjen e Tregut (ISHMT) ka kryer 496 inspektime që rezultuan në marrjen e 48 masave administrative. Drejtoria e Pronësisë Intelektuale mori 74 masa administrative (69 paralajmërime dhe pesë gjoba).

Administrata doganore pezulloi hedhjen në treg të 23 440 produkteve të dyshuara për shkelje të IP-së. Numri i lartë i produkteve të falsifikuara në vend mbetet një problem shqetësues.

5.8. Kapitulli 8: Politikat e konkurrencës

Rregullat e BE-së mbrojnë konkurrencën e lirë. Ato përfshijnë rregulla të antitrustit kundër marrëveshjeve kufizuese midis kompanive dhe abuzimit me pozitën dominuese, dhe gjithashtu përfshijnë rregulla mbi përqendrimet midis kompanive të cilat do të pengonin ndjeshëm konkurrencën. Rregullat e BE-së përcaktojnë gjithashtu një sistem të kontrollit të ndihmës shtetërore. Qeveritë lejohen të japin ndihmë shtetërore vetëm nëse plotësohen kushtet kufizuese, me qëllim parandalimin e shtrembërimit të konkurrencës.

Shqipëria ka **një fare përgatitjeje/është e përgatitur në mënyrë të moderuar** sa i takon konkurrencës. Gjatë periudhës së raportimit ka pasur **progres** veçanërisht në fushën e zbatimit të rregullave të konkurrencës. Megjithatë, nuk është shënuar asnjë përparim lidhur me përmirësimin e përafrimit të legjislacionit me *acquis-në* dhe zbatimin e rregullave të ndihmës shtetërore. Pavarësisht rekomandimeve të mëparshme, pavarësia operationale e Komisionit të Ndihmës Shtetërore (KNSH) ende nuk është siguruar. Për më tepër, KNSH-ja ka nevojë të dyfishojë përpjekjet për të përmirësuar historikun e zbatimit.

Vitin e ardhshëm, vendi:

→ duhet të rrisë ndjeshëm kapacitetin administrativ të sekretariatit të KNSH-së, i cili aktualisht ngre shqetësime serioze;

→ duhet të sigurojë pavarësinë operationale të KNSH-së;

→ të rrisë ndërgjegjësimin e KNSH në marrëdhënie me ministrinë e linjës, autoritetet rajonale dhe lokale në mënyrë që të sigurohet prej tyre njoftimi i rregullt paraprak i masave të ndihmës shtetërore si dhe në mënyrë që KNSH të forcoj kontrollin e zbatimit të rregullave të ndihmës shtetërore.

Antitrustet dhe bashkimet

Kuadri **legjislativ i Shqipërisë** është gjerësisht në përputhje me **acquis-në** BE-së dhe Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA). Ligji “Për mbrojtjen e konkurrencës” është kryesisht në përputhje me nenin 101 të TFEU-së (marrëveshje kufizuese) dhe nenin 102 TFEU (abuzime me pozitën dominuese). Ai gjithashtu parashikon kontrollin paraprak të bashkimeve, në përputhje me rregulloren e bashkimeve. Zbatimi i legjislacionit është përgjithësisht në përputhje me rregulloret përkatëse të BE-së dhe udhëzimet e Komisionit. Në periudhën e raportimit, Autoriteti Shqiptar i Konkurrencës (AK) miratoi udhëzime dhe instruksione me procedura që mbrojnë individët që kanë pësuar dëm si rezultat i shkeljeve të rregullave të konkurrencës.

Sa i përket **kuadrit institucional**, AKK-ja është përgjegjëse për zbatimin e ligjit “Për mbrojtjen e konkurrencës”. Autoriteti është një autoritet i pavarur, i cili i raporton Parlamentit. Ai mund të miratojë legjislacionin zbatues, të vendosë gjopa dhe mjete të tjera juridike korigjuese, të ndalojë bashkimet ose t’i autorizojë ato me ose pa kushte. AKK mund të kryejë inspektime sektoriale dhe, me iniciativën e tij, të japë opinione dhe rekomandime mbi projektligjet që mund të kenë implikime mbi konkurrencën. Për kompanitë që ofrojnë informacion mbi rastet e karteleve ka një program lehtësimesh të gjobave. Palët mund të apelojnë kundër vendimeve të AKK-së para gjykatave. AKK-ja ka ndërmarrë disa nisma për të rritur ndërgjegjësimin e ndërmarrjeve në lidhje me ekzistencën dhe zbatimin e rregullave të konkurrencës, ku kryesisht këto iniciativa kanë targetuar sektorë të veçantë, si për shembull iniciativa ndërgjegjësimi në formë trajnimesh për tregun e industrisë së telekomunikacionit. Në të ardhmen duhet të merren iniciativa të mëtejshme në mënyrë që të rritet ndërgjegjësimi për punën e AKK-së.

Në lidhje me **kapacitete zbatuese**, AKK-ja ka rritur numrin e stafit në 46. Niveli i saj i ekspertizës ka përfituar nga një seri kursesh trajnimit të organizuara nga Komisioni Evropian, REKABET, UNCTAD, OECD, BERZH dhe Autoriteti Italian i Konkurrencës. Lidhur me **zbatimin**, në periudhën e raportimit, AKK-ja ka marrë 116 vendime, përfshirë nëntë për marrëveshje të ndaluara, 13 për abuzim të pozitës dominuese dhe 36 autorizime përqendrimesh. Gjatë kësaj periudhe nuk është vendosur asnjë gjobë. AKK-ja duhet të vazhdojë të forcojë zbatimin e rregullave të konkurrencës.

Ndihma shtetërore

Kuadri legjislativ për ndihmën shtetërore është gjerësisht në përputhje me *acquis-në* e BE-së dhe MSA-në. Ligji “Për ndihmën shtetërore” pasqyron kryesisht nenet 107 dhe 108 të TFEU-së. Legjislacioni zbatues është përafruar pjesërisht me *acquis-në* BE-së në disa fusha, si p.sh. me Rregulloren e Bllokut të Përjashtimeve. Nevojitet harmonizim i mëtejshëm me legjislacionin zbatues të BE-së për kontrollin e ndihmës shtetërore.

Në lidhje me **kuadrin institucional**, Komisioni i Ndihmës Shtetërore (KNSH) është përgjegjës për zbatimin e ligjit “Për ndihmën shtetërore”. Teksa MFE-ja (si institucion i dhënies dhe miratimit të ndihmës shtetërore) vazhdon të përcaktojë rregullimet e saj organizative, KNSH-ja nuk mund të konsiderohet autoritet i pavarur operacional, siç kërkohet nga MSA-ja. Sipas

ligjit “Për ndihmën shtetërore”, masat e reja të ndihmës shtetërore duhet t’i njoftohen KNSH-së, e cila duhet të konstatojë përputhshmërinë e tyre me rregullat e ndihmës shtetërore para se ato të bëhen të zbatueshme. KNSH-ja mund të urdhërojë tërheqjen e ndihmës se paligjshme dhe te papajtueshme me rregullat e ndihmës shtetërore nga përfituesi, por deri më sot nuk e ka bërë një gjë të tillë. Vendimet e saj i nënshtrohen apelit gjyqësor.

Kapaciteti zbatues i sekretariatit të KNSH-së vazhdon të ngrejë shqetësime serioze. Ai është aktualisht i pamjaftueshëm dhe duhet të forcohet ndjeshëm. Ende nuk është dëshmuar që ligji “Për ndihmën shtetërore” po zbatohet në mënyrë efektive. Të dhënat mbi kontrollin e ndihmës shtetërore janë shumë të dobëta. Gjatë periudhës së raportimit, KNSH-ja miratoi shtatë vendime për autorizim skemash dhëniesh ndihme shtetërore të njoftuara nga dhënësit e ndihmave shtetërore. Ajo nuk ka marrë asnjë vendim negativ ose për tërheqje të ndihmës shtetërore. Drafti përfundimtar i strategjisë MFP 2019 – 2022 përcakton objektivin e forcimit të efektivitetit të Ndihmës Shtetërore. Është gjithashtu e rëndësishme të zgjerohet roli i KNSH-së për të ofruar këshillim për ministrinë e linjës dhe autoriteteve rajonale dhe vendore. Zbatimi i rregullave të ndihmës shtetërore në ndërmarrjen e projekteve të mëdha të përbashkëta që përfshijnë Shqipërinë dhe vendet e tjera duhet të monitorohet më nga afër. Duhet të merren masa për rritjen e ndërgjegjësimit të dhënësve të ndihmave shtetërore për të siguruar njoftimin paraprak të tyre te KNSH-ja.

Liberalizimi

Ligji “Për ndihmën shtetërore” zbatohet për të gjithë personat fizikë dhe juridikë të cilët kryejnë një veprimtari ekonomike. Gjatë periudhës së raportimit nuk ka pasur hetim të ndihmës shtetërore për sipërmarrjet publike, ose sipërmarrjet me të drejta ekskluzive.

5.9. Kapitulli 9: Shërbimet financiare

Rregullat e BE-së synojnë të sigurojnë konkurrencë të ndershme dhe stabilitet të institucioneve financiare përkatësisht të bankave, sigurimeve, pensioneve suplementare, shërbimeve të investimeve dhe tregjeve të letrave me vlerë. Ato përfshijnë rregulla për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e këtyre institucioneve

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e shërbimeve financiare. **Disa përparime** janë bërë në adresimin e mbikëqyrjes bankare dhe përafrimin e mëtejshëm të legjislacionit në lidhje me rimëkëmbjen dhe zgjidhjen e bankës. Ka pasur progres të kufizuar në finalizimin e zbatimit të strategjisë për kreditë me probleme dhe nuk ka progres në sigurimin e detyrueshëm në sektorin e transportit.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria:

- Të harmonizojë legjislacionin e saj me kuadrin e BE-së për kërkesat e kapitalit që i korrespondojnë Basel III dhe të vazhdojë zbatimin e politikës makro të matur dhe kuadrin e ndërhyrjes së jashtëzakonshme;
- Të garantojë zbatim të plotë të strategjisë për huatë me probleme nga të gjithë aktorët përkatës;
- Të përshpejtojë miratimin e ndryshimeve në Ligjin për sigurimin e detyrueshëm në sektorin e transportit

Për sa i përket **bankave dhe konglomerateve financiare**, Banka e Shqipërisë (BSH) ka vazhduar të harmonizojë rregulloret e bankës me Basel III-in, veçanërisht raportin e mbulimit të likuiditetit dhe kornizën makroprudenciale. Është bërë progres i mëtejshëm nga rregullatori shqiptar gjatë vitit 2019 lidhur me miratimin e disa rregulloreve dhe progresin për përfundimin e rregullores për rimëkëmbjen dhe zgjidhjen e bankave. Lidhur me situatën aktuale të strategjisë për kreditë me probleme, në korrik 2019 u miratua një rregullore e re “Për trajtimin jashtëgjyqësor nga bankat, të kredimarrësve në vështirësi financiare”, duke synuar një qasje më të kujdesshme ndaj kredive të ristrukturuara, përfshirë klasifikimin dhe provizionimin e tyre. Në tetor 2019, të gjitha bankat nënshkruan marrëveshjen kuadër për trajtimin jashtëgjyqësor nga bankat. Niveli i kredive me probleme vazhdoi të ulet nga 11.08% në dhjetor të vitit 2018 në 8.37% në dhjetor të vitit 2019, kryesisht për shkak të fshirjes nga bilanci dhe ristrukturimit të disa kredive. Do të nevojiten masa të mëtejshme në lidhje me pikëzimin e kredisë. Zbatimi i plotë i Strategjisë për Huat me Probleme kërkon masa të mëtejshme lidhur me përmirësimin e regjistrimit të kreditimit, si edhe zbatim të plotë të ligjit për falimentimin. Një pjesë e sistemit të ekzekutimit të kolateralit aktualisht është objekt i procedurave gjyqësore, gjë që ul efikasitetin e tij.

Në vitin 2019, Këshilli Mbikëqyrës i BSH-së miratoi Strategjinë Afatmesme të Zhvillimit 2019 – 2021, me objektiva specifike në fushën e mbikëqyrjes së subjekteve që kryejnë veprimtari bankare dhe/ose financiare. Shqipëria ka një sistem identifikimi të bankave sistematikisht të rëndësishme të ngjashme me praktikën e BE-së. BSH-ja miratoi politikën e investimeve për administrimin e aktiveve financiare të Fondit të Zgjidhjes. Në prill 2020, Bordi Mbikëqyrës ndryshoi rregulloret për raportin e mjaftueshmërisë së kapitalit dhe për administrimin e rrezikut nga ekspozimet e mëdha të bankave për të lejuar trajtimin preferencial të ekspozimeve të bankave për letrat me vlerë të borxhit të qeverisë shqiptare në monedhë të huaj, të cilat u emetuan më vonë gjatë prillit.

Në përgjigje të emergjencës së shkaktuar nga COVID-19, BSH-ja njoftoi një ndryshim të përkohshëm në kërkesat e provizionimit në mars 2020, duke u mundësuar klientëve t’u kërkojnë bankave dhe institucioneve të tjera financiare të shtyjnë kështu e huas pa gjobë. Ajo pezulloi kërkesat për klasifikimin dhe sigurimin e kredive deri në fund të gushtit 2020, dhe gjithashtu prezantoi masa lehtësuese për klasifikimin dhe provizionimin e kredive për ristrukturimin e kredive në periudhën nga 12 marsi deri në dhjetor 2020. BSH-ja gjithashtu pezulloi përkohësisht shpërndarjen e dividendit për vitin 2019 dhe 2020 për bankat në mënyrë që të rritej kapitali dhe të mbështetej huazimi. Afati i zbatimit të rregullores “Për trajtimin jashtëgjyqësor nga bankat, të kredimarrësve në vështirësi financiare” është shtyrë deri në janar 2022. BSH-ja shtyu gjithashtu me një vit, deri në janar të vitit 2022, hyrjen në fuqi të kërkesave më të rrepta për klasifikimin dhe parashikimin të kredive të ristrukturuara.

Në fushën e **sigurimeve dhe pensioneve**, duhet të miratohen ndryshimet në Ligjin për Sigurimin e Detyrueshëm në sektorin e transportit. Zbatimi i Strategjisë për konsumatorët dhe besimin e investitorëve në tregjet e mbikëqyrura vazhdoi përmes aktiviteteve për të përmirësuar edukimin financiar publik dhe ndërgjegjësimin e konsumatorit. Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare Shqiptare (AMF) është anëtar me të drejta të plota i organizatave ndërkombëtare të rregullatorëve për sigurimet, letrat me vlerë dhe fondet e pensionit. Pas tërmetit të 26 nëntorit, autoritetet shqiptare hartuan dispozitat ligjore për të lejuar krijimin e një agjencie kombëtare të sigurimeve nga tërmeti dhe prezantimin e sigurimit të detyrueshëm për ndërtesat.

Në fushën e **infrastrukturës së tregut financiar**, Bursa e Shqipërisë është subjekt privat që operon vetëm në fushën e letrave me vlerë të qeverisë, ndërsa bursa publike mbetet e pezulluar.

Është ngritur Depozitari Qendror i Letrave me Vlerë (AFISaR) që mbështet procesin e shlyerjes dhe regjistrimit të letrave me vlerë të qeverisë. Ajo operohet nga BSH-ja, ndërsa shlyerja e titujve joqeveritarë mundësohet nga Regjistri Shqiptar i Letrave me Vlerë, një kompani private, e cila që nga dhjetori i vitit 2019 funksionon plotësisht si administrator dhe si sistem fshirjeje dhe shlyerjeje. Sipas marrëveshjes midis Bankës së Shqipërisë dhe Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare Shqiptare, BSH-ja është përgjegjëse për minimizimin e rrezikut sistematik, ndërsa AMF-ja është përgjegjëse për mbrojtjen e investitorëve. Periudha e skadimit të letrave me vlerë të privatizimit është zgjatur deri në dhjetor 2020. Ligji “Për sipërmarrjet e investimeve kolektive” u miratua në prill 2020. Ligji “Për tregjet e kapitalit” u miratua në maj 2020 dhe do të hyjë në fuqi në 1 shtator 2021. Këto ligje e përafrojnë pjesërisht kuadrin ligjor të Shqipërisë me MiFID II-in, Direktivën e transparencës, Rregulloren kundër abuzimit në treg, Rregulloren e parashikimit, Rregulloren për shlyerjen dhe depozituesit qendrorë të letrave me vlerë (ligji për tregjet e kapitalit) dhe direktivat për sipërmarrjet për investime kolektive në tituj të transferueshëm dhe menaxherët e fondeve alternative të investimeve (ligji për investime kolektive).

Sa i përket **tregjeve të letrave me vlerë dhe shërbimeve të investimeve**, kompanitë ishin të autorizuara të emetonin bono për oferta private për investitorët institucionalë, aksionarët e tyre ose individët. Kërkesat për likuiditet për fondet e investimeve janë forcuar.

5.10. Kapitulli 10: Shoqëria e informacionit dhe media

BE-ja mbështet funksionimin normal të tregut të brendshëm për komunikimet elektronike, tregtinë elektronike dhe shërbimet audiovizive. Rregullat mbrojnë konsumatorët dhe mbështesin disponueshmërinë universale të shërbimeve moderne.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e shoqërisë së informacionit dhe mediave audiovizive. Janë bërë **disa përparime** lidhur me zbatimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm, përmes miratimit të një pjese të ndryshimeve të nevojshme në ligjin “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë”. Është bërë përparim në strategjinë e agjendës digjitale dhe shërbimet e qeverisjes elektronike, dhe me nënshkrimin e Marrëveshjes Rajonale të *Roaming*. Përfundimi i kalimit në transmetimet digjital u shty dhe kërkohen përpjekje të mëtejshme financiare për zbatimin e numrit evropian të emergjencave 112.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

- duhet të vazhdojë të miratojë ndryshimet e nevojshme në ligjin “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë”, në përputhje me Kodin e ri Evropian të Komunikimeve Elektronike, dhe të miratojë planin e veprimit për agjendën digjitale;
- duhet të përfundojë dhe miratojë Strategjinë Kombëtare të Sigurisë Kibernetike;
- duhet të hartojë një strategji të aftësive digjitale.

Në lidhje me **komunikimet elektronike dhe teknologjitë e informacionit dhe komunikimit** (TIK), nuk është bërë asnjë përparim për zbatimin e numrit të vetëm evropian të emergjencave 112, siç ishte planifikuar në “Strategjinë e rendit publik 2015 – 2020”. Numri i unifikuar i emergjencave 112 aktualisht funksionon vetëm në rajonin e Tiranës dhe kërkohen përpjekje të mëtejshme për ta shtrirë atë në të gjithë vendin. Struktura aktuale e Autoritetit të Komunikimeve Elektronike dhe Postare ka 85 punonjës, përfshirë pesë anëtarë të bordit.

Penetrimi i internetit *broadband* me linjë fikse është i ulët, me 436,192 abonentë të lidhur në dhjetor të 2019, një rritje prej 20% nga viti 2018, me një normë penetrimi prej rreth 15.24% të popullsisë dhe me 60% të familjeve të mbuluara. Ka një hendek të konsiderueshëm të penetrimit të internetit *broadband* me linjë fikse mes zonave urbane dhe rurale. Zonat rurale zënë 40% të popullsisë, por vetëm 5% janë të lidhur me internet. Norma e penetrimit celular në fund të vitit 2019 ishte 61.8% krahasuar me 63% në fund të vitit 2018. Në vitin 2019, kishte rreth 1.7 milion përdorues aktivë të *broadband* celular, rreth 1.2% krahasuar me vitin 2018. Vëllimi i përdorimit të të dhënave gjatë vitit 2019 u rrit me 15% krahasuar me vitin 2018.

Në fushën e **shërbimeve të shoqërisë së informacionit**, plani i rishikuar i veprimit i agjendës digjitale 2015-2020 u përditësua në korrik pas konsultimit publik, i rishikuar në mars të vitit 2020, por mbetet ende për t'u miratuar nga Këshilli i Ministrave. Nuk ekziston një strategji e aftësive digjitale.

Në vitin 2019, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI) prezantoi "TechSpace", një laborator TIK-u për të mbështetur *startup-et* dhe studentët me edukim mbi teknologjitë më të fundit dhe vazhdon të menaxhojë portalin *e-Albania*, i cili ofron 627 **shërbime publike online** (29 më shumë se në vitin 2018 nga 1 818 shërbime gjithsej deri më 8 qershor 2020). Ka mbi 1 500 000 përdorime të shërbimeve elektronike çdo muaj në portalin *e-Albania*. Mbi 12.7 milion përdorime të shërbimeve elektronike u regjistruan gjatë periudhës janar – maj 2020 (krahasuar me 2 947 000 përdorime në të njëjtën periudhë të një viti më parë). Në vitin 2019, platforma qeveritare e ndërveprimit (e cila lejon ndërveprimin midis 53 sistemeve elektronike në pronësi të institucioneve publike) regjistroi një rritje prej 35% të aktivitetit.

Në qershor të vitit 2019, u miratua Plani i ri Kombëtar *Broadband 2020 – 2025*. Plani synon të zhvillojë infrastrukturën *broadband* për një shoqëri gigabit. Në qershor të vitit 2020 përfundoi studimi i fizibilitetit për përgatitjen e Programit Kombëtar Kuadër për Zhvillimin e Infrastrukturës *Broadband* në zonat që nuk kanë interes të mjaftueshëm tregtar për investime. Për më tepër, është në proces përgatitjeje udhërrëfyesi 5G. Autoritetet nënshkruan marrëveshjen rajonale të *roaming* në prill 2019. Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare miratoi vendimet përfundimtare për *roaming* në Ballkanin Perëndimor në qershor 2019.

Ligji për **sigurinë kibernetike** është pjesërisht i përafuar me direktivën e BE-së për sigurinë e rrjetit dhe sistemet e informacionit. Shqipëria ka krijuar një listë të infrastrukturave kritike të informacionit dhe legjislacionin e nevojshëm zbatues. Në vitin 2019, Autoriteti Kombëtar për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike (AKCESK) hartoi Strategjinë kombëtare të sigurisë kibernetike, e cila nuk është miratuar ende.

Në mënyrë që të monitorojë përparimin në lidhje me përputhshmërinë me rregullat e BE-së për komunikimet elektronike dhe shërbimet e shoqërisë së informacionit dhe konvergjencën me tregun e brendshëm, si dhe përparimin me Agjendën Digjitale për Ballkanin Perëndimor, Shqipëria duhet të përmirësojë mbledhjen e të dhënave statistikore mbi performancën digjitale dhe konkurrencën digjitale.

Në fushën e **politikave audiovizive**, kalimi në transmetimet digjitale vazhdon të shtyhet dhe Autoriteti i Mediave Audiovizive (AMA) njoftoi se afati i ri për përfundimin e procesit është fundi i vitit 2020. Infrastruktura digjitale e transmetuesit publik (RTSH) ka përfunduar në të gjithë vendin. Ofruesit privatë kombëtarë vazhdojnë të zhvillojnë infrastrukturën e tyre në ato

pak rajone të mbetura, kryesisht në veri. Më 1 tetor 2019, transmetimi analog u mbyll në rajonet e Tiranës dhe Durrësit, me 80% të popullsisë që tani ka akses në transmetimin digjital. Procesi i mbylljes së transmetimeve analoge vazhdon në rajonet e mbetura, të cilat ende marrin transmetime analoge dhe digjitale. Afati kohor mund të ndikohet nga procesi i zgjedhjes së kryetarit të ri të AMA-s, zëvendësimi i dy anëtarëve të AMA-s, mandati i të cilëve ka përfunduar, dhe miratimi i legjislacionit të ri për median.

5.11. Kapitulli 11: Bujqësia dhe zhvillimi rural

Politika e përbashkët bujqësore (PPB) mbështet fermerët dhe zhvillimin rural. Kjo kërkon sisteme të forta menaxhimi dhe kontrolli. Ka gjithashtu edhe rregulla të përbashkëta të BE-së për politikën e cilësisë dhe bujqësinë organike.

Shqipëria ka **një lloj niveli përgatitjeje** në bujqësi dhe zhvillim rural. Gjatë periudhës së raportimit, pati **disa përparime** lidhur me miratimin dhe zbatimin e kuadrit të ri ligjor për politikën e cilësisë; sigurimin e kapaciteteve administrative për zbatimin e instrumentit për ndihmën e paraanëtarësimit për programin e zhvillimit rural (IPARD II). Shqipëria paraqiti një masë të re “Asistencë teknike” për dhënien e besimit. Rekomandimet e Komisionit nga viti 2019 nuk janë zbatuar plotësisht dhe mbeten ende të vlefshme.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, duhet veçanërisht:

→ të vendoset si përparësi një regjistër i fermave deri në fund të vitit 2020, të përmirësojë më tej regjistrat e kafshëve dhe të miratojë një plan zbatimi për të krijuar rrjetin e të dhënave të kontabilitetit të fermave (RRDHK) për të siguruar të dhëna të vlefshme për politikëbërje;

→ të sigurojë kapacitetet administrative të nevojshme për të përdorur plotësisht fondet e disponueshme në kuadër të IPARD II dhe të përgatitet për besimin e masave të mbetura nën programin IPARD II;

→ të plotësojë kuadrin ligjor për produktet organike dhe skemat e cilësisë, si dhe për vreshtat dhe verën, dhe të sigurojë kapacitetet institucionale dhe administrative për zbatimin e tij.

Për sa u përket **çështjeve horizontale**, kërkohet forcimi i vazhdueshëm i kapaciteteve të autoriteteve të IPARD-it për të marrë besimin për zbatimin e masave të reja në kuadër të programit IPARD. Duhet të sigurohet bashkëpunim i fortë mes autoriteteve kombëtare përgjegjëse për të lehtësuar zbatimin me sukses të programit IPARD.

Duhet t'i jepet përparësi krijimit të një regjistri fermash deri në fund të vitit 2020. Ky është një element i sistemit të integruar të administrimit dhe kontrollit (IACS), por mund të jetë ndihmë edhe për zbatimin e programit IPARD II. Shqipëria nuk regjistroi progres lidhur me krijimin e një sistemi identifikimi të parcelave të tokës (LPIS) dhe nuk ka asnjë rrjet të dhënash të kontabilitetit të fermave (FADN). Megjithatë, ka filluar puna bazë përgatitore për këtë të fundit, dhe kjo duhet të vazhdohet duke miratuar një plan zbatimi me një afat kohor konkret.

Pagesat direkte të shoqëruara me prodhimin dhe që nuk u nënshtrohen rregullave të përputhshmërisë në përgjithësi u ulën, por gjithsesi mbuluan 85% të mbështetjes për fermat. Ulja e buxhetit kombëtar të bujqësisë është shqetësuese, pasi IPARD II nuk duhet të shihet si zëvendësim i mbështetjes kombëtare. Shërbimi këshillimor i fermave në nivel rajonal u riorganizua në katër rajone kryesore. Ende nuk ka një strategji të qartë të miratuar për të përfunduar reformën e sistemit këshillimor.

Asnjë progres nuk mund të raportohet në lidhje me **organizimin e përbashkët të tregut** (CMO). Projektligji për verën mbetet ende për t'u miratuar. Shqipëria duhet të ndërmarrë hapa shtesë për të harmonizuar këtë sektor me *acquis-në* e BE-së.

Lidhur me **zhvillimin rural**, më 3 prill 2020 Komisioni i dha Shqipërisë besimin e kushtëzuar për masën e “Asistencës teknike” në kuadër të programit IPARD, me kusht që të përmbushen disa kushte. Zbatimi i programit IPARD në Shqipëri pati një fillim të mirë përse u përket numrit të kontratave të nënshkuara, si dhe vlerave përkatëse të kontraktuara. Shqipëria duhet të përdorë listën e mekanizmave afatshkurtra të vëna në dispozicion nga Komisioni në mënyrë që të luftojë efektet negative të krizës COVID-19, për të shmangur anulimin e fondeve të angazhuara dhe për të rritur në fund numrin e projekteve të investimeve të përfunduara dhe të paguar nga IPARD-i. Autoritetet kombëtare mobilizuan burimet për të shmangur anulimin e fondeve të angazhuara të programit të financimit IPARD II në fund të vitit 2019. Megjithatë, nevojiten përpjekje shtesë pasi rreziku i anulimit të fondeve mbetet i lartë për vitin 2020.

Shqipëria miratoi një ligj të ri për **politikat e cilësisë**, i cili është pjesërisht i përafuar me *acquis-në* e BE-së dhe kërkon nxjerrjen e akteve nënligjore zbatuese. Ai përcakton skemat e cilësisë dhe organet përgjegjëse për njohjen dhe mbrojtjen e kushteve të cilësisë.

Niveli i përafritimit me *acquis-në* e BE-së për **bujqësinë organike** mbetet i ulët. Shqipëria e riprezantoi mbështetjen për bujqësinë organike në vitin 2020.

5.12. Kapitulli 12: Siguria ushqimore, veterinaria dhe politikat fitosanitare

Rregullat e higjienës në BE për prodhimin e produkteve ushqimore sigurojnë një nivel të lartë të sigurisë ushqimore. Shëndeti dhe mirëqenia e kafshëve dhe siguria ushqimore me origjinë shtazore garantojnë së bashku me cilësinë e farave, materialin për mbrojtjen e bimëve, mbrojtjen nga organizmat e dëmshëm dhe ushqimin e kafshëve.

Shqipëria ka arritur **njëfarë niveli të përgatitjes** në këtë fushë. Shqipëria ka bërë **disa përpertime** lidhur me zbatimin e masave përkatëse në sektorin e sigurisë ushqimore dhe veterinarisë, si dhe në regjistrin e kafshëve. Megjithatë, deri tani, ristrukturimi i sektorit veterinar mbetet ende për t'u zbatuar. Shqipëria duhet të hartojë një udhërrëfyes koherent për të siguruar harmonizimin, ndërtimin e kapaciteteve dhe zbatimin e *acquis* të BE-së mbi kontrollet zyrtare, shëndetin e kafshëve dhe shëndetin e bimëve në kuadrin e një politike të konsoliduar të sigurisë ushqimore. Rekomandimet e Komisionit të vitit 2019 nuk janë zbatuar plotësisht dhe janë ende të vlefshme.

Gjatë vitit 2020, Shqipëria, duhet veçanërisht:

- të përfundojë riorganizimin e shërbimit veterinar për të rritur efikasitetin dhe për të siguruar një nivel të përshtatshëm të kapaciteteve administrative;
- të vazhdojë zbatimin me efikasitetin e programit të ri të vaksinimit kundër tërbimit (2020-2021);
- të miratojë një metodologji të re me bazë rreziku për planifikimin e kontrolleve zyrtare të sigurisë ushqimore; të zbatohen kontrolle zyrtare sipas planeve vjetore të përditësuara të inspektimit të bazuara në një metodologji të përmirësuar me bazë rreziku për planifikimin e kontrolleve zyrtare të sigurisë ushqimore;

→ të përmirësojë kontrollin e produkteve për mbrojtjen e bimëve dhe të konsolidojë kapacitetet e monitorimit të mbetjeve të pesticideve në produktet ushqimore.

Në përgjithësi, **në fushën e sigurisë ushqimore**, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit ka kryer kontrole të rregullta zyrtare në përputhje me planin vjetor të bazuar në risk dhe ka marrë masat përkatëse, duke përfshirë paralajmërime, gjoha, konfiskime dhe asgjësim të ushqimit jo të konsumueshëm dhe pezullim të aktivitetit. Megjithatë, kapaciteti i vlerësimit të riskut bazuar në opinionin shkencor mbetet i dobët dhe duhet të përmirësohet.

Në fazën aktuale, është e rëndësishme: të rriten kontrollet zyrtare duke miratuar një metodologji të përmirësuar të bazuar në risk, të prodhohen statistika zyrtare të qarta dhe të hollësishme të kontrollit, që bazohen në sistemin përkatës të informacionit, për të ndihmuar për përgatitjen e planeve vjetore të inspektimit dhe hartimin e politikave specifike në sektor, të vendosen kontrole të brendshme dhe të vazhdohet me ofrimin e trajnimit të stafit.

Sa i përket **politikave veterinare**, pas miratimit të strategjive të kontrollit të sëmundjeve, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (MBZHR) vazhdoi të punojë në një rregullore për përcaktimin e kriterëve të programeve kombëtare për të përshpejtuar çrrënjosjen e sëmundjeve të caktuara në bagëti (p.sh. bruceloza, tuberkulozi dhe leukoza).

Zbatimi i programeve për monitorimin e brucelozës dhe tuberkulozit në tufat e bagëtive me mbi 10 krerë ka vazhduar, ashtu siç vazhdoi dhe vaksinimi kundër sëmundjes së dermatozës nodulare, brucelozës të kafshët e remontit në të imtat dhe antraksit.

Numrat e kafshëve u verifikuan dhe u regjistruan në të gjithë vendin, por regjistri i kafshëve ende kërkon përditësim. Të dhënat e reja pritet të përmirësojnë informacionin mbi numrin real të kafshëve dhe të ndihmojnë shërbimin veterinar për të planifikuar masat dhe buxhetin për regjistrimin dhe kontrollin e sëmundjeve të kafshëve.

Ndryshimet në ligjin për veterinarinë, të miratuara në qershor 2020, pritet të përmirësojnë strukturën dhe funksionimin e Shërbimit Veterinar, duke shmangur copëzimin dhe duke përmirësuar zinxhirin e komandimit dhe komunikimit. Megjithatë, reforma nuk ka përfunduar ende. Problemet e identifikuar në raportin e mëparshëm duhet të adresohen dhe duhet të sigurohen kapacitetet e duhura administrative.

Në lidhje me **vendosjen në treg të ushqimit, ushqimit për kafshë dhe nënprodukte të kafshëve**, plani kombëtar i monitorimit të mbetjeve (i cili mbulon produkte mjekësore veterinare, mbetje pesticidesh, metale të rënda dhe mikrotoksina të kafshët e gjalla dhe produkte me origjinë shtazore) u zbatua në përputhje me kërkesat dhe metodat e validuara analitike.

Shqipëria zbatoi planin vjetor kombëtar për kontrollet zyrtare të bazuar në risk dhe marrjen e mostrave të ushqimit, ushqimit për kafshë, bimëve dhe produkteve bujqësore dhe planin e marrjes së mostrave në pikat e kontrollit kufitar. Përveç miratimit të një qasjeje të bazuar në riskun për inspektimet, së bashku me fushat e tjera të sigurisë ushqimore dhe politikës veterinare, vëmendje duhet t'i kushtohet edhe investimeve në objektet e pikave të kontrollit kufitar.

Masat në kuadrin e Instrumentit të Ndihmës së Paraanëtarësimit (IPA), përfshirë pajisjet dhe trajnimin e stafit, kanë rritur kapacitetin për monitorimin e mbetjeve të pesticideve të produktet ushqimore.

Sa u përket **rregullave të sigurisë ushqimore**, Këshilli i Ministrave miratoi ndryshimet në ligjin “Për ushqimin”, të cilat më pas u miratuan nga Kuvendi në shkurt 2020. Një nga ndryshimet ka të bëjë me përjashtimet nga sistemi i analizës së rrezikut dhe pikave të kontrollit kritik (HACCP) të prodhuesve të produkteve tradicionale dhe prodhuesve të vegjël të produkteve parësore që shesin drejtpërdrejt te konsumatorët.

Lidhur me **politikat fitosanitare**, MBZHR-ja vazhdoi me miratimin e substancave aktive të produkteve për mbrojtjen e bimëve sipas ligjit të 2016-ës “Për mbrojtjen e bimëve”. Në përputhje me *acquis-në* e BE-së, qeveria miratoi një rregullore zbatuese për përdorimin e qëndrueshëm të produkteve të mbrojtjes së bimëve dhe kriteret e pranueshmërisë për përdoruesit.

Për sa i përket legjislacionit për **ushqimin e kafshëve dhe organizmat e modifikuar gjenetikisht (OMGJ)**, në maj të vitit 2020, qeveria miratoi rregulloren “Për etiketimin e ushqimit për kafshë, që përdoren për ushqim, përfshirë dhe ato që kanë në përbërje ose përmbajnë organizma të modifikuar gjenetikisht”, pas njoftimit paraprak të Organizatës Botërore e Tregtisë (OBT).

5.13. Kapitulli 13: Peshkimi

Politika e përbashkët e peshkimit përcakton rregullat për menaxhimin e peshkimit, mbron gjallesat e detit dhe kufizon ndikimin mjedisor të peshkimit. Ajo përfshin përcaktimin e kuotave të kapjes, menaxhimin e kapacitetit të flotës, rregullat për tregjet dhe akuakulturën dhe mbështetjen për peshkimin dhe komunitetet bregdetare.

Përgatitjet e Shqipërisë janë ende në **fazë fillestare**. **Disa përparime** janë bërë lidhur me përgatitjen dhe miratimin e rregulloreve në lidhje me mbledhjen e të dhënave, menaxhimin e peshkarexhave të vogla dhe përpjekje lidhur me peshkimin e disa specieve në detin Adriatik. Shqipëria nisi gjithashtu procedurat e prokurimit për të lejuar fillimin e punimeve të nevojshme për të riaktivizuar sistemin e monitorimit të anijeve. Megjithatë, mbeten për t’u adresuar rekomandimet e raporteve të fundit të Komisionit për zbatimin efikas dhe efektiv të strategjisë së sektorit të peshkimit, si dhe kapacitetet e inspektimit dhe kontrollit për të luftuar peshkimin e paligjshëm.

Gjatë vitit 2020, Shqipëria duhet veçanërisht:

→ të ndërmarrë hapa për të plotësuar dhe forcuar kapacitetet administrative në sektorin e peshkimit për të siguruar një menaxhim të duhur të burimeve të peshkimit në përputhje me strategjinë kombëtare dhe detyrimet ndërkombëtare;

→ të vazhdojë me zbatimin e Planit Rajonal të Veprimit për peshkimin në shkallë të vogël, duke përfshirë përmirësimin e mbledhjes së të dhënave dhe statistikave të zbardhimit nga peshkarexhat e vogla;

→ të përfundojë procesin e riaktivizimit të sistemit të monitorimit të anijeve (VMS) dhe forcimin e kapaciteteve të inspektimit dhe kontrollit për të parandaluar peshkimin e paligjshëm, të paraportuar dhe të parregulluar.

Sa i përket **menaxhimit të burimeve dhe flotës**, regjistri i anijeve përditësohet rregullisht, p.sh. me të dhëna për fuqinë e motorit (KW dhe GT), të cilat i raportohen rregullisht Komisionit të Përgjithshëm të Peshkimit për Mesdheun (GFCM) për të gjitha segmentet e flotës.

Në shkurt 2019, Shqipëria ndryshoi Ligjin “Për Peshkimin” për të përfshirë dispozita për menaxhimin e burimeve që përfshijnë organizatat e peshkimit për peshkimin e vogël bregdetar. Gjithashtu, për të siguruar qëndrueshmëri afatgjatë të burimeve të peshkimit në detin Adriatik, në përputhje me rekomandimet e GFCM-së, një ndryshim në Ligjin “Për Peshkimin”, i miratuar nga Kuvendi në prill të vitit 2020, përfshin masa për të vendosur kufizime në numrin, fuqinë motorike dhe tonazhin bruto të anijeve të peshkimit.

Kapaciteti i **inspektimit dhe kontrollit** nuk është përmirësuar. Departamenti i Shërbimeve të Peshkimit dhe Akuakulturës nuk ka kapacitete në mjete dhe burime për të luftuar peshkimin e paligjshëm, veçanërisht në ujërat detare, me inspektime dhe kontrole të zbatuara kryesisht në peshkimin e vogël bregdetar ose të brendshëm. Sistemi i monitorimit të anijeve (VMS) nuk është ende funksional. Pavarësisht përpjekjeve të bëra, procedurat e prokurimit për riaktivizimin e tij, të cilat u nisën gjatë muajve të fundit të vitit 2019, nuk kanë përfunduar ende. Shqipëria duhet të marrë masat e duhura për të përfunduar procedurat e prokurimit dhe për të riaktivizuar (VMS) përgjatë vitit 2020.

Statistikat për anijet e peshkimit mbi 12 metra janë mbledhur nga regjistrat që u janë dorëzuar inspektorëve. Në përputhje me ligjin e ndryshuar të peshkimit, që nga tetori 2019 janë rekrutuar shtatë vëzhgues për të monitoruar dhe mbledhur informacion mbi kapjet, statusin biologjik të stoqeve dhe menaxhimin e burimeve detare.

Rregullorja për mbledhjen, administrimin dhe përdorimin e të dhënave në sektorin e peshkimit u miratua në fillim të vitit 2019. Gjithashtu, është përgatitur, me mbështetjen e IPA-s, edhe një projektplan për zonat e caktuara për akuakulturë përgjatë bregdetit të jugut.

Shërbimi i peshkimit nuk është ende në përputhje me rekomandimet e strategjisë së qeverisë për sektorin e peshkimit për vitin 2016.

Lidhur me **politikën e tregut**, qeveria ka miratuar dy rregullore për organizimin e tregjeve dhe shitjen e produkteve të peshkimit dhe akuakulturës.

Për sa u përket **marrëveshjeve ndërkombëtare**, Shqipëria është shtet palë në GFCM, merr pjesë rregullisht në aktivitetet e saj dhe zbaton rekomandimet e saj, duke përfshirë masat për të kufizuar përpjekjet për peshkim në rezervat e vogla pelagjike dhe miratimin e planeve shumëvjeçare të menaxhimit për ruajtjen dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të ngjallës Evropiane, dhe aktiviteteve të peshkimit fundor në detin Adriatik. Ajo ka zbatuar Rekomandimin e GFCM-së për numrin e caktuar nga Organizata Ndërkombëtare Detare (IMO) për anijet e peshkimit me trup metalik mbi 24 metra dhe së shpejti do të miratojë Rekomandimin e GFCM-së për planin shumëvjeçar të menaxhimit për peshkim të qëndrueshëm në Adriatik.

Shqipëria përmbushi rekomandimet e Komisionit Ndërkombëtar për Ruajtjen e Tonit Atlantik.

5.14. Kapitulli 14: Transporti

BE-ja ka rregulla të përbashkëta për standardet teknike dhe të sigurisë, sigurinë, standardet sociale, ndihmën shtetërore dhe liberalizimin e tregut në transportin rrugor, hekurudhat, ujërat e brendshme, transportin e kombinuar, aviacionin dhe transportin detar.

Shqipëria ka **njëfarë niveli përgatitjeje** në fushën e politikës së transportit, megjithëse gjatë vitit të kaluar u arrit vetëm **përparim i kufizuar**. Rekomandimet e vitit të kaluar janë plotësuar pjesërisht me miratimin e planit kombëtar të rishikuar të transportit (ANTP3). Mbeten ende për t'u bërë përpjekje për të përmbushur plotësisht kërkesat e fazës së parë kalimtare të Marrëveshjes së Zonës së Përbashkët të Aviacionit Evropian.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

- të zbatojë planin kombëtar të rishikuar të transportit (ANTP3) dhe të fillojë zhvillimin e strategjisë kombëtare për sistemet inteligjente të transportit;
- të miratojë legjislacionin për zbatimin e reformës në sektorin hekurudhor;
- të fillojë përgatitjet për Strategjinë Kombëtare të Transportit për periudhën 2021 – 2026.

Për sa i përket **acquis së përgjithshme të transportit**, grupi ndërinstitucional i punës që monitoron zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Transportit dhe planit të veprimit për periudhën 2016 – 2020 dhe planit të transportit të qëndrueshëm për të gjitha llojet e transportit, publikoi raportin e dytë të tij të monitorimit në qershor 2019. Shqipëria vazhdon të marrë pjesë në mënyrë aktive në strategjinë e BE-së për rajonin e Adriatikut dhe Jonit (EUSAIR). Rishikimi i dytë i Planit Kombëtar të Transportit (ANTP3) u miratua në janar 2020 me urdhër të Ministrit për Infrastrukturën dhe Energjinë. Shqipëria tani duhet të përgatisë Strategjinë Kombëtare të Transportit dhe planin e veprimit për periudhën 2021 – 2026, në përputhje me ANTP3. Ajo duhet të bëjë përpjekje të mëtejshme për të harmonizuar politikën e saj të transportit me detyrimet e shërbimit publik dhe *acquis* për kontratat e shërbimit publik. Kërkohen përpjekje të mëtejshme për të transpozuar plotësisht Direktivën e Sistemeve Inteligjente të Transportit (ITS) dhe për të zbatuar ligjet përkatëse kombëtare. Vendit i duhet ende të miratojë një strategji të përgjithshme për sistemet inteligjente të transportit dhe të alokojë resurset për zbatimin e saj.

Kapacitetet administrative nevojiten të forcohen në të gjithë sektorin e transportit, veçanërisht në transportin hekurudhor, për të cilin u organizuan disa aktivitete për forcimin e kapaciteteve. Organet e pavarura për hetimin e aksidenteve hekurudhore dhe ujore nuk janë ngritur akoma. Financimi për mirëmbajtjen e infrastrukturës rrugore dhe hekurudhore është i pamjaftueshëm, duke çuar në përkeqësim të vazhdueshëm të kësaj infrastrukture. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të mbështetur planet e mirëmbajtjes hekurudhore 2018 – 2022.

Shqipëria ka bërë përparim të mëtejshëm lidhur me përafrimin e legjislacionit të saj kombëtar për transportin rrugor me *acquis*. Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimeve të Transportit, e ngarkuar me zbatimin e ligjit për mallrat e rrezikshme, ende nuk ka miratuar dhe zbatuar rregullat dhe udhëzimet mbi trajnimin dhe sanksionet. Ajo ende nuk i ka forcuar kapacitetet e saj të inspektimit. Nevojiten më shumë përpjekje për të harmonizuar legjislacionin shqiptar për sistemet e menaxhimit të trafikut dhe sigurinë rrugore (përfshirë edukimin mbi sigurinë rrugore dhe zbatimin e saj). Inspektime dhe audite pilot të sigurisë rrugore po zbatohen në rrjetin rrugor “kryesor”, por këto duhet të shtrihen në të gjithë rrjetin. Qeveria e deklaroi vitin 2020 si “*Vitin e sigurisë rrugore*”.

Shqipëria përafroi më tej legjislacionin e saj duke vendosur kushte të përbashkëta për ushtrimin e profesionit të operatorit të transportit rrugor. Ajo po përgatit projektudhëzimet për kriteret, rregullat dhe procedurat për dhënien e licencave, autorizimeve dhe certifikatave për

funksionimin e transportit rrugor ndërkombëtar të udhëtarëve. Këto janë pjesërisht të përafuara me *acquis* dhe duhet të miratohen në tremujorin e dytë të vitit 2020. Në maj të vitit 2020, Shqipëria miratoi legjislacionin për kontrollin teknik në anë të rrugës për gatishmëri teknike të automjeteve tregtare në përputhje me *acquis*. Ajo duhet të përmirësojë sistemin kombëtar për mbledhjen e vazhdueshme të të dhënave mbi aksidentet rrugore, në përputhje me rekomandimet e dhëna nga asistenca teknike (Connecta TA).

Kodi Hekurudhor i miratuar në janar 2018 synon të rregullojë **transportin hekurudhor** në përputhje me *acquis*. Megjithatë, ai transponon vetëm pjesërisht Direktivën e kodifikuar për zonën e vetme hekurudhore evropiane dhe direktivat e BE-së për sigurinë dhe ndërveprimin. Si rezultat, operimi i trenave nuk është ndarë akoma nga menaxhimi i infrastrukturës. Një projekt i asistencës teknike në vitin 2019 analizoi opsionet për ristrukturimin e të gjithë sektorit hekurudhor. Ndërkohë është përgatitur legjislacioni zbatues për ngritjen e strukturave dhe agjencive përkatëse (ndarja e menaxhimit dhe operimit të infrastrukturës, autoriteti kombëtar i sigurisë, organi i hetimit të aksidenteve, autoriteti rregullator), por ky është ende në konsultim me ministritë e linjës. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të hartuar një kuadër strategjik për zbatimin e sistemeve inteligjente të transportit në rrjetin hekurudhor kryesor.

Në **transportin detar**, nevojiten përpjekje të rëndësishme për të ulur normën e ndalimit të anijeve me flamur shqiptar dhe për të vijuar me kërkesën e vendit për anëtarësim në Memorandumin e Mirëkuptimit të Parisit mbi Kontrollin Shtetëror Portual. Që nga shtatori, një grup pune i përbërë nga përfaqësues të të gjitha institucioneve të interesuara shqiptare ka shqyrtuar situatën aktuale dhe hapat e ardhshëm për të përmirësuar performancën e flotës detare. Nevojiten përpjekje të mëtejshme për hartimin e kuadrit strategjik për zbatimin e ITS-ve në rrjetin detar kryesor. Legjislacioni për sistemet e monitorimit dhe informacionit të trafikut të anijeve të BE-së nuk është përafuar akoma. Një projekt për krijimin e këtyre sistemeve në Shqipëri pritet të fillojë në vitin 2020.

Shqipëria duhet të përafrojë *acquis* mbi portet dhe të miratojë legjislacionin e bazuar në Rregulloren e Shërbimeve Portuale ((BE) 2017/352).

Nuk ka pasur zhvillime të reja në lidhje me transportin e **brendshëm uJOR**. Shqipëria dhe Mali i Zi vazhduan të zbatojnë marrëveshjen e tyre të korrikut 2018 mbi pikën e kalimit kufitar të liqenit Cklla-Zogaj. Transporti i brendshëm uJOR është i kufizuar në dy liqene të përbashkëta me vendet fqinje dhe rregullohet me marrëveshje dypalëshe.

Në **aviacion**, Shqipëria vijoi përgatitjet për vizitën vlerësuese, të kërkuar në bazë të Marrëveshjes së Zonës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit (ECAA), e cila do të zhvillohet pas miratimit të legjislacionit kombëtar përkatës. Në menaxhimin e trafikut ajror, ajo miratoi në prill të vitit 2020, legjislacionin për përcaktimin e kërkesave për përdorimin e hapësirës ajrore dhe procedurat e funksionimit në lidhje me navigimin e bazuar në performancë, në përputhje me *acquis*.

Megjithëse Strategjia Kombëtare e Transportit përfshin disa veprime prioritare për zhvillimin e **transportit të kombinuar**, ende nuk ka asnjë legjislacion në këtë fushë.

Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për të zbatuar legjislacionin e BE-së për të drejtat e pasagjerëve në të gjitha llojet e transportit.

5.15. Kapitulli 15: Energjia

Politikat e BE-së për energjinë mbulon furnizimin me energji, infrastrukturën, tregun e brendshëm të energjisë, konsumatorët, energjinë e rinovueshme, eficientën e energjisë, energjinë bërthamore dhe sigurinë bërthamore dhe mbrojtjen nga rrezatimi.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në këtë fushë. Ka pasur **disa përparime** në sektorët e energjisë së rinovueshme dhe të gazit, si dhe në linjat e interkonjeksionit. Megjithatë, rekomandimet e vitit të kaluar janë plotësuar vetëm pjesërisht me ndarjen e operatorit të sistemit të shpërndarjes OSHEE sh.a. Planet për krijimin e një fondi jo të detyrueshëm për eficientën e energjisë janë braktisur. Vendi ka vonuar përsëri reformat në tregun e energjisë elektrike. Zbatimi i masave të reformës së konektivitetit duhet të përshpejtohet, veçanërisht përmes heqjes së pengesave ligjore dhe kontraktuale për integrimin e tregjeve të energjisë.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

→ të diversifikojë më tej prodhimin e energjisë elektrike përveç burimeve hidrike dhe të promovojë burime alternative të energjisë së rinovueshme duke respektuar standardet mjedisore dhe të krijojë një treg të organizuar të energjisë elektrike të ditës paraardhëse;

→ të përfundojë ndarjen ligjore dhe funksionale të ndërmarrjeve të energjisë dhe shfuqizojë pengesat ligjore për të drejtën e klientëve për të ndryshuar furnizuesin e tyre të energjisë elektrike;

→ të përafrojë plotësisht ligjin “Për eficientën e energjisë” me *acquis* dhe të miratojë legjislacionin zbatues në lidhje me Direktivën e performancës së energjisë së ndërtesave.

Lidhur me **sigurinë e furnizimit**, Shqipëria është në fazë mesatare përgatitjeje. Legjislacioni i saj për rezervat e naftës nuk është në përputhje me *acquis*. Nuk pati përparim në ngritjen e një organi qendror për ruajtjen e rezervave të naftës. Grupi ndërinstitucional i punës për analizimin dhe zhvillimin e një plani për ridizenjimin e sistemit të rezervës së emergjencës ka punuar për disa vjet për një model për rezervën e emergjencës për naftën dhe për një projektligj për rezervat minimale të naftës së papërpunuar që kërkohen për sigurinë e furnizimit. Shqipëria duhet të përfundojë harmonizimin me *acquis* për rezervat minimale të naftës të naftës bruto dhe/ose produkteve të naftës. Ajo gjithashtu, duhet të ndryshojë modelin e saj të emergjencës për naftën.

Sistemi elektrik i Shqipërisë është i ndërlidhur me sistemet fqinje të Greqisë dhe Malit të Zi që prej vitit 2014. Lidhja midis Tiranës dhe Prishtinës u përfundua në vitin 2016, por ende nuk është vënë në funksion për shkak të mosmarrëveshjes së vazhdueshme midis operatorëve të transmetimit të Serbisë dhe Kosovës. Megjithatë, falë zhvillimeve të reja, ky ngërç duhet të zgjidhet pa vonesë (*shih kapitullin 21 – Rrjetet transevropiane*). Ndërtimi i një lidhjeje me Maqedoninë e Veriut është në përgatitje e sipër. Në vitin 2019, Shqipëria bëri disa përparime lidhur me uljen e humbjeve të shpërndarjes së energjisë elektrike në rrjetin e energjisë (23.03% krahasuar me 24.4% në vitin 2018). Punimet në projektin e gazsjellësit transadriatik (TAP), një projekt i madh i interkonjeksionit të gazit natyror midis Greqisë dhe Italisë përmes Shqipërisë, u përfunduan në 99% të tyre në qershor 2020 në pjesën tokësore shqiptare (*shih kapitullin 21 – Rrjetet transevropiane*). Aktualisht, TAP po fillon futjen e hidrokarbureve në sistemin e tubacionit. Në janar 2019, Enti Rregullator i Energjisë licencoi TAP AG Albania si operator transmetimi.

Në lidhje me **tregun e brendshëm të energjisë**, ndarja e detyrueshme e vetë OST-së nuk u arrit në afatin e përcaktuar në dhjetor, pavarësisht ndarjes së plotë të pronësisë së Korporatës Energjetike Shqiptare (KESH sh.a.) nga operatori i sistemit të transmetimit OST sh.a. Në qershor të vitit 2020 hyri në fuqi ligji i ndryshuar për sektorin e energjisë. Këshilli i Ministrave miratoi disa akte zbatuese që krijojnë bazën ligjore për ngritjen e operatorit të tregut dhe krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë (APEX). Mbledhja e parë e Komitetit Drejtues të APEX-it u mbajt në tetor. Një komision i posaçëm u ngarkua me përgatitjen e përzgjedhjes së aksionarëve. Procedura u ngadalësua edhe për shkak të situatës së krijuar nga pandemia COVID-19. Autoriteti Rregullator i Energjisë (ERE), me një vendim të tij e shtyu përfundimin e ndarjes funksionale deri më 29 qershor 2020.

Që nga 1 janari 2020 ka përfunduar ndarja ligjore dhe funksionale e operatorit të sistemit të shpërndarjes OSHEE sh.a. nga aktiviteti i saj i furnizimit. Tre kompani të reja përgjegjëse për shpërndarjen e energjisë elektrike, furnizimin universal dhe furnizimin e tregut të lirë, por ndarja efektive është ende pezull për shkak të vonësive në transferimin e aktiviteteve, asetëve dhe stafit të kompanitë e reja.

Çmimet e energjisë elektrike janë ende të rregulluara, por duhet të liberalizohen gradualisht pas zbatimit të legjislacionit. E drejta e klientëve për të ndërruar furnizuesit parandalohet në mënyrë efektive për shkak të ndryshimeve në ligjin “Për sektorin e energjisë”; zbatimi ende mungon pasi të gjithë klientët e kualifikuar, përveç atyre të lidhur me tensionin e lartë, mund të furnizohen me çmime të rregulluara nga OSHEE (si furnizuesi i mundësisë së fundit) për dy vjet. Si rezultat, të gjithë klientët e shpërndarjes, me përjashtim të disave të lidhur në rrjetin 35kV, efektivisht mbeten nën furnizimin e rregulluar. Tregu i energjisë elektrike dominohet nga një kontratë e rregulluar ndërmjet ndërmarrjeve shtetërore të prodhimit dhe të furnizimit. Kjo kontratë duhet të zgjidhet urgjentisht.

Kuadri ligjor i ERE-s është përgjithësisht në përputhje me *acquis*, me përjashtim të disa kompetencave (megjithëse thelbësore) që mungojnë: e drejta për të vendosur masa për nxitjen e konkurrencës, për të kërkuar që operatorët e sistemit të transmetimit dhe të shpërndarjes të ndryshojnë termat dhe kushtet e tyre dhe për të rritur nivelin e sanksioneve që mund të vendosë ERE. Nga aspektin praktik, ERE duhet të zhvillohet në një institucion të pavarur, të pajisur mirë dhe të aftë për të trajtuar në mënyrë më aktive mangësitë në tregjet kombëtare të energjisë. Organigrama e tij e re është miratuar në prill 2020.

Termocentrali i Vlorës, i ndërtuar me financimin e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (40 milion euro), Bankës Evropiane të Investimeve (40 milion euro) dhe Bankës Botërore (20.5 milion euro) nuk është vënë asnjëherë në punë që prej përfundimit të tij në vitin 2011. Kjo është për shkak të një defekti në sistemin e ftohjes, i cili nuk është riparuar. Inkurajohet kalimi i impiantit nga përdorimi i naftës në përdorimin e gazit, pasi të jetë lidhur me TAP-in. Kjo do të stabilizonte prodhimin e energjisë elektrike gjatë thatësirave në pjesën jugore të Shqipërisë. Shqipëria miratoi akte në zbatim të ligjit të vitit 2015 për sektorin e gazit natyror.

Shqipëria nuk e ka përafuar legjislacionin e saj me Direktivën e licencimit të **hidrokarbureve**, por ajo ka bërë disa përparime në legjislacionin e saj dytësor. Ajo nuk ka transpozuar Direktivën për sigurinë e instalimeve të naftës dhe gazit në det të hapur.

Shqipëria ka bërë disa përparime lidhur me përgatitjen e kuadrit rregullator për **energjinë e rinovueshme**. Plani kombëtar i veprimit i rishikuar për energjinë e rinovueshme për periudhën

2018 – 2020 parashikon që 38% e konsumit përfundimtar bruto të energjisë do të vijë nga burime të rinovueshme deri në vitin 2020. Me miratimin e ligjit për nxitjen e përdorimit të energjisë së rinovueshme në vitin, Shqipëria përmirësoi përputhshmërinë e saj me *acquis*. Ligji prezantoi skema për mbështetjen e prodhuesve të energjisë së rinovueshme mbi 2MW (për energjinë diellore) dhe 3MW (për energjinë nga era) përmes një procedure konkurruese të bazuar te mbështetja “kontratë për diferencë” që do të paguhet mbi çmimin e tregut të energjisë elektrike. Ligji përfshin një tarifë fikse FiT dhe një skemë matjeje neto për energjinë fotovoltaike ose të erës me një kapacitet deri në 500kW. Plani i rishikuar parashikon prodhimin e energjisë nga burime të rinovueshme, veçanërisht nga fotovoltaiket. Megjithatë, nevojiten përpjekje urgjente për të arritur objektivat e rinj deri në fund të vitit 2020.

Shqipëria varet pothuajse krejtësisht (98%) te energjia hidrike për prodhimin e energjisë elektrike, gjë që e bën vulnerabël ndaj kushteve hidrologjike të pafavorshme gjatë verës. Përveç kësaj, energjia elektrike e prodhuar nga hidrocentralet nuk mjafton për të plotësuar nevojat e saj. Ajo është importuese neto e energjisë elektrike dhe një treg i integruar rajonal i energjisë do të garantojë sigurinë e furnizimit. Ajo ka bërë disa investime (vendase dhe të huaja) në energji të rinovueshme përmes kontratave koncesionare për ndërtimin dhe operimin e hidrocentraleve. Megjithatë, rreth 20% e mbi 500 kontratave prekin sajte në zonat e mbrojtura dhe disa impiante kanë pasur ndikim të madh mbi biodiversitetin lokal. Planet për impiantet e ardhshme kanë gjeneruar debate dhe protesta në lidhje me nevojën për të marrë parasysh aspektet ekologjike dhe të drejtat për ujin.

Janë shprehur dyshime mbi cilësinë e vlerësimeve strategjike mjedisore dhe vlerësimeve të ndikimit në mjedis (VSM dhe VNM) për projektet e energjisë. Investimet në energjinë hidrike duhet të jenë në përputhje me *acquis* për mjedisin. Hidrocentralet në zonat e mbrojtura dhe vendet e ndjeshme duhet t’u nënshtrohen të gjitha procedurave të nevojshme ligjore, d.m.th. ato duhet t’i nënshtrohen konsultimit publik (Konventa e Aarhus), të respektojnë legjislacionin kombëtar dhe t’u nënshtrohen VNM-ve dhe VSM-ve të kryera siç duhet.

Pikësynimi kryesor i planeve të veprimit për **eficencën e energjisë** 2017 – 2020 është kursimi kumulativ i 6.8% të energjisë që konsumohet në Shqipëri deri në vitin 2020. Agjencia për Eficencën e Energjisë u ngrit në vitin 2016 për të zbatuar politikat dhe masat e eficencës së energjisë, por nuk ishte me personel të plotë dhe e filloi punën vetëm në fund të vitit 2018. Ajo raporton tek Ministria e Energjisë dhe Infrastrukturës. Planet për krijimin e Fondi të Eficencës së Energjisë, i cili rekomandohet, por nuk është i detyrueshëm sipas Direktivës së Eficencës së Energjisë (EED) u braktisën. Përputhshmëria e plotë me *acquis* e Komunitetit të Energjisë nuk është arritur akoma dhe Këshilli Ministror i Komunitetit të Energjisë miratoi një vendim ku thuhet se Shqipëria ishte në shkelje të detyrimeve të saj. Shqipëria ende ka nevojë të fillojë ndryshimin e ligjit “Për eficencën e energjisë” për ta përafuar me Direktivën për eficencën e energjisë. Ajo e dorëzoi raportin e dytë vjetor në kuadër të Direktivës për eficencën e energjisë (me afat në qershor 2018) vetëm në mars të vitit 2019. Asaj i duhet ende të miratojë legjislacionin e nevojshëm për të arritur përputhshmërinë e plotë me *acquis* në fushën e performancës së energjisë në ndërtesa.

Shqipëria ka bërë pak përparim në lidhje me **energjinë bërthamore, sigurinë bërthamore dhe mbrojtjen nga rrezatimi**. Në dhjetor, ajo miratoi një rregullore për mbrojtjen e publikut dhe punonjësve të ekspozuar profesionalisht ndaj rrezatimit jonizues dhe sigurisë nga ekspozimi mjekësor ndaj burimeve të rrezatimit jonizues, e cila është pjesërisht e përafuar me Direktivën (Euroatom) të Këshillit 2013, e cila përcakton standardet bazë të sigurisë për mbrojtjen nga rreziqet, të cilat shkaktohen nga ekspozimi ndaj rrezatimit jonizues.

5.16. Kapitulli 16: Tatimet

Rregullat e BE-së të lidhura me tatimet mbulojnë tatimin mbi vlerën e shtuar dhe taksën e akcizës, si edhe aspekte të tatimeve të korporatave. Ato trajtojnë po ashtu bashkëpunimin ndërmjet administratave tatimore, duke përfshirë shkëmbimin e informacionin për të parandaluar evazionin fiskal.

Shqipëria është e përgatitur **në mënyrë të moderuar** në fushën e tatimeve. Është bërë **ca progres** përmes anëtarësimit në kuadrin përfshirës të OECD-së mbi erozionin bazë dhe zhvendosjen e fitimit (BEPS) dhe përmes krijimit të një zyre qendrore ndërlidhëse për të shkëmbyer automatikisht informacionin e llogarisë financiare. Ecuria e të ardhurave në vitin 2019 ishte mbi nivelet e vitit 2018 (+ 1.7%), por nën objektivin (-4.9%), kryesisht për shkak të nënperformancës së TVSH-së, taksave doganore, taksave kombëtare dhe akcizës. Vitin e ardhshëm, vendi:

→ duhet të thjeshtojë sistemin e tatimeve duke inkurajuar rritjen e pajtueshmërisë së tatimeve;

→ duhet të vazhdojë të trajtojë në mënyrë sistematike shfaqjen e vonesave për rimbursimet e TVSH-së dhe të shmangë prapambetjet e mëdha.

Për **tatimin e tërthortë**, niveli standard i TVSH-së është 20% dhe nivelet e reduktuara janë 6% dhe 10%. Megjithatë, ka një rritje të mëtejshme të numrit të përjashtimeve, duke përfshirë përjashtimet në lidhje me aktivitetet e ndërtimit/rindërtimit në zonat e prekura nga tërmeti i 26 nëntorit. Shqipëria përshpejtoi rimbursimin e TVSH-së dhe për këtë arsye stoku i borxheve të TVSH-së u pastrua deri në mars 2020, me përjashtim të tre tatimpaguesve të mëdhenj me të cilët Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (DPT) ka një marrëveshje të veçantë, të miratuar në shkurt 2020.

Taksa e akcizës është pjesërisht e përafruar me *acquis*-në. Vajrat minerale janë shënuar për disa përdorime. Akciza e duhanit është përcaktuar të rritet ndër vite, nga 49.8 euro për 1.000 cigare në vitin 2019 në 51.25 euro në vitin 2020. Taksa e favorshme e akcizës për duhanin e prodhuar me gjethe duhani të kultivuara në Shqipëri vazhdon të jetë në fuqi. Prodhuesit e vegjël të pijeve alkoolike përfitojnë nga nivele të ulura të taksave. Ka përjashtime nga taksat deri në 100 litra për pije alkoolike dhe deri në 200 litra për verë për konsum personal. Ligji i akcizës takson të gjitha produktet e energjisë të renditura në direktivën 2003/96/EC.

Lidhur me **tatimin e drejtpërdrejtë**, institucioneve financiare u kërkohet ligjërisht të llogarisin, të mbajnë në burim dhe të deklarojnë tatimin mbi të ardhurat nga të ardhurat nga kursimet. Në përgjigje të situatës COVID-19, afati i fundit për dorëzimin e pasqyrave financiare u shty, u vendos për përjashtimin nga tatimi mbi fitimin për bizneset e vogla, dhe shtyrja e pagesës së tatimit mbi fitimin për të gjitha bizneset e tjera, me disa përjashtime. Shqipëria nuk lejon shtyrjen e tatimeve siç parashikohet në direktivën e bashkimeve. Në maj 2019, Shqipëria iu bashkua kuadrin përfshirës të OECD-së mbi erozionin antibazë dhe zhvendosjen e fitimit dhe filloi zhvillimin e legjislacionit për të zbatuar detyrimet e saj në këtë drejtim.

Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (DPT) ka filluar të lehtësojë komunikimin me tatimpaguesit përmes metodave më të gjera elektronike dhe duke thjeshtuar rregulloret dhe procedurat e regjistrimit të tatimpaguesve. Si rezultat i dërgimit të letrave të personalizuar nga

DPT për punëdhënësit dhe punonjësit në sektorë të zgjedhur, kontributet dhe tatimi mbi të ardhurat personale në janar dhe shkurt 2020 u rritën. Monitorimi në kohë reale i faturave dhe kuponëve tatimorë do të bëhet funksional në mesin e vitit 2020, pas miratimit të të ashtuquajturit ligj për fiskalizimin në dhjetor 2019, i cili synon të rrisë formalizimin e operatorëve ekonomikë dhe të përmirësojë mbledhjen e TVSH-së. Megjithatë, për të ardhurat dhe TVSH-në apikohen pragje të ndryshme për të kategorizuar operacionet ekonomike aplikojnë për të ardhurat dhe TVSH-në, duke e bërë sistemin më të komplikuar për t'u administruar dhe ndoshta duke inkurajuar shmangien tatimore dhe evazionin tatimor.

Sa i përket pajtueshmërisë tatimore, DPT-ja ka identifikuar një numër të konsiderueshëm të taksapaguesve të cilët nëndeklarojnë pagat e punonjësve dhe ka hartuar strategjinë për trajtimin e informalitetit të tregut të punës.

Në lidhje me **bashkëpunimin administrativ dhe ndihmën e ndërsjellë**, Shqipëria duhet të nënshkruajë marrëveshje të tatimit të dyfishtë me Danimarkën, Qipron, Lituaninë, Portugalinë, Sllovakinë dhe Finlandën. Në prill 2019 u miratua shtimi i katër vetë staf në DPT për të vepruar si oficerë ndërlidhës qendrorë për të shkëmbyer automatikisht informacionin e llogarisë financiare bazuar në Standardin e vetëm Global të OECD-së. Në vitin 2019 është zhvilluar infrastruktura e shkëmbimit të të dhënave, por ende nuk është kryer asnjë shkëmbim automatik.

Në lidhje me **kapacitetin operacional dhe kompjuterizimin**, në mars 2020 personeli i administratës tatimore u zvogëlua më tej nga 1 512 në 1 450. Përkundër kësaj rënieje të stafit, që nga qershori i vitit 2020 numri i vendeve të lira të punës mbeti shumë i lartë në 193 (13.3%) krahasuar me 206 në 2018 (13.1%). Programi vjetor i trajnimit, i miratuar në vitin 2019, është i bazuar në nevoja. 1 081 punonjës të DPT u trajnuan gjatë vitit 2019.

Në janar 2020 u miratua ligji “Për shkëmbimin automatik të informacionit të llogarive financiare”, duke synuar përafrimin me Standardet e Raportimit të Konformitetit dhe përafrimin e pjesshëm me direktivën përkatëse të BE-së të vitit 2014. Shqipëria nuk ka ende kapacitetin teknik për të lehtësuar shkëmbimin efikas të informacionit dhe as infrastrukturën e duhur për të zbatuar standardet e IT-së të BE-së. Sistemi elektronik i administrimit të taksave ka funksionuar që nga janari 2015, por nuk ka afate për të arritur ndërlidhjen dhe ndërveprimin me sistemet e BE-së.

Zbatimi i bazës ligjore për kadastrën fiskale, i miratuar në vitin 2018, u vonua për shkak të të dhënave jo të plota, duke penguar funksionalitetin e saj. Bashkitë vazhduan përpilimin e informacionit të nevojshëm, ndërsa baza ligjore është planifikuar të ndryshohet.

5.17. Kapitulli 17: Politikat ekonomike dhe monetare

Rregullat e BE-së kërkojnë pavarësinë e bankave qendrore dhe i ndalojnë ata që të financojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë sektorin publik. Shtetet Anëtare koordinojnë politikat e tyre ekonomike dhe i nënshtrohen mbikëqyrjes fiskale, ekonomike dhe financiare

Shqipëria është mesatarisht e përgatitur në fushën e shërbimeve financiare. Nuk është bërë progres në veçanti, në përafrimin e *acquis* së BE-së në lidhje për pavarësinë e Bankës së Shqipërisë dhe llogaridhënien e saj ndaj Kuvendit dhe koordinimin e politikave qeveritare dhe mekanizmat e konsultimit me palët e interesuara jo-qeveritare. Shqipëria duhet të marrë masa të mëtejshme:

→ Të harmonizojë me *acquis* të BE-së legjislacionin për pavarësinë e Bankës së Shqipërisë dhe llogaridhënien e saj ndaj Kuvendit;
→ Të përmirësojë mekanizmin për koordinimin dhe konsultimin e politikave shtetërore me aktorët jo-shtetërorë, gjatë hartimit të politikave sektoriale dhe reformave ekonomike.

Në fushën e **politikës monetare**, objektivi kryesor i Bankës Qendrore, siç përcaktohet në ligjin “Për Bankën e Shqipërisë” (BSH), është arritja dhe ruajtja e stabilitetit të çmimeve. BSH-ja është e pavarur financiarisht dhe ka instrumente, kompetencë dhe kapacitete administrative të mjaftueshëm për të funksionuar në mënyrë efektive dhe për të realizuar një politikë monetare efikase. Këshilli Mbikëqyrës i BSH-së është funksional dhe ka një post vakant, për të cilin ka filluar procesi i rekrutimit ushtrohet nëpërmjet një sërë instrumentesh standarde: i) operacionet e tregut të hapur; ii) politikat monetare; iii) rezervat minimale të kërkuara dhe brenda një regjimi me rrjedhje të lirë të kursit të këmbimit. Përafrimi i ligjit të vitit 1997 “Për Bankën e Shqipërisë” me *acquis*-në në lidhje me pavarësinë personale të anëtarëve të Këshillit Mbikëqyrës, veçanërisht të guvernatorit, dhe përgjegjësinë e BSH-së ndaj Parlamentit mbetet i paplotë. Më 27 nëntor 2019, Këshilli Mbikëqyrës i BSH-së miratoi Strategjinë Afatmesme të Zhvillimit 2020-2022 të BSH-së, e cila konfirmon qëllimin për të harmonizuar plotësisht ligjin e saj organik me Statutin e Sistemit Evropian të Bankave Qendrore. Në përgjigje të efekteve ekonomike të krizës COVID-19, BSH-ja uli normën e politikave në një ulje historike prej 0.5% dhe uli normën e huazimit brenda ditës nga 1.9% në 0.9% në 25 mars 2020. Për më tepër, BSH-ja po ofron likuiditet të pakufizuar për sistemin bankar për të siguruar kreditimin e sektorit privat, ka rritur kapacitetet e saj operacionale për të garantuar furnizimin e mjaftueshëm me para të ekonomisë dhe ka lehtësuar pagesat elektronike.

Në fushën e **politikës ekonomike**, harmonizimi i mëtejshëm me Direktivën mbi Kërkesat për Kuadrin Buxhetor është i nevojshëm. Shqipëria ka respektuar rregullat fiskale që nga miratimi në vitin 2016. Tabelat njoftuese për Procedurën e Deficitit të Tepërt i dërgohen rregullisht Eurostat-it sipas mundësive më të mira, por janë të paplota dhe jo plotësisht në përputhje me kërkesat e ESA 2010 (Sistemi Evropian i Llogarive Kombëtare dhe Rajonale). Pas përfundimit, në korrik të vitit 2019, të projektit pilot për të dhënat burimore të kërkuara për llogaritjen e treguesve të procedurave të çekuilibrit makroekonomik (MIP), Shqipëria ka raportuar në Eurostat dhe ka dhënë metadatat për 14 tregues të disponueshëm të MIP-it. Nevojitet progres i mëtejshëm lidhur me llogaritjen e kostove nominale të punës për njësi dhe indeksin e ulur të çmimit të shtëpive.

Në prill dhe maj të vitit 2020, qeveria amendoi disa ndryshime në buxhetin e vitit 2020 për të përfshirë shpenzime shtesë për të mbrojtur rënien ekonomike nga pandemia, për të rregulluar deficitin e planifikuar fiskal nga 2.2% në 3.9% në funksion të rënies së pritur të të ardhurave dhe për të planifikuar financimin e deficitit. Masat buxhetore synojnë të sigurojnë fonde shtesë për sektorin e shëndetësisë, të mbështesin bizneset e vogla dhe të vetëpunësuarit e prekur nga izolimi për shkak të pandemisë dhe të zbusin ndikimin socio-ekonomik të pandemisë. Përveç kësaj, qeveria ka lejuar shtyrjen e pagimit të tatimeve/taksave të caktuara, hoqi gjobat për pagesat e vonuara të shërbimeve dhe dha dy garanci sovraane për hua për bizneset.

Programi i Reformave Ekonomike 2020-2022 u dorëzua në afat, por kriza COVID-19 i bëri parashikimet makro-fiskale dhe përparësitë e politikave të vjetruara. Shqipëria duhet të forcojë mekanizmin e koordinimit ndër-institucional për planifikimin gjithëpërfshirës të politikave strategjike, përfshirë përgatitjen e programit. Ajo ka nevojë për të rritur kapacitetet e saj administrative dhe burimet njerëzore për hartimin dhe koordinimin e politikës ekonomike dhe

për monitorimin e zbatimit dhe ndikimit të reformave strukturore në konsultim me palët lokale të interesit.

5.18. Kapitulli 18: Statistikat

Rregullat e BE-së kërkojnë që shtetet anëtare të jenë të afta të prodhojnë statistika në bazë të pavarësisë profesionale, paanësisë, besueshmërisë, transparencës dhe konfidencialitetit. Parashikohen rregulla të reja për metodologjinë, prodhimin dhe shpërndarjen e informacionit statistikor.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e statistikave. Është bërë **njëfarë progresi**, veçanërisht lidhur me përafrimin me standardet e ESA 2010, me publikimet më të shpejta dhe të reja të statistikave dhe rritjen e transmetimeve tek Eurostat-i. Roli i Institutit Kombëtar të Statistikave (INSTAT) u forcua më tej dhe burimet e tij u përmirësuan. Megjithatë, metodat e mbledhjes së të dhënave duhet të modernizohen dhe proceset statistikore të prodhimit duhet të përmirësohen. Komunikimet me palët e interesit janë përmirësuar për disa fusha statistikore.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

→ duhet të emërojë një drejtor të përgjithshëm dhe të vazhdojë të përforcojë burimet e INSTAT;

→ duhet të miratojë ligjin “Për censusin e popullsisë dhe banesave” dhe të vazhdojë përgatitjen e regjistrimit të popullsisë dhe banesave në përputhje me legjislacionin përkatës të BE-së dhe standardet e OKB-së;

→ duhet të përgatisë planin e veprimit dhe buxhetin e detajuar të vlerësuar për regjistrimin e bujqësisë në vitin 2022;

→ duhet të zbatojë ligjin e ndryshuar “Për statistikat zyrtare” dhe të vazhdojë të zgjerojë fushën e statistikave zyrtare në përputhje me *acquis*-në e BE-së.

Në lidhje me **infrastrukturën statistikore**, ligji shqiptar “Për statistikat zyrtare” është në përputhje me Kodin e Praktikës të Statistikave Evropiane dhe shumica e klasifikimeve janë në përputhje me standardet e BE-së. Plani vjetor i punës për vitin 2020 për zbatimin e programit 5-vjeçar për statistikat zyrtare për periudhën 2017-2021, përtej ligjit “Për statistikat zyrtare”, nuk është miratuar ende nga Kuvendi dhe drafti i tij do të duhet të rishikohet për shkak të krizës së COVID-19. Instituti i Statistikave (INSTAT) ka vazhduar ristrukturimin e tij organizativ pas ndryshimeve në ligjin “Për statistikat zyrtare” në vitin 2018. Në vitin 2019, 62 punonjës u rekrutuan ndërsa procesi i rekrutimit për 30 vende vakante po vazhdon ende. Buxheti dhe stafi i INSTAT-it vazhdojnë të jenë të pamjaftueshëm për zbatimin e plotë të *acquis*-së së BE-së në fushën e statistikave. Pozicioni i drejtorit të përgjithshëm të INSTAT-it është ende i paplotësuar. Në vitin 2019 u nënshkrua një memorandum mirëkuptimi shtesë me agjencitë përgjegjëse për të dhëna statistikore për aksesin në statistika, dhe një tjetër me Zyrën e Prokurorit të Përgjithshëm. Memorandumet e nënshkruara para vitit 2018 u përshtatën për të qenë në përputhje me ligjin “Për statistikat zyrtare”.

Lidhur me **statistikat makro-ekonomike**, të dhënat vjetore dhe tremujore të PBB-së gjenerohen sipas metodës së prodhimit dhe shpenzimeve, në çmimet aktuale dhe ato të vitit paraardhës, si dhe në vëllimin e lidhur me zinxhirin dhe të rregulluara sipas sezoneve. Tabelat e burimit/përdorimit, si dhe tabelat e hyrje-daljeve (input-output) harmonizohen sipas përkufizimeve të Sistemit Evropian të Llogarive Kombëtare dhe Rajonale (ESA 2010).

Nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar tërësinë e tabelave të njoftimit të procedurave të deficitit të tepërt, të cilat dërgohen rregullisht në Eurostat bazuar në përpjekjet më të mira. Nevojiten përmirësime të mëtejshme lidhur me Statistikat e Financave Qeveritare në mënyrë që të plotësohen kërkesat legjislative. INSTAT-i prodhon dhe publikon indeksin e harmonizuar të çmimeve të konsumit dhe që nga maji i vitit 2018 edhe llogaritë e prodhimit dhe gjenerimin e llogarive të të ardhurave.

Në lidhje me **statistikat strukturore të biznesit**, mbledhja dhe prodhimi i të dhënave janë përmirësuar më tej. Shqipëria kreu një studim mbi prodhimin industrial, megjithëse të dhënat nuk janë mbledhur nga lista në fuqi e PRODCOM-it, as nuk janë transmetuar në Eurostat. Për më tepër, Shqipëria është pjesërisht në përputhje për sa i përket fushës së statistikave afatshkurtra (industria, ndërtimi, tregtia me pakicë dhe shërbime të tjera), por disa tregues të rëndësishëm nuk janë transmetuar ende në Eurostat, veçanërisht indeksi i prodhimit industrial dhe indekset e çmimeve të shërbimeve. INSTAT-i përfundoi një publikim të veçantë në bashkëpunim me Bankën e Shqipërisë mbi treguesit kryesorë të turizmit për periudhën 2014 – 2018 dhe ka përfunduar mbledhjen e të dhënave për studimin e ndërmarrjeve të turizmit “Anketa e strukturave akomoduese” (të dhënat do të publikohen në vitin 2020). INSTAT-ia ka marrëdhënie të mira me të anketuarit dhe arrin nivele mjaft të larta përgjigjeje si në anketat e biznesit, ashtu edhe në ato të familjeve.

Lidhur me **statistikat sociale**, anketa e forcave të punës kryhet rregullisht dhe mikro të dhënat i jepen Eurostat-it. INSTAT-i nuk prodhon ende statistika të vendeve të lira të punës. Statistikat e kostos së punës llogariten në bazë të një studimi të kostos së punës. Anketa e strukturës së fitimeve u krye për herë të parë në vitin 2019 (të dhënat do të publikohen në vitin 2020). INSTAT-i zhvilloi anketën e 3-të të të Ardhurave dhe Nivelit të Jetesës (SILC 2019) në periudhën nga prilli deri në korrik 2019, dhe publikoi rezultatet e SILC 2017 dhe 2018 në 26 dhjetor 2019.

INSTAT-i publikoi për herë të parë në vitin 2020 indeksin e barazisë gjinore për Shqipërinë. Indeksi mat barazinë gjinore në fushat kryesore: puna, paratë, njohuritë, koha, fuqia, shëndeti dhe dy fusha shtesë: pabarazitë e kryqëzuara dhe dhuna.

Statistikat mbi migracionin e jashtëm dhe azilin janë pjesërisht në përputhje me legjislacionin e BE-së. Statistikat e krimit publikohen çdo tremujor.

Puna përgatitore për regjistrimin e popullsisë dhe banesave vazhdoi. Gjatë periudhës tetor-nëntor 2019, INSTAT-i kreu regjistrimin pilot të popullsisë dhe të banesave. Megjithatë, ligji për censusin e popullsisë dhe banesave nuk është miratuar ende. Shqipëria duhet të sigurojë fonde për zbatimin e saj të plotë.

Statistikat bujqësore janë pjesërisht të përafuara me *acquis*-në e BE-së. Është thelbësore të përmirësohet cilësia e të dhënave të regjistrave administrativë, të tillë si regjistri i fermave, regjistri individual i kafshëve dhe regjistrat e mbajtjes së kafshëve, ndër të tjera. INSTAT-i duhet të fillojë përgatitjen e dokumentit strategjik për regjistrimin e fermave bujqësore, të planifikuar për vitin 2022, duke përfshirë një plan veprimi dhe buxhetin përkatës. INSTAT-i po punon për të mundësuar kalimin nga një sistem i bazuar në vlerësimet e një eksperti për statistikat e bujqësisë, tek ato të bazuara tek anketat.

Statistikat mjedisore janë në përputhje me *acquis*-në e BE-së në një masë shumë të kufizuar, ndërsa statistikat e energjisë janë të përafuara në mënyrë të moderuar. INSTAT-i prodhon

bilancin e energjisë elektrike në bazë tremujore dhe publikon bilancin e përgjithshëm të energjisë të prodhuar nga Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore. Statistikat afatshkurtra të energjisë prodhohen ende si të dhëna për vëllimin vetëm për energjinë elektrike. Jepen të dhëna të hollësishme për statistikën e mbetjeve bashkiake. Llogaritë e emetimeve në ajër janë pjesërisht në përputhje me kërkesat e BE-së. INSTAT-i vazhdon publikimin në faqen e tij të internetit të taksave të lidhura me mjedisin sipas veprimtarisë ekonomike. Të dhënat e vitit 2017 u publikuan në vitin 2019.

5.19. Kapitulli 19: Politikat sociale dhe punësimi

Rregullat e BE-së në fushën sociale përfshijnë standardet minimale për të drejtën e punës, barazinë, sigurinë dhe sigurimin në punë dhe mosdiskriminimin. Ato promovojnë po ashtu dialogun social në nivelin evropian.

Shqipëria ka një lloj niveli përgatitjeje lidhur me politikën sociale dhe punësimin. Janë bërë disa përpjekje për zbatimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm, veçanërisht për rritjen e pjesëmarrjes në tregun e punës dhe përmirësimin e cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës. Shqipëria ka vazhduar ristrukturimin e sistemit të saj të qeverisjes së punësimin, në përputhje me ligjet për arsimin dhe formimin profesional dhe promovimin e punësimin. Niveli i punësimin dhe pjesëmarrja në tregun e punës mbetet e ulët, dhe ekonomia informale është ende një ofrues i rëndësishëm i punës. Reforma e shërbimeve sociale po përparon, por përpjekjet financiare dhe administrative duhet të rriten për të forcuar nivelin lokal. Nuk u arrit asnjë progres në lidhje me dialogun social trepalësh, pasi kriteret e qarta të përfaqësimit janë në diskutim dhe nuk janë përcaktuar ende në ligj.

Vitin e ardhshëm, vendi duhet:

- të vijojë me funksionimin e strukturës së punësimin dhe arsimit dhe formimit profesional (AFP), pas krijimit të Agjencisë së re Kombëtare të Punësimin dhe Aftësive (AKPA) dhe të përfundojë miratimin e legjislacionit të nevojshëm zbatues për reformën e punësimin;
- të sigurojë zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Mbrojtjes Sociale (2020 – 2023) dhe dokumentit të politikës së përfshirjes sociale (2015 – 2023) dhe të forcojë koordinimin ndërinstytucional për masat që prekin grupet më të rrezikuara;
- të miratojë dhe të zbatojë legjislacionin për kriteret përfaqësuese për anëtarësim në Këshillin Kombëtar të Punës dhe aktet nënligjore për krijimin e këshillit rajonal trepalësh.

Lidhur me **ligjin e punës**, Kodi i Punës, i ndryshuar, po zbatohet, por zbatimi i tij ende duhet të monitorohet më nga afër. Disa përpjekje janë bërë në lidhje me numrin dhe ndikimin e inspektimeve dhe trajnimit të inspektorëve të punës. Megjithatë, kapaciteti i Inspektoratit Shtetëror të Punës duhet të forcohet më tej kur bëhet fjalë për burimet njerëzore, pasi personeli u pakësua në vitin 2019. Inspektorët e punës duhet të vazhdojnë të marrin trajnim të rregullt dhe burime të përshtatshme për të kryer detyrat e tyre. Më shumë përpjekje nevojiten për të siguruar një koordinim të shëndoshë me Inspektoratin Shtetëror Shëndetësor dhe partnerët socialë për të siguruar zbatimin dhe monitorimin e duhur të legjislacionit të shëndetit dhe sigurisë në punë.

Ekonomia informale mbetet e konsiderueshme me 30% të punësimin informal në sektorin jobujqësor (AFP 2019). Përqindja më e lartë e punësimin informal u raportua në aktivitetet tregtare (42.2%), prodhim (17.3%) dhe ndërtim (16.6%), sipas Inspektoratit të Punës. Gjatë vitit 2019 janë kryer 10 042 inspektime (9,994 në sektorin privat) si në sektorin privat, ashtu

edhe në atë publik, ne te cilat janë identifikuar 2 879 (nga të cilat 994 femra) punonjës të pasiguruar, nga të cilët 2 794 (nga të cilat 970 femra) ishin punonjës të zyrtarizuar. Sektorët ku u vlerësuan parregullsitë janë: prodhimi, minierat, ndërtimi, tregtia dhe turizmi.

Shqipëria miratoi Planin Kombëtar të Veprimit 2019 – 2021 për mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi ekonomik. Ende duhet të forcohet sistemi për monitorimin e punës së fëmijëve dhe format e tjera të shfrytëzimit. Shqipëria është bërë vend në pararojë nën Aleancën Globale 8.7 me objektivin për eliminimin e punës së fëmijëve.

Lidhur me **shëndetin dhe sigurinë në punë**, Shqipëria po zbaton dokumentin dhe planin e veprimit të politikave të punësimit, sigurisë dhe shëndetit 2016 – 2020. Shqipëria ka bërë përparime në kuadrin ligjor lidhur me miratimin e shumicës së akteve ligjore për transpozimin e direktivës kuadër të BE-së për shëndetin dhe sigurinë në punë. Megjithatë, zbatimi i legjislacionit për shëndetin dhe sigurinë në punë është i kufizuar për shkak të kapaciteteve të pamjaftueshme financiare dhe njerëzore. Kjo mbetet një çështje veçanërisht shqetësuese në sektorin e këpucëve/tekstileve dhe minierave. Aksidentet e raportuara në punë u ulën nga 195 në vitin 2018 në 176 në vitin 2019, ndërsa vdekjet në punë u rritën nga 27 në 38 në të njëjtën periudhë kohore.

Dialogu social dypalësh mbetet i dobët si në sektorin privat, ashtu edhe në atë publik, kryesisht për shkak të përvojës së pamjaftueshme të sindikatave, mungesës së kulturës së dialogut, si dhe skepticizmit të punëdhënësve ndaj sindikatave. Mbulimi me marrëveshje të negociuara kolektive është më i lartë në sektorin publik në krahasim me sektorin privat, me 73.7% të punonjësve të sektorit publik, 28% të punonjësve të sektorit privat jobujqësor dhe 3.8% të punonjësve privatë të bujqësisë (të dhënat e vitit 2018) të mbuluar me marrëveshje kolektive. Liria për organizim në sindikata dhe e drejta për grevë duhet të garantohet për të gjithë punëtorët, dhe anëtarët e sindikatave nuk do të diskriminohen. Gjithashtu, sistemi i zgjidhjes miqësore të mosmarrëveshjeve të punës ka nevojë për konsolidim të mëtejshëm. Lidhur me dialogun social trepalësh, mandati i Këshillit Kombëtar të Punës (KKP) u rinovua në vitin 2018. Megjithatë, kritere të qarta përfaqësimi nuk janë përcaktuar ende në ligj. Nevojiten akoma përpjekje të konsiderueshme për të shndërruar QKL në një forum efektiv dhe të rregullt të dialogut shoqëror, që synon përmirësimin e negociatave kolektive. Për të qenë efektiv, duhet të promovohen puna dhe mbledhjet e rregullta të komisioneve të krijuara nën QKL në mënyrë që të përgatiten mbledhje kuptimplota plenare të QKL. Në nivelin rajonal, vendimi për këshillat konsultativë rajonal trepalësh, të përbërë nga përfaqësues të organizatave të punëdhënësve, sindikatave dhe përfaqësues të strukturave shtetërore, që pritej të miratohej deri në fund të vitit 2018, nuk është miratuar ende.

Lidhur me **politikat e punësimit**, reforma administrative dhe zvogëlimi i kapaciteteve njerëzore vazhdon të ketë ndikim mbi hartimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave dhe masave të punësimit. Ndërsa pjesëmarrja në tregun e punës është përmirësuar, nevojiten ende përpjekje në lidhje me përafrimin e arsimit dhe formimit (përfshirë arsimin për të rritur dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës) me nevojat e tregut të punës dhe sigurimin e mbështetjes së synuar për njerëzit me aftësi të ulëta. Punësimi dhe pjesëmarrja në tregun e punës vazhdoi të rritet në vitin 2019, por këto shifra fshehin një nivel të lartë nëpunësimi. Në vitin 2019, krijimi i vendeve të reja të punës mbeti një nga përparësitë kryesore ndërsektoriale të qeverisë aktuale. Pas rishikimit afatmesëm të Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (SKPA) të kryer në fund të vitit 2018, plani i rishikuar i veprimit u përfundua në 2019 dhe korniza e politikave u zgjat me dy vjet për shkak të progresit të kufizuar të shërbimeve të promovimit e punësimit në nivelin vendor dhe kohezionin social. Instituti i Statistikave ka burime të mjaftueshme për

të kontribuar në politika me të dhëna gjithëpërfshirëse dhe të besueshme. Fokus i veçantë duhet t'u kushtohet raporteve urbane/rurale në të gjitha statistikat e lidhura me fuqinë punëtore.

Ka pasur progres në lidhje me miratimin e ligjit “Për nxitjen e punësimit” në mars 2019 dhe krijimin e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (AKPA) përmes një akti nënligjor në korrik të vitit 2019. Agjencia e re do të menaxhojë zbatimin e politikave të punësimit dhe aftësive dhe do të administrojë zyrat e punësimit në nivel rajonal dhe vendor, si dhe rrjetin e ofruesve të arsimit dhe formimit profesional publik (AFP) (shkollat e mesme të AFP-së, qendrat e trajnimit). Është thelbësore që agjencia e re të jetë plotësisht e pajisur financiarisht dhe me burime njerëzore për të zbatuar mandatin e saj. Në dhjetor 2019 u miratua organigrama e re e AKPA-së me një rritje të konsiderueshme të burimeve njerëzore, por ende në pritje të mbështetjes financiare.

Programet ekzistuese të **nxitjes së punësimit** (PNP) u rishikuan për të trajtuar më mirë nevojat e personave të papunë dhe u zhvilluan dy programe të reja të nxitjes së punësimit (për vetëpunësimin dhe punësimin në komunitet). Janë hartuar udhëzime operacionale për zbatimin e PNP-ve të reja dhe të rishikuara dhe zbatimi i tyre do të nisë në vjeshtë. Një shenjë e mirë është përfshirja e masave mbështetëse në drejtim të kompensimit për transportin, ose sigurimin e kujdesit për fëmijët për përfituesit e PNP-ve. Zbatimi i PNP-ve vitet e ardhshme do të tregojë nëse do të përmbushet objektivi i udhëzimit të politikave të 2019-ës për të synuar më mirë këto masa, veçanërisht kur bëhet fjalë për grupe të cenueshme, të tillë si të papunët afatgjatë, të rinjtë as në punësim, as në arsim ose trajnim, gratë, komunitetet me aftësi të ulëta dhe komunitetet rome dhe egjiptiane.

Si përgjigje ndaj pezullimeve nga puna për shkak të krizës COVID-19, Këshilli i Ministrave miratoi më 29 korrik 2020 dy programe shtesë dhe të përkohshme të nxitjes së punësimit për punëkërkuesit e papunë të pushuar nga puna gjatë periudhës së pikut të masave të karantinës në periudhën midis 10 marsit dhe 23 qershorit. Një nga programet synon njerëzit që vetëdeklarohen si punonjës informale përpara se të pushohen nga puna. Buxheti i përgjithshëm për masat aktive të tregut të punës për vitin 2020 u rrit me më shumë se 50%, nga 390 milion lekë në 590 milion lekë.

Disa përparime janë bërë lidhur me forcimin e **lidhjeve midis politikave aktive të tregut të punës dhe skemës së ndihmës sociale**, me miratimin e planit operativ për integrimin në tregun e punës të përfituesve të ndihmës në para për vitin 2019 – 2020. Megjithatë, mungon theksimi i lidhjes me shërbimet e kujdesit social, në mungesë të të cilave shpesh është e pamundur të mundësohet integrimi i përfituesve të ndihmës ekonomike në para në tregun e punës. Për më tepër, përfshirja sociale përmes integritit në tregun e punës do të jetë e mundur vetëm për një pjesë të përfituesve të ndihmës në para dhe mbetet e paqartë se çfarë do të ndodhë me ata përfitues që do të largohen nga programi pas pesë vjetësh pa u integruar në tregun e punës. Monitorimi i këtij programi nga afër, së bashku me masat promovuese të punësimit, do të jenë thelbësore për të siguruar një zgjidhje afatgjatë për përfituesit e skemës së ndihmës ekonomike.

Shërbimet publike të punësimit shënuan progres lidhur me krijimin e indikatorëve dhe procedurave të performancës, përmirësimin të vizibilitetit dhe shërbimeve të vendosjes së kontaktit për grupet në nevojë. Po punohet për zhvillimin e një sistemi informacioni, i cili do të mundësojë automatizimin e shumë proceseve që aktualisht realizohen manualisht dhe do të ndihmojë për profilizimin më të mirë të punëkërkuesve dhe sigurimin e gjurmueshmërisë. Nevojiten përpjekje për të futur teknologji të reja, përfshirë mjetet e vetëshërbimit dhe metodat e inovacionit. Punë nevojitet gjithashtu për të përfunduar riorganizimin e zyrave të mbetura të

punësimi dhe për të siguruar që shërbimet e tyre të mbeten të rëndësishme për punëkërkuësit vendorë, veçanërisht ata që kanë një nivel më të lartë arsimimi, dhe të rinjtë, sepse vetëm më pak se gjysma e të papunëve kërkojnë ndihmë për të gjetur punë përmes shërbimeve publike të punësimit.

Në vitin 2019, 70 930 persona ishin të regjistruar si punëkërkuës të papunë (nga të cilët 52% gra). Zyrat e punës nuk janë të suksesshme për të tërhequr një pjesë të konsiderueshme të personave të papunë, numri i të cilëve në vitin 2019 ishte 164 160 sipas Anketës së Fuqisë së Punës, veçanërisht ato me arsim të mesëm të lartë dhe universitar. Profili i punëkërkuësve të regjistruar priret të jetë ai i njerëzve me arsim të ulët, të cilët kanë kryesisht arsim fillor (39 582 ose 56% e të papunëve të regjistruar), me një përqindje më të ulët të personave me arsim të mesëm të lartë (26 062 ose 37%), dhe me një mbulim shumë të ulët të të papunëve me arsim universitar (5 286 ose 7%). Këto shifra janë në kontrast të plotë me përbërjen e fuqisë punëtore të papunë sipas Anketës së Fuqisë Punëtore, ku raportohen: 52 859 persona që kanë në rastin më të mirë arsimin fillor (32%), 73 932 persona që kanë arsim të mesëm të lartë (45%) dhe 37 369 persona që kanë arsim universitar (23%). Për më tepër, sipas anketës, pothuajse dy të tretat e të rinjve që nuk janë të punësuar, të arsimuar ose të trajnuar raportojnë se nuk kërkojnë në mënyrë aktive punë dhe janë jashtë kontakteve me zyrat e punës. Në vitin 2019, 30 391 të regjistruar të papunë (nga të cilët 49% gra) gjetën punë përmes zyrave të punës (ZP). Numri i vendeve vakante të shpallura në ZP arriti në 50 785 në vitin 2019 (minus 17% krahasuar me një vit më parë). Vetëm një pjesë e vogël e të papunëve të regjistruar (4% ose 2 781 vetë) merrnin përfitim papunësie dhe 48% ishin të papunë afatgjatë. Për të mbështetur kalimin e të papunëve në tregun e punës, 12 327 punëkërkuësve të papunë iu ofrua një trajnim mbi aftësitë e buta (i quajtur *Start Smart*) në vitin 2019, veçanërisht të rinjve. 8 714 punëkërkuës të tjerë të papunë morën pjesë në kurse të formimit profesional (krahasuar me një vit më parë) dhe 5 338 punëkërkuës të papunë përfituan nga PNP-të, nga të cilët 2 589 filluan të përfitojnë prej këtyre programeve që nga viti 2019.

Pavarësisht disa përmirësimeve, **niveli i përgjithshëm i papunësisë** mbetet i lartë, veçanërisht midis grave, të rinjve, romëve dhe egjiptianëve, dhe personave me aftësi të kufizuara. Sipas të dhënave vjetore të AFP-së, niveli i papunësisë (mosha 15 – 64 vjeç) ra në 12% në vitin 2019 (11.8% për gratë), nga 12.8% në vitin 2018 (12.3% për gratë). Ndërkohë, pjesëmarrja në forcën e punës u rrit në 69.6% (61.6% për gratë), 1.9 pikë përqindje më shumë krahasuar me të njëjtën periudhë në vitin 2018. Megjithatë, kjo mbetet nën mesataren evropiane, me një ndryshim të rëndësishëm midis meshkujve dhe femrave. Niveli i papunësisë të të rinjtë (mosha 15 – 24 vjeç) ishte 27.2% në vitin 2019 nga 28.3% në vitin 2018. Të rinjtë e moshës 25 – 29 vjeç paraqitën shifra dukshëm më të mira, me një nivel papunësie prej 16.7%. Megjithëse kjo përqindje ka rënë krahasuar me një vit më parë, ajo mbetet ende e lartë. Po ashtu, u raportua një përqindje e lartë e të rinjve që nuk ishin të arsimuar, të punësuar ose të trajnuar me 25.5% (mosha 15 – 24 vjeç) dhe 26.6% (moshës 15 – 29 vjeç). Ekziston një sfidë e madhe sa i takon kalimit të të diplomuarve të arsimi të mesëm të lartë (nga AFP-të dhe gjimnazet) nga arsimi në punë, siç dëshmohet nga niveli i lartë i personave pa arsim, të papunësuar dhe të patrajnuar për këto grupe krahasuar me nivelet më të ulëta të së njëjtës kategorie për të rinjtë që kanë arsim fillor. Këto tendenca dhe zhvillime ka të ngjarë të mbulohen nga ndikimi i pandemisë COVID-19 mbi rritjen dhe punësimin në vitin 2020, me theks të veçantë te industrinë e shërbimeve, të cilat zënë një pjesë të madhe të ekonomisë shqiptare.

Papunësia afatgjatë mbetet një sfidë që Shqipëria duhet të trajtojë përmes ndërhyrjeve më fleksibël dhe të përshtatura të politikave. Niveli i pjesëmarrjes në forcën e punës (grupmosha 15 – 64 vjeç) vazhdoi të rritet (69.6% në vitin 2019), duke iu afruar mesatares së BE-28-ës

(74.0% në vitin 2019), me një ndryshim të dukshëm prej 16 pikë përqindjeje midis burrave dhe grave, dukshëm më i theksuar se në BE-28, ku dallimi është 10.8 pikë përqindje. Në vitin 2019, niveli i pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve të grupmoshës 15 – 24 ishte më e ulët se për pjesën tjetër të popullsisë (36.7%), gjë e cila mund të shpjegohet me pjesëmarrjen në arsim, si dhe përqindja e lartë e të rinjve që nuk janë të punësuar, të shkolluar ose të trajnuar në këtë grupmoshë. Megjithatë, për grupmoshën 25 – 29 vjeç, niveli i pjesëmarrjes në fuqinë punëtore ishte shumë i lartë (82.0%) dhe i krahasueshëm me mesataren e BE-28-ës (82.8%).

Nuk ka pasur zhvillime në lidhje me përgatitjet për **Fondin Social Evropian**.

Lidhur me **mbrojtjen dhe përfshirjen sociale**, Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen Sociale 2015-2020 u rishikua dhe u zgjat deri në vitin 2023. Shpenzimet publike për programet e përfshirjes sociale janë modeste dhe shumë shpesh strukturat qeveritare dështojnë për të trajtuar në mënyrë të përshtatshme nevojat e grupeve të marginalizuara dhe të cenueshme, pasi nuk ka asnjë mekanizëm për të monitoruar situatën e personave që janë të cenueshëm dhe/ose të përjashtuar nga shoqëria, përfshirë ata që janë të prekur nga migracioni.

Si përgjigje ndaj krizës COVID-19, qeveria ndërmoi në mars disa masa emergjente për t'iu përgjigjur situatës dhe për të mbrojtur grupet më të cenueshme. Rreth 70 000 familje në nevojë po përfitojnë një paketë ndihme (ushqime dhe artikuj higjienikë) për një periudhë 3-mujore. Për më tepër, rreth 63 251 familje me skemën e ndihmës në para po përfitojnë dyfishin e shumës së ndihmës për 3 muaj. Personat me aftësi të kufizuara dhe invalidët e punës do të vazhdojnë të përfitojnë pagesa mujore pa kaluar nëpër komisionet e vlerësimit.

Pa transferimet e parave, shërbimet e kujdesit social përbënin vetëm 0.40% të buxhetit të qeverisë në vitin 2018. Transferimet e parave vazhdojnë të përbëjnë rreth 95% të buxhetit të përgjithshëm të sektorit të mbrojtjes sociale. Vlerësimi i nevojave për shërbimet sociale të kryera në vitin 2019 nga Shërbimi Social Shtetëror në 12 qarqet e Shqipërisë nënvizon se 34% e bashkive (21 bashki) nuk ofrojnë asnjë shërbim të kujdesit social. 62% e tyre ose 38 bashki nuk kanë shërbime për të moshuarit dhe 61% e tyre ose 37 bashki nuk ofrojnë shërbime për personat me aftësi të kufizuara. Shërbimet vendore të kujdesit social janë të pazhvilluara dhe shumë bashkive u mungojnë investimet dhe burimet njerëzore. Sipas të dhënave të Shërbimeve Sociale, mbulimi i kujdesit shoqëror është mjaft i ulët, me vetëm rreth 10 000 përdorues në vitin 2019 (0.35% e popullsisë). Rritja e investimeve për zhvillimin e shërbimeve të reja të kujdesit social dhe mbulim më i gjerë gjeografike janë urgjentisht të nevojshme. Njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) pritet të vlerësojnë nevojat në territorin e tyre dhe të përgatisin plane vendore të kujdesit social, por atyre u mungojnë burimet njerëzore dhe financiare për të kryer këtë detyrë. Vetëm 24 bashki kanë miratuar planet e kujdesit social dhe kanë përcaktuar buxhetet për to, duke përshkruar nevojat e komuniteteve në nevojë dhe shërbimeve që duhet të krijohen në përgjigje të tyre. Puna gjithashtu përfshin vlerësimin e kostove për shërbimet dhe identifikimin e kostove që mund të mbështeten nga buxheti i bashkive.

Aktet nënligjore për zbatimin e ligjit “Për shërbimet e kujdesit shoqëror”, të miratuar në vitin 2019, specifikojnë që qeveria qendrore do të duhet të japë fondin social nga buxheti qendror duke alokuar buxhete të tilla në planet e miratuara të kujdesit social vendor. Në prill 2019, qeveria ngriti mekanizmin e Fondit Social si një masë kalimtare për shpërndarjen e fondeve nga buxheti i shtetit për bashkitë. Ministria e Shëndetësisë dhe e Mbrojtjes Sociale ka filluar ta bëjë funksional fondin social duke dhënë 14 projekte për të mbështetur krijimin e shërbimeve të kujdesit social në nivelin vendor. Aplikimi është i hapur vetëm për bashkitë të cilat kanë një

plan të miratuar dhe të buxhetuar të kujdesit social, duke nënvizuar nevojën për të rritur numrin e bashkive me një plan të miratuar dhe të buxhetuar.

Zbatimi i reformës së sistemit të vlerësimit të aftësisë së kufizuar mbi bazën e modelit “bio-psiko-social” po vazhdon dhe është shtrirë nga dy njësi administrative të kryeqytetit në të gjithë bashkinë e Tiranës, duke mbuluar rreth një të tretën e popullsisë shqiptare. Disa përparime janë bërë me zbatimin fillestar (faza pilot) të sistemit të menaxhimit të informacionit për personat me aftësi të kufizuara. Mundësia e përdorimit të shumë shërbimeve publike përbën ende një çështje kritike. Aksesit në shërbime për personat me aftësi të kufizuara në zonat rurale është dukshëm më i ulët sesa për personat që jetojnë në zona urbane dhe, në veçanti, për personat mbi 21 vjeç. Shërbimet sociale shtetërore promovojnë kujdestarinë dhe forma të tjera të kujdesit alternativ për fëmijët pa kujdes prindëror, por duhet t'i kushtohet më shumë rëndësi parandalimit të institucionalizimit të fëmijëve dhe mbështetja e synuar për prindërit që vuajnë nga varfëria është kritike në shumë raste. Për më tepër, shteti duhet të japë më shumë burime financiare dhe njerëzore për shërbimet alternative të kujdesit.

Sa i përket dokumentit ndërsektorial 2016 – 2020 mbi politikën e përfshirjes sociale, pak progres është bërë lidhur me ngritjen e strukturave të nevojshme në nivelin qendror apo qartësimin e organizimeve për zbatimin e politikës. Statistikat e AANJ-së mbi të ardhurat dhe nivelin e jetesës u botuan për herë të parë në dhjetor të vitit 2019. Në vitin 2018, gjysma e popullsisë (49%) ishte në rrezik varfërie ose përjashtimi social (AROPE), që është më shumë se dyfishi i mesatares së BE-së (22.4% në vitin 2017). Niveli i rrezikut nga varfëria ishte 23.4%, ndërsa 38.3% e popullsisë vlerësohej të jetonte në privim të rëndë material dhe 13.3% e individëve të moshës 18 – 59 vjeç vlerësohej se jetonin në familje me intensitet shumë të ulët pune.

Zbatimi i ligjit “Për banesat sociale”, i miratuar në maj 2018, trajton mangësitë në fushën e strehimit dhe dëbimit të detyruar dhe prezanton konceptet dhe parimet kryesore të strehimit social. Megjithatë janë bërë disa përparime lidhur me përgatitjen dhe miratimin e akteve nënligjore, zbatimi i ligjit varet nga miratimi i kuadrit të plotë ligjor.

Lidhur me **mosdiskriminimin në punësim dhe politikën sociale**, janë miratuar ndryshime legjislative për punësimin dhe mjedisin e punës për gratë, duke përkufizuar ngacmimin seksual dhe duke tjetërsuar barrën e provës.

Lidhur me **barazinë midis grave dhe burrave në punësim dhe politikën sociale**, sipas të dhënave të AFP-së të vitit 2019, niveli i punësimit për popullsinë e grupmoshës 15 – 64 vjeç është 68.2% për burrat dhe 54.4% për gratë. Struktura e të punësuarve tregon se 29.0% e grave që punojnë merren me punë të papaguar në biznesin familjar, krahasuar me vetëm 16.4% të burrave që punojnë. Një përqindje e konsiderueshme (39.6%) e burrave që punojnë janë të vetëpunësuar, krahasuar me 23.1% të grave që punojnë. Hendeku gjinor në paga arriti në 10.1% në vitin 2019 krahasuar me 10.7% në vitin 2018.

Sipas raportit të indeksit të hendekut gjinor të Forumit Ekonomik Botëror 2019, Shqipëria renditet e 20-ta nga 153 vende, duke u përmirësuar veçanërisht në fushat e fuqizimit politik dhe pjesëmarrjes ekonomike dhe mundësive. Shqipëria botoi për herë të parë indeksin gjinor që mat barazinë gjinore në gjashtë fusha kryesore: puna, paratë, njohuritë, koha, fuqia, shëndeti dhe dy fusha shtesë: pabarazitë e kryqëzuara dhe dhuna. Indeksi i Përgjithshëm i Barazisë Gjinore për Republikën e Shqipërisë arriti në 60.4 në vitin 2017, duke treguar një hendek gjinor prej 7.4 pikë nën mesataren e BE-28-ës (67.4). Hendeqet më të mëdha për BE-28-ës janë në

fushat e njohurive, parave dhe kohës, ndërsa rezultatet janë të ngjashme në fushat e punës dhe shëndetit.

Sipas anketës së forcës së punës të vitit 2019, lidhur me shkaqet e pasivitetit, gratë mbeten jashtë fuqisë punëtore kryesisht sepse janë të zënë me punë të papaguar në shtëpi (21.4%) ose për shkak se ndjekin shkollën (22.0%). Nga ana tjetër, vetëm 1.0% e burrave deklarojnë punët e shtëpisë si arsye për pasivitetin e tyre, ndërsa 30.4% janë studentë ose nxënës.

Ndryshimet në Kodin e Punës prezantojnë më shumë masa për të mbështetur barazinë gjinore në tregun e punës, kryesisht në lidhje me rritjen e ndërgjegjësimit dhe mbështetjen e fuqizimit ekonomik të grave në tregun e punës, por nuk ka monitorim të zbatimit të këtyre ndryshimeve. Mbeten ende shqetësime rreth përqindjes së grave në tregun informal të punës, veçanërisht në industrinë e tekstileve dhe këpucëve, pa mbrojtjen e duhur në vendin e punës dhe pa mbrojtje sociale. Ekzistojnë gjithashtu shqetësime lidhur me mungesën e të dhënave të ndara për numrin e grave që punojnë në ekonominë informale.

5.20. Kapitulli 20: Ndërmarrjet dhe politikat industriale

Politikat industriale të BE-së forcojnë konkurrueshmërinë, lehtësojnë ndryshimet strukturore dhe inkurajojnë mjedisin miqësor për biznesin që stimulon ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM-të).

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e ndërmarrjeve dhe politikave industriale. Janë bërë **disa përparime** me miratimin e Planit të Veprimit të Reformës së Politikës së Investimeve si pjesë e përpjekjeve rajonale të MAP-REA për investimet, duke ruajtur stimujt për nxitjen e investimeve në sektorin e turizmit dhe zbatimin e një programi mbështetës të inovacionit. Puna legjislative për përafrimin me Direktivën për Pagesat e Vonuara ka filluar, ndërsa zbatimi i planit të veprimit *triple helix* vazhdon të përballet me vonesa. Përpjekjet për përmirësimin e klimës së biznesit vazhdojnë, por kanë ndikim të kufizuar.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

- të zbatojë në mënyrë efektive planin e veprimit *triple helix*;
- të përshpejtojë përafrimin e plotë të legjislacionit të saj me Direktivën për Pagesat e Vonuara;
- të zgjidhë sfidat kryesore në klimën e biznesit, konkretisht duke ulur barrën rregullatore në mënyrë më intensive dhe duke rritur pjesëmarrjen në programet e mundshme të financimit për bizneset;
- të përgatisë Strategjinë e ardhshme të Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve për të përballuar sfidat ndaj konkurrueshmërisë dhe rritjes ekonomike, siç theksohet në rekomandimet e përbashkëta të Programit të Reformave Ekonomike 2019 – 2021 në maj të vitit 2019.

Strategjia e Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve 2014 – 2020 (BIDS) përcakton kuadrin strategjik për **ndërmarrjet dhe politikat industriale** të Shqipërisë. Raporti i monitorimit, i përfunduar në shkurt të vitit 2020, identifikon sfidat në përparimin në zbatimin dhe monitorimin e BIDS. Puna për të hartuar një BIDS e ri 2020 – 2025, duke përfshirë zhvillimin e aftësive të NVM-ve, inovacionin, rritjen e qëndrueshme dhe kushtet për tërheqjen e investimeve të huaja, filloi në shkurt të vitit 2020. BIDS do të përfshijë gjithashtu edhe strategjinë për zhvillimin e industrisë joushqimore. Qeveria ka filluar hartimin e Planit të

Rimëkëmbjes Ekonomike 2030 me synimin për të plotësuar masat e rimëkëmbjes ekonomike pas tërmetit të nëntorit të vitit 2019 dhe të krizës pas COVID-19 dhe për t'i zgatur ato deri në vitin 2030. Ky plan veprimi ka nevojë të harmonizohet me dokumentet strategjike kombëtare për zhvillimin dhe integrimin, si dhe Programin e Reformave Ekonomike 2020 – 2022.

Shqipëria vazhdon të zbatojë iniciativën rajonale Evropa Juglindore 2020 dhe masat në kuadër të Planit Shumëvjeçar të Veprimit të Ballkanit Perëndimor për Zhvillimin e Zonës Ekonomike Rajonale (MAP-REA). Si pjesë e shtyllës së investimeve të MAP-REA-s, Shqipëria është përfshirë në Planin e Veprimit të Reformës së Politikës së Investimeve, analizën dhe raportimin për çështje që lidhen me hyrjen dhe krijimin e investimeve, mbrojtjen dhe mbajtjen e investimeve dhe tërheqjen dhe promovimin e investimeve. Shqipëria ka miratuar në parim në nivelin e BP6-ës, standardet për Marrëveshjen Ndërkombëtare të Investimeve dhe ka nisur procedura për miratimin e brendshëm. Janë bërë disa përparime lidhur me zbatimin e planit të veprimit bazuar në modelin *triple helix*, i cili përfshin masa që kërkojnë përfshirjen e sektorit publik dhe privat së bashku me universitetet, kryesisht në lidhje me hartimin e legjislacionit për *startup*-et inovative. Shqipëria ka mbetur prapa me zbatimin e përgjithshëm të planit të veprimit *triple helix*. Ajo filloi të zbatojë Strategjinë Kombëtare për Inovacionin dhe Teknologjinë, të miratuar në vitin 2017, dhe ngriti *TechSpace* për *startup*-et dhe inovacionin në TIK në shkurt të vitit 2019.

Shqipëria ndjek zbatimin e Aktit të Biznesit të Vogël. Pavarësisht disa përmirësimeve në klimën e biznesit, NVM-të vazhdojnë të identifikojnë këto sfida kryesore: ekonominë informale (veçanërisht në turizëm), mungesën e transparencës në prokurimin publik veçanërisht në lidhje me partneritetet publike private (PPP), nevojën për institucione shtetërore të qëndrueshme, pronësinë e paqartë mbi titujt e pronës dhe zbatimin e shtetit të së drejtës. Lidhur me luftën kundër ekonomisë informale, Shqipëria vazhdoi të zbatojë masa për të zgjeruar bazën e tatimpaguesve me qëllim forcimin e respektimit të legjislacionit tatimor dhe për të kontribuar në krijimin e një fushe të barabartë loje për operatorët ekonomikë. Ajo gjithashtu vazhdoi të privatizojë pronat shtetërore, pjesërisht përmes bonove të privatizimit; disa prej këtyre pronave u blenë nga pronarët e tokave, përmes ushtrimit të së drejtës së parablerjes. Ligji “Për krijimin dhe funksionimin e zonave ekonomike” ekziston, por nuk mund të raportohet asnjë zhvillim në lidhje me krijimin e këtyre zonave. Zona e Teknologjisë dhe Zhvillimit Ekonomik (TEDA) për ndërtimin e ndërmarrjes industriale për përpunimin dhe menaxhimin e integruar të skrapit të metaleve në Rrashbull, Durrës, është ende në fazë zhvillimi. Kontrata për ndërtimin, mirëmbajtjen dhe operimin e zonës teknologjike dhe të zhvillimit ekonomik në Elbasan u nënshkrua në mars të vitit 2020. Pas aplikimit nga Bashkia e Tiranës, TEDA-s në Kashar iu dha në maj statusi i investitorit strategjik. Çështja e përfundimit të veprimit të ligjit “Për investimet strategjike”, të vitit 2015, është shtyrë për në fund të vitit 2020, ndërsa projektligji i unifikuar për investimet është duke u përfunduar. Që nga miratimi i ligjit, 15 projekte investimesh kanë fituar statusin e “investimit strategjik”, shumica e të cilëve në sektorin e turizmit, të ndjekur nga bujqësia dhe energjia. 23 aplikime të tjera janë duke u shqyrtuar. Në dhjetor të vitit 2019 u miratua ligji i ri “Për krijimin e Korporatës Shqiptare të Investimeve” dhe aktet kryesore në zbatim të tij pritet të miratohen nga Këshilli i Ministrave në vitin 2020.

Në fushën e **instrumenteve të politikave të ndërmarrjeve dhe atyre industriale**, Agjencia Shqiptare e Zhvillimit të Investimeve (AIDA) vazhdoi të ofrojë instrumente financimi për të stimuluar *startup*-et dhe sipërmarrjen në turizëm, zejtarinë dhe inovacionin, si dhe konkurrueshmërinë. Në përgjithësi, kapaciteti përthithës u përmirësua krahasuar me vitin e kaluar, duke arritur 78% të aplikimeve dhe 92% të disbursimit të fondeve, ndërsa fondet

mbeten të kufizuara. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2020 nuk u shpërnda asnjë fond pasi qeveria i riorientoi fondet drejt masave të përgjigjes ndaj COVID-it për bizneset. Autoritetet po hartojnë rregullore të reja për fondin e konkurrueshmërisë dhe për fondin e ekonomisë krijuese. Aksesit në financa mbetet një sfidë serioze për bizneset. Si pjesë e përgjigjes ndaj masave COVID-19, qeveria miratoi dy hua për garanci sovraane dhe u nënshkruan marrëveshje me bankat e nivelit të dytë për të mundësuar likuiditet për bizneset për të mbuluar pagat e punonjësve dhe për të financuar shpenzimet operationale. Me mbështetjen e donatorëve, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit krijoi *TechSpace* në shkurt të vitit 2019, duke synuar ngritjen e një mjedisi krijues për zhvillimin e *startup*-ve. *TechSpace* fokusohet në trajnime mbi teknologjinë, inovacionin dhe aktivitetet e sipërmarrjes, duke këshilluar *startup*-et në fushën e TIK-ut. Që nga themelimi i saj, janë regjistruar 100 ide për *startup*-e dhe ka pasur mbi 1 000 vizitorë. Programi pilot “Udhërrëfyesi për në *Silicon Valley*” për *startup*-et, i nisur në janar të vitit 2020, përfshin një fazë inkubacioni në *TechSpace*, seminare praktike, kërkime të gjera dhe një kombinim të metodave produktive të *startup*-eve. Janë nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me universitetet publike, dhe shkollat e mesme profesionale dhe private. Ndërkohë po hartohet një ligj i ri për *startup*-et.

Shqipëria merr pjesë në programin COSME të BE-së për NVM-të përmes pjesëmarrjes në aksionet kryesore të COSME-s, të tilla si Erasmus për Sipërmarrësit e Rinj (EYE) me organizatën ndërmjetëse Protik dhe në Rrjetin Evropian të Ndërmarrjeve (EEN), përmes një konsorciumi të udhëhequr nga AIDA. Projekti i dytë dhe i tretë i EEN-it u përfunduan në fund të vitit 2018 dhe gjatë vitit 2019. Një konsorcium i ri me tri organizata të reja, i udhëhequr nga AIDA, filloi projektin e katërt EEN për periudhën e funksionimit 2020 – 2021. Gjatë vitit 2019 u nënshkruan dhjetë marrëveshje të reja partneriteti dhe dy të tjera gjatë tremujorit të parë të vitit 2020. 53 kompani kanë regjistruar profilet e tyre në bazën e të dhënave EEN dhe 50 profile të reja janë publikuar për të tërhequr partnerë biznesi. Dy ndërmjetësues financiarë u përzgjedhën për të ofruar instrumentet financiare COSME për NVM-të. Potenciali i COSME për të ndihmuar NVM-të për të hyrë në tregje mbetet i nënpërdorur. Legjislacioni përkatës shqiptar është pjesërisht i përafëruar me Direktivën për Pagesat e Vonuara të vitit 2011 dhe përafërimi i plotë duhet të përshejtohet. Shqipëria ka përafëruar pjesërisht përkufizimin e saj për NVM-të me Rekomandimin e BE-së. Kapaciteti kombëtar për politikëbërjen dhe zbatimin në fushën e politikave të SME-ve mbetet ende shumë i kufizuar.

Për sa i përket **politikave sektoriale**, paketa stimuluese fiskale e miratuar në vitin 2018 për hotelet me 4-5 yje mbeti në fuqi edhe në vitin 2019. Stimujt për industrinë e agro-përpunimit vazhduan të zbatohen. Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Qëndrueshëm dhe Turizmin 2019 – 2023 dhe plani i saj i veprimit u miratuan në qershor 2019 dhe ajo është në zbatim e sipër. Kuadri rregullator për klasifikimin dhe kategorizimin e strukturave të akomodimit u miratua në korrik të vitit 2019 pas miratimit të strategjisë së turizmit. Ligji “Për aktivitetet e turizmit detar” u miratua në qershor të vitit 2020, i pasuar nga ligji për vendosjen e përjashtimeve nga TVSH-ja për varkat/jahtet e importuara për turizëm. Një udhëzim ministror për masat e rimëkëmbjes në sektorin e turizmit u miratua në mars, duke u përqendruar te zonat e prekura nga tërmeti i nëntorit të vitit 2019, si dhe u miratua një protokoll i shërbimeve të turizmit për periudhën pas COVID-19-ës për të garantuar sigurinë për të gjithë turistët dhe punonjësit. AIDA punoi për një fushatë promovuese për investimet dhe eksportin për sektorin e agrobiznesit, duke përfshirë mbështetjen për ndërmarrjet shqiptare për përgatitjen e projektpropozimeve dhe gjetjen e partnerëve të huaj të interesuar për vendin dhe palët potenciale të interesuara. Kanë filluar përgatitjet për inicimin e fushatës së dytë promovuese për industrinë e lehtë dhe industrinë e automjeteve në fillim të vitit 2020. Për t’iu përgjigjur krizës së COVID-19, qeveria prezantoi masat e mbështetjes financiare për bizneset e vogla.

Politika fiskale u lehtësua, duke përfshirë shtyrjen e deklarimit të taksave dhe pagesës së taksave deri në fund të vitit 2020; heqjen e tatimit mbi fitimin për NVM-të për vitin 2020 dhe shtyrjen e pagimit të kësteve të tatimit mbi fitimin në vitin 2021 për disa kategori të tjera biznesit dhe disa masa lehtësuese të lidhura me taksat lokale; skemat e mbështetjes për pagesën e pagave u prezantuan për kategoritë më të rrezikuara nga papunësia për shkak të mbylljes së bizneseve, ashtu si edhe pagesa e bonusit për punonjësit e bizneseve të tjera të prekura nga mbyllja. Janë planifikuar masa specifike për të plotësuar nevojat e bizneseve në sektorët më të prekur, të tillë si turizmi, përpunimi aktiv dhe manifaktura.

5.21. Kapitulli 21: Rrjetet transevropiane

BE-ja promovon rrjetet transevropiane (TEN) në fushat e transportit, telekomunikacioneve dhe energjisë për të forcuar tregun e brendshëm dhe për të kontribuar në rritjen ekonomike dhe punësimin.

Shqipëria ka **njëfarë niveli përgatitjeje** në fushën e rrjeteve transevropiane. **Disa përpertime** janë bërë në zhvillimin e rrjeteve të transportit dhe energjisë, duke përfshirë funksionalizimin e interkonjeksionit të saj të energjisë me Kosovën dhe zhvillimin e lidhjeve të saj të gazit me përfundimin e projektit të gazsjellësit transadriatik (TAP).

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

- të vijojë me zhvillimin e rrjeteve kryesore të transportit dhe energjisë në përputhje me: (i) strategjitë kombëtare për transportin dhe energjinë; (ii) prioritizimin e investimeve në infrastrukturë në kuadër të listës së vetme të projekteve; dhe (iii) agjendës së konektivitetit;
- të harmonizojë kuadrin ligjor me *acquis* e BE-së dhe rregulloret TEN-T (rrjetet transevropiane të transportit) dhe TEN-E (rrjetet transevropiane të energjisë), duke përfshirë transpozimin e udhëzimeve për infrastrukturën transevropiane të energjisë;
- të zbatojë masat e reformës së konektivitetit dhe të forcojë kuadrin institucional dhe kapacitetet administrative për zhvillimin dhe monitorimin e rrjeteve transevropiane.

Shqipëria po bën përpertime të mirë lidhur me kuadrin e saj strategjik për **rrjetet e transportit**. Ajo vazhdoi të harmonizojë kuadrin e saj ligjor dhe institucional me Rregulloren e Rrjeteve Transevropiane të Transportit (TEN-T) të BE-së dhe Traktatin e Komunitetit të Transportit (TCT). Ajo merr pjesë aktive në takimet e Komitetit Drejtues Rajonal të TCT-së (RSC) dhe komitetet teknike të Sekretariatit të TCT-së për hekurudhat, rrugët dhe sigurinë rrugore dhe lehtësimin e transportit. Në vitin 2020, ajo mban kryesinë e RSC-së. Autoritetet shqiptare inkurajohen të ruajnë dhe të intensifikojnë bashkëpunimin në kuadrin e TCT-së.

Strategjia Kombëtare e Transportit 2016 – 2020 dhe plani i saj i veprimit parashikojnë shtrirjen e rrjeteve gjithëpërfshirëse dhe kryesore të TEN-T-së në Shqipëri dhe përafrimin e saj me udhëzimet e TEN-T-së dhe standardet dhe rregulloret e BE-së. Shqipëria ka bërë përpertime në hartimin e një vendimi të Këshillit të Ministrave për të transpozuar udhëzimet për zhvillimin e TEN-T-së; miratimi pritet nga fundi i vitit 2020. Rishikimi i dytë i ANTP3 përfundoi në janar 2019 dhe u miratua në janar 2020 me urdhër të Ministrit për Infrastrukturën dhe Energjinë. Shqipëria ka nevojë të fillojë përgatitjet për strategjinë kombëtare të transportit 2021 – 2026 dhe planin e saj të veprimit në përputhje me ANTP3 (*shih Kapitullin 14 – Transporti*).

Shqipëria ka bërë disa përpertime në riparimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës së saj kryesore rrugore. Vendi po bën përpertime lidhur me përgatitjen e projekteve të infrastrukturës

rrugore, hekurudhore dhe portuale, veçanërisht përgjatë korridorit Adriatiko-Jonian dhe korridorit VIII (Varna – Durrës). Ndërtimi i bajpaseve të Fierit, Tepelenës dhe Vlorës po përparon, por çështjet e shpronësimit ende po pengojnë shpejtësinë e punimeve. Punimet për rehabilitimin e linjës hekurudhore Durrës – Tiranë dhe ndërtimin e një linje të re në aeroportin ndërkombëtar pritet të fillojnë në mes të vitit 2020. Shqipëria duhet të sigurojë që projektet e saj të rrjetit të transportit të zbatohen në përputhje me kuadrin rregullator të TEN-T-së. Investimet aktuale dhe të ardhshme në infrastrukturë duhet të jenë në përputhje me standardet e BE-së për prokurimin publik, ndihmën shtetërore dhe VNM-të. Gjithashtu, investimet nevojiten të zbatohen në përputhje me analizat e kostove/përfitimeve të kryera në përputhje me praktikën më të mirë të BE-së. Projektet kanalizohen përmes listës së vetme të projekteve, duke konfirmuar orientimin strategjik të vendit drejt TEN-ve. Nevojiten përpjekje të mëtijshme për sigurinë rrugore. Duhet të merren masa më serioze për të eliminuar “pikat e zeza” të identifikuar në segmentet rrugore me norma të larta aksidentesh që përfundojnë me vdekje dhe lëndime. Miratimi i planeve shumëvjeçare të mirëmbajtjes për të gjithë rrjetin kryesor (hekurudhor dhe rrugor) mbetet ende sfidë.

Shqipëria është pjesërisht e përafuar me *acquis* për zonën e vetme hekurudhore evropiane, ndërveprueshmërinë e sistemit hekurudhor dhe korridoret e transportit hekurudhor të mallrave për transportin konkurrues të mallrave. Ajo duhet të bëjë përpjekje të mëtijshme për të harmonizuar plotësisht vendin me Direktivën ITS, të zhvillojë strategjinë kombëtare për vendosjen e ITS-ve dhe të përgatitet për zbatimin e strategjisë.

Në **rrjetet energjetike**, duhet të bëhen përpjekje të mëtijshme për të miratuar vlerësimin strategjik mjedisor (VSM) dhe planin e identifikimit të projektit sipas master planit të gazit. Kjo do të ndihmojë për zhvillimin e projekteve TEN-E. Gazsjellësi Trans-Adriatik është duke u ndërtuar në përputhje me afatet, me 99% të projektit të përfunduar në qershor të vitit 2020. Gazsjellësi pritet të bëhet funksional në vjeshtën e vitit 2020. Master plani i gazit parashikon projekte të mëdha interkonjeksioni të gazit, të tilla si gazsjellësi Jon – Adriatik dhe tubacioni i interkonektorit të gazit Shqipëri – Kosovë (ALKOGAP), të cilët janë në një fazë të hershme planifikimi.

Është bërë përparim në përmirësimin e infrastrukturës për transmetimin e energjisë. Shqipëria ka linja funksionale interkonjeksioni të energjisë me Greqinë dhe Malin e Zi. Linja teknike funksionale 400 kV midis Shqipërisë dhe Kosovës u përfundua në qershor të vitit 2016, por nuk është vënë ende në funksionim, duke shkaktuar kështu një humbje të madhe financiare për të dyja palët. Në prill të vitit 2020, operatori i sistemit të transmetimit të Kosovës, KOSTT sh.a. përfundoi një marrëveshje të re lidhje me Rrjetin Evropian të Operatorëve të Sistemit të Transmetimit ENTSO-E. Me këtë marrëveshje, KOSTT dhe Kosova përfundimisht do të largohen nga blloku i kontrollit të Serbisë, Malit të Zi dhe Maqedonisë së Veriut dhe do të bashkohen me bllokun e kontrollit Kosovë – Shqipëri. Kjo duhet t’i hapë rrugën KOSTT-it për t’u integruar në tregun rajonal të energjisë, të marrë pjesë në Bursën e Energjisë të Shqipërisë (APEX) dhe më në fund të vërë në veprim interkonjeksionin.

Qeveria miratoi ndërtimin e një linje 400kV midis Elbasanit në Shqipëri dhe Manastirit në Maqedoninë e Veriut në qershor të vitit 2016. Përzgjedhja e ofertuesve fitues për fazën e parakualifikimit përfundoi në vitin 2019. Procedura e fazës teknike është ende në vijim. Linja parashikohet të kushtojë 70 milion euro dhe projekti është planifikuar të përfundojë në vitin 2021.

Shqipëria është pjesëmarrëse në EUSAIR, ku përmirësimi i konektivitetit (rrjeteve të transportit dhe energjisë) është përparësi kryesore.

5.22. Kapitulli 22: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore

Politikat rajonale janë instrumenti kryesor i BE-së për investime në rritjen ekonomike të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse. Shtetet anëtare janë përgjegjëse për zbatimin e tyre, gjë e cila kërkon kapacitete të përshtatshme administrative dhe menaxhim të shëndoshë financiar për projektimin dhe ekzekutimin e projektit.

Shqipëria është e përgatitur **në mënyrë të moderuar** në fushën e politikës rajonale dhe koordinimit të instrumenteve strukturore. Është bërë **progres i kufizuar**, veçanërisht me nënshkrimin e Marrëveshjes së Financimit për programin kombëtar IPA 2017 dhe përfundimin e programit IPA 2018.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

- të forcojë kapacitetet administrative, veçanërisht të Njësisë Qendrore të Financimit dhe Kontraktimit (CFCU) në Ministrinë e Financave, Zyrës Mbështetëse të Zyrtarit Kombëtar Autorizues dhe Autoritetit të Auditit, si edhe të Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme;
- të përshpejtojë përgatitjen e dokumenteve të projekteve për të shmangur vonesat në përdorimin e fondeve të BE-së dhe vështirësitë në respektimin e afateve të kontraktimit, që u vërejtën në programet e viteve 2013, 2014, 2015 dhe 2016;
- të rrisë kapacitetet programuese në përputhje me përfaqsimin sektorial dhe politikën sektoriale, dhe të përmirësojë hartimin e listave prioritare sektoriale të projekteve të maturuara.

Në lidhje me **kuadrin legjislativ** për politikat rajonale, Shqipëria ka miratuar dhe po zbaton Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim, si edhe disa strategji të tjera të reformave strukturore. Kapacitetet adekuate bashkëfinancuese për programet e BE-së në nivel kombëtar dhe vendor ende nuk janë siguruar.

Në lidhje me **kuadrin institucional**, Shqipëria duhet të sigurojë koordinimin për procesin e integritit në BE dhe për asistencën e BE-së brenda administratës qendrore si Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, Zyra e Kryeministrit dhe ministrinë e linjës.

Në lidhje me **kapacitetin administrativ**, strukturat e përfshira në menaxhim indirekt janë trajtuar më tej. Duhet të hartohet një strategji e duhur për ruajtjen/mbajtjen e personelit për të gjitha strukturat e menaxhimit indirekt. Kapacitetet administrative për koordinimin dhe monitorimin e reformave sektoriale përmes grupeve të menaxhimit të integruar të politikave dhe komiteteve drejtuese sektoriale duhet të përmirësohen. Plotësimi me personel i sekretariateve përkatëse duhet të konfirmohet. Përfshirja e partnerëve për zhvillim, qeverisjes vendore dhe organizatave të shoqërisë civile në dialogun sektorial duhet të përmirësohet.

Programimi i IPA 2019/2020 ka përfunduar, por nevojiten ende përpjekje për të trajtuar planifikimin strategjik përtej vitit 2020 dhe për të forcuar programimin sektorial në përputhje me qasjen sektoriale sipas kuadrit IPA 2014 – 2020 dhe në përgatitje për IPA III (2021 – 2027).

Lista prioritare e projekteve të investimeve, përfshirë projektet për zhvillimin rajonal, ende nuk është përpunuar me programin buxhetor afatmesëm si dhe me planifikimin dhe menaxhimin e investimeve publike në shkallë kombëtare.

Në lidhje me **monitorimin dhe vlerësimin**, janë ngritur Komitetet e Monitorimit Sektorial, të cilat janë mbledhur zyrtarisht dhe kanë nxjerrë rekomandime operationale. Ato sigurojnë monitorimin e duhur të asistencës së para-anëtarësimit që BE-ja jep dhe duhet të vazhdojnë të mblidhen dy herë në vit.

Në lidhje me **menaxhimin financiar, kontrollin dhe auditimin**, Autoriteti i Auditimit ka përmirësuar procedurat e tij kundërshtuese. Në mars 2020, me anë të një urdhri të Kryeministrit, u miratua struktura e re organizative e Njësisë Qendrore të Financimit dhe Kontraktimit. Mungesa e tejzgjatur e Zyrtarit Kombëtar Autorizues pas dhënies së dorëheqjes së zyrtarit të mëparshëm ka pasur efekte negative mbi funksionimin e sistemeve të brendshme të kontrollit. Vetëvlerësimi i Zyrës Mbështetëse të Zyrtarit Kombëtar Autorizues për sistemet e menaxhimit dhe kontrollit duhet të përmirësohet. Duhet të rritet monitorimi i aktiviteteve të kontrollit dhe menaxhimi i parregullsive.

Që nga transferimi i funksioneve nga Agjencitë e Zhvillimit Rajonal (AZHR), Agjencia për Zhvillimin Ekonomik Rajonal dhe Agjencia Kombëtare e Zhvillimit Rajonal të Fondit Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH) në korrik të vitit 2018, FSHZH-ja ka funksionuar si agjencia e vetme zbatuese për zhvillimin rajonal në nivel kombëtar dhe rajonal. Zyra e Kryeministrit po udhëheq reformën e zhvillimit rajonal dhe është përgjegjëse për kuadrin e politikave.

Miratimi i projektligjit për zhvillimin rajonal dhe politikat e kohezionit u vonua për shkak të nevojës për rishikim për të pasqyruar ndryshimet e mësipërme institucionale dhe procedurale. Projektligji po i nënshtrohet aktualisht konsultimeve me palët përkatëse të interesit dhe do të dorëzohet në Kuvend deri në prill të vitit 2020. Ndërkohë, FSHZH-ja ka hartuar një strategji dhe plan kombëtar për zhvillimin dhe kohezionin për 2021 – 2027 dhe katër plane për zhvillimin rajonal (2021 – 2024). Si autoriteti menaxhues për zhvillimin rajonal, ai po përgatit gjithashtu një program shumëvjeçar (2021 – 2027) për zhvillimin rajonal.

FSHZH-ja ka forcuar strukturat e saj rajonale dhe ka zbatuar alokimet e buxhetit të Fondit të Zhvillimit Rajonal (FZHR), përfituesit kryesorë të të cilave janë njësitë e qeverisjes vendore. FZHR-ja është përqendruar për të mbështetur përfundimin e programit të qeverisë për 100 fshatra. Paralelisht, FSHZH-ja dhe njësitë e zhvillimit rajonal (ish-AZHR-të) zbatuan një skemë pilote të granteve, bazuar në rregulla të ngjashme me ato të udhëzuesit praktik të Komisionit Evropian.

5.25. Kapitulli 25: Shkenca dhe kërkimi

BE-ja ofron mbështetje të rëndësishme për kërkimin shkencor dhe novacionin. Të gjitha shtetet anëtare mund të përfitojnë nga programet kërkimore të BE-së, veçanërisht kur bëhet fjalë për ekselencë shkencore dhe investime solide në kërkimin shkencor.

Shqipëria është në një **fazë fillestare** në fushën e shkencës dhe kërkimit shkencor. Disa përparime janë bërë gjatë periudhës së raportimit, veçanërisht me përfundimin e fazës së hartëzimit të Strategjisë së Specializimit Inteligjent. Megjithatë, rekomandimet e vjetshme nuk janë trajtuar plotësisht dhe prandaj mbeten ende të vlefshme.

Vitin e ardhshëm, vendi, në veçanti:

- duhet të rrisë investimet për kërkimin shkencor, në përputhje me angazhimet e veta dhe prioritetet e Zonës Evropiane të Kërkimit Shkencor;
- duhet të bëjë përparim në zhvillimin e Strategjisë së Specializimit Inteligjent;
- duhet të sigurojë pjesëmarrje më të lartë në Horizon 2020.

Për sa i përket **politikës së kërkimit shkencor dhe inovacionit**, zbatimi i Strategjisë Kombëtare për Shkencën, Teknologjinë dhe Inovacionin 2017 – 2022 u monitorua për herë të parë në vitin 2019. Rekomandimet kryesore përfshinin kryerjen e një rishikimi të burimeve të planifikuara në projektin e programit buxhetor afatmesëm 2020 – 2022 për rritjen e fondeve të kërkimit shkencor në 1% të PBB-së deri në vitin 2022. Pavarësisht rritjes së konsiderueshme të burimeve kombëtare për kërkimin shkencor dhe novacionin (nga 62.12 milion lekë në 2018 në 227.34 milion lekë për vitin 2019), kjo është ende shumë larg objektivit dhe duhet ende të rriten investimet në kërkimin shkencor dhe masat e tjera për të forcuar kapacitetet e kërkimit shkencor dhe novacionit në nivel kombëtar.

Shqipëria nuk ka një metodologji të qartë për të përcaktuar financimin për kërkimin shkencor dhe shkencën. Pavarësisht përpjekjeve për të hartëzuar infrastrukturën kërkimore që nga viti 2018, i cili pritet të përditësohet përsëri në vitin 2020, Shqipëria nuk ka zhvilluar akoma një udhërrëfyes për ta trajtuar këtë çështje në nivel kombëtar. Në vitin 2019, Zyra e Kryeministrit inicioi një plan për përditësimin e vazhdueshëm të të dhënave për infrastrukturën kërkimore të Shqipërisë, bazuar në treguesit *Frascati*. Megjithatë, deri më sot, asnjë vëzhgim nuk është shpërndarë për mbledhjen e të dhënave të tilla.

Është bërë përparim i kufizuar lidhur me zbatimin e planit të veprimit 2017 – 2021 për mbështetjen e zhvillimit të politikave novatore, i cili synon nxitjen e lidhjeve më të mira mes akademikëve, industrisë dhe qeverisë. Tani që Rrjeti Akademik Shqiptar është i lidhur me rrjetin panevropian GÉANT për ekselencë shkencore, kërkim shkencor, arsim dhe novacion, duhet të bëhen përpjekje kombëtare në fushat e aksesit së hapur dhe të dhënave të hapura.

Ligji “Për Akademinë e Shkencave” u miratua në shtator 2019, duke rregulluar funksionimin e Akademisë së Shkencave, Akademisë së të Rinjve dhe synuar rritjen e integritetit të sistemit të kërkimit shkencor. Projektligji i ri për kërkimin shkencor është përfunduar, por është ende në pritje për miratim.

Zhvillimi i një **Strategjie së Specializimit Inteligjent (S3)** filloi në vitin 2017 nën drejtimin e Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë, në bashkëpunim me Komisionin Evropian; u hartua një udhërrëfyes për procesin S3 dhe faza e hartëzimit të procesit S3 përfundoi në dhjetor 2019 me mbështetjen e BE-së. Hapat e mëtejshëm të S3 në vitin 2020 duhet të përfshijnë përfundimin e fazës së analizës cilësore dhe fillimin e procesit të zbulimit të sipërmarrjeve.

Lidhur me **programet kuadër të BE-së**, Shqipëria merr pjesë në programin Horizon 2020 si vend i asociuar. Pjesëmarrja e saj në Horizon 2020 është përmirësuar dhe tregon një trend të mirë për vitin 2019, megjithatë performanca e saj vazhdon të jetë e ulët. Subjektet shqiptare kanë marrë pjesë në 40 masa të Horizon 2020, duke marrë 4.2 milion euro kontribut të drejtpërdrejtë nga BE-ja. Niveli i suksesit të propozimeve me pjesëmarrje shqiptare është 8.1% (me një rritje nga 7.8% që ishte vitin e kaluar) krahasuar me 15.6% si nivel suksesi i Horizon 2020. Pjesëmarrja e sektorit privat në program vazhdon të mbetet veçanërisht e ulët. Një trend i mëtejshëm pozitiv është rritja e numrit të botimeve, 842 botime për 1 000 studiues. Agjencia

Kombëtare e Kërkimit Shkencor, Teknologjisë dhe Inovacionit (AKKSHI) ka forcuar përpjekjet e saj për të rritur ndërgjegjësimin mbi mundësitë e financimit nga programi Horizon. Përveç aktiviteteve ndërgjegjësuese, nuk është marrë asnjë masë tjetër për të mbështetur pjesëmarrjen në Horizon 2020.

Lidhur me integrimin në **Zonën evropiane të kërkimit shkencor**, Shqipëria duhet të jetë më aktive në të gjashtë fushat prioritare dhe duhet të përmirësojë rrjetëzimin e saj me partnerët evropianë për t'u angazhuar në bashkëpunime kërkimore ndërkombëtare, ku tashmë ka angazhim aktiv në COST.

Sa i përket **Bashkimit të inovacionit**, Agjencia Kombëtare e Kërkimit Shkencor, Teknologjisë dhe Inovacionit ka financuar gjashtë projekte kombëtare kërkimore me një shumë prej rreth 400 000 eurosh gjithsej në gjashtë fusha kërkimore prioritare dhe aktualisht po financon projekte bilaterale kërkimore teknologjike dhe shkencore me mbështetjen italiane dhe austriake.

Vrojtimi Evropian i Inovacionit nuk është ende i disponueshëm për Shqipërinë, megjithatë plani për të identifikuar treguesit zbuloi se tetë tregues nga burime ndërkombëtare janë tashmë të pranishëm. Shqipëria duhet të bëjë përpjekje për të prodhuar statistika dhe të dhëna të besueshme për shkencën dhe teknologjinë, përfshirë treguesin e shpenzimeve të brendshme bruto për kërkimin shkencor dhe zhvillimin, me synimin për të marrë pjesë në Vrojtimin Evropian të Inovacionit.

Lidhur me qarkullimin e trurit, duke marrë parasysh se kapitali njerëzor në diasporë është një aset i rëndësishëm për Shqipërinë, ka filluar puna për ndërtimin e një platforme për qarkullimin e trurit me mbledhjen e të dhënave për specialistët/studuesit/ekspertët shqiptarë që punojnë jashtë vendit.

5.26. Kapitulli 26: Arsimi dhe kultura

BE-ja mbështet bashkëpunimin në arsim dhe kulturë përmes financimit të programeve dhe koordinimit të politikave të shteteve anëtare përmes metodës së hapur të koordinimit. BE-ja dhe shtetet anëtare duhet të parandalojnë gjithashtu, diskriminimin dhe të sigurojnë edukim cilësor për fëmijët e punonjësve migrantë, duke përfshirë fëmijët me prejardhje nga grupet e disavantazhuara.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e arsimit dhe kulturës. **Disa përparime** janë bërë me zbatimin e rekomandimeve nga raporti i mëparshëm në këtë fushë, veçanërisht me përcaktimin e kuadrit të politikave për arsimin parashkollor. Lidhur me arsimin dhe formimin profesional (AFP), u shënuan disa përparime me ngritjen e Agjencisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive, ristrukturimin e Agjencisë Kombëtare të Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve, zbatimin e Ligjit për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve dhe miratimin e legjislacionit zbatues për ligjin e AFP-së. Gjithashtu, u miratua strategjia për kulturën për periudhën 2019 – 2023.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria, në veçanti:

→ duhet të hartojë strategjinë e re për arsimin, duke mbuluar të gjitha nivelet e arsimit;

→ duhet të përfundojë miratimin e legjislacionit zbatues të ligjit për AFP-në dhe të vazhdojë me optimizimin e sistemit të AFP-së për të zhvilluar shërbime dhe kompetenca në përputhje me nevojat e sektorit privat;
→ miratojë plotësisht legjislacionin zbatues për ligjin “Për trashëgiminë kulturore dhe muzetë”.

Lidhur me **arsimin dhe trajnimin**, është bërë përparim me vlerësimin e kornizës aktuale të politikave, zbatimin e kornizave kurrikulare dhe ligjore dhe shpërndarjen e librave shkollorë falas për nxënësit në arsimin fillor. Rreth 225 000 libra shkollorë u shpërndanë për vitin akademik 2019/2020, përkatësisht 155 000 libra për fëmijët e shkollës fillore dhe 70 000 për studentët nga grupet më të cenueshme. Rreth 3 000 mësues dhe drejtorë të arsimit në fëmijërinë e hershme u trajnuan për kurrikulën e re të bazuar në kompetenca.

U shënua përparim në regjistrimin në klasat përgatitore/parashkollore për grupmoshën 5 – 6 vjeç – vetëm 10% e djemve dhe 11% e vajzave në të gjithë vendin nuk janë regjistruar akoma në arsimin formal. Për më tepër, shkalla e regjistrimit në arsimin dhe kujdesin gjatë fëmijërisë së hershme për grupmoshën 3 – 4 vjeç arriti në 73% në vitin shkollor 2017 – 2018 krahasuar me 55% në vitin 2008. Kjo gjithashtu shënon një rritje të pjesëmarrjes së fëmijëve me prejardhje të pafavorshme (66% në vitin 2018 kundrejt 26% në vitin 2017).

Sipas të dhënave të AFP-së për vitin 2018, pjesëmarrja e të rriturve (25 – 64) në arsimin dhe trajnimin formal ose informal ishte jashtëzakonisht e ulët (0.9%) krahasuar me mesataren e BE-28-ës (11.1%). Anketa e Arsimit të të Rriturve (AAT), e cila mat pjesëmarrjen për një periudhë më të gjatë kohore prej një viti, tregon gjithashtu një hendek të konsiderueshëm midis Shqipërisë (9.2%) dhe mesatares së BE-28-ës (45.1%). Në vitin 2019, 19 589 persona (përfshirë 8 480 gra) u regjistruan në kurse profesionale, nga të cilët 8 714 të papunë nga zyrat e punës. Në total, 13 570 njerëz u certifikuan gjatë kësaj periudhe.

Në vitin 2019 u krijua një Agjenci e re për Sigurimin e Cilësisë së Arsimit Parauniversitar për të forcuar performancën e cilësisë. Ajo është përgjegjëse për zhvillimin e kurrikulës shkollorë në përputhje me qasjen e bazuar në kompetenca, politikën e trajnimit të mësuesve në shërbim dhe monitorimin e performancës në arsimin parauniversitar. Si rezultat i pilotimit dhe zbatimit të një sistemi kurrikule të bazuar në kompetenca, Agjencia zhvilloi një vlerësim të jashtëm të kurrikulës së re.

Edhe pse në përgjithësi ishin shumë të ulëta, nivelet e regjistrimit të romëve dhe egjiptianëve u rritën nga viti i kaluar akademik si në arsimin parauniversitar (+6%), ashtu edhe në arsimin dhe kujdesin gjatë fëmijërisë së hershme. Aksesit i tyre në arsimin e lartë gjithashtu u përmirësua, me 13.8% në vitin akademik 2018/2019. Megjithatë, hendeku në aksesin në arsim midis fëmijëve romë/egjiptianë dhe fëmijëve të tjerë që jetojnë në të njëjtat zona mbetet shumë i madh. Masat e planifikuara për të lehtësuar hyrjen në universitete (sistemi i kuotave dhe heqja e tarifave universitare) në përgjithësi nuk janë zbatuar.

Sipas reformës së kurrikulës, mësuesit në shërbim morën trajnim bazë përpara prezantimit të një kurrikule të re për secilën klasë. Megjithatë, qasja e re e bazuar në kompetenca kërkon aftësi pedagogjike, të cilat mësuesit aktualë nuk i kanë marrë në universitet, si dhe trajnime të mëtejshme, këshillim dhe mbështetje të përshtatshme të vazhdueshme. Një mbështetje e tillë duhet të organizohet në mënyrë që të sigurohet zbatimi efektiv dhe domethënës i reformës, të ndihmohen mësuesit që të kalojnë nga mësimi përmendësh dhe të mësuarit me mësuesin në qendër në qasjen me fëmijën në qendër dhe të përqafojnë konceptin e vlerësimit formues. Ka

filluar rishikimi i përmbajtjes dhe strukturës së kurrikulës për trajnimin fillestar të mësuesve në institucionet e arsimit të lartë, por programet e studimit nuk janë përputhur akoma me programet mësimore në arsimin parauniversitar. Për më tepër, mësuesit dhe drejtorët trajnohen të paktën 3 ditë në vit dhe trajnimet kryhen sipas sistemit “sipas kërkesës”, bazuar në nevojat e mësuesve dhe ofertat nga agjencitë e akredituara për trajnim.

Megjithatë, kjo nuk është e mjaftueshme për të siguruar një përmirësim të qëndrueshëm të aftësive pedagogjike, veçanërisht ato që lidhen me zbatimin e qasjes së bazuar në kompetenca dhe aftësitë e përgjithshme në fushat tematike të kompetencave të mësuesve dhe drejtorëve. Shkolla u ndërpre në fund të vitit 2019 për shkak të tërmetit tragjik në Shqipërinë qendrore dhe gjatë tremujorit të parë të vitit 2020 për shkak të shpërthimit të pandemisë COVID-19, gjë që theksoi qartë mangësitë dhe sfidat për ofrimin e mësimin në distancë në të gjitha nivelet e arsimit. Për shkak të kufizimeve të burimeve financiare dhe të kapaciteteve, cilësia e arsimit mbetet një çështje shqetësuese në të gjithë vendin. Ofrimi i arsimit gjithëpërfshirës parauniversitar është veçanërisht i papërshtatshëm në zonat rurale dhe ato të izoluara ku ambientet shkollore, shpesh në kushte të këqija, përdoren si për arsimin dhe kujdesin e fëmijëve në fëmijëri të hershme, ashtu edhe për arsimin fillor, dhe është e vështirë të tërhiqen mësues të kualifikuar. Në përgjithësi, buxheti për arsimin duhet të rritet dhe të përdoret në mënyrë më transparente, përfshirë institucionet private të arsimit të lartë.

Ligji i rishikuar “Për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve”, i miratuar në vitin 2018, u plotësua me akte nënligjore për krijimin e komiteteve sektoriale të aftësive. Shqipëria aktualisht po përgatit referencën e saj në Kornizën Evropiane të Kualifikimeve, që pritet të zhvillohet në vitin 2021. Vlerësimi i të nxënësve joformal dhe informal është një nga masat prioritare në Strategjinë Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2014 – 22 dhe i parashikuar si në ligjin për AFP-në, dhe në ligjin për kornizën e kualifikimeve. Zbatimi deri tani ka qenë i kufizuar vetëm për nivelin pilot dhe nuk është zbatuar ende në të gjithë vendin.

Pavarësisht disa përparimeve në vitin 2019, legjisllacioni zbatues i ligjit të AFP-së të vitit 2017, nuk është miratuar ende plotësisht. Standardet e kualifikimit dhe kurrikulat kuadër për shumicën e programeve të AFP-së janë duke u modernizuar, por disa shkolla kanë mungesë të aftësive dhe pajisjeve mësimore për t'i zbatuar ato në praktikë. Qeveria së fundmi ka racionalizuar institucionet e AFP-së, duke krijuar Agjencinë Kombëtare të Punësimin dhe Aftësive dhe duke ristrukturuar më tej Agjencinë Kombëtare të Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve. Megjithatë, sfidat e zbatimit vazhdojnë ende dhe mbetet shumë për të bërë para se këto përpjekje të rëndësishme modernizimi të ushtrojnë ndikim pozitiv në tregun e punës. Standardet e kualifikimit dhe kurrikulat kuadër për shumicën e programeve të AFP janë duke u modernizuar, edhe pse disa shkolla shqiptare nuk kanë aftësi dhe pajisje mësimore të përshtatshme për t'i zbatuar ato në praktikë. Pavarësisht aktiviteteve promovuese dhe mbështetjes për nxënësit nga zonat rurale për të ndjekur arsimin AFP, pjesëmarrja në AFP është e ulët në krahasim me nivelin në rajon me vetëm 18.2% të nxënësve të nivelit të mesëm të lartë janë regjistruar në shkollat profesionale në vitin 2019.

Pavarësisht demonstrimit të kalimit më të shpejtë në punësim për të diplomuarit e AFP-së, si dhe përpjekjeve për promovimin e arsimit dhe formimit profesional, regjistrimi në këtë drejtim mësimor nuk po rritet. Profesionalizimi i mësimeve, hartimi i kurrikulave, menaxhimi i qendrave të arsimit dhe formimit profesional, përfshirja dhe sigurimi i cilësisë, të gjitha duhet të forcohen në mënyrë të konsiderueshme në mënyrë që aspiratat e nxënësve dhe kërkesat e tregut të punës të trajtohen siç duhet. Shqipëria është anëtare aktive e Aleancës Evropiane për Praktikën Profesionale (EAF), e cila synon të forcojë cilësinë, ofertën dhe imazhin e praktikës

profesionale në Evropë dhe, së fundmi, edhe lëvizshmërinë e praktikantëve. Vendi është i angazhuar të zbatojë dhe monitorojë Konkluzionet e Rigës të vitit 2015 mbi Arsimin dhe Trajnimin Profesional. Megjithëse numri i nxënësve me aftësi të kufizuara në AFP është rritur kohët e fundit, nevojiten më shumë përpjekje për të siguruar përfshirjen e popullsisë në rrezik përjashtimi.

Një grup pune u krijua për të hartuar një strategji për arsimin nga fëmijëria e hershme deri në arsimin e lartë për vitet e ardhshme dhe drafti i parë duhet të jetë gati në tremujorin e parë të vitit 2021.

Shqipëria vazhdoi përpjekjet e saj për njohjen automatike të diplomave; ajo iu bashkua Bosnje dhe Hercegovinës, Kroacisë, Italisë dhe Maqedonisë së Veriut në rrjetin e qendrave kombëtare të informacionit të Adriatikut për njohjen e kualifikimeve. Vendi do të mbajë Sekretariatit e Procesit të Bolonjës nga fundi i vitit 2020 deri në konferencën e ardhshme ministeriale. Shqipëria vazhdoi të merrte pjesë aktive në programet e BE-së, në veçanti Erasmus +, me rezultate shumë të mira në vitin 2019, veçanërisht përsa i përket mobilitetit (6 067 studentë, krahasuar me 4 028 në vitin 2018) dhe rritjes së kapaciteteve në projektet e arsimit të lartë, ku pesë institucione shqiptare të arsimit të lartë u përzgjodhën si koordinatorë kryesorë të projekteve.

Rezultatet e pjesëmarrjes së Shqipërisë në vitin 2018 në Programin e OECD-së për Vlerësimin Ndërkombëtar të Studentëve (PISA) u botuan në dhjetor të vitit 2019. Pavarësisht përmirësimit të qëndrueshëm në katër raundet e mëparshme të testimit (2000, 2009, 2012 dhe 2015), Shqipëria vazhdoi të performonte dobët në vitin 2018: 50.3% e 15-vjeçarëve rezultuan poshtë nivelit të performancës për nivelet PISA I ose II në lexim dhe 53.3% në matematikë. Vazhdojnë përgatitjet për pjesëmarrjen e Shqipërisë në PISA 2021. Vendi merr pjesë në trendet në studimin ndërkombëtar të matematikës dhe shkencës (TIMSS) 2019 dhe vlerësimet ndërkombëtare të progresit në studimin ndërkombëtar të aftësisë së leximit të vitit 2021 (PIRLS).

Lidhur me sektorin e **kulturës**, Strategjia Kombëtare për Kulturën për periudhën 2019 – 2025 u miratua në dhjetor 2019. Në maj të vitit 2018 u miratua ligji “Për trashëgiminë kulturore dhe muzetë”, por legjislacioni zbatues i nevojshëm nuk është ende plotësisht në fuqi. Prishja e Teatrit Kombëtar në maj të vitit 2020 erdhi në një moment kur Bashkimi Evropian kishte bërë thirrje vazhdimisht për dialog midis autoriteteve, shoqërisë civile dhe grupeve të tjera të interesit, përpara se të merrej një vendim i pakthyeshëm. Shqipëria ftohet të respektojë dhe shfrytëzojë plotësisht potencialin e trashëgimisë së saj ekzistuese kulturore. Shqipëria duhet të vazhdojë të bashkëpunojë me UNESCO-n për menaxhimin e siteve të trashëgimisë botërore dhe të bëjë përpara në zhvillimin e planeve të integruara të menaxhimit për sitet e saj, duke ndjekur qasjen pjesëmarrëse. Duhet të inkurajohet bashkëpunimi ndërkufitar për ruajtjen e Ohrit me autoritetet e Maqedonisë së Veriut.

Në përputhje me ligjin e vitit 2017 “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, qeveria miratoi në vitin 2019 dy ligje zbatuese për pjesëmarrjen e pakicave kombëtare në jetën publike, kulturore, sociale dhe ekonomike dhe për kushtet që pakicat kombëtare të përdorin elementet themelore të identitetit të pakicave, përfshirë gjuhën e tyre.

Shqipëria vazhdoi të marrë pjesë në programin e BE-së *Creative Europe* (Evropa Krijuese). Në vitin 2019, Shqipëria përfitoi nga tri projekte në kuadër të këtij programi, dhe gjatë periudhës së raportimit Ministria organizoi dy sesione informuese rreth programit. Shqipëria ka projekte

me nivele më të mira suksesi nën komponentin e kulturës së *Creative Europe* (veçanërisht me përkthimet letrare), por mund të përmirësojë pjesëmarrjen në komponentin MEDIA. Në masën e re të mobilitetit, *i-Portunus*, u financuan 4 artistë nga Shqipëria.

Ligji për **rininë** (i miratuar më 4 tetor 2019), pritet të rrisë rolin e organizatave rinore në vendimmarrje dhe të sigurojë efikasitetin e institucioneve shtetërore që punojnë për çështje që prekin të rinjtë. Kriteret për organizatat kombëtare përfaqësuese të rinisë që do të njihen nga institucioni përgjegjës për rininë duhet të miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave. Organizatat rinore shprehën shqetësime në lidhje me ligjin e ri, në veçanti me përfaqësueshmërinë e strukturave që do të krijoheshin. Tri qendra rinore u krijuan në vitin 2018 në Laç, Lushnjë dhe Elbasan, por gjatë vitit 2019 nuk u morën hapa të tjerë për krijimin e qendrave të mbetura të rinisë. Qendrat rajonale rinore duhet t'u ofrojnë të rinjve shërbime dhe të zhvillojnë aktivitete kulturore, sociale dhe sportive në përputhje me politikën dhe programet e miratuara nga Ministria, por ligji "Për rininë" nuk parashikon asnjë dispozitë për struktura të tilla.

Zyra Rajonale për Bashkëpunimin Rinor (RYCO) e ka selinë e saj në Tiranë dhe vazhdon të jetë aktive në rajon. Niveli i mirë i pjesëmarrjes së Shqipërisë u vërejt në vitin 2019 në tri thirrjet e para të RYCO-s me përzgjedhjen e shtatë projekteve nga Shqipëria.

Shqipëria ka bërë përparim të konsiderueshëm në edukimin gjithëpërfshirës seksual. Po zhvillohet një reformë e plotë e kurrikulës duke përfshirë vlerësimin e mësimdhënies dhe materialeve, duke synuar zbatimin e plotë brenda vitit 2020. Megjithatë, nuk ka strategji specifike për të përfshirë të rinjtë që nuk vijojnë shkollën.

Shqipëria iu bashkua në mënyrë aktive edicionit të pestë të Javës Evropiane të Sportit (23 – 30 shtator 2019), nën kuadrin e nismës së Komisionit *Java Evropiane e Sportit përtej Kufijve*. Aktivitete sportive dhe veprimtari mbi jetën e shëndetshme u organizuan në të gjithë vendin.

5.27. Kapitulli 27: Mjedisi dhe ndryshimet klimatike

BE nxit masa të forta për klimën, zhvillimin e qëndrueshëm dhe mbrojtjen e mjedisit. Ligji i BE-së përmban dispozita që trajtojnë ndryshimet klimatike, cilësinë e ujit dhe ajrit, menaxhimin e mbetjeve, mbrojtjen e natyrës, ndotjen industriale, kimikatet, zhurmën dhe mbrojtjen civile.

Shqipëria ka një farë niveli të përgatitjes në këtë fushë. Është bërë **progres i kufizuar** në përafrimin e mëtejshëm të politikave dhe zbatimit të legjislacionit me *acquis*-në, në fusha të tilla, si menaxhimi i mbetjeve dhe ujit, krimi mjedisor dhe mbrojtja civile. Megjithatë, nevojiten ende përpjekje të konsiderueshme për zbatim, veçanërisht për menaxhimin e mbetjeve, cilësinë e ujit, ajrit dhe ndryshimet klimatike. Rekomandimet e vitit 2019 mbeten të vlefshme dhe në vitin e ardhshëm. Shqipëria, në veçanti duhet të:

→ harmonizojë më tej direktivat kryesore të ujit, dhe të përshejtojë zhvillimin e kapaciteteve të agjencive kombëtare për Menaxhimin e Burimeve Ujore dhe për Furnizimin me Ujë, Kanalizimet dhe Mbetjet;

→ marrë masa të menjëhershme për të rishikuar dhe përmirësuar vlerësimet e ndikimit mjedisor dhe strategjik për projektet, planet dhe programet ekzistuese dhe të planifikuara, veçanërisht në sektorët e energjisë ujore, ndërtimit, turizmit dhe minierave;

→ zbatojë strategjinë kombëtare për ndryshimet klimatike dhe planet e ndërlidhura të veprimit për zbutjen dhe përshtatjen, të miratojë legjislacionin përkatës dhe të zhvillojë planin e saj të integruar Kombëtar të Energjisë dhe Klimës në përputhje me detyrimet e Komunitetit të Energjisë.

Mjedisi

Për sa i përket fushës së legjislacionit **horizontal**, Shqipëria duhet të shtojë përpjekjet për të arritur një harmonizim dhe zbatim të plotë në shumicën e zonave. Zbatimi i Direktivës së Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor dhe Direktivës të Vlerësimit Strategjik Mjedisor duhet të forcohet, veçanërisht në sektorët e energjisë dhe minierave. Në vendimmarrje, pjesëmarrja dhe konsultimi me publikun duhet të përmirësohet, veçanërisht në nivelin vendor. Në korrik të vitit 2019 Shqipëria miratoi një ligj, i cili ndryshon Kodin Penal duke transpozuar plotësisht Direktivën për Mbrojtjen e Mjedisit përmes ligjit penal. Megjithatë, zbatimi mbetet ende çështje shqetësuese pasi vetëm një pjesë e vogël e krimeve të raportuara përfundojnë me një dënim. Janë bërë disa përpjekje për të zbatuar më tej direktivën INSPIRE. Nevojitet progres i mëtejshëm për të arritur një harmonizim të plotë me direktivën për përgjegjësinë mjedisore. Në periudhën janar – tetor, Inspektorati Shtetëror i Mjedisit bëri mbi 3 300 inspektime mjedisore. Pas tërmetit në nëntor të vitit 2019 dhe gjatë pandemisë COVID-19 në pranverën e vitit 2020, inspektimet u pezulluan.

Inspektorati aktualisht po riorganizohet në përputhje me vendimin e Këshillit të Ministrave të korrikut të vitit 2019, sipas të cilit Agjencia Kombëtare e Mjedisit ka marrë përgjegjësi për inspektimin dhe kontrollin mjedisor dhe sektorin e ujit. Ministrisë së Brendshme i është dhënë gjithashtu kompetencë në këtë fushë në fillim të vitit 2020. Përgjegjësitë për zbatimin e dispozitave mjedisore duhet të sqarohen dhe vetë zbatimi duhet të forcohet shpejt, veçanërisht për të trajtuar në mënyrë efektive krimet mjedisore. Fondet e kufizuara nga buxheti i shtetit për mjedisin dhe ndryshimet klimatike u zvogëluar edhe më tej në vitin 2019. Ato duhet të rritet për të përmbushur të gjitha kërkesat e direktivave të transpozuar të BE-së.

Duhet bërë më shumë përpjekje për harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit mbi **cilësinë e ajrit** si edhe për të përmirësuar sistemin e monitorimit. Ende pritet zbatimi i Strategjisë Kombëtare të Cilësisë së Ajrit, e vitit 2014. Plani kombëtar për menaxhimin e cilësisë së ajrit i miratuar në qershor 2019 kryesisht përqendrohet te masat e transportit dhe nuk parashikon përmirësimin e sistemit të monitorimit dhe bërjen e tij plotësisht funksional. Aktualisht, për shkak të mungesës së fondeve, pajisjet e monitorimit të ajrit nuk po mirëmbahen dhe kalibrohen, dhe të gjitha stacionet janë të fikur. Informacioni për cilësinë e ajrit të ambientit dhe nivelet e ndotjes është i kufizuar, përditësohet rrallë dhe është i vështirë për t'u aksesuar nga publiku. Puna për përgatitjen e planeve të cilësisë së ajrit për grumbullimet kryesore dhe zonat e ndjeshme ende nuk ka filluar. Shqipëria ka bërë përpjekje për ndërtimin e kapaciteteve të saj administrative për të përgatitur dhe dorëzuar inventarët e emetimeve siç kërkohet nga konventa UNECE mbi ndotjen ndërkufitare të ajrit me rreze të gjatë. Harmonizimi me Direktivën Kombëtare të Tavanit të Emetimeve gjithashtu nuk ka filluar ende.

Kuadri ligjor për **menaxhimin e mbetjeve** është përafëruar pjesërisht. Strategjia e re kombëtare 2020 – 2035 për menaxhimin e integruar të mbetjeve u miratua më 27 maj 2020. Ajo synon përfshirjen e parimeve të ekonomisë qarkulluese në sistemin kombëtar të menaxhimit të mbetjeve. Mbyllja e venddepozitimeve dhe vendeve të shumta të hedhjes së mbetjeve jopërmbyllyese mbetet ende sfidë. Grumbullimi i mbetjeve sipas kategorive dhe instrumentet ekonomike për të promovuar riciklimin dhe ripërdorimin si edhe për të parandaluar gjenerimin

e mbeturinave mbeten të kufizuara. Ndërtimi i inceneratorëve të rinj paraqet shqetësime në drejtim të përputhshmërisë me legjislacionin e BE-së për mbetjet, përfshirë parimin e hierarkisë së mbetjeve dhe objektivat e riciklimit. Roli dhe funksioni i institucioneve të zbatimit duhet të qartësohet dhe të forcohet më tej.

Lidhur me **cilësinë e ujit**, niveli i përafrimit mbetet i pandryshuar dhe i pjesshëm, ndër të tjera në lidhje me disa direktiva të rëndësishme. Aktualisht po përgatitet një paketë ligjore për rritjen e transpozimit. E ngritur në vitin 2018 nën varësinë e Zyrës së Kryeministrit, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore (AMBU) zgjeroi stafin e saj në vitin 2019, por gjithashtu ka nevojë të ndërtojë me shpejtësi kapacitetet e saj administrative për menaxhimin e pellgut të lumenjve dhe zbatimin e legjislacionit të BE-së për ujin. Në shkurt 2020, Këshilli Kombëtar i Ujit miratoi planet e menaxhimit të basenit lumor Drin-Buna dhe Seman dhe filloi procedurën për miratimin e tyre nga Këshilli i Ministrave. Shqipëria duhet të vijojë me përfundimin dhe miratimin e planeve të mbetura të menaxhimit të pellgut lumor, duke përfshirë konsultimet ndërkuftare. Sistemi i monitorimit dhe raportimit të cilësisë së ujit dhe sistemi i licencimit duhet të përmirësohen më tej dhe të harmonizohen me kërkesat e legjislacionit të BE-së. Rrjeti i monitorimit të ujit shtrihet në lumenj, liqene, zona bregdetare dhe laguna. Agjencia Kombëtare e Mjedisit duhet të forcohet patjetër për këtë qëllim. Nënsektori i Ujësjiellës-Kanalizime është ende nën performancë. Janë bërë disa përparime përmes kontratave të performancës të nënshkruara me ndërmarrjet, gjithashtu janë bërë përparime përsa i përket rregullimit të lidhjeve të jashtëligjshme, rishikimit të skemës së subvencioneve dhe miratimit të skemës së certifikimit të stafit. Megjithatë, nevojiten përpjekje më të mëdha për të forcuar kapacitetet, performancën dhe qëndrueshmërinë e shërbimeve. Për të konsoliduar progresin, duhet të miratohet projektligji për furnizimin me ujë dhe kanalizimet si edhe Strategjia Kombëtare për Furnizimin me Ujë dhe Kanalizimet 2020 – 2030. Agjencia Kombëtare e Furnizimit me Ujë, Kanalizimeve dhe Infrastrukturës së Mbetjeve duhet të rrisë kapacitetet e saj, veçanërisht në sektorët e ujërave të zeza dhe mbetjeve. Ndërsa impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura mbulojnë vetëm rreth 15% të popullsisë, ato ende përballen me shqetësime kryesore, të tilla si mungesa e licencimit dhe tarifimit për trajtimin e ujërave të ndotura, funksionimi dhe mirëmbajtja e pamjaftueshme dhe ndikimi i kufizuar i mjedisit për shkak të rrjeteve dhe lidhjeve problematike. Ekziston një nevojë urgjente për të siguruar harmonizimin e plotë me Direktivën e Trajtimit të Ujërave të Ndotura Urbane, shtrirjen e rrjeteve të kanalizimeve, licencimin dhe aplikimin e tarifave për të gjitha impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura dhe ndërtimin e impianteve të reja, veçanërisht në zonat urbane dhe bregdetare dhe në zonat më të vizituara nga turistët.

Përafrimi me legjislacionin në fushën e **mbrojtjes së natyrës**, në veçanti me Direktivat e Habiteteve dhe Zogjve, janë shumë të avancuara, por politika dhe zbatimi i ligjit mbeten përgjithësisht të dobëta, pavarësisht aktivitetëve të shumta për ndërtimin e kapaciteteve dhe ndihmës teknike. Ligji “Për zonat e mbrojtura” u ndryshua në vitin 2018 për të theksuar më shumë planifikimin dhe zhvillimin e zonave të tilla. Legjislacioni për investimet strategjike ngre shqetësime për mbrojtjen e biodiversitetit, pasi ai mund të lejojë investime të mëdha turistike dhe industriale në zonat e mbrojtura, shembull është aeroporti i propozuar në zonën e Vjosës-Nartës. Kjo bie ndesh me ligjet e tjera kombëtare dhe me konventat ndërkombëtare për mbrojtjen e biodiversitetit të ratifikuara nga Shqipëria. Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura ka kapacitete dhe instrumente financiare shumë të kufizuara, pasi ajo ndalohet me ligj që të jetë financiarisht autonome.

Shqipëria duhet të sigurojë zbatimin e ligjeve kundër shpyllëzimit dhe prerjes së pyjeve, dhe të ndjekë penalisht autorët e këtyre krimeve dhe zjarrvënësit. Raportet e krimit mjedisor janë

rritur në 6 muajt e fundit, veçanërisht lidhur me shpyllëzimet, prerjet, zjarrvëniet, gjuetinë dhe shitjen e kafshëve të egra dhe specieve të mbrojtura, nxjerrjen e zhavorrit nga shtretërit e lumenjve, hedhjen e mbetjeve në lumenj. Investimet në hidrocentrale duhet të bëhen në përputhje me detyrimet kombëtare dhe ndërkombëtare mjedisore, detyrimet për mbrojtjen e natyrës dhe detyrimet për menaxhimin e ujit, duhet të përfshijnë pjesëmarrjen e duhur të publikut dhe konsultimin me ta, dhe të jenë objekt i raporteve të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) që përfshijnë vlerësime cilësore mbi ndikimet kumulative në mjedis mbi natyrën dhe biodiversitetin. Raportet e Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) ende mungojnë, pavarësisht numrit të lartë të instalimeve ekzistuese dhe të planifikuara të hidrocentraleve në të gjitha basenet e lumenjve. Ato duhet të kryhen përpara se të jepet miratimi për projekte të vetme. Inspektimi dhe monitorimi i rrjedhës mjedisore nga HEC-et aktuale mungon.

Përafrimi me legjislacionin e Bashkimit Evropian në fushën e **Ndotjes Industriale dhe Menaxhimin të Rrezikut** është në një fazë të hershme. Kufizimet e kapaciteteve pengojnë progresin lidhur me zbatimin e legjislacionit për parandalimin e aksidenteve të mëdha që përfshijnë kimikate të rrezikshme. Të dhënat e kufizuara mbi ndotjen industriale mbështeten te vetëmonitorimi dhe deklaratat e kompanive. Kapaciteti zbatues i Inspektoratit të Mjedisit është shumë i kufizuar.

Lidhur me **Kimikatet**, janë ndërmarrë disa hapa pozitivë drejt përafrimit me rregulloren e BE-së mbi regjistrimin, vlerësimin, autorizimin dhe kufizimin e kimikateve (REACH). Megjithatë, nevojitet miratimi i legjislacionit zbatues dhe krijimi i kapaciteteve adekuate. Në shkurt të vitit 2020 Shqipëria ratifikoi Konventën Minamata për zhivën.

Në fushën e **Zhurmeve**, duhet të forcohen kapacitetet administrative për përgatitjen e hartave strategjike dhe të planeve të veprimit.

Shqipëria ka një strategji për **Mbrojtjen Civile**. Ligji i ri “Për mbrojtjes civile”, i miratuar në korrik të vitit 2019, parashikon që Drejtorja e Përgjithshme e Emergjencave Civile të bëhet Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (AKMC). Strategjia dhe plani kombëtar janë të vjetruara dhe nuk marrin parasysh ndryshimet e fundit institucionale dhe organizative. Kapaciteti administrativ, infrastruktura dhe sistemet për paralajmërim të hershëm, parandalim, gatishmëri dhe reagim janë të papërshtatshme. Tërmetet e vitit 2019 nxorën në pah nevojën urgjente të ndërtimit të sistemeve efikase të mbrojtjes civile dhe zvogëlimit të rrezikut nga katastrofat (ZRK) dhe integrimin e ZRK-ve në sektorët kryesorë. Pandemia COVID-19 theksoi nevojën për të forcuar kuadrin ligjor dhe kapacitetet institucionale, si edhe burimet njerëzore dhe financiare të autoriteteve të mbrojtjes civile, gjithashtu, në lidhje me urgjencat shëndetësore. Shqipëria inkurajohet të përshejtojë përgatitjet për t’u bërë pjesë e Mekanizmit të Mbrojtjes Civile të Bashkimit Evropian. Duhet të ndërtohen kapacitete institucionale dhe të krijohen shërbime të sigurta transevropiane për telematikën ndërmjet administratave (STESTA), e cila përbën një parakusht për lidhjen me Sistemin e Përbashkët të Komunikimit dhe Informacionit gjatë Emergjencave (CECIS), AKMC-ja duhet të sigurohet me kapacitet të plotë për këtë qëllim. Në kuadrin e premtimeve të larta të donatorëve në konferencën pas tërmetit, e organizuar nga Komisioni Evropian në Bruksel më 17 shkurt 2020, Shqipëria duhet gjithashtu të hartojë patjetër një plan financimi dhe veprimi për zbatimin e masave të Mbrojtjes Civile dhe masa ZRK në strategjinë e rikuperimit nga tërmeti, e cila përfshin gjithashtu edhe masat kryesore strukturuese kombëtare. Përveç tërmeteve, edhe përmbytjet përbëjnë një rrezik të madh për vendin, por Shqipëria ka bërë një farë përparimi lidhur me përafrimin me

Direktivën e Përmblytjeve, dhe duhet ende të rregullojë shërbimet e paralajmërimit të hershëm dhe shërbimet hidrometrike-meteorologjike.

Ndryshimet klimatike

Shqipëria ka arritur një farë niveli përgatitjeje për të trajtuar ndryshimet klimatike, por përafrimi me *legjislacionin* është ende i kufizuar. Është bërë progres përmes ratifikimit të Amendimit të Kigalit të Protokollit të Montrealit. Në korrik 2019, Shqipëria miratoi Strategjinë Kombëtare mbi Ndryshimet Klimatike për periudhën 2019 – 2030, me objektiva për vitin 2050. Strategjia përqendrohet tek energjia, transporti, bujqësia, përdorimi i tokës dhe pyjeve, me objektivin 32% për energji të rinovueshme. Megjithatë, do të kërkohet përditësim nëse Shqipëria i afrohet pranimit, për shkak të objektivave të reja klimatike të vendosura nga BE-ja. Mungesa e strukturave specifike administrative dhe stafit të qëndrueshëm për trajtimin e çështjeve të ndryshimeve klimatike përbëjnë çështje shqetësuese.

Sa i përket raportimit lidhur me Konventën Kuadër të OKB-së për Ndryshimet Klimatike, Shqipëria po përgatit komunikimin e saj të katërt kombëtar dhe raportin e saj të parë përditësues dyvjeçar.

5.28. Kapitulli 28: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit

Rregullat e Bashkimit Evropian mbrojnë interesat ekonomike të konsumatorit, mbrojnë konsumatorin nga imitimet e rrezikshme të produkteve dhe kërkojnë përgjegjësi për produktet defekte dhe për sigurinë e produkteve që hidhen në treg. BE-ja siguron standarde të larta të përbashkëta për kontrollin e duhanit, për gjakun, indet, qelizat dhe organet, si edhe për barnat që përdoren për shëndetin e njeriut apo atë të kafshëve. Në të njëjtën frymë, BE-ja siguron standarde të larta të përbashkëta në lidhje me respektimin e të drejtave të pacientëve në sektorin ndërkufitar të kujdesit shëndetësor dhe për trajtimin e kërcënimeve të rënda ndërkufitare për shëndetin, përfshirë sëmundjet e transmetueshme.

Përgatitjet në fushën e mbrojtjes së konsumatorit dhe të shëndetit janë në një **fazë fillestare**. Nuk ka pasur përparim në lidhje me rekomandimet e vitit të kaluar, edhe pse ka pasur njëfarë përparimi në lidhje me forcimin e efektivitetit të Komisionit të Mbrojtjes së Konsumatorit (KMK). Sa i përket shëndetit publik, duhet të bëhet përparim domethënës për të zbatuar kuadrin e politikave dhe për të bërë të mundur që të gjithë qytetarët në Shqipëri të gëzojnë mbulimin e kujdesit shëndetësor.

Gjatë vitit të ardhshëm, Shqipëria duhet në veçanti:

- të fuqizojë zbatimin dhe aplikimin e kuadrit të politikave të shëndetit publik dhe të bëjë të mundur që ndërhyrjet që do të kryhen, të jenë të qëndrueshme;
- të përafrojë më tej legjislacionin vendas me atë të BE-së për substancat me origjinë njerëzore dhe për medikamentet për përdoren njerëzor dhe veterinar;
- të vazhdojë të përmirësojë qasjen në shëndetësi dhe në shërbime për grupet vulnerabël, duke përfshirë: minoritetet Rome dhe Egjiptiane; personat me aftësi të kufizuara; dhe popullsinë e zonave rurale dhe të largëta. Me rëndësi të veçantë është përmirësimi i qasjes për gratë dhe vajzat që i përkasin këtyre grupeve, pasi ato shpesh janë objekte të formave të shumfishta të diskriminimit.

Mbrojtja e konsumatorit

Sa i përket **aspekteve horizontale**, kapaciteti i Komisionit të Mbrojtjes së Konsumatorit (KMK) dhe i organeve të tjera të mbrojtjes së konsumatorit u fuqizuan me emërimin e kreut të ri dhe anëtarëve të tjerë të KMK-së, si edhe nëpërmjet trajnimeve mbi legjislacionin e BE-së dhe praktikën e BE-së për zbatimin e legjislacionit përkatës.

Gjatë periudhës raportuese, KMK-ja trajtoi 66 ankesa (60 nga konsumatorë individë, organizata konsumatorësh apo qeverisja vendore dhe 6 nga sektori i biznesit). Kuadri ligjor në fushën e kreditimit të konsumatorëve dhe të marketimit në largësi të shërbimeve financiare duhet të përafrohet më tej me *acquis*-në e BE-së.

Sa i përket **sigurisë së produkteve**, Inspektorati Shtetëror për Mbikëqyrjen e Tregut (ISHMT) ka kryer 477 inspektime lodrash, detergjentesh, mallra elektrike, tekstile dhe mekanike dhe për rrjedhojë mbi 150 produkte u tërhoqën nga tregu. ISHTM-ja duhet të fuqizojë më tej kapacitetet e veta operationale. Legjislacioni shqiptar është i përafëruar pjesërisht me *acquis*-në e BE-së në këtë fushë. Ndërsa në lidhje me **çështje që nuk kanë të bëjnë me sigurinë**, është kryer një analizë për boshllëqet ligjore dhe në faqen e internetit të KMK-së janë publikuar raporte dhe materiale sensibilizuese.

Shëndeti publik

Strategjia Kombëtare për Shëndetin 2016 – 2020 synon të sigurojë mbulim universal të kujdesit shëndetësor. Megjithatë, mbetet i ulët shpenzimi publik për shëndetin, në shifrën 2.9% të PBB-së, me alokime të ulëta në formë të zhdrejtë të burimeve për kujdesin parësor shëndetësor, në veçanti për shëndetin e nënës e të fëmijës. Në mënyrë të veçantë, mbeten të larta vdekshmëria neonatale (6 në 1 000 lindje), vdekshmëria nën 5 (9 në 1 000 lindje) dhe vdekshmëria foshnjore (8 në 1 000 lindje). Duhet të fuqizohet qeverisja e spitaleve publike dhe cilësia e kujdesit shëndetësor.

Shqipëria ka ratifikuar shumicën e konventave ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave themelore, por ka ende pengesa në të gjithë vendin për ushtrimin e të drejtës për shëndetin dhe për shërbime të shëndetit seksual dhe riprodhues, veçanërisht për grupet vulnerabël. Edhe pse kujdesi për abortin është i garantuar me ligj, gratë nga grupet vulnerabël, në veçanti gratë rome, ende hasin barriera për të pasur qasje në këtë shërbim.

Ministria e Shëndetësisë dhe e Mbrojtjes Sociale dhe AKSHI janë autoritetet përgjegjëse për **e-health** (përdorimi i teknologjisë së informacionit për shëndetësinë). Legjislacioni përkatës për **gjakun, indet, qelizat dhe organet** nuk është ende tërësisht i përafëruar me *acquis*-në e BE-së për sigurinë e gjakut.

Sa i përket **kontrollit të duhanit**, është duke u zbatuar ligji për mbrojtjen e shëndetit publik nga produktet e duhanit, i cili është i hartuar në mënyrë të tillë që të jetë në përputhje me legjislacionin e BE-së. Shqipëria duhet të bëhet pjesë e Protokollit të Tregtisë së Paligjshme të Konventës Kuadër të Organizatës Botërore të Shëndetësisë për Kontrollin e Duhanit dhe të fillojë puna për krijimin e një sistemi për gjurmueshmërinë e duhanit.

Në fushën e **kërcënimeve serioze ndërkufitare për shëndetin, duke përfshirë sëmundjet ngjitëse**, baza ligjore për parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve ngjitëse është e hartuar në mënyrë të tillë që të jetë në përputhje me *acquis*-në e BE-së. Megjithatë, duhet ende të vihet në zbatim me anën e legjislacionit dytësor. Shqipëria ka një sistem kombëtar alarmi, përgjigjeje

dhe mbikëqyrjeje për sëmundjet ngjitëse, por ende nuk ka një plan kombëtar për zbatimin e rregulloreve ndërkombëtare të shëndetit. Shqipëria ende nuk ka një plan kombëtar veprimi për rezistencën antimikrobiale.

Për t'iu përgjigjur përhapjes së pandemisë së koronavirusit COVID-19, Ministria e Shëndetësisë dhe e Mbrojtjes Sociale e Republikës së Shqipërisë mori vendim për të mbikëqyrrur shëndetin dhe masa të tjera për parandalimin e transmetimit të pandemisë. U krijua edhe një organ kombëtar bashkërendimi për të koordinuar përgjigjen në shkallë kombëtare ndaj pandemisë dhe për marrjen e masave të duhura mbrojtëse, përfshirë shtetrrrethimin në të gjithë vendin, distancimin social, ndalimin e mbledhjeve publike, ceremonitë publike dhe fetare dhe mbylljen e vendit gjatë fundjavave dhe gjatë ditëve më kritike të pandemisë. U ndaluan gjithashtu të gjitha aktivitetet sportive dhe rekreacionale dhe u pezulluan fluturimet, autobusët dhe shërbimet e taksive. U mbyllën shkollat, restorantet dhe kafenetë dhe në supermarketet u lejua një numër i kufizuar konsumatorësh. Për ata që vinin nga vendet e prekura nga pandemia, në fillim ishte i detyruar vetëizolimi dhe periudha karantinës, ndërsa më vonë ky rregull u bë i detyrueshëm për të gjithë individët që ishin në rrezik epidemiologjik.

Shqipëria ka bashkëpunuar me Komitetin për Sigurinë Shëndetësore të Komisionit Evropian dhe ka marrë materiale nga Qendra e Përbashkët e BE-së për Hulumtimet Shkencore (JRC) për kontrollimin e testeve të COVID-it, si edhe 4 milion euro financime nga BE-ja, me anë të të cilave është bërë e mundur blerja e materialeve dhe e pajisjeve mjekësore, për të cilat kishte nevojë urgjente vendi.

Legjislacioni shqiptar për **të drejtat e pacientëve në kujdesin shëndetësor ndërkufitar** duhet të përafrohet me *acquis*-në e BE-së.

Ka pasur njëfarë përparimi në lidhje me standardet në sektorin farmaceutik me miratimin e Konventës për Farmakologjinë Evropiane. Megjithatë legjislacioni për **barnat për përdorim njerëzor dhe veterinar** nuk është në përputhje me *acquis*-në. Përpjekje të mëtejshme nevojiten për ta zhvilluar më tej bashkëpunimin ndërkufitar për qasjen e qëndrueshme tek barnat dhe përdorimin e duhur të këtyre të fundit.

Sa u përket **masave parandaluese**, ekziston plani kombëtar për kontrollin e **kancerit**. Janë krijuar strukturat e duhura për shërbime depistimi, sidomos në zonat kryesore urbane, edhe pse ende nuk është krijuar regjistri i kancerit. Ministria e Shëndetit dhe e Mbrojtjes Sociale e ka miratuar planin kombëtar për depistimin e kancerit të qafës së mitrës, por efektiviteti i tij kufizohet nga mungesa e integritetit tek shërbimet e kujdesit shëndetësor.

Në lidhje me **ushqyerjen dhe aktivitetin fizik**, kequshqyerja është çështje kritike, në mënyrë të veçantë për fëmijët dhe gratë shtatzëna. Shqipëria inkurajohet të zhvillojë një plan ushqyerjeje dhe të rrisë ndërgjegjësimin në shkolla dhe qendra komunitare për rrezikun e kequshqyerjes. Legjislacioni shqiptar për çmimet e **aparateve mjekësore** është hartuar në mënyrë të tillë që të jetë në përputhje me kuadrin e përbashkët procedural të BE-së dhe legjislacionin e saj.

Sa i përket **parandalimit të abuzimit me drogën dhe reduktimit të dëmeve**, janë organizuar aktivitetet parandaluese në formë sporadike, kryesisht të iniciuara nga Departamenti i Promovimit të Shëndetit dhe Instituti i Shëndetit Publik. Këto aktivitete duhet të kryhen në mënyrë më sistematike.

Në lidhje me **pabarazitë shëndetësore**, programi kombëtar për kujdesin shëndetësor komunitar vazhdon të ofrojë kujdes shëndetësor rezidencial kryesisht për minoritetet e marginalizuara romë dhe egjiptiane. Numri i romëve dhe egjiptianëve, të cilët u pajisën me karta shëndetësore falas u rrit në mënyrë të konsiderueshme. Po aq ndjeshëm u rrit edhe numri i personave në vendbanime informale, të cilët përfituan nga shërbime shëndetësore, që u ofruan nga ekipet lëvizëse. Megjithatë, si romët, ashtu edhe egjiptianët vazhdojnë të hasin barriera, ndërkohë që nuk është marrë ende asnjë vendim për emërimin e ndërmjetësuesve të shëndetit në spitalet publike. Janë organizuar aktivitete për sensibilizimin për HIV-in në këto komunitete, por duhet të bëhet më shumë punë për të përmirësuar qasjen në këto shërbime jo vetëm për to, por edhe për grupe të tjera vulnerabël, përfshirë gratë, personat me aftësi të kufizuara dhe popullatën në zonat rurale dhe të largëta.

5.29. Kapitulli 29: Bashkimi doganor

Të gjitha Shtetet Anëtare janë pjesë e bashkimit doganor të BE-së dhe ndjekin të njëjtat rregulla dhe procedura të Doganave. Kjo gjë kërkon përafrim të legjislacionit, kapacitete të duhura zbatuese dhe aplikuese dhe qasje në sistemet e kompjuterizuara dhe të përbashkëta doganore.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e Bashkimit Doganor. Është bërë **përparim i kufizuar**, veçanërisht në përmirësimin e kontrollit të lëvizjes së parave në dorë në pikat e kalimit kufitar, si dhe u përmirësuan përpjekjet për të vënë në zbatim të drejtat e pronësisë intelektuale. Ka filluar puna përgatitore për zhvillimin e një Sistemi të Ri të Kompjuterizuar Transiti dhe kanë vazhduar fushatat e informimit për statusin e operatorit të autorizuar ekonomik.

Gjatë vitit të ardhshëm, Shqipëria duhet në mënyrë të veçantë:

- të miratojë dispozita ligjore dhe të zhvillojë Sistemin e Ri të Kompjuterizuar të Transilit,
- të përparojë sa i përket regjistrimit të operatorëve të autorizuar ekonomikë, dhe
- të ndjekë luftën kundër kontrabandës, korrupsionit dhe importit të produkteve të falsifikuara.

Në lidhje me **legjislacionin doganor**, kodi doganor i Shqipërisë është gjerësisht i përafruar me *acquis*-në. Sistemi i garancive dhe i borxhit doganor është i harmonizuar me rregullat e BE-së. Megjithatë, vendosja e “tarifave të skanimit” për deklaratat doganore vazhdon të jetë shkelje e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit, e cila nuk lejon vendosjen e tarifave apo detyrimeve doganore që kanë efekt ekuivalent për tregtinë ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë. Ndërkohë, mbetet ende në pritje miratimi në Kuvend i legjislacionit vendas dhe i procedurave përkatëse për zbatimin e transitit të përbashkët. Shqipëria vazhdon me zbatimin e programit për operatorët e autorizuar ekonomikë, por pa pasur ende asnjë regjistrim. Janë organizuar aktivitete sensibilizuese për përfitimet, procedurat dhe programet që ekzistojnë, por kapacitetet kanë ende nevojë të zhvillohen më shumë. Në shtator 2019 dhe maj 2020 u miratuan dispozitat zbatuese për zonat e lira. Në shkurt 2020 u miratuan përjashtimet nga detyrimet e importit për materialet e ndërtimit për rindërtimin e vendit pas tërmetit të nëntorit 2019. Në përgjigje të COVID-19 dhe me iniciativën e përbashkët të Sekretariatit të Përhershëm të Komunitetit të Transportit dhe Sekretariatit të CEFTA-s, të gjashta qeveritë e Ballkanit Perëndimor kanë zbatuar masa që lehtësojnë transportin dhe tregtinë e mallrave thelbësore brenda për brenda rajonit.

Drejtoria e Përgjithshme e Doganave nxjerr informacion të detyrueshëm doganor dhe shënime shpjeguese, ndërkohë që gjykata përkatëse bën publike vendime të anonimuara për ankimet administrative që kalojnë në shkallë apeli. Kodi doganor përmban rregulla për origjinën jopreferenciale. Shqipëria i aplikon rregullat preferencialë të origjinës të Konventës Rajonale Pan-Euro-Mediterranean. Gjithashtu, Shqipëria ndjek udhëzimet e Komisionit Evropian gjatë periudhës së krizës, që solli pandemia COVID-19.

Dispozitat e kodit doganor për vlerësimin janë të përafuara me rregullat e BE-së. Sistemi i menaxhimit të riskut është i automatizuar dhe krahason të dhënat e importit, eksportit dhe të transitit kundrejt profileve të riskut. Legjislacioni për zbatimin nga doganat e të drejtave të pronësisë intelektuale (DPI) është i harmonizuar me *acquis*-në e BE-së. Sistemi i kontrollit doganor për prekursorët e drogës, produktet kimike të rrezikshme dhe substancat e kontrolluara është i harmonizuar me Konventën e OKB-së të vitit 1988 kundër Trafikimit të Paligjshëm të Narkotikëve dhe Substancave Psikotropike. Rregullat e Shqipërisë për paratë e thata dhe mallrat e transportuara në bagazhet e udhëtarëve vazhdojnë të jenë ndryshe nga rregullat e legjislacionit të BE-së, sa i përket sasisë që duhet deklaruar dhe formularit të deklarimit. Në qershor të vitit 2019, ligji u ndryshua që të lejonte DPD-në që të vendoste sanksione për keqdeklarimin ose mosdeklarimin e parave të thata në kufi. Mbeten ende për t'u miratuar dispozitat zbatuese. Në vitin 2019, u pezullua importimi i gjithsej 23 273 mallrash për të cilat pati dyshime se shkelnin të drejtën e pronësisë intelektuale, si edhe u shkatërruan 4 149 mallra pas konfirmimit që u mor nga mbajtësi i të drejtës së pronësisë.

Në lidhje me **kapacitetet administrative dhe operacionale**, strategjia e Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave shpreh qartë misionin e saj dhe objektivat strategjike për periudhën 2017-2021, përfshirë objektivin për përmirësimin e platformave dhe sistemeve të teknologjisë së informacionit. Funksionon ndërkohë zhdoganimi vendor doganor, por sistemet e teknologjisë së informacionit janë të lidhura plotësisht vetëm me Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve dhe me atë të Transportit Rrugor, ndërkohë që policia dhe prokuroria duhet të përmbushin disa kushte të tjera përpara se t'u jepet në mënyrë të drejtpërdrejtë qasja që u duhet për të hyrë në këtë sistem. Edhe pse është rritur numri i punonjësve në administratën doganore me anën e Ligjit për Shërbimin Civil, në përgjithësi mbetet në nivele shumë të larta largimi i personelit nga administrata doganore.

5.30. Kapitulli 30: Marrëdhëniet me jashtë

Bashkimi Evropian politikë të përbashkët tregtare ndaj vendeve të treta, bazuar në marrëveshjet shumëpalëshe dhe dypalëshe masat autonome. Gjithashtu, BE-ja, ka rregulla edhe në fushën e ndihmës humanitare dhe për politikën e zhvillimit.

Shqipëria është **mesatarisht e përgatitur** në fushën e marrëdhënieve me jashtë. Gjatë periudhës kur Shqipëria kryesoi me sukses Marrëveshjen e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA), **janë bërë disa përparime** në lidhje me miratimin e Protokollit Shtesë 6 të CEFTA-s për liberalizimin e tregtisë në shërbime dhe në lidhje me njohjen e ndërsjellët të Operatorëve të Autorizuar Ekonomikë (OAE), si edhe me ratifikimin e Protokollit Shtesë 5 të CEFTA-s.

Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet veçanërisht:

→ të forcojë kapacitetet administrative të përgjithshme të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë që merren me tregtinë me BE-në, Organizatën Botërore të tregtisë OBT-në dhe Marrëveshjen e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore CEFTA-n;

→ të vazhdojë zbatimin e planit kombëtar të veprimit për koordinimin dhe lehtësimin e politikave të tregtisë;

të miratojë legjislacionin përkatës në fushën e kontrollit të eksporteve të mallrave me përdorim të dyfishtë;

→ të zbatojë veprimet sipas planit shumëvjeçar të veprimit për zhvillimin e një Zone Ekonomike Rajonale (ZER), veçanërisht të zbatojë e Protokollin Shtesë 5 të mbi Lehtësimin e Tregtisë dhe të zbatojë Protokollin Shtesë 6 mbi liberalizimin e tregtisë së shërbimeve, si dhe përkatësisht të Zonës Ekonomike Rajonale, të negociojë dhe përfundojë Protokollin Shtesë 7 mbi zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, si edhe të miratojë standardet rajonale mbi Marrëveshjet e Investimeve dhe të ndjekë zbatimin e planit të veçantë të veprimit të reformës për investime (IRAP).

Sa i përket **politikës së përbashkët tregtare**, Shqipëria ka vazhduar të koordinojë pozicionet e saj dhe të përafrojë plotësisht politikat e saj me ato të Bashkimit Evropian, përfshirë dhe ato në kuadër të Organizatës Botërore të Tregtisë (OBT) në lidhje mbi të Kuptuarin për Zgjidhjen e Mosmarrëveshjeve (DSU), të mekanizmave të propozuara nga DSU-në si dhe të Deklaratës së Përbashkët për Rregulloren e Brendshme të Shërbimeve. Shqipëria ratifikoi Marrëveshjen e OBT-së për Lehtësimin e Tregtisë, së bashku me listën e saj të angazhimeve, e cila ende duhet të rishikohet me qëllim që të përshpejtohet zbatimin. Për shkak të masave që duheshin marrë për krizën e pandemisë COVID-19, në muajin mars Shqipëria miratoi urdhrin për ndalimin e eksportit të barnave dhe pajisjeve mjekësore.

Harmonizimi i mëtejshëm i legjislacionit për kontrollin e eksporteve, të transferimit, të ndërmyetësisht dhe transitit të mallrave me përdorim të dyfishtë dhe të Listës së Ushtarake të Përbashkët të Bashkimit Evropian (Rregullorja Nr. 2017/2268 e BE-së u ndoq nga Vendimi i marrë nga Qeveria në shkurt të viti 2019. Gjithashtu, në përputhje me rregulloret përkatëse të Bashkimit Evropian, Shqipëria miratoi listën kombëtare të kontrollit të mallrave me përdorim të dyfishtë. Këshilli i Ministrave miratoi rregulloren për organizimin, funksionimin dhe statusin e Autoritetit Shtetëror për Kontrollin e Eksporteve, si edhe procedurën për ndarjen e informacionit dhe mbledhjen e opinioneve nga institucionet të tjera që merren me transferimin ndërkombëtar të mallrave të kontrolluar, dhe procedurat për garancitë dhe kontrollet shtetërore. Shqipëria duhet të vijojë me harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit të saj me atë të BE-së për kontrollet e eksporteve të mallrave me përdorim të dyfishtë. Në Drejtorinë e Përgjithshme të Doganave u krijua një njësi e veçantë për trajtimin e mallrave të rrezikshme, me përdorim të dyfishtë dhe trafikimin e jashtëligjshëm të tyre. Nuk ka pasur përparim në drejtim të pjesëmarrjes së Shqipërisë në regjimet shumëpalëshe të kontrolleve, si për shembull në Marrëveshjen Vasenar; Shqipëria është përafuar me listat e BE-së për mallrat dyfish të përdorura dhe për mallra ushtarake që rrjedhin nga këto regjime. Shqipëria nuk ka përafuar legjislacionin e saj tregtar me atë të BE-së përse i përket tregtisë së mallrave të caktuar, që mund të përdoren për dënim kapital, tortura apo për ndëshkim dhe trajtim mizor , çnjerëzor ose degradues.

Shqipëria nënshkroi 12 **marrëveshje të reja dypalëshe me vende të treta** për bashkëpunimin ekonomik/tregtar dhe teknik. Kjo e sjell numrin e këtyre marrëveshjeve në total 36, përfshirë 13 me Shtete Anëtare të Bashkimit Evropian. Në korrik 2019, Shqipëria nënshkroi një Marrëveshje Mirëkuptimi me Kroacinë për bashkëpunimin në fushën e biznesit. Shqipëria ka nënshkruar Traktate Dypalëshe Investimesh (TID) me 45 vende, ndërkohë që 7 TID të tjera

janë duke u negociuar me Sllovakinë, Iranin, Kanadanë, Marokun, Libanin, Arabinë Saudite dhe Islandën. Vazhdojnë negociatat për ndryshimin e marrëveshjes së tregtisë së lirë me Turqinë, në qendër të së cilës është tregtia në shërbime e investimeve dhe zbatimin e rregullave të origjinës, sipas Konventës Pan-Euro-Mesdhetare, si edhe për lëshime të mëtejshme reciproke për produktet bujqësore. Është shprehur interes për krijimin e një marrëveshje bashkëpunimi ekonomik/komisioni të përbashkët ose për nënshkrimin e marrëveshjeve për bashkëpunim ekonomik me Algjerinë, Egjiptin, Kubën, Indinë, Norvegjinë, Gjeorgjinë, Ukrainën dhe Libanin. Kohët e fundit kanë vijuar negociatat për një marrëveshje të tregtisë së lirë me Mbretërinë e Bashkuar. Për momentin, projekt marrëveshja është pranë përfundimit të saj. Negociatat kanë filluar edhe me Kazakistanin për rishikimin e mundshëm të Marrëveshjes së vitit 2015 për Tregtinë dhe Bashkëpunimin Ekonomik.

Gjatë vitit 2019, Shqipëria mbajti me sukses kryesinë e CEFTA-s. Në fund të kësaj periudhe, ndër të tjera, komiteti i përbashkët miratoi me sukses edhe Protokollin Shtesë 6 të CEFTA-s për tregtinë në fushën e shërbimeve dhe të vendimit për krijimin e procedurës së konfirmimit të njohjes së ndërsjellë të operatorëve të autorizuar ekonomikë të secilit vend nga palët që janë pjesë e Marrëveshjes CEFTA. Shqipëria ka vazhduar të punojë sipas angazhimeve të ndërmarrura në kuadër të Planit Shumëvjeçar të Veprimit të Ballkanit Perëndimor për zhvillimin e Zonës Rajonale Ekonomike (ZRE). Qeveria ngriti një mekanizëm, që do të merret me zbatimin dhe monitorimin e ZRE-së. Qeveria e Shqipërisë miratoi dhe ratifikoi ligjin për miratimin e Protokollit shtesë 6 të marrëveshjes me vendet CEFTA.

Duhet të forcohen kapacitetet administrative dhe operationale. Ministria e Financës dhe e Ekonomisë ende nuk ka një njësi apo sektor që merret vetëm me politikat e tregtisë, përfshirë tregtinë me BE-në, CEFTA-n dhe OBT-në. Pavarësisht ngarkesës së madhe dhe të shtuar të punës për shkak të kryesisë së CEFTA-s gjatë vitit 2019, burimet e kufizuara administrative të Shqipërisë përbëhen nga një ekspert dhe një drejtor, të cilët mbulojnë edhe politikat e zhvillimit ekonomik dhe të tregut të brendshëm dhe funksionet e Sekretariatit Teknik të Komitetit Kombëtar për Politikën dhe Lehtësimin e Tregtisë. E dobishme ishte mbështetja e pjesshme e donatorëve, por ajo nuk mund të zëvendësojë nevojën në vazhdimësi për punonjës të përhershëm në këtë fushë. Nuk ka një strukturë të qëndrueshme administrative e cila duhet të merret me çështjet e tregtisë.

Shqipëria nuk ka kuadër **politikash për zhvillimi** për bashkëpunim/ ndihmë, apo agjenci për bashkëpunim zhvillimin me vendet e treta. Inkurajojmë Shqipërinë që të hartojë dhe të krijojë kuadrin e duhur ligjor për politikat e bashkëpunimit ndërkombëtar dhe për zhvillimin/ndihmë me vendet e tjera, të cilat nuk janë shtete anëtare të BE-së, gjithnjë në përputhje me politikat dhe parimet e BE-së. Ligji i vitit 2001 për organizatat joqeveritare i njeh aktivitetet e tilla që mund të kryejnë OJQ-të në fushën e **ndihmës humanitare** dhe i lejon ato që të ndërmarrin aktivitete të tilla jo vetëm në Shqipëri, por edhe jashtë saj.

5.31. Kapitulli 31: Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes

Shtetet Anëtare përfshihen në dialog politik në përputhje me politikën e BE-së për çështjet e jashtme, të mbrojtjes e të sigurisë. Deklaratat e Shteteve Anëtare duhet të jenë të përafëruara me ato të BE-së. Shtetet Anëtare duhet të marrin pjesë në veprimet që ndërmerr BE-ja, si edhe të aplikojnë sanksionet dhe masat kufizuese që janë dakordësuar më parë.

Shqipëria ka **një nivel të mirë përgatitjeje** në këtë fushë. Në vitin 2020 Shqipëria mori kryesinë e OSBE-së, duke treguar angazhimin e saj ndaj bashkëpunimit shumëpalësh. Shqipëria ka vazhduar të marrë pjesë në misionet dhe operacionet krizëmenaxhuese të BE-së. Po ashtu, Shqipëria ka vijuar të jetë në përputhshmëri të plotë me qëndrimet e BE-së. **Një lloj përparimi** është arritur nëpërmjet përmirësimit të sigurisë së ambienteve ku mbahen armët dhe municionet. Marrëveshja BE-Shqipëri për shkëmbimin e informacionit të klasifikuar hyri në fuqi, pas përfundimit të rakordimeve finale të procesit të zbatimit në vitin 2019. Me Shqipërinë ka filluar puna për vrojtimin për rrezikun hibrid, përgjigjet e së cilës janë dorëzuar tashmë.

Gjatë vitit në vijim, në veçanti Shqipëria duhet:

- të ketë bërë tërësisht operacional pikën e kontaktit për armët e zjarrit në Policinë e Shtetit,
- të vazhdojë të vërë në zbatim strategjinë kombëtare për armët e vogla dhe të lehta dhe të përmirësojë më shumë sigurinë e ambienteve në të cilat ruhen armët dhe municionet.

Ka vijuar **dialogu politik** ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë për çështjet e jashtme dhe ato të sigurisë, duke përfshirë edhe angazhimin aktiv të Shqipërisë në dialogun rajonal të BE-së me Ballkanin Perëndimor në nivel drejtorësh politikë (për më shumë informacion rreth marrëdhënieve me vendet e tjera të zgjerimit dhe Shtetet Anëtare të BE-së, lutemi *shihni kreun e kriterëve politike, nënkreun e çështjeve rajonale dhe të detyrimeve ndërkombëtare*).

Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme dhe Ministria e Mbrojtjes kanë struktura të përshtatshme për të marrë pjesë në politikën e jashtme dhe të mbrojtjes të BE-së. Sa i përket **politikës së jashtme dhe të mbrojtjes së BE-së (CFSP)**, Shqipëria ka mbështetur dhe mbështet Strategjinë Globale për politikën e jashtme dhe të mbrojtjes së BE-së. Kur i është kërkuar për t'u bërë pjesë e saj, Shqipëria i ka mbështetur dhe i ka bërë të vetat të gjitha vendimet përkatëse të Këshillit dhe deklaratat e Përfaqësuesit të Lartë në emër të BE-së (pra ka patur 100% përaftrim). Në tetor 2019, Shqipëria miratoi një ligj për masat shtrënguese ndërkombëtare. Ky ligj është baza e re ligjore për zbatimin e sanksioneve të BE-së, të OKB-së, apo të sanksioneve të tjera ndërkombëtare.

Shqipëria ka një marrëveshje dypalëshe për imunitetin me Shtetet e Bashkuara të Amerikës, e cila i përjashton qytetarët amerikanë nga jurisdiksioni i **Gjykatës Penale Ndërkombëtare**. Kjo nuk është në përputhje me qëndrimet e përbashkëta të BE-së sa i përket Statutit të Romës apo sa u përket parimeve udhëzuese të BE-së për marrëveshjet dypalëshe për imunitetin. Për këtë arsye duhet që Shqipëria të arrijë të jetë në përputhje me qëndrimet e BE-së në lidhje me këtë çështje.

Shqipëria vazhdoi të vinte në zbatim strategjinë kombëtare dhe planin e veprimit për **armët e vogla dhe të lehta**, miratuar në shkurt 2019. Gjithashtu, Shqipëria qëndroi e angazhuar dhe aktive për zbatimin e Udhërrëfyesit Rajonal 2018 për zgjidhje të qëndrueshme për mbajtjen e paligjshme, keqpërdorimin dhe trafikimin e armëve të vogla dhe të lehta dhe municionin e tyre në Ballkanin Perëndimor. Autoritetet vazhduan të marrin pjesë aktive në proceset rajonale dhe ndërkombëtare për shkëmbimin e informacionit dhe praktikat e mira në këtë fushë. Shqipëria mori pjesë edhe në aktivitetet operacionale të Europolit Brenda platformës shumëdisiplinore evropiane kundër kërcënimeve kriminale (EMPACT) për armët e zjarrit.

Shqipëria vazhdoi të bënte përparim të mëtejshëm në përmirësimin e sigurisë së ambienteve në të cilat mbahen armët dhe municionet. U përfunduan punimet përmirësuese të sigurisë në ambientet e Ministrisë së Mbrojtjes për ruajtjen e armëve dhe të municioneve në Mirakë dhe

Zall-Herr. Vazhdojnë punimet për përmirësimin e sigurisë në ambienteve e Policisë së Shtetit në Mullet. Shqipëria ka bërë përparim të mëtejshëm në fushën e zbatimit të planit të veprimit për shkatërrimin e armëve të tepërta. Vijon pastrimi i zonave të nxehta të ndotura me municione të paplasura.

Pika e kontaktit për armët e zjarrit në Policinë e Shtetit është caktuar që në vitin 2018, por vazhdon të mbetet ende vetëm në formë virtuale, pra nuk ka ecur ngritja e saj e plotë. Është e rëndësishme që Shqipëria jo vetëm ta integrojë plotësisht këtë pikë kontakti në strukturat e policisë, por edhe ta bëjë atë tërësisht funksionale sa më shpejt që të jetë e mundur, pasi ajo do të përmirësojë kapacitetet e strukturave ligjzbatuese dhe të gjyqësorit për të analizuar dhe për të bashkërenduar veprimet kundër keqpërdorimit dhe trafikimit të armëve të zjarrit. Në vitin 2015, Shqipëria krijoi regjistrin elektronik kombëtar të armëve, i cili është plotësisht funksional.

Shqipëria ka vazhduar të marrë pjesë në disa, jo në të gjithë, instrumentet ndërkombëtare të kontrollit të eksportit apo për mospërhapjen e armëve. Hapi i radhës për Shqipërinë duhet të jetë përmbushja e Marrëveshjes së Vasenarit.

Shqipëria vazhdoi angazhimin e saj aktiv me **organizatat ndërkombëtare**. Në janar 2020 mori kryesinë e Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë. Shqipëria është candidate për t'u bërë anëtare, jo e përhershme, e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara në periudhën 2022/2023. Shqipëria ka mbajtur një prani të shëndetshme në një sërë misionesh të NATO-s, përfshirë disa syresh me një rëndësi strategjike për Bashkimin Evropian dhe ka kontribuar në Misionin e OKB-së në Sudanin e Jugut.

Sa u përket **masave të sigurisë**, u përfunduan negociatat për mënyrën e zbatimit të marrëveshjes së vitit 2016 ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë për shkëmbimin dhe mbrojtjen e informacionit të klasifikuar. Kjo bëri të mundur hyrjen në fuqi të marrëveshjes në vitin 2019. Në korrik 2019, Këshilli i Ministrave miratoi rregullat e nevojshme për mbrojtjen e informacionit të klasifikuar²². U krye vrojtimi i rreziqeve hibride, si pjesë e së cilës Shqipëria dorëzoi përgjigjet apo kontributin e vet në gusht 2019, me qëllim identifikimin e cënueshmërive për rreziqet hibride dhe mobilizimin e mundshëm të instrumenteve të BE-së për të fuqizuar kapacitetet dhe për të forcuar rezistencën.

Shqipëria vazhdoi pjesëmarrjen e saj aktive në misionet dhe operacionet krizëmenaxhuese të BE-së si pjesë e politikës së përbashkët të sigurisë dhe të mbrojtjes, më konkretisht EUFOR Althea në Bosnje-Hercegovinë dhe EUTM Mali. Shqipëria planifikon të kontribuojë në grupet taktike të BE-së në 2024.

5.32. Kapitulli 32: Kontrolli financiar

BE-ja promovon reformën e sistemeve të qeverisjes kombëtare për të përmirësuar llogaridhënien menaxheriale, menaxhimin e shëndoshë financiar të të ardhurave dhe shpenzimeve, dhe auditimin e jashtëm të fondeve publike. Rregullat e kontrollit financiar mbrojnë më tej interesat financiare të BE-së kundër mashtrimit lidhur me menaxhimin e fondeve të BE-së dhe kundër falsifikimit të euros.

²² Në përputhje me Vendimin Nr. 2013/488 të Këshillit të BE-së

Shqipëria është e përgatitur **në mënyrë të moderuar** në këtë fushë. Është bërë ca progres gjatë periudhës së raportimit, veçanërisht lidhur me ratifikimin e konventës ndërkombëtare për shtypjen e falsifikimit të monedhave dhe miratimin e një metodologjie të rishikuar për monitorimin e performancës së kontrollit të brendshëm. Megjithatë, Shqipëria nuk ka miratuar ende një dokument politik gjithëpërfshirës të kontrollit të brendshëm financiar publik, për t'u përqendruar në llogaridhënien menaxheriale, dhe nuk ka bërë ndryshimet e nevojshme në legjislacion. Funksionimi i duhur dhe efektiv i kontrollit të brendshëm ende nuk është siguruar në të gjitha njësitë buxhetore. Zbatimi në kohë i rekomandimeve të auditimit të brendshëm dhe të jashtëm duhet të përmirësohet më tej. Meqenëse është bërë vetëm progres i pjesshëm me rekomandimet e Komisionit të vitit 2019, ato mbeten ende të vlefshme.

Vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet në veçanti të:

- miratojë dhe të fillojë zbatimin e një dokumenti gjithëpërfshirës të politikave të KBFP-së me fokus specifik te përcaktimi dhe zbatimi i përgjegjësisë menaxheriale dhe korniza e monitorimit të koordinimit të KBFP-së me administratën publike dhe reformat e menaxhimit të financave publike;
- përmirësojë zbatimin e raportit vjetor të KBFP-së ndërmjet njërive buxhetore;
- rrisë kontrollin parlamentar mbi organet e audituara në zbatimin e rekomandimeve të auditimit të jashtëm, përmes seancave më të shpeshta dëgjimore parlamentare dhe krijimit të një kuadri parlamentar monitorimi për të vlerësuar rregullisht masat vijuese të qeverisë.

Kontrolli i Brendshëm i financave publike

Ekziston pjesërisht një **kuadër strategjik** për KBFP-në. Masat e KBFP-së aktualisht përfshihen vetëm në Strategjinë e MFP-së 2019 – 2022. Duhet ende të miratohet një politikë gjithëpërfshirëse për kontrollin e brendshëm me fokus specifik te përcaktimi dhe zbatimi i përgjegjësisë menaxheriale. Disa kushte lehtësuese për zbatimin e KBFP-së janë trajtuar në strategjinë e reformës në administratën publike dhe planin e saj të veprimit. Funksionaliteti i grupit të integruar të menaxhimit të politikave për qeverisjen e mirë për të përmirësuar koordinimin, monitorimin dhe raportimin e reformave të KBFP-së duhet ende të forcohet.

Llogaridhënia menaxheriale nuk është përfshirë ende në legjislacion dhe në praktikën administrative. Vendimmarrja në institucione është e centralizuar, ndërkohë që një numër shumë i vogël vendimesh delegohen në praktikë. Llogaridhënia vertikale është shumë e dobët midis subjekteve politikëbërëse dhe politikëzbatuese. Marrëveshjet e qeverisjes që sigurojnë plane strategjike me objektiva të përcaktuara, tregues të qartë performance dhe linja të qarta monitorimi dhe raportimi të ministrive mëmë dhe agjencive të varësisë ende mungojnë. Përsëritja dhe rritja e detyrimeve të prapambetura është një tregues për ndarjen jo plotësisht efektive të përgjegjësisë dhe kontroleve të angazhimit. Të dhënat për administratën shtetërore, ato për nëpunësit civilë dhe ato që kanë të bëjnë me planifikimin e politikave dhe sistemin buxhetor duhet të vlerësohen dhe nëse është e nevojshme të ndryshohen për të siguruar një bazë të qëndrueshme për zbatimin e përgjegjësisë menaxheriale. (*Shih reformën në administratën publike*).

Legjislacioni për **kontrollin e brendshëm** është kryesisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Deklaratat e sigurisë nënshkruhen sistematikisht nga strukturat e larta drejtuese por, në mungesë të një kuadri delegimi, kjo mbetet më shumë një ushtrim zyrtar. Në prill të vitit 2019, u miratua një metodologji e re, e cila duhet të përmirësojë efektivitetin e Ministrisë së Financave për të monitoruar performancën e sistemeve të kontrollit të brendshëm të njërive publike. Agjencitë e varësisë dhe njësitë e qeverisjes vendore mbeten institucionet më të dobëta

në lidhje me funksionimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm. Në të gjitha nivelet, menaxhimi i rrezikut është ende në fazë të hershme dhe duhet të përfshihet më mirë në menaxhimin e proceseve financiare dhe operacionale. Funksioni i inspektimit të buxhetit është i centralizuar brenda Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe kryen aktivitetet *ex-post*, sipas kërkesës. Numri i kërkesave të depozituara nga njësitë e auditimit të brendshëm është relativisht i vogël.

Legjislacioni për **praktikën e kontrollit të brendshëm** është në përputhje me standardet ndërkombëtare. Në vitin 2019, numri i audituesve të certifikuar në sektorin publik u rrit. Funksioni i kontrollit të brendshëm ende nuk jep opinione mbi kontrollin dhe efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm në të gjitha njësitë buxhetore. Procedurat e kontrollit të cilësisë së kontrollit të brendshëm ende duhet të bëhen në përputhje me standardet dhe plotësisht funksionale. Monitorimi i zbatimit në mënyrë efektive dhe në kohë të rekomandimeve të kontrollit të brendshëm duhet të përmirësohet.

Njësia qendrore e harmonizimit (NjQH) ofron udhëzime metodologjike dhe monitoron performancën e kontrollit të brendshëm dhe auditit të brendshëm në sektorin publik në bazë të raporteve të rishikimit të cilësisë dhe vetëvlerësimit nga institucionet. Në vitin 2019, NjQH-ja zhvilloi një metodologji për analizimin e kontrolleve të brendshme të cilësisë dhe filloi të bënte analiza të tilla. Kapacitetet e NjQH-ve duhet të forcohet. Raporti vjetor i KBFP-së i paraqitet Këshillit të Ministrave dhe diskutohet në Parlament.

Kontrolli i jashtëm

Në përputhje me standardet e Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve të Kontrollit të Lartë (INTOSAI), **kuadri kushtetues dhe ligjor** i Shqipërisë parashikon pavarësinë e Kontrollit të Lartë të Shtetit (KLSH). Miratimi i ndryshimeve ligjore të propozuara pritet të forcojë fushën e mandatit të kontrollit dhe të mbulojë të gjitha subjektet publike.

Në përputhje me planin e saj strategjik të zhvillimit 2018 – 22, KLSH-ja po zbaton masa për të përmirësuar kapacitetet e saj institucionale. Legjislacioni aktual duhet të forcohet për të siguruar vazhdimësi pas përfundimit të mandatit të drejtuesit të KLSH-së. Vitet e fundit, KLSH-ja ka marrë masa për të përmirësuar zhvillimin profesional të stafit që merret me kontrollin. KLSH-ja ka zbatuar strategjinë e komunikimit 2017 – 19, dhe ka rritur vëmendjen e akademisë dhe shoqërisë civile për rëndësinë e kontrollit të jashtëm.

Cilësia e kontrolleve duhet të përmirësohet më tej, pasi aktivitetet e kontrollit nuk janë ende në përputhje të plotë me standardet e INTOSAI-it, posaçërisht në lidhje me procedurat e kontrollit të cilësisë. Objektivat e kontrollit të KLSH-së kanë filluar të zhvendosen nga kontrolle për pajtueshmërinë dhe rregullsinë në kontrolle që mund të ndihmojnë për parandalimin e dëmit ekonomik dhe shkeljes së rregullave. Kontrollet financiare ende nuk përfundojnë me opinione profesionale dhe të kualifikuara kontrolli, edhe pse KLSH-ja nxori për herë të parë në vitin 2018 një opinion mbi ekzekutimin e buxhetit të shtetit të vitit 2017. KLSH-ja ndjek qasjen e kontrollit të jashtëm të bazuar te rreziqet. Numri i kontrolleve të performancës është rritur në afërsisht 10% të të gjitha kontrolleve të kryera vitet e fundit.

Ndikimi i kontrolleve është i kufizuar. Raportet e kontrolleve përmbledhen çdo tre muaj dhe botohen rregullisht në faqen e internetit të KLSH-së. Memorandumi i Mirëkuptimit i vitit 2017 ndërmjet KLSH-së dhe Ministrisë së Financave për monitorimin e ndjekjes së rekomandimeve të kontrollit çoi në krijimin e një sekretariati teknik me përfaqësuesit e të dy palëve. Ky

Sekretariati ende nuk është bërë plotësisht funksional. Monitorimi i zbatimit në mënyrë efektive dhe në kohë i rekomandimeve të kontrollit duhet të përmirësohet. Në fund të vitit 2019 filloi së funksionuari platforma elektronike për ndjekjen e rekomandimeve të kontrollit.

Mbrojtja e interesave financiare të BE-së

Shqipëria ka siguruar një **lloj niveli përafrimit me *acquis***-në, por duhet ende të harmonizohet plotësisht me Direktivën e BE-së mbi luftën kundër mashtrimit ndaj interesave financiare të BE-së me anë të së drejtës penale. Shërbimi kombëtar i **koordinimit kundër mashtrimit** është një njësi brenda Drejtorisë së Inspeksionit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë. Është krijuar një rrjet i institucioneve kundër mashtrimit, i cili përfshin autoritete të tjera përkatëse dhe që mbledhet rregullisht. Gjatë periudhës së raportimit është miratuar një manual për menaxhimin e parregullive lidhur me fondet e BE-së. Shqipëria bashkëpunon me **Komisionin Evropian** gjatë hetimeve dhe i raporton Komisionit për parregullsitë dhe rastet e dyshuara të mashtrimit. Shqipëria raportoi tre raste përmes Sistemit online të Menaxhimit të Parregullive në vitin 2019. Deri tani, vetëm katër raste janë raportuar përmes sistemit që nga viti 2006. Nuk ka ende një strategji kombëtare kundër mashtrimit. Megjithatë bashkëpunimi për hetimet është përmirësuar, Shqipëria duhet të zhvillojë një inventar solid për hetimet dhe raportimin e parregullive.

Mbrojtja e euros kundër falsifikimit

Në nëntor të vitit 2019, Shqipëria ratifikoi Konventën Ndërkombëtare të vitit 1929 për Shtypjen e Falsifikimit të Monedhave. Shqipëria është **përafruar pjesërisht me *acquis***-në në lidhje me përkufizimin e kartëmonedhave dhe monedhave të falsifikuara, si dhe me procedurat e mbledhjes, ruajtjes dhe tërheqjes së tyre nga qarkullimi. **Analiza teknike** kryhet nga Qendra Kombëtare e Analizave e Bankës së Shqipërisë. Bashkëpunimi në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar është i vazhdueshëm. Në gusht të vitit 2018, Banka e Shqipërisë u bë pjesë e Platformës për Ekspertët të Europolit. Është në fuqi një marrëveshje bashkëpunimi ndërmjet Komisionit Evropian dhe Bankës së Shqipërisë për monedhat, ndërsa pritet një marrëveshje për kartëmonedhat me Bankën Qendrore Evropiane. Shqipëria merr pjesë në aktivitetet e programit Pericles 2020.

5.33. Kapitulli 33: Dispozitat financiare dhe buxhetore

Ky kapitull mbulon rregullat për financimin e buxhetit të BE-së (burimet e veta). Këto burime janë kryesisht: (i) kontribute sipas të ardhurave kombëtare bruto të çdo shteti anëtar; ii) detyrimet doganore; dhe (iii) një burim që bazohet tek taksa e vlerës së shtuar. Shtetet Anëtare duhet të kenë kapacitetet e duhura administrative për të bashkërenduar mirë dhe për të siguruar me saktësi llogaritjen, mbledhjen, pagesën dhe kontrollin e burimeve të veta.

Shqipëria ka **një lloj përparimi** në këtë fushë. **Një lloj përparimi** u arrit në politikat që prekin funksionimin e sistemit financues të BE-së, me anën e ecurisë në zbatimin e Ligjit Organik të Buxhetit në vitin 2016, me rregullin fiskal dhe vazhdimin e reformës së menaxhimit të financave publike. Vijoi përafrimi i legjisllacionit të Shqipërisë me atë të BE-së në fushat e kësaj politike.

Shqipëria duhet të arrijë përparim për rekomandimet që u bënë një vit më parë:

→ të vijojë përafrimin e Llogarive Kombëtare me Sistemin Evropian të Llogarive (ESA 2010), dhe përmirësimin e të dhënave të plota që i duhen dërguar Eurostatit.
→ të përafrojë legjislacionin vendas me dispozitat e BE-së për TVSH-në dhe detyrimet doganore.

Pati një lloj përparimi tek ato politika, të cilat e prekin në mënyrë të tërthortë **sistemin e burimeve të veta**. (shihni këto kapituj: *16 Tatimi, 18 Statistikat, 29 Bashkimi Doganor dhe 32 Kontrolli financiar*).

Shqipëria ka struktura ekzistuese për të vendosur detyrime doganore në pikën e importit. Po ashtu, Shqipëria ka edhe një sistem operacional TVSH-je. Vendi ka filluar hartimin e Strategjisë Afatmesme për të Ardhurat duke përshkruar reformën tatimore. Miratimi i saj pritet të bëhet në vitin 2020.

Në lidhje me të Ardhurën Kombëtare Bruto (GNI), ka pasur përparime të mëtjshme në përafrimin me standardet ESA 2010, në fushën e përmirësimeve metodologjike, në nxjerrjen më të shpejtë të statistikave dhe në një numër më të madh tabelash statistikore që janë raportuar në EUROSTAT.

Për momentin, INSTAT-i po punon për rishikimin tjetër të standardit për llogaritë kombëtare dhe ka përgatitur një politikë të harmonizuar rishikimi në bashkërendim me Bankën e Shqipërisë dhe me Ministrinë e Financës dhe të Ekonomisë.

Përgatitjet kanë vijuar për të përmirësuar llogaritjen e ekonomisë në të zezë. Po vihen në zbatim një projekt pilot për përmirësimin e rakordimeve të ezaurueshmërisë të PBB-së/së Ardhurës Kombëtare Bruto, në veçanti për të përpiluar parashikime eksperimentale të aktiviteteve të paligjshme dhe të auditit financiar. Shqipëria duhet të përmirësojë përmbushjen me ESA 2010 dhe të fillojë të hartojë edhe Inventarin e AKB-së mbi bazën e përshkrimeve ekzistuese të burimeve dhe të metodave që përdoren në përpilimin e Llogarive Kombëtare. Duhet të përpjekje të mëtjshme për të bërë të pamundurën që të formalizohet ekonomia gri, të përmirësohet ezaurueshmëria e llogarive kombëtare, llogaritja e PBB-së/AKB-së dhe lufta kundër evazionit fiskal dhe mashtrimit me detyrimet doganore.

Sa i përket **infrastrukturës administrative**, Ministria e Financës dhe e Ekonomisë ka përgjegjësinë kryesore për çështjet financiare dhe buxhetore. Shqipërisë do t'i duhet të punojë për ngritjen e institucioneve përkatëse për sistemin e burimeve të veta, një trupë që do të bashkërendojë burimet për punët që do të duhet të kryhen në të ardhmen dhe rregullat zbatuese. Me t'u anëtarësuar në BE, këto institucione do të garantojnë vazhdimësinë e punës, d.m.th. do të mund të llogarisin, parashikojnë, mbledhin, paguajnë, kontrollojnë dhe të raportojnë në BE duke përdorur burimet e veta në përputhje me *acquis*-në.

SHTOJCA I – MARRËDHËNIET NDËRMJET BE-SË DHE SHQIPËRISË

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA) ndërmjet Shqipërisë dhe BE-së hyri në fuqi në prill 2009. Shqipëria vazhdoi ta vinte në zbatim MSA-në gjatë periudhës së raportimit. Ka vijuar dialogu i rregullt politik dhe ekonomik me anën e organeve të përbashkëta, sipas MSA-së. Diskutimet u përqendruan tek përparimi i arritur tek reformat e BE-së, në veçanti në fushat e identifikuar nga Përfundimet e Këshillit në qershor 2018, dhe forcimi i marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë. Gjithashtu, Shqipëria mori pjesë në dialogun ministerial ndërmjet ministrave të ekonomisë dhe të financës së BE-së dhe homologëve të vendeve candidate, ku u miratuan rekomandime të përbashkëta.

Shqipëria mori statusin e vendit kandidat që prej vitit 2014. Në 2018-ën, Komisioni Evropian dha rekomandim pa kushte për çeljen e negociatave. Më 26 mars 2020, Këshilli Evropian konfirmoi vendimin e Këshillit për çeljen e negociatave me Shqipërinë.

Liberalizimi i vizave për qytetarët e Shqipërisë që udhëtojnë në zonën Shengen, ka hyrë në fuqi që në dhjetor 2010. Marrëveshja e Ripranimit ndërmjet BE-së dhe Shqipërisë ka hyrë në fuqi që prej vitit 2006. Në korrik 2020, raporti i tretë i Komisionit Evropian për mekanizmin e pezullimit të vizave arriti në përfundimin se Shqipëria ka vazhduar t'i përmbushë kërkesat e liberalizimit të vizave.

Më 1 maj 2019 hyri në fuqi marrëveshja status për bashkëpunimin operacional me Fronteks-in, marrëveshje kjo e parë për Fronteks-in, duke filluar kështu operacionin e saj të parë të përbashkët e të plotë jashtë BE-së, me dërgimin e rojeve evropiane të kufirit për të punuar me homologët e tyre shqiptarë në kufirin ndërmjet Shqipërisë dhe Greqisë. Shqipëria vazhdoi të bashkëpunonte me Qendrën Evropiane të Monitorimit të Drogave dhe të Varësisë nga Drogat (EMCDDA) sipas marrëveshjes së nënshkruar në mars 2019.

Shqipëria ka vazhduar të jetë në përmbushje të plotë të qëndrimeve dhe të deklaratave të BE-së në lidhje me **politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë**. Shqipëria ka vazhduar të jetë pjesëmarrëse aktive në misionet dhe operacionet krizëmenaxhuese të BE-së, si pjesë e politikës së përbashkët të sigurisë dhe të mbrojtjes.

Mbështetja dypalëshe e BE-së për Shqipërinë ka arritur shifrën 758 milion euro me anën e **Instrumentit të Asistencës Para Anëtarësimit (IPA II)** gjatë periudhës 2014 – 2020. Programet e veprimit 2019 dhe 2020 përfshinë kontributin e BE-së prej 73.95 milion euro. Asistenca menaxhohet kryesisht në mënyrë të drejtpërdrejtë nga Delegacioni i BE-së në Tiranë, si edhe me operacionet e ndryshme të mbështetjes, përfshirë reformën në drejtësi. Për t'i ardhur në ndihmë vendit pas tërmetit të nëntorit 2019, 115 milion euro u dhanë për rindërtimin e shkollave dhe për rehabilitimin e siteve të trashëgimisë kulturore. Si pjesë e përbaljes me COVID-19, u rifokusuan 4 milion euro për pajisje mjekësore të cilat nevojiteshin me urgjencë dhe 46.65 milion euro për rimëkëmbjen socio-ekonomike të vendit nën programin IPA II. Edhe programe të tjera janë riorientuar gjithashtu, që të ulet ndikimi i pandemisë. Shqipëria do të përfitojë deri në 180 milion euro në kredi për asistencë financiare makro. Përveç këtyre elementeve, Shqipëria përfiton nga programet rajonale dhe shumëvendëshe IPA dhe merr pjesë

në pesë programe për bashkëpunimin ndërkufitar, si edhe në programe transkombëtare bashkëpunimi.

Me mbështetje nga fondet IPA, Shqipëria merr pjesë në këto **programe** të BE-së: Erasmus+, Evropa Krijuese (kultura dhe media), Punësimi dhe Novacioni Social, Horizonti 2020, Doganat 2020, Fiskalis 2020, Programi Konkurrenca e Ndërmarrjeve dhe e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme (COSME) dhe Evropa për Qytetarët. Shqipëria është edhe shtet vëzhgues në Agjencinë e BE-së për të Drejtat Themelore.

SHTOJCA II – SHTOJCË STATISTIKORE

TË DHËNA STATISTIKORE

(deri 03.04.2019)

Shqipëria

Të dhëna bazë	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Popullsia (në mijë)		2 982	2 892	2 886	2 876	2 877	2870
Sipërfaqja totale e vendit (km ²)		28 750	28 750	28 750	28 750	28 750	28 750

Llogaritë Kombëtare	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB) (milion ALL)		965528	1 395 305	1 434 307	1 472 479	1 551 281p	1 630 907e
Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB) (milion Euro)		7 810	9 969	10 264	10 720	11 564p	12 782e
PBB (euro për frymë)		2 630	3450	3560	3730	4020p	4 460e
PBB për frymë (sipas Standardeve të Fuqisë Blerëse (PPS))		5 750	8 070	8 380	8 400	8 960p	9 290e
PBB (sipas Standardeve të Fuqisë Blerëse (PPS) për frymë), krahasuar me mesataren e BE (BE-27 = 100)		23.4	30.4	30.5	29.8	30.7p	30.8e
Norma e rritjes së PBB-së reale: ndryshimi nga viti paraardhës i volumit të PBB-së (%)		6.0	1.8	2.2	3.3	3.8p	4.1e
Rritja e punësimit (Të dhënat e llogarive kombëtare) krahasuar me vitin paraardhës në %		:	:	:	:	:	:
Rritja e produktivitetit të punës: Rritja e PBB-së (në volume) për person të punësuar, krahasuar me vitin paraardhës në %		:	:	:	:	:	:
Rritja e kostos së punës për njësi krahasuar me vitin paraardhës në %		:	:	:	:	:	:
** Ndryshimi trevjeçar (T/T-3) në indeksin e rritjes së kostos nominale të punës për njësi (2010=100)		:	:	:	:	:	:
Produktiviteti i punës për person të punësuar: PBB (në PPS) për person të punësuar, krahasuar me mesataren e BE (BE-27=100)		:	:	:	:	:	:
Vlera e shtuar bruto sipas sektorëve kryesorë							
Bujqësia, pylltaria dhe peshkimi (%)		19.7	22.9	22.5	22.6	21.8p	21.0e
Industria (%)		10.8	14.8	14.6	14.0	12.8p	13.9e
Ndërtimi (%)		18.3	9.9	10.1	10.2	10.5p	10.4e
Shërbimet (%)		51.2	52.4	52.8	53.2	54.9p	54.7e
Shpenzimet e konsumit final, si përqindje e PBB-së (%)		92.2	92.2	91.8	92.2	91.2p	90.8e

Formimi bruto i kapitalit fiks, si përqindje e PBB-së (%)		36.4	24.2	24.4	24.4	24.5p	24.1e
Ndryshimet në inventar si përqindje e PBB-së (%)		:	1.5	1.4	0.9	0.5p	:
Eksportet e mallrave dhe shërbimeve, në raport me PBB-në (%)		28.2	28.2	27.3	29.0	31.6p	31.7e
Importet e mallrave dhe shërbimeve, në raport me PBB-në (%)		55.0	47.2	44.5	45.8	46.6p	45.4e
Formimi bruto i kapitalit fiks nga sektori i qeverisë së përgjithshme, si përqindje e PBB-së (%)		:	:	:	:	:	:

Biznesi	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Indeksi i volumit të prodhimit industrial (2010=100)		33.4	102.1	100.0	82.0	81.4	96.6
Numri i ndërmarrjeve aktive (shifër)	1) 2)	60 573	78 920	95 184	98 262	97 352	:
Norma e krijimit: numri i ndërmarrjeve të krijuara në periudhën e referuar (t) pjesëtuar me numrin e ndërmarrjeve aktive në t (%)		15.6	15.4	:	19.5	15.3	12.5
Norma e mbylljes: numri i ndërmarrjeve të mbyllura në periudhën e referuar (t) pjesëtuar me numrin e ndërmarrjeve aktive në t (%)		:	:	:	:	:	:
Personat e punësuar në SME si përqindje e të gjithë personave të punësuar (në ekonominë e bizneseve jo financiare) (%)	2)	82.3	80.1	81.7	81.4	80.5	:
Vlera e shtuar nga SME-të (në ekonominë e bizneseve jo financiare) (milion Euro)	2)	1 129	1 949	2 083	2 276	2 520	:
Vlera e shtuar e përgjithshme (në ekonominë e bizneseve jo financiare) (milion Euro)	2)	1 810	2 871	3 124	3 388	3 687	:

Norma e inflacionit dhe çmimet e banesave	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Indeksi i Çmimeve të Konsumit (IÇK), % ndryshim nga viti paraardhës		2.9	1.6	1.9	1.3	2.0	2.0
**Ndryshimi vjetor në indeksin e deflatuar të çmimeve të banesave (2010=100)		:	:	:	:	:	:

Bilanci i pagesave	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Bilanci i pagesave: totali i llogarive korrente (milion Euro)	3)	-824.2	-1 076.3	-883.6	-811.7	-866.0	-866.4
Llogaria korrente e bilancit të pagesave: bilanci tregtar (milion Euro)	3)	-2 104.0	-2 215.6	-2 298.9	-2 602.8	-2 824.2	-2 871.1
Llogaria korrente e bilancit të pagesave: shërbimet neto (milion euro)	3)	18.9	323.2	524.7	796.6	1 081.8	1 111.0
Llogaria korrente e bilancit të pagesave: bilanci neto i të ardhurave primare (milion euro)	3)	218.0	91.5	122.2	174.0	28.7	-13.8
Llogaria korrente e bilancit të pagesave: bilanci neto i të ardhurave sekondare (milion euro)	3)	1 042.9	724.6	768.4	820.5	847.7	907.5
Bilanci neto për të ardhurat primare dhe sekondare: nga të cilat	3)	60.5	9.4	5.5	47.8	69.6	67.1

transferta qeveritare (milion euro)							
**Mesatarja e 3 viteve të fundit e bilancit të llogarisë korrente krahasuar me PBB (%)	3)	-8.8	-10.1	-9.6	-9.0	-7.9p	-7.3p
**Ndryshimi pesëvjeçar në pjesën e eksporteve botërore të mallrave dhe shërbimeve (%)		:	-18.5	-17.4	-2.2	14.5	21.6
Bilanci neto i investimeve të huaja direkte (hyrje – dalje (IHD) (milion euro)		463.7	811.5	818.4	936.5	993.8	1 022.2
Investime të Huaja Direkte (IHD) jashtë vendit (milion euro)		17.5	25.1	34.0	57.9	23.2	69.9
nga të cilat IHD të ekonomisë shqiptare në vendet e BE-27 (milion euro)		:	:	:	:	:	:
Investime të Huaja Direkte (IHD) në ekonominë shqiptare (milion euro)		481.1	836.6	852.4	994.4	1 017.0	1 092.1
nga të cilat IHD të BE-27 në ekonominë shqiptare (milion euro)		:	:	:	:	:	:
**Pozicioni neto i investimeve ndërkombëtare, krahasuar me PBB (%)		:	-42.9	-43.2	-44.3	-47.1	-49.4
Norma e ndryshimit të përvitshëm në hyrjen e remitancave bruto (në valutën kombëtare) nga punonjësit emigrantë (%)		2.0	8.0	1.2	0.9	1.0	0.1

Financat publike

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
***Deficiti/suficiti total i qeverisë, në raport me PBB-në (%)		3.5	-5.2	-4.1	-1.8	-2.0	-1.6
***Borxhi total bruto i qeverisë, në raport me PBB-në (%)		50.7	66.1	68.8	68.6	66.9	65.1
Të ardhurat totale të qeverisë, në përqindje të PBB-së (%)		26.1	26.3	26.4	27.6	27.7	27.6
Shpenzimet totale të qeverisë, në përqindje të PBB-së (%)		29.6	31.5	30.5	29.5	29.7	29.2

Indikatorët financiarë

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Borxhi i huaj bruto i të gjithë ekonomisë, në raport me PBB-në (%)	3)	28.8	69.5	74.4	73.5	68.7p	65.3
Borxhi i huaj bruto i ekonomisë, në raport me vëllimin total të eksporteve (%)	3)	101.9	246.3	272.7	253.5	217.6	205.8
Oferta e parasë: M1 (kartëmonedha, monedha, depozita 1-ditore, milion euro)		1 963.1	2 524.3	2 748.7	3 170.1	3 440.8	3 752.1
Oferta e parasë: M2 (M1 plus depozitat me maturim deri në 2 vjet, milion euro)		4 094.3	5 160.8	5 173.6	5 365.1	5 508.2	5 732.2
Oferta e parasë: M3 (M2 plus instrumentet e tregtueshme, milion euro)		6 128.5	8 538.2	8 703.1	9 198.2	9 444.2	9 906.4
Kreditimi total i institucioneve financiare monetare për banorët rezidentë (i konsoliduar) (milion euro)		2 413.1	3 995.9	3 983.1	4 046.4	4 086.0	4 223.7
** Ndryshimi vjetor në detyrimet e sektorit financiar (%)		:	:	:	:	:	:
** Rrjedha e kredisë private, e konsoliduar, krahasuar me PBB (%)		:	:	:	:	:	:
** Borxhi privat, i konsoliduar, krahasuar me PBB (%)		:	:	:	:	:	:
Normat e interesit: norma ditore e parasë, për vit (%)	4)	5.68	2.92	2.26	1.49	1.34	1.24

Norma e interesit të huadhënies (një vjeçare), për vit (%)	5)	11.73	7.66	7.77	5.89	5.98	5.66
Norma e interesit të depozitave (një vjeçare), për vit (%)	6)	5.67	1.92	1.35	0.80	0.75	0.73
Kursi i këmbimit të Euros: mesatarja e periudhës (1 euro = ... valuta kombëtare)		123.62	139.97	139.74	137.36	134.15	127.59
Indeksi efektiv i kursit të këmbimit i ponderuar për tregtinë, 42 vende (2005=100)	7)	100	112	114	110	105	97
** Ndryshimi trevjeçar (T/T-3) në indeksin efektiv të kursit të këmbimit të ponderuar për tregtinë, 42 vende (2005=100)	7)	:	-1.4s	0.2s	-3.1s	-6.3s	-15.2s
Vlera e aktiveve rezervë (përfshirë arin) (milion euro)		1 459.8	2 191.7	2 880.0	2 945.0	2 995.9	3 399.0

Tregtia e mallrave me jashtë

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Vlera e importeve: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)		046	3 941	3 882	4 169	4 648	5 026
Vlera e eksporteve: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)		265	1 827	1 728	1 771	2 026	2 431
Bilanci tregtar: të gjitha mallrat, të gjithë partnerët (milion euro)		-2 260	-2 114	-2 154	-2 399	-2 622	-2 595
Termet tregtarë (indeksi i çmimeve të eksportit / indeksi i çmimeve të importit * 100) (shifër)		92.0	119.3	119.6	115.9	119.3	123.9
Pjesa e eksportit drejt BE-28 si vlerë e eksporteve totale (%)		58.9	77.2	75.2	77.7	77.0	75.9
Pjesa e importit nga BE-28 si vlerë e importeve totale (%)		59.5	60.1	60.8	62.4	60.8	60.0

Demografia

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Norma bruto e rritjes natyrale të popullsisë (norma e rritjes natyrale): numri i lindjeve minus vdekjet (për një mijë banorë)		6.7	5.2	3.6	3.6	3.0	2.5
Norma e vdekshmërisë foshnjore e fëmijëve nën një vjeç (për 1 000 lindje të gjalla)		6.2	7.9	7.1	8.7	8.0	8.9
Jetëgjatësia e pritshme në lindje: meshkuj (vite)		:	76.4	76.3	77.1	77.1	77.4
Jetëgjatësia e pritshme në lindje: femra (vite)		:	80.1	79.7	80.1	80.1	80.5

Tregu i punës

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Norma e aktivitetit ekonomik për personat 20–64 vjeç: përqindja e popullsisë e moshës 20–64 vjeç që është ekonomikisht aktive (%)		72.2	68.6e	71.3e	73.3e	73.9	74.8
*Norma e punësimit për personat 20–64 vjeç: përqindja e popullsisë e moshës 20–64 që janë të punësuar (%)		62.7e	56.6e	59.3e	62.1e	63.9	65.6
Norma e punësimit të meshkujve të moshës 20–64 (%)		71.4e	65.2e	68.1e	69.4e	72.1	73.9
Norma e punësimit të femrave të moshës 20–64 (%)		54.2e	48.5e	50.7e	55.0e	55.6	57.4
Norma e punësimit për personat e moshës 55–64: përqindja e popullsisë e moshës 55–64 që janë të punësuar (%)		46.6e	51.2e	53.6e	54.8e	55.5e	58.2e
Punësimi sipas sektorëve kryesorë							

Bujqësia, pylltaria dhe peshkimi (%)		:	42.7e	41.3e	40.2e	38.2e	37.4e
Industria (%)		:	11.0e	11.6e	12.8e	12.5e	12.7e
Ndërtimi (%)		:	6.4e	6.9e	6.5e	6.9e	7.0e
Shërbimet (%)	8)	:	39.9s	40.2s	40.5s	42.4e	42.9e
Përqindja e personave të punësuar në sektorin publik në raport me punësimin total për personat e moshës 20–64 (%)		:	17.5e	16.7e	15.6e	16.4e	15.9e
Përqindja e personave të punësuar në sektorin privat në raport me punësimin total për personat e moshës 20–64 (%)		:	82.5e	83.3e	84.4e	83.6e	84.1e
Shkalla e papunësisë: përqindja e fuqisë punëtore që është e papunë (%)		13.5e	17.5e	17.1e	15.2e	13.7e	12.3e
Përqindja e fuqisë punëtore meshkuj të papunë (%)		14.4e	19.2e	17.1e	15.9e	14.6e	12.7e
Përqindja e fuqisë punëtore femra të papuna (%)		12.2e	15.2e	17.1e	14.4e	12.6e	11.9e
Shkalla e papunësisë e rinisë: pjesa e fuqisë punëtore e moshës 15–24 që është e papunë (%)		20.1e	39.0e	39.8e	36.5e	31.9e	28.3e
Shkalla e papunësisë afatgjatë: pjesa e fuqisë punëtore e papunësuar për 12 muaj ose më shumë (%)		9.4e	11.2e	11.3e	10.1e	8.9e	8.3e
Shkalla e papunësisë për personat (mosha 25–64) që kanë përfunduar të paktën arsimin e mesëm të ulët (nivelet ISCED 0–2) (%)		9.7	13.4e	12.0e	11.8e	11.2	9.2
Shkalla e papunësisë për personat (e moshës 25–64) që kanë përfunduar arsimin terciar (nivelet ISCED 5–8) (%)		:	:	:	13.3e	11.7e	11.5e

Kohezioni Social

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Pagat dhe rrogat mesatare mujore nominale (valuta kombëtare)	9)	33 750e	45 539be	47 900e	47 522e	48 967e	50 589e
Indeksi i pagave dhe rrogave reale (indeksi i pagave dhe rrogave nominale pjesëtuar me indeksin e inflacionit) (2010 =100)	10)	88.3e	111.2e	111.1e	110.7e	118.8e	119.2e
Koeficienti GINI		:	:	:	:	37	35
Hendeku i varfërisë (%)		:	:	:	:	33.4	32.4
*Braktisja e hershme e shkollës dhe formimit profesional: pjesa e popullatës e moshës 18–24 që kanë më së shumti arsim të mesëm të ulët dhe që aktualisht nuk merr mësim ose formim profesional (%)		42.0e	26.0e	21.3e	19.6e	19.6	17.4

Standardi i jetesës

	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Numri i automjeteve për pasagjerë në raport me popullsinë (numri për 1 000 banorë)		79.8	130.7	139.9	151.6	146.7	160.3
Numri i abonimeve në shërbime celulare në raport me numrin e popullsisë (numri për 1 000 banorë)		785.8e	1 706.0	1 658.6	1 836.2	1 934.4	1 445.6
Shkalla e penetrimit të lidhjeve me brez të gjerë të lëvizshme (për 100 banorë)		:	7.2	8.4	9.3	10.6	12.6
Shkalla e penetrimit të lidhjeve me brez të gjerë fikse (për 100 banorë)		:	:	:	:	:	:

Infrastruktura	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Dendësia e rrjetit hekurudhor (linja në funksion për 1 000 km ²)		14.6	12.6	13.8	12.2	12.2	12.2
Gjatësia e rrugëve ndër-qytetase (kilometra)		:	:	:	:	:	:

Inovacioni dhe kërkimi shkencor	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Shpenzimet publike për arsimin në raport me PBB-në(%)		3.3	3.3	3.1	3.1	3.1p	3.2p
*Shpenzimet e brendshme bruto për kërkim-zhvillim, në raport me PBB-në (%)		:	:	:	:	:	:
Alokimet ose shpenzimet e buxhetit të shtetit për kërkim-zhvillim (GBAORD), si përqindje e PBB (%)		:	:	:	:	:	:
Përqindja e familjeve që kanë shërbim interneti në shtëpi (%)		:	:	:	:	:	80.7

Mjedisi	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
*Indeksi i emetimeve të gazrave serë, ekuivalente të CO ₂ (1990=100)		88.0	:	:	:	:	:
Intensiteti energjetik i ekonomisë (kg të barasvlershme naftë për 1 000 euro PBB me çmimet konstante të 2010)		260.9	244.0	223.5	223.0	223.9	213.6
Elektriciteti i prodhuar nga burime të rinovueshme në raport me konsumin bruto të elektricitetit (%)		51.5	60.6	80.8	100.5	60.8	111.9
Transporti rrugor i mallrave si përqindje e transportit të brendshëm të mallrave (bazuar në ton - km) (%)		:	:	:	:	:	:

Energjia	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Prodhimi parësor i të gjitha produkteve energjetike (1 000 TOE)		1 050	2 013	2 073	1 961	1 634	1 998
Prodhimi parësor i naftës bruto (1 000 TOE)		564	1 368	1 279	1 056	959	911
Prodhimi parësor i lëndëve djegëse të ngurta (1 000 TOE)		11	0	34	2	68	144
Prodhimi parësor i gazit natyror (1 000 TOE)		14	25	27	35	37	32
Importet neto të të gjitha produkteve energjetike (1 000 TOE)		1 011	682	280	465	920	504
Konsumi i brendshëm bruto i energjisë (1 000 TOE)		2 057	2 355	2 199	2 272	2 368	2 351
Prodhimi i energjisë elektrike (GWh)		2 860	4 724	5 895	7 782	4 526	:

Bujqësia	Shënim	2007	2014	2015	2016	2017	2018
Indeksi i vëllimit të prodhimit bujqësor për mallrat dhe shërbimet (çmimet e prodhuesit) (2010=100)		:	:	:	:	:	:
Sipërfaqja bujqësore e përdorur (mijë hektarë)		1 121	1 178	1 175	1 174	1 174	1 174

Numri i gjësë së gjallë: gjedhë të gjallë (1 000 kokë, fundi i periudhës)		577	500	504	492	475	467
Numri i gjësë së gjallë: derra të gjallë (1 000 kokë, fundi i periudhës)		147	172	171	181	180	184
Numri i gjësë së gjallë: të imta të gjalla (1 000 kokë, fundi i periudhës)		2 729	2 800	2 751	2 913	2 859	2 782
Prodhimi dhe përdorimi i qumështit në ferma (qumështi i paskremuar) (1 000 ton)		1 016	1 133	1 131	1 145	1 156	1 144
Prodhimi i të mbjellave: drithëra (përfshirë orizin) (1 000 ton)	11)	494	700	696	698	702	678
Prodhimi i të mbjellave: panxhar sheqeri (1 000 ton)		0	0	0	0	30	28
Prodhimi i të mbjellave: perime (1 000 ton)		672	950	1 030	1 129	1 157	1 166

: = nuk ka

b = shkëputje në seri

e = vlerë e përllogaritur

p = provizore

s = përllogaritje e Eurostat

* = tregues “Evropa 2020”

** = tregues i Procedurës së Imbalancës Makroekonomike (MIP)

*** = Të dhëna e deficitit dhe borxhit të qeverisë së vendeve të zgjerimit publikohen “siç janë” dhe pa ndonjë garanci në lidhje me cilësinë e tyre dhe përputhjen me rregullat ESA.

Fundshënime:

- 1) Qeveria shqiptare po zbaton një plan veprimi për uljen e ekonomisë informale. Si rezultat, 56 787 ndërmarrje aktive u regjistruan për herë të parë në regjistrin statistikor të bizneseve në 2015. Shumica e tyre nuk janë ndërmarrje të reja të ngritura në 2015.
- 2) 2006: bazuar në NACE Rev 1.1; janë mbuluar kapitujt 10 deri në 74. 2013 – 2016: bazuar në NACE Rev. 2; janë mbuluar kapitujt 05 deri në 82 dhe 95.
- 3) 2006: bazuar në manualin e bilancit të pagesave versioni 5 (BPM5).
- 4) Mesatarja vjetore e normës Tribor – norma ditore e interesit në tregun ndërbankar.
- 5) Norma mesatare e ponderuar aplikuar për huatë e reja 12 mujore gjatë periudhës përkatëse, me maturim 12 mujor.
- 6) Norma e interesit të depozitave përfaqëson normën e ponderuar mesatare për depozitat e pranuar në muajin përkatës, me maturim 12-mujor.
- 7) 2013 dhe 2014: duke përfshirë personat që nuk janë klasifikuar ose nuk mund të klasifikoheshin në një aktivitet të veçantë.
- 8) 2006: të dhëna administrative.
- 9) Sektori publik.
- 10) Duke përjashtuar orizin.